

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (Δ.Π.Μ.Σ.)
«ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ»

Διπλωματική Μεταπτυχιακή Εργασία

«Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη.
Από την Θεωρία στην Πράξη:
Η περίπτωση των αστέγων της Αθήνας»

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
ΚΑΙ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Δήμητρα Μάρκα, Βιολόγος ΕΚΠΑ

Επιβλέπων Καθηγητής
Δημήτρης Ρόκος, Ομότιμος Καθηγητής ΕΜΠ

Μέλη Επιτροπής
Άγγελος Σιόλας, Καθηγητής ΕΜΠ
Έφη Δημοπούλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια ΕΜΠ

ΑΘΗΝΑ, 2014

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

**ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ – ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (Δ.Π.Μ.Σ.)
«ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ»**

Διπλωματική Μεταπτυχιακή Εργασία

**«Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη.
Από την Θεωρία στην Πράξη:
Η περίπτωση των αστέγων της Αθήνας»**

Δήμητρα Μάρκα

Βιολόγος ΕΚΠΑ

Η παρούσα διπλωματική εξετάστηκε επιτυχώς

Η τριμελής επιτροπή

.....
.....
.....
**Δημήτρης Ρόκος,
Ομότιμος Καθηγητής ΕΜΠ**

**Άγγελος Σιάλας,
Καθηγητής ΕΜΠ**

**Έφη Δημοπούλου,
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια ΕΜΠ**

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η ολοκλήρωση αυτής της διπλωματικής μεταπτυχιακής εργασίας υλοποιήθηκε με την υποστήριξη ενός αριθμού ανθρώπων, στους οποίους θα ήθελα να εκφράσω τις θερμότερες ευχαριστίες μου.

Πρώτα από όλους, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον Ομότιμο Καθηγητή, Δημήτρη Ρόκο, ο οποίος επέβλεψε την εργασία, δίνοντας μου την δυνατότητα να την εκπονήσω, μελετώντας ένα πολύ ενδιαφέρον θέμα. Τον ευχαριστώ, επίσης, για τις πολύτιμες γνώσεις, συμβουλές και την υποστήριξη του καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών μου. Αλλά περισσότερο από όλα, θα ήθελα να τον ευχαριστήσω γιατί υπήρξε σπουδαίος δάσκαλος, μέντορας και εμπνευστής.

Θα ήθελα, ακόμα, να ευχαριστήσω τα μέλη της Τριμελούς Επιτροπής, τον Καθηγητή, Άγγελο Σιόλα και την Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Έφη Δημοπούλου, που με εμπιστεύτηκαν για την εκπόνηση της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας, δέχτηκαν να είναι μέλη της Επιτροπής, καθώς και για την σημαντική βοήθεια τους.

Σημαντικοί υπήρξαν όλοι οι καθηγητές και συνεργάτες του ΔΠΜΣ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» για τις γνώσεις και συμβουλές που μου παρείχαν καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Ευχαριστώ, ιδιαιτέρως, τους Βαμβουκάκη Κώστα, υπεύθυνο στο γραφείο στήριξης του μεταπτυχιακού προγράμματος και Βάιο Κώτσιο, διδακτορικό φοιτητή Ε.Μ.Π., για την ουσιαστική βοήθεια, στήριξη και εμπύχωση.

Ευχαριστώ τους συμφοιτητές μου, από όλα τα έτη, του ΔΠΜΣ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» για την ενεργό συμμετοχή τους στην εκπόνηση της εργασίας, για τις γνώσεις και τις ιδέες που μοιράστηκαν μαζί μου.

Παράλειψη μου θα ήταν, αν δεν ευχαριστούσα θερμά, όλους όσους με βοήθησαν με την εμπειρία, τις γνώσεις τους και μου παρείχαν σημαντικά στοιχεία για την εκπόνηση της παρούσας μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας. Ξεχωριστά θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου, στην κ. Τριανταφυλλίδη, υποδιευθύντρια του ΙΚΑ και τους συνεργάτες της, που από την πρώτη στιγμή υποστήριξαν την μελέτη μας, τους ανθρώπους της Σχεδίας, που με βοήθησαν να αντιληφτώ όλες τις πτυχές του προβλήματος των αστέγων, τον Επίκουρο Καθηγητή, Γεώργιο Καλλέργη, για τις γνώσεις που μοιράστηκε μαζί μου και την διάθεση για συνεργασία στη

περίπτωση υλοποίησης του εγχειρήματος, την φοιτήτρια αρχιτεκτονικής Φωτεινή Χάρλα, που μοιράστηκε μαζί μου στοιχεία της διπλωματικής εργασίας της και τους ανθρώπους που βιώνουν το πρόβλημα έλλειψης στέγης, οι οποίοι ήταν πρόθυμοι για πολλές συζητήσεις και με ενημέρωσαν για όλα όσα καλούνται να αντιμετωπίσουν.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια και τους φίλους μου, που με στήριξαν και με ανέχτηκαν όλο αυτό το διάστημα εκπόνησης της εργασίας μου.

Περίληψη

Η πολυδιάστατη κρίση, η μεγάλη μείωση των εισοδημάτων, η δραματική αύξηση της ανεργίας, η διόγκωση του φαινομένου του κοινωνικού αποκλεισμού, η μείωση, και σε ορισμένες περιπτώσεις, η κατάργηση των υπηρεσιών πρόνοιας, είναι λίγες μόνο από τις αιτίες που συντέλεσαν καθοριστικά στην εντατικοποίηση του φαινομένου των αστέγων, τόσο ποσοτικά, όσο και ποιοτικά, με την εμφάνιση του σε πληθυσμιακές ομάδες, οι οποίες δεν ανήκουν στη κατηγορία, που μέχρι πρόσφατα, χαρακτηριζόταν ως ομάδες υψηλού κινδύνου. Στην Ελλάδα, τα «πρωτεία», σε σχέση με τον αριθμό των αστέγων, κατέχει η Αθήνα. Την ίδια στιγμή, ενώ στη πόλη υπάρχουν αναξιοποίητα κτήρια, δημόσια και ιδιωτικά, πολύ περισσότερα από όσα χρειάζονται για να καλύψουν την στεγαστική ανάγκη των αστέγων, αυτά αφήνονται εγκαταλελειμμένα, δημιουργώντας εστίες εγκληματικότητας, αστικής υποβάθμισης και περιβαλλοντικής επιβάρυνσης.

Σκοπός της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας είναι η μελέτη του προβλήματος των αστέγων και της αναξιοποίητης ακίνητης περιουσίας, κυρίως των δημόσιων κτημάτων και η προσπάθεια εύρεσης μίας ολοκληρωμένης λύσης για την στέγαση και επανένταξη των αστέγων στη «φυσιολογική» οικονομική και κοινωνική ζωή της πόλης.

Πιστεύοντας, ότι η κύρια αιτία του προβλήματος είναι η κυριαρχούσα άποψη για την ανάπτυξη και προτείνοντας τις αρχές και αξίες που διέπουν την Ολοκληρωμένη Αξιοβιώτη Ανάπτυξη, ως μοναδική ουσιώδη ανάπτυξη που μπορεί να εφαρμοστεί ώστε να επιτευχθεί οικονομική, κοινωνική, πολιτισμική, πολιτική, τεχνολογική και περιβαλλοντική ισορροπία, η παρούσα μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία παρουσιάζει, ως λύση στο πρόβλημα των αστέγων, την εφαρμογή του Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού για το συγκεκριμένο πρόβλημα, στην περιοχή της Αθήνας. (Ρόκος, 2001)

Η εργασία χωρίζεται σε δύο Ενότητες. Στην Ενότητα Α παρουσιάζεται το Θεωρητικό Υπόβαθρο της μελέτης, ενώ στην Ενότητα Β παρατίθεται η πρόταση για την επίλυση του προβλήματος των αστέγων της Αθήνας.

Στο πρώτο Κεφάλαιο, έγινε μία «εισαγωγή» στο πρόβλημα των αστέγων και μέσω κάποιων βασικών ερωτημάτων τέθηκαν οι προβληματισμοί της εργασίας, καθώς και οι στόχοι της συγκεκριμένης προσέγγισης.

Στη συνέχεια, στο δεύτερο Κεφάλαιο, διατυπώθηκε η ερευνητική προσέγγιση, η οποία βασίζεται στις αρχές και αξίες της Ολοκληρωμένης Αξιοβιώτης Ανάπτυξης, ενώ καταγράφηκε και ο τρόπος, με τον οποίο η φιλοσοφία της συγκεκριμένης θεωρίας της ανάπτυξης, προσεγγίζει το πρόβλημα των αστέγων, προσπαθώντας να διατυπώσει μία ολοκληρωμένη λύση.

Στο Τρίτο Κεφάλαιο, πραγματοποιήθηκε η διεξαγωγή των απαραίτητων ερευνών και μελετών (Ολοκληρωμένων Αποδόσεων) της Φυσικής και της Κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας, σε σχέση με το πρόβλημα των αστέγων, μέσω της συλλογής και καταγραφής πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων. (Ρόκος, 2001) Στο βήμα αυτό έγινε η καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης σε σχέση με το υπό διερεύνηση πρόβλημα, όσο αφορά τους τομείς της οικονομίας, της πολιτικής, της κοινωνίας, του πολιτισμού και των υποδομών.

Ακολούθως, περνώντας στην Ενότητα Β, στα Κεφάλαια Τέσσερα, Πέντε και Έξι, παρουσιάστηκαν και αναλύθηκαν οι παράμετροι του Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού σε σχέση με το πρόβλημα των αστέγων της Αθήνας. Συγκεκριμένα, ορίστηκαν και αναπτύχθηκαν τα Υποκείμενα, τα Υλικά και τα Μέσα-Μέθοδοι-Διαδικασίες του Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού.

Στο Έβδομο Κεφάλαιο, τονίστηκε η σημασία της πρόληψης για οποιοδήποτε αναπτυξιακό και κοινωνικό πρόβλημα και ιδιαίτερα για το υπό μελέτη, ενώ στο επόμενο Κεφάλαιο, διατυπώθηκαν οι προτάσεις για την συνεχή παρακολούθηση και την ανάδραση.

Κλείνοντας, παρουσιάστηκαν τα πορίσματα, στα οποία οδήγησε η μελέτη της βιβλιογραφίας, αλλά και η επιτόπια έρευνα και επικοινωνία με αρμόδιους φορείς και οργανώσεις. Στο σημείο αυτό, εντοπίστηκαν οι περιορισμοί και οι δυνατότητες που προέκυψαν από την πορεία της έρευνας και εκφράστηκαν οι προσδοκίες, οι σκέψεις και οι στόχοι για την υλοποίηση της.

Αντί επιλόγου, επιλέχθηκε ένα ποίημα του Γιάννη Ρίτσου, η Προοπτική.

Abstract

The multidimensional crisis, the sharp decline in incomes, the dramatic increase in unemployment, the swelling phenomenon of social exclusion and in some cases, the elimination of welfare services, are just few of the reasons that contribute decisively to the intensification of the phenomenon of homelessness, both quantitatively and qualitatively. This phenomenon occurs in populations that do not belong to the category hitherto characterized as high-risk groups In Greece; Athens holds the "tops", in relation to the number of homeless people. At the same time, while there are unused public and private buildings in the city more than the housing needs of homeless, they are left abandoned, creating outbreaks of crime, urban degradation and environmental pollution.

The aim of the dissertation is to study the problems of homelessness in relation to unutilized most public properties, in an effort to find a comprehensive solution for housing and reintegration of homeless population within the "normal" economic and social life of the city.

Believing that the main cause of the problem is the prevailing viewpoint of development and introducing the principles and values that of the “Integrated Worth-living Development”, as the only significant development that can be applied to achieve economic, social, cultural, political, technological and environmental balance, this master thesis presents a solution to the problem of homelessness, by implementing of Integrated Urban land Consolidation for, in Athens area.

The thesis is divided into two main sections. In Section A the Theoretical Background of the study is presented, while in Section B the proposal to the problem of homelessness in Athens is presented.

The first Chapter, includes an "introduction" to the problem of homelessness and through some basic questions raised concerns and objectives of this approach.

Then, in the second Chapter, the research approach is given, based on principles and values of the Integrated Worth-living Development. At this point, recorded the way in which the philosophy of this theory of development approaches the problem of homelessness, trying to deliver a complete solution.

In the Third Chapter, the necessary surveys and studies (Integrated Studies) of the parameters that constitute the Natural and Socioeconomic reality are investigated, in relation to homelessness, through the collection and recording of primary and secondary data. This step was the surveying of the current situation in relation to the problem under investigation, as regards the economy, civil, society, culture, and infrastructure.

Then, in Section B, Chapters Four, Five and Six, present and analyze the parameters of the Integrated Urban Land Consolidation, in relation to homelessness in Athens. Specifically, the Subjects, the Materials and the Media-Methods-Procedures of Integrated Urban Consolidation are defined and analyzed.

In Chapter Seven, the importance of prevention is highlighted concerning development and social problem. In the next Chapter, final proposals regarding the deployment, constant observation, taking feedback and reacting with corrective measures are comprised.

In conclusion, the findings, based on literature, field research and communication with relevant bodies and organizations are presented. At this point, constraints and opportunities arising this thesis, considerations and goals for its implementation are presented.

Instead of epilogue a poem by Yiannis Ritsos, the Prospect was chosen.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ Α: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ	11
1. Αντί εισαγωγής.....	11
2. Ερευνητική Προσέγγιση.....	13
2.1 Μεθοδολογία της Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης.....	14
2.2 Διερεύνηση της φιλοσοφίας της Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης σε σχέση με το πρόβλημα των αστέγων.....	15
3. Ολοκληρωμένες Αποδόσεις.....	18
3.1 Οικονομία.....	18
3.1.1 Οικονομική Πολιτική	19
Ανεργία.....	19
Επιδοματική Πολιτική.....	20
Επιδοματική Πολιτική στην Ευρώπη.....	20
Επιδοματική Πολιτική στην Ελλάδα.....	21
3.1.2 Κοινωνική Οικονομία	25
Κοινωνική Οικονομία στην Ευρώπη.....	28
Κοινωνική Οικονομία στην Ελλάδα	31
3.2 Κοινωνία	34
3.2.1. Εξέλιξη του φαινομένου των αστέγων δια μέσου του χρόνου.....	34
3.2.2. Ορισμός αστέγων	35
3.2.3 Δημογραφικά στοιχεία αστέγων	40
3.2.4 Οι άστεγοι της Αθήνας.....	44
3.2.5 Νομικό πλαίσιο για τους αστέγους	44
Ευρώπη.....	45
Ελλάδα	47
3.3 Πολιτική	50
3.3.1 Κοινωνική Πολιτική.....	50
Κοινωνική Πολιτική στην Ευρώπη	59
Κοινωνική Πολιτική στην Ελλάδα.....	62
Πρόγραμμα «Ευρώπη 2020».....	71
3.3.3 Στεγαστική Πολιτική.....	76
Στεγαστική Πολιτική στην Ευρώπη	76
Στεγαστική Πολιτική στην Ελλάδα.....	80

3.4 Πολιτισμός.....	85
3.4.1 Κινήματα διεκδίκησης του δικαιώματος στη στέγη	85
3.4.2. Προγράμματα επιμόρφωσης, κατάρτισης και δια βίου μάθησης.....	87
3.5 Υποδομές	89
3.5.1 Στεγαστικές δομές για τους αστέγους.....	89
3.5.2 Αναξιοποίητα δημόσια κτήρια.....	92
Βασικό νομικό πλαίσιο για δημόσια ακίνητη περιουσία	98
Περιορισμοί στην αξιοποίηση της δημόσιας ακίνητης περιουσίας.....	101
Προτάσεις για την αξιοποίηση της δημόσιας ακίνητης περιουσίας.....	102
ΕΝΟΤΗΤΑ Β: ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟΣ ΑΣΤΙΚΟΣ ΑΝΑΔΑΣΜΟΣ	107
4. Υποκείμενα Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού	108
5. Υλική Βάση Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού.....	115
6. Μέσα – Μέθοδοι – Διαδικασίες Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού για το πρόβλημα των αστέγων της Αθήνας	134
7. Πρόληψη	146
8. Ανάδραση.....	148
9. Συμπεράσματα.....	149
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	158
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	172

ΕΝΟΤΗΤΑ Α: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

1. Αντί εισαγωγής...

Καθορισμός προβλήματος

Σε μία εποχή όπου η στέγαση αποτελεί συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα όλων και ειδικότερα στην Ευρώπη, όπου η κατοικία συνιστά αγαθό πρώτης ανάγκης, για το οποίο τα κράτη μέλη ορίζουν ελάχιστες προδιαγραφές, συγκεκριμένους κανόνες πολεοδομίας και κατασκευής και ποσοστά μέγιστου εισοδήματος, ενώ μερικά κράτη ορίζουν, ακόμα, ρυθμιστικές διατάξεις σε σχέση με τις τιμές των κατοικιών και θεσπίζουν μηχανισμούς χορήγησης κοινωνικής αρωγής ή στήριξης φορολογικού χαρακτήρα με σκοπό να έχουν όλοι πρόσβαση στη κατοικία, θεωρείται αδιανόητο ότι η Ελλάδα, με συνεχώς αυξανόμενο ποσοστό ανέργων-αστέγων, είναι η μοναδική χώρα στην Ευρώπη, η οποία δε διαθέτει δίκτυο κοινωνικής στέγασης, ενώ καταργήθηκε και η υπάρχουσα δομή επιδότησης της κοινωνικής κατοικίας (ΟΕΚ).

Το παράδοξο είναι ότι για πρώτη φορά στην ιστορία της Ελλάδας το στεγαστικό πρόβλημα δε σχετίζεται με την έλλειψη δομών, αλλά με τη μη αξιοποίησή τους.

Άστεγοι και εγκατάλειψη της ακίνητης περιουσίας, λοιπόν, είναι δύο προβλήματα η ταυτόχρονη μελέτη των οποίων, σύμφωνα με την μεθοδολογία και τις αρχές της Ολοκληρωμένης Αξιοβιώτης Ανάπτυξης και εφαρμόζοντας ένα Αναδασμό που διαφέρει από το Κλασικό Αστικό αναδασμό, τον Ολοκληρωμένο Αστικό Αναδασμό, θα οδηγήσει στην αποτελεσματικότερη, οικονομικά προσιτή, κοινωνικά, πολιτικά και τεχνικά βέλτιστη λύση τους.

Βασικά ερωτήματα

- Γιατί είναι σημαντική η μελέτη και προσπάθεια επίλυσης του φαινομένου των αστέγων;
- Πως το πρόβλημα έχει εξελιχθεί στη διάρκεια του χρόνου;

- Ποιες πολιτικές και δράσεις εφαρμόζονται για την επίλυση του προβλήματος από το κράτος και τους αρμόδιους φορείς και οργανώσεις;
- Πώς το υπό διερεύνηση κοινωνικό πρόβλημα προσεγγίζεται με την θεωρία της Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης;
- Γιατί είναι σημαντική η αξιοποίηση του κενού κτηριακού αποθέματος;
- Με ποιο τρόπο η αναξιοποίητη δημόσια ακίνητη περιουσία μπορεί να συντελέσει στην επίλυση του προβλήματος;
- Είναι εφικτή η εφαρμογή της πρότασης με συλλογικές δράσεις, οι οποίες στηρίζονται στο εθελοντισμό και την αυτενέργεια;

Λέξεις – κλειδιά

Ολοκληρωμένη Αξιοβιώτη Ανάπτυξη

Ολοκληρωμένος Αστικός Αναδασμός

Άστεγοι

Δημόσια Ακίνητη Περιουσία

Κενό κτηριακό απόθεμα

Κοινωνική πολιτική

Στεγαστική πολιτική

Αυτενέργεια

Συλλογικές Δράσεις

2. Ερευνητική Προσέγγιση

Η πρώτη επαφή με τη θεωρία της Ολοκληρωμένης Αξιοβιώτης Ανάπτυξης υπήρξε μέσω της παρακολούθησης των διαλέξεων του καθηγητή Δημήτρη Ρόκου, στο πλαίσιο των μαθημάτων «Εισαγωγή στις Επιστήμες της Ανάπτυξης και του Περιβάλλοντος» και «Κτηματολόγιο, Χρήσεις και Πολιτική Γης» του ΔΠΜΣ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» του ΕΜΠ, αλλά και από εκτενή μελέτη εκπαιδευτικού υλικού του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών, άρθρων και εργασιών. Μελετώντας και αναλύοντας τη συγκεκριμένη θεωρία και πιστεύοντας ότι είναι η βέλτιστη επιλογή για την επίλυση πρακτικών προβλημάτων, έγινε προσπάθεια εφαρμογής της με σκοπό την επίλυση του προβλήματος των αστέγων, δίνοντας έμφαση στην στέγασή τους σε αναξιοποίητα δημόσια κτήρια.

Ως περιοχή μελέτης επιλέχθηκε η Αθήνα, λόγω της έντασης του φαινομένου σε αυτήν και της ύπαρξης πολυάριθμων αναξιοποίητων κτηρίων, τα οποία δίνουν μία εικόνα εγκατάλειψης και υποβάθμισης στην ευρύτερη περιοχή, αλλά και λόγω της σχέσης της ερευνητικής ομάδας με το κέντρο της πόλης.

Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε βιβλιογραφική μελέτη για το κοινωνικό πρόβλημα των αστέγων, για την αδυναμία επίλυσης του από τις κεντρικές πολιτικές, για την ολοένα αυξανόμενη ένταση του και την επέκτασή του και σε άλλες κοινωνικές ομάδες και για τα αναξιοποίητα κτήρια, κυρίως του δημοσίου, τα οποία δημιουργούν ποικίλα προβλήματα, γεγονός που αποτελεί αντικείμενο προβληματισμού για διάφορες κυβερνήσεις, επιστημονικές οργανώσεις, φορείς, οι οποίοι προσπαθούν να βρουν λύσεις για την επαναχρησιμοποίηση και επανένταξή τους στον αστικό ιστό.

Αφού διερευνήθηκε η συμβατότητα των δύο αυτών αντικειμένων, αναξιοποίητα κτήρια και άστεγοι, έγινε προσπάθεια για διεπιστημονική και ολιστική τεκμηρίωση, διαβούλευση, συμφωνία και αποδοχή, από τους φορείς των πρωτοβουλιών ανάπτυξης, των αρχών, των αξιών, των στόχων, των δράσεων και των ενεργημάτων της Ολοκληρωμένης Αξιοβιώτης Ανάπτυξης, ως βέλτιστης επιλογής για την διεξαγωγή της συγκεκριμένης έρευνας. Στο πλαίσιο αυτό πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις με αρμόδιους φορείς και υπηρεσίες, επιστημονικές

οργανώσεις, συλλογικότητες, μεμονωμένα άτομα, που σχετίζονται με το υπό μελέτη ζήτημα ή δείχνουν ενδιαφέρον για συμμετοχή, με σκοπό την συλλογή πληροφοριών και την διερεύνηση της δυνατότητας συνεργασίας.

Προς την κατεύθυνση συλλογής στοιχείων, απαραίτητων για την διεξαγωγή της έρευνας, πραγματοποιήθηκε επιτόπια έρευνα και συνομιλία με τους κατοίκους σε κάθε περιοχή, συλλέχθηκε φωτογραφικό υλικό, καθώς και επίσημα στοιχεία για τα διαθέσιμα κτήρια και για τους αστέγους.

Μέσα από τη παραπάνω διαδικασία, έγινε προσπάθεια απάντησης στα αρχικά ερωτήματα που τέθηκαν και για το σκοπό αυτό χρησιμοποιήθηκε το πρωτογενές και το δευτερογενές υλικό.

Τέλος, έπειτα από την επεξεργασία όλων των στοιχείων που συλλέχθηκαν, καταγράφηκαν οι αντικειμενικοί περιορισμοί και οι δυνατότητες υλοποίησης, έγινε μία πρώτη προσέγγιση και προσπάθεια διατύπωσης μίας ολοκληρωμένης πρότασης για στέγαση αστέγων σε ένα αναξιοποίητο κτήριο, το οποίο ανήκει στο ΙΚΑ και θα δράσει ως παράδειγμα πρότυπο για επέκταση της δράσης. Η πρόταση αυτή θα δοθεί και στους αρμόδιους φορείς για έγκριση με την ελπίδα να γίνουν όλα τα απαραίτητα βήματα που θα οδηγήσουν στην υλοποίησή της.

2.1 Μεθοδολογία της Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης

Η Ολοκληρωμένη Αξιοβίωτη Ανάπτυξη, είναι η ταυτόχρονα και διαχρονικά, σε πλανητικό, υπερεθνικό, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, οικονομική, κοινωνική, πολιτική, πολιτισμική και τεχνική/ τεχνολογική «ανάπτυξη», η οποία μπορεί να υπάρξει, μόνο όταν τελείται σε διαλεκτική αρμονία και με σεβασμό πάντα στον άνθρωπο τις προαιώνιες ευγενείς του αξίες και το «όλο» φυσικό και πολιτισμικό του περιβάλλον, στο οποίο αυτός εντάσσεται ειρηνικά και δημιουργικά ως αναπόσπαστο και όχι κυρίαρχο μέρος του. (Ρόκος 1963, 1964, 1967, 1970, 1972, 1975, 1977, 1980, 1980, 1986, 1993, 1994, 1995, 1998, 2000)

«Πρόκειται για μία ανάπτυξη, η οποία για την αποκατάσταση του «μέτρου» προτείνει την ανάδειξη του «δυνάμει» καταλυτικού ρόλου των ενεργών, συνειδητών και υπευθύνων πολιτών ως δημιουργών, επιστημόνων, παραγωγών, εργαζομένων αλλά και των υπαρκτών και πραγματικών δυνατοτήτων συμβολής τους, μία ανάπτυξη που επιδιώκει την αποκατάσταση των αξιών της πολιτικής ως υπόθεση των

πολιτών και ηθικού ενεργήματος και όχι «ενεργούμενου» της αγοράς, μία ανάπτυξη που πολεμά για την κοινωνική συνοχή ως παράγοντα Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης και αντιστέκεται στον εκφυλισμό της παιδείας/ μόρφωσης/ πολιτισμού σε μονοδιάστατη τεχνικοεπαγγελματική κατάρτιση φτηνών, αναλώσιμων και ευέλικτων απασχολήσιμων, προορισμένων- αν δε θέλουν να είναι άνεργοι και περιθωριοποιημένοι- να στηρίζουν αδιαμαρτύρητα τις επιλογές του ασύδοτου και χωρίς όρια ανταγωνισμού της παγκοσμιοποιημένης αγοράς». (Ρόκος, 2001)

2.2 Διερεύνηση της φιλοσοφίας της Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης σε σχέση με το πρόβλημα των αστέγων

Η φιλοσοφία και η λογική της Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης απαιτεί αντικειμενικά σε κάθε βήμα της το οργανικό πάντρεμα της θεωρίας με την διατύπωση των απαιτούμενων για την πραγμάτωσή της συγκεκριμένων πολιτικών αλλά, και το κυριότερο με την αξιόπιστη και αποτελεσματική πράξη. Το πέρασμα, όμως, πάντα από το «γενικό» πλανητικό στο «συγκεκριμένο» τοπικό και από τη θεωρία στη πράξη αποτελεί γενικά ένα εξαιρετικά δύσκολο και συχνά «παραλειπόμενο» ως μη ρεαλιστικό, μεγάλου κόστους ή αδιέξοδο εγχείρημα. (Ρόκος, 2001)

Στο ερώτημα, λοιπόν, με ποιο τρόπο μπορεί να προσεγγιστεί και να γίνει προσπάθεια επίλυσης του προβλήματος των αστέγων με την θεωρία, τις αρχές και τις αξίες της Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης, η απάντηση είναι ότι μόνο μία τέτοια προσέγγιση μπορεί να επιλύσει το υπό διερεύνηση πρόβλημα. Αυτό διότι η ανάπτυξη αυτή εξ' ορισμού δε μπορεί να συμβαδίσει με οποιαδήποτε ανισότητα μεταξύ των κοινωνικών τάξεων, πολεμά και διακηρύσσει την ανάγκη εξάλειψης των οξυνόμενων κοινωνικών αντιθέσεων, οι οποίες διαρκώς εντείνονται λόγω των κυρίαρχων πολιτικών της «α-νόητης» θεωρίας της βιώσιμης/ αειφόρου ανάπτυξης (Ρόκος, 2001), μίας ανάπτυξης που επιδιώκει την αέναη αύξηση του πλούτου, των αγαθών, τα οποία συγκεντρώνονται στα χέρια των λίγων, κάνοντας τους ισχυρότερους, αφήνοντας το μεγαλύτερο αριθμό των πολιτών να υποφέρουν, βιώνοντας οικονομική ανέχεια, ανεργία και τελικά περιθωριοποίηση. Η Ολοκληρωμένη Αξιοβίωτη Ανάπτυξη ως απάντηση στην πολιτική των αριθμών, που μετρά την ευημερία με δείκτες αγοράς, προσεγγίζει το όποιο ζήτημα ολιστικά,

επιδιώκοντας την δημιουργία συνθηκών ζωής άξιες να τις ζεις και όχι απλά να επιβιώνεις.

Η περίπτωση μελέτης, δηλαδή το κοινωνικό πρόβλημα των αστέγων, είναι ένα ζήτημα πολυδιάστατο και γι' αυτό επιλέγεται ως μοναδική επιλογή επίλυσης του ο ενστερνισμός και η εφαρμογή των αρχών, των αξιών και της φιλοσοφίας της Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης. Μίας ανάπτυξης, η οποία νοείται ως η «καλύτερη» ισορροπία σχέσεων και συστημάτων παραγωγής, διανομής, κατανάλωσης, απασχόλησης και χρήσεων γης, σύμφωνα με τις επιλογές των κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών δυνάμεων που βρίσκονται στην εξουσία, όπως αυτές μαχητικά συνυπάρχουν, αλληλεπιδρούν και αλληλοδιαμορφώνονται με την κάθε φορά μέση κοινωνική συνείδηση και τη κοινωνική δυναμική, και προτρέπει στην ανάγκη ταυτόχρονης, ολοκληρωμένης και διεπιστημονικής προσέγγισης όλων των διαστάσεων, αλλά και των αναπόδραστων συνεπειών στον άνθρωπο και το φυσικό και πολιτισμικό του περιβάλλον, της σκόπιμης και μονοδιάστατης υπερτίμησης κάποιας ή κάποιων από αυτό. (Ρόκος, 2001)

Για την επίτευξη του σκοπού, λοιπόν, της μελέτης ακολουθήθηκαν τα παρακάτω βήματα, τα οποία στηρίχθηκαν στα βήματα της Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης.

Αρχικά, διαπιστώθηκε ότι μία ολοκληρωμένη πρόταση για την αξιοποίηση δημόσιου και μη κτηριακού αποθέματος με σκοπό την επίλυση του προβλήματος των αστέγων, οφείλει να χρησιμοποιεί τις πολυδιάστατες δυνατότητες του Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού, όπως αυτός προκύπτει, ως προέκταση του προτεινόμενου, από τον καθηγητή Δημήτρη Ρόκο, Ολοκληρωμένου Αναδασμού στις ορεινές περιοχές. (Ρόκος, 1980)

Στο πλαίσιο αυτό απαιτείται η διεξαγωγή των απαραίτητων ερευνών και μελετών Ολοκληρωμένων Αποδόσεων της πραγματικότητας και συστηματική παρακολούθηση των τάσεων μεταβολών τους δια μέσου του χρόνου (της δημόσιας ακίνητης περιουσίας αλλά και του φαινομένου των αστέγων). (Ρόκος, 2001) Στη συνέχεια, ακολουθεί η ανάλυση των στοιχείων της πραγματικότητας και η διατύπωση και τεκμηρίωση του σχεδίου - μελέτης, η διερεύνηση των προβλημάτων, των δυνατοτήτων υλοποίησης και των αντικειμενικών περιορισμών και τέλος, η εφαρμογή του Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού, η συνεχής παρακολούθηση, οι

συνεχείς έλεγχοι και η ανάδραση. Ουσιαστικά, η όλη πορεία αποτελεί μια προσπάθεια προσαρμογής των επτά βημάτων της Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης στα δεδομένα της συγκεκριμένης μελέτης με κύριο σκοπό την εφαρμογή ενός παραδείγματος ολοκληρωμένου αστικού αναδασμού στη περιοχή της Αθήνας και αντικείμενο μελέτης τους αστέγους.

3. Ολοκληρωμένες Αποδόσεις

Για να σχεδιασθεί, να μελετηθεί, να προγραμματισθεί και να υλοποιηθεί ένας Ολοκληρωμένος Αστικός Αναδασμός, όπως ακριβώς και ο Ολοκληρωμένος Αναδασμός στις ορεινές περιοχές, προαπαιτούνται οι Ολοκληρωμένες Αποδόσεις των στοιχείων που συγκροτούν την συγκεκριμένη πραγματικότητα, αλλά και τις πολυδιάστατες σχέσεις, αλληλεξαρτήσεις και αλληλεπιδράσεις τους δια μέσου του χρόνου με το ευρύτερο περιβάλλον τους. (Ρόκος, 2013 Β)

Οι Ολοκληρωμένες Αποδόσεις της φυσικής και της κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας είναι η διεπιστημονική μεθοδολογία με την οποία επιδιώκεται η ακριβής, συστηματική, αξιόπιστη και ολοκληρωμένη διερεύνηση, απογραφή, χαρτογράφηση, παρακολούθηση και αξιολόγηση, των ποιοτικών, μετρητικών και δυναμικών στοιχείων και χαρακτηριστικών τους, τα οποία καθορίζουν τις πραγματικές δυνατότητες και τους αντικειμενικούς περιορισμούς κοινωνικής, οικονομικής, πολιτισμικής, πολιτικής, τεχνολογικής και περιβαλλοντικής ανάπτυξής τους. (Ρόκος, 2001)

Αντί αυτών, σήμερα, για την επίλυση του προβλήματος των αστέγων εφαρμόζονται ευκαιριακές πολιτικές, οι οποίες χρησιμοποιούν μέρος κάθε φορά των στοιχείων που συνθέτουν το πρόβλημα με αποτέλεσμα να αποτελούν ασυντόνιστες, μερικές δράσεις, που όχι μόνο αποτυγχάνουν να διευθετήσουν το υπό μελέτη ζήτημα, αλλά το διογκώνουν, εντείνοντας τον κοινωνικό αποκλεισμό της συγκεκριμένης ομάδας πολιτών.

Στα επόμενα κεφάλαια παρατίθενται όλα τα στοιχεία οικονομικά, πολιτικά, κοινωνικά, τεχνικά και πολιτισμικά τα οποία συνθέτουν το κοινωνικό πρόβλημα των αστέγων.

3.1 Οικονομία

Στο κεφάλαιο αυτό, προσπαθώντας να αναπτυχθεί η οικονομική πραγματικότητα του προβλήματος των αστέγων, δίνονται κάποια στοιχεία για την ανεργία, καθώς αυτή, σύμφωνα με έρευνες οργανώσεων, φορέων, αλλά και ερωτηματολογίων στους ίδιους τους άστεγους αποτελεί το κυριότερο αίτιο της έλλειψης στέγης. Ουσιαστικά ανεργία και έλλειψη στέγης είναι δύο

αλληλοεξαρτώμενοι παράγοντες, που για την αντιμετώπισή τους απαιτούνται λύσεις, οι οποίες στοχεύουν στην ταυτόχρονη επίλυσή τους. Έπειτα, παρατίθεται η Επιδοματική Πολιτική της Ευρώπης και της Ελλάδας, καθώς οι παροχές που σχεδιάζονται στο πλαίσιο της και απευθύνονται στην κατηγορία των ευπαθών κοινωνικά ομάδων, αποτελούν σημαντικό κομμάτι της Οικονομικής Πολιτικής. Τέλος, αναλύεται η έννοια της Κοινωνικής Οικονομίας, ο τρόπος που αυτή ασκείται σε Ελλάδα και Ευρώπη και παρουσιάζεται μία σύντομη πρόταση για την υιοθέτηση μίας ολοκληρωμένης Κοινωνικής Οικονομίας, μίας οικονομίας που θα διέπεται από τις αρχές και αξίες της Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης.

3.1.1 Οικονομική Πολιτική

Η κυρίαρχη Οικονομική Πολιτική, η επικράτηση του νεοφιλελεύθερου μοντέλου στην ΕΕ, ο διαρκής αγώνας για την άνοδο των οικονομικών δεικτών της αγοράς, η ανταγωνιστικότητα, που επιβάλλεται ως βασικός πυλώνας της αειφορίας, δημιούργησαν την πολυδιάστατη κρίση, που σήμερα καλείται να αντιμετωπίσει η Ευρώπη. Όλα τα παραπάνω ενέτειναν τις ανισότητες μεταξύ των «ισχυρών» και «ασθενών» κοινωνικών ομάδων, δίνοντας στις πρώτες μεγαλύτερη ισχύ και αφήνοντας τις τελευταίες στο περιθώριο της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτικής και πολιτιστικής ζωής.

Άμεση συνέπεια των παραπάνω είναι η πρωτοφανής οικονομική κρίση, η οποία εγκλωβίζει τους πολίτες σε ένα φαύλο κύκλο ανέχειας, που πυροδοτείται από την ολοένα αυξανόμενη ανεργία και τις επισφαλείς συνθήκες εργασίας.

Ανεργία

Σύμφωνα με στοιχεία και μελέτες από διάφορες οργανώσεις, η ανεργία είναι η κυριότερη αιτία της έλλειψης στέγης, κυρίως σε περιπτώσεις μακροχρόνιας απομάκρυνσης από την αγορά εργασίας, ενώ γενικά θεωρείται ως μία από τις βασικότερες αιτίες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.

Πράγματι, σύμφωνα με σχετικά πρόσφατη ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2010), ο κίνδυνος της φτώχειας για τους ανέργους είναι 44%, ενώ για τους εργαζόμενους μόλις 8% (ωστόσο, από το 2000 και μετά, ο αριθμός των ατόμων που πλήττονται από τη φτώχεια ενώ εργάζονται έχει αυξηθεί, λόγω της αύξησης της μερικής απασχόλησης, της στασιμότητας ή και μείωσης των μισθών καθώς και της

εξάρτησης πολλών μελών της οικογένειας από ένα μόνο μισθό). (Στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ανεργία , <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>)

Αν και όλη η Ευρώπη αντιμετωπίζει το ζήτημα της ανεργίας, η έκταση του φαινομένου παρουσιάζει μεγάλες διακυμάνσεις μεταξύ των χωρών. Έτσι, η απόσταση μεταξύ της χώρας με τα χαμηλότερα επίπεδα ανεργίας, της Αυστρίας, και της χώρας με τα υψηλότερα επίπεδα, δηλαδή της Ελλάδας, είναι 22,1 ποσοστιαίες μονάδες, με βάση στοιχεία από τις αρχές του 2013. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013)

Η ανεργία και οι νέες μορφές απασχόλησης, οι οποίες οδηγούν σε επισφαλές συνθήκες εργασίας έχουν κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές συνέπειες και αποτελούν τον κυριότερο παράγοντα εμφάνισης ακραίας μορφής φτώχειας, κοινωνικού αποκλεισμού και περιθωριοποίησης.

Επιδοματική Πολιτική

Η Επιδοματική Πολιτική αναφέρεται, κυρίως, στις δαπάνες των προγραμμάτων της Κοινωνικής Πολιτικής. Οι δαπάνες αυτές, περιλαμβάνουν τις κοινωνικές παροχές (χρηματικές ή σε επίπεδο ειδους), τις διοικητικές δαπάνες, τις πληρωμές μεταξύ συστημάτων (μη ανταποδοτικές πληρωμές προς άλλα συστήματα κοινωνικής προστασίας) κ.α.. (Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, εργασία για την κοινωνική προστασία στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, <http://www.ekdd.gr/>)

Στο υποκεφάλαιο αυτό θα γίνει επιλεκτική αναφορά σε συγκεκριμένα παραδείγματα της Επιδοματικής Πολιτικής σε Ευρώπη και Ελλάδα, τα οποία έχουν άμεση σχέση με το πρόβλημα των αστέγων. Συγκεκριμένα, θα αναλυθούν τα επιδόματα ανεργίας και το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα.

Επιδοματική Πολιτική στην Ευρώπη

- Επιδόματα ανεργίας Ευρώπης

Η κατάσταση των επιδομάτων ανεργίας στην Ευρώπη παρατίθεται παρακάτω, με επιλεκτική αναφορά σε ορισμένα κράτη- μέλη.

Στη Γερμανία, στην Τσεχία, στην Πορτογαλία, στη Ρουμανία και στην Αυστρία, ο άνεργος πρέπει να είναι ασφαλισμένος για τουλάχιστον 12 μήνες στο διάστημα των τελευταίων δύο ετών (στην Ελλάδα το αντίστοιχο χρονικό διάστημα είναι 5 μήνες). Στο Βέλγιο ζητούνται 312 ημέρες εργασίας μέσα στους τελευταίους

21 μήνες, στη Βουλγαρία, 9 μήνες μέσα στους τελευταίους 15 μήνες, στη Δανία, απαιτούνται 1.924 ώρες πλήρους απασχόλησης μέσα στην τελευταία ζετία, στη Φινλανδία ζητούνται 34 εβδομάδες εργασίας μέσα στους τελευταίους 28 μήνες και τουλάχιστον 18 ώρες εργασίας εβδομαδιαίως, στο Λουξεμβούργο, απαιτούνται 26 εβδομάδες εργασίας μέσα στον τελευταίο χρόνο, στη Πολωνία προϋποθέτονται 365 ημερολογιακές ημέρες πληρωμένης εργασίας μέσα στο τελευταίο 18μηνο και στην Ιταλία, ζητούνται δύο χρόνια εργασίας, εκ των οποίων το ένα να έχει διανυθεί μέσα στην τελευταία διετία πριν από την απόλυση. Τέλος, η Γαλλία χορηγεί επίδομα με τέσσερις μήνες ασφάλισης κατά τη διάρκεια των τελευταίων 28 μηνών, αποτελώντας τη χώρα με τις ευκολότερες προϋποθέσεις για δικαίωμα σε επίδομα ανεργίας. (Τσίρος, 2014)

Όσο αφορά το ύψος των επιδομάτων, στη Γερμανία, ανέρχεται στο 60% του μέσου ημερήσιου μισθού, στη Γαλλία, διαμορφώνεται κατ' ελάχιστον στα 28 ευρώ την ημέρα και φτάνει και στο 75% του μέσου ημερήσιου μισθού, στη Φινλανδία ανέρχεται από τα 32 έως τα 37 ευρώ την ημέρα, στην Ιταλία διαμορφώνεται έως τα 1.180 ευρώ το μήνα, στη Σουηδία, χορηγείται ημερήσιο επίδομα 78 ευρώ και τέλος, στην Ολλανδία καλύπτει το 75% του τελευταίου ημερομισθίου. (Τσίρος, 2014)

- **Ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα στην Ευρώπη**

Το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα αποτελεί κοινωνική παροχή, η οποία χορηγείται με εισοδηματικά κριτήρια και απευθύνεται, χωρίς αποκλεισμούς, σε οποιονδήποτε πληροί τα κριτήρια αυτά. Ως μέτρο Επιδοματικής Πολιτικής, στόχο έχει να συμπληρώσει το αρχικό εισόδημα των δικαιούχων, ώστε να μην υπολείπεται ενός καθορισμένου ορίου. (Ματσαγγάνης και Λεβέντη, 2012)

Στην Ευρώπη η πολιτική του ελαχίστου εγγυημένου εισοδήματος εφαρμόζονται συνολικά σε 23 χώρες, σε εθνικό επίπεδο, ενώ υλοποιούνται σε περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο στις υπόλοιπες τρεις: Ιταλία, Ισπανία, Ουγγαρία (Σαλούρου, 2014)

Επιδοματική Πολιτική στην Ελλάδα

Ενδεικτικά, αναφέρονται ορισμένα στοιχεία της Eurostat, σύμφωνα με τα οποία οι παροχές κοινωνικής προστασίας στην Ελλάδα για το 2011 ανέρχονταν σε 60,1 δις ευρώ και αναλογούσαν στο 28,9% του Α.Ε.Π., ποσοστά τα οποία τοποθετούσαν την Ελλάδα πάνω από τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Υπολογίζοντας, ωστόσο, τις παροχές αυτές σε πραγματικούς χρηματικούς όρους, διαπιστώνεται ότι σημειώθηκε μείωση το 2011 κατά 4,9% συγκριτικά προς το 2009, χρονιά που ανέρχονταν σε 63,2 δις ευρώ, ενώ μεταξύ του 2009 και 2011 οι αντίστοιχες παροχές στην Ευρωπαϊκή Ένωση σημείωσαν αύξηση κατά 5,3%, κατατάσσοντας την χώρα μας, ως προς τη μεταβολή αυτή, στην προτελευταία θέση των χωρών μελών (έπεται η Λιθουανία με μείωση 7,8%). Ενδεικτικά, οι κοινωνικές παροχές γήρατος εξακολουθούν να καταλαμβάνουν τη μερίδα του λέοντος (12,7% του συνόλου), ενώ οι παροχές για την ανεργία ανέρχονταν, μέχρι το 2009, στο 1,6% του Α.Ε.Π., το 2011 έφθασαν στο 2,1%, σημειώνοντας αύξηση σε χρηματικούς όρους κατά 20,1%, στη συγκεκριμένη χρονική συγκυρία κατά την οποία όλοι οι υπόλοιποι κωδικοί εμφάνισαν μείωση ή οριακή αύξηση (γήρατος 1,2% και κοινωνικός αποκλεισμός κλπ 0,9%). (Unicef, 2014)

Γενικά, στο τομέα της επιδοματικής πολιτικής στην Ελλάδα κυριαρχεί ένα σύστημα με πολλά διάσπαρτα επιδόματα, που δίνονται ασυντόνιστα από τα διάφορα Υπουργεία, πολλές φορές αυθαίρετα, χωρίς να ελέγχεται επαρκώς αν καλύπτουν τους πραγματικά δικαιούχους. Για να είναι ουσιαστικά, όμως, τα επιδόματα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη το κόστος των βασικών αναγκών κάθε νοικοκυριού, συμπεριλαμβανομένου την κάλυψη του στεγαστικού ζητήματος και να προσαρμόζεται με αλλαγές στα οικονομικά. Αυτό θα ήταν εύκολο εφόσον, περά από τις πολύ ειδικές κατηγορίες, όπως αυτές των ΑΜΕΑ και των φοιτητών, η Επιδοματική Πολιτική βρισκόταν υπό την ευθύνη ενός φορέα διαχείρισης.

- **Επιδόματα ανεργίας στην Ελλάδα**

Η επιδότηση ανεργίας είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αδυναμίας του συστήματος Επιδοματικής Πολιτικής στην Ελλάδα. Θεωρητικά, αποτελεί το κυριότερο εργαλείο εισοδηματικής στήριξης που διαθέτει το σύστημα κοινωνικής προστασίας της χώρας. Χορηγείται στους ανέργους, οι οποίοι πληρούν τις προϋποθέσεις ασφάλισης και διαρκεί το πολύ 12 μήνες, μη καλύπτοντας ανθρώπους που αναζητούν για πρώτη φορά εργασία (δικαιούνται επίδομα ανεργίας μόνο όσοι έχουν πραγματοποιήσει 80 ημέρες εργασίας κατ' έτος στα δύο προηγούμενα χρόνια πριν από την επιδότησή) και μακροχρόνια ανέργους (για τους μακροχρόνια ανέργους, υπάρχει μόνο το επίδομα μακροχρόνια ανέργων, ύψους 200 ευρώ, το οποίο όμως δίδεται με πολύ αυστηρές προϋποθέσεις, ενώ οι ημέρες επιδότησης στην τετραετία δεν είναι δυνατόν να είναι περισσότερες των 400), κατηγορίες που

συνεχώς αυξάνονται ως αποτέλεσμα της πολυδιάστατης κρίσης που βιώνει η χώρα, ενώ δεν καλύπτει τους ανασφάλιστους εργαζόμενους, ούτε τους αυτοαπασχολούμενους που έκλεισαν το μαγαζί τους ή σταμάτησαν τη δραστηριότητά τους. (Ματσαγγάνης και Λεβέντη, 2012) (Τσίρος, 2014) (Μπαγιώτα, 2014)

Στην πραγματικότητα, η μέση διάρκεια επιδότησης των ανέργων στην Ελλάδα δεν υπερβαίνει τους 6 - 7 μήνες. Όλα τα παραπάνω οδήγησαν στο εξής παράδοξο, ενώ τα 4 τελευταία έτη (2010-2014) οι εγγεγραμμένοι άνεργοι αυξήθηκαν κατά 45%, οι δικαιούχοι επιδόματος ανεργίας μειώθηκαν 47% , σύμφωνα με στοιχεία του ΟΑΕΔ. (Τσίρος, 2014) Συνεπώς, αν και στην Ελλάδα το επίδομα ανεργίας χορηγείται σχετικά εύκολα, είναι πολύ μικρό και διαρκεί για μικρό χρονικό διάστημα.

Εικόνα 1: <http://www.kathimerini.gr/765398/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/molis-158000-apo-13-ekatommyria-anergoys-pairnoyn-epidoma-anergias>

- Ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα στην Ελλάδα

Το δεύτερο χαρακτηριστικό παράδειγμα της μη ορθής λειτουργίας της Επιδοματικής Πολιτικής, και κατά συνέπεια Προνοιακής Πολιτικής, της Ελλάδας, είναι το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα.

Ο θεσμός του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος προβλέφθηκε με τον Ν. 4093/2012, ο οποίος καθόρισε δαπάνη €20εκατ. για την πιλοτική εφαρμογή του σε δύο περιοχές της χώρας από τον Ιανουάριο του 2014, με ευθύνη του Υπουργείου Εργασίας και με την συνδρομή της Παγκόσμιας Τράπεζας και την μετέπειτα καθιέρωσή του μέτρου, έστω και καθυστερημένα, σε όλη την Ελλάδα. Ωστόσο, έως σήμερα ο Νόμος δεν έχει εφαρμοστεί και έτσι η Ελλάδα παραμένει το μοναδικό κράτος-μέλος που δεν έχει θέσει σε ισχύ τη Σύσταση 92/441/ΕΟΚ της 24ης Ιουνίου

1992 του Συμβουλίου της ΕΕ, που αφορά στην εφαρμογή ενός προγράμματος Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ΕΕΕ) για όσους βρίσκονται σε ανάγκη. (Unicef, 2014) (Ματσαγγάνης, 2004) (Σαλούρου, 2014)

Σύντομος σχολιασμός Επιδοματικής Πολιτικής στην Ελλάδα

Από όλα τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι το μόνο που επιτυγχάνεται με την Επιδοματική Πολιτική στη χώρα μας είναι ο εγκλωβισμός των δικαιούχων αυτών των ελάχιστων παροχών, οι οποίες δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες αξιοπρεπούς διαβίωσης, σε ένα καθεστώς μόνιμης εξάρτησης από αυτά και συνεπώς απομάκρυνσής του από την οικονομική και κοινωνική ζωή.

3.1.2 Κοινωνική Οικονομία

Στη μελέτη περίπτωσης το κομμάτι της οικονομίας που αφορά τους αστέγους εντοπίζεται σε αυτό που καλείται Κοινωνική Οικονομία.

Η Κοινωνική Οικονομία, η οποία ιστορικά πρωτοεμφανίστηκε στα μέσα του 19^{ου} αιώνα στη Γαλλία, στις ανεπτυγμένες οικονομικά χώρες, αποτελεί τον 3ο τομέα της οικονομίας μετά από τον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα. Έχει χαρακτηριστεί, επίσης, και ως τρίτο σύστημα, μη κερδοσκοπικός τομέας της οικονομίας, τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας και τομέας της Αλληλέγγυας Οικονομίας. (Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης Δυτικής Μακεδονίας για την Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Αλληλεγγύη, <http://www.ipadm.gr/>)

Νομικά η Κοινωνική Οικονομία, σύμφωνα με τον Ν. 4019/2011, ορίζεται ως το σύνολο των οικονομικών, επιχειρηματικών, παραγωγικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων, οι οποίες αναλαμβάνονται από νομικά πρόσωπα ή ενώσεις προσώπων, των οποίων ο καταστατικός σκοπός είναι η επιδίωξη του συλλογικού οφέλους και η εξυπηρέτηση γενικότερων κοινωνικών συμφερόντων. Ως βασικός φορέας της Κοινωνικής Οικονομίας, θεσπίζεται η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ.). (Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας για Κοινωνική Οικονομία, <http://www.keko.gr/el/Pages/default.aspx>)

Όπως προκύπτει, λοιπόν, και από τον ορισμό της, η Κοινωνική Οικονομία περιλαμβάνει οικονομικές δραστηριότητες που αναλαμβάνονται από επιχειρήσεις και οργανισμούς, κυρίως συνεταιρισμούς, κοινωνίες αλληλοβοήθειας, σωματεία και ενώσεις, με κύριο σκοπό την παροχή υπηρεσιών προς τα μέλη τους ή την κοινωνία

και όχι την επιδίωξη κέρδους. Έχουν ανεξάρτητη διοίκηση, εφαρμόζουν δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων, αποδίδουν προτεραιότητα στα άτομα και στην εργασία έναντι του κεφαλαίου κατά τη διανομή του εισοδήματος. (Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας για Κοινωνική Οικονομία, <http://www.keko.gr/el/Pages/default.aspx>)

Σε σχέση με τους τομείς που δραστηριοποιείται επεκτείνεται και σε κοινωνικοπολιτικές δραστηριότητες, γεγονός που την διαφοροποιεί ακόμα περισσότερο από ό,τι ως σήμερα χαρακτηρίζεται ως παραδοσιακός οικονομικός τομέας, κάτι που αναγνωρίζεται και στο κείμενο των διεθνών συναντήσεων για την παγκοσμιοποίηση της αλληλεγγύης (Κεμπέκ, 9-12 Οκτωβρίου 2001) (Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης Δυτικής Μακεδονίας για την Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Αλληλεγγύη, <http://www.ipadm.gr/>)

Από όλα τα παραπάνω, γίνεται σαφές ότι ο κλάδος της Κοινωνικής Οικονομίας χαρακτηρίζει την οικονομική ανάπτυξη ως επιτυχή, μόνο όταν αυτή συμβαδίζει με την κοινωνική, πολιτική, πολιτισμική, τεχνολογική και περιβαλλοντική ανάπτυξη. Μία τέτοια οικονομία προϋποθέτει την ενεργό συμμετοχή όλων των πολιτών στις λήψεις αποφάσεων, επιδιώκει την εξάλειψη των ανισοτήτων και την διαφύλαξη των φυσικών και ανθρώπινων διαθεσίμων από την μανία των αγορών, ακριβώς όπως επιτάσσει η θεωρία της Ολοκληρωμένης Αξιοβιώτης Ανάπτυξης.

Ωστόσο, στις σύγχρονες συνθήκες της φυσικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας ο κλάδος της Κοινωνικής Οικονομίας συνάντα και ορισμένους αντικειμενικούς περιορισμούς. Τα κυριότερα προβλήματα εντοπίζονται λόγω της ανεπάρκειας πόρων, δικτυώσεων, της γραφειοκρατίας, της εμφάνισης ορισμένων θεσμικών παραλείψεων και της προσπάθειας επιβολής της κυρίαρχης Οικονομικής Πολιτικής των αγορών, της ανταγωνιστικότητας και του κέρδους.

Παρακάτω επιλέγεται η αναφορά σε έναν «φορέα» της Κοινωνικής Οικονομίας, ο οποίος υπήρξε αντικείμενο μελέτης κατά την σύνταξη της πρότασης της παρούσας διπλωματικής μεταπτυχιακής εργασίας, στις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις, καθώς και σε ένα παράδειγμα εφαρμογής της Κοινωνικής Οικονομίας με ένα πρωτότυπο τρόπο, την ανταλλακτική δραστηριότητα.

- «Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις»

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ορίζει την «Κοινωνική Επιχείρηση» ως ένα φορέα της Κοινωνικής Οικονομίας, του οποίου πρωταρχικός στόχος είναι η ύπαρξη θετικού κοινωνικού αντίκτυπου, η επίλυση κοινωνικών προβλημάτων και οι υπηρεσίες κοινωνικής ωφέλειας και όχι το κέρδος. Υπόκειται σε υπεύθυνη και διαφανή διαχείριση, ενώ η νομική της μορφή μπορεί να ποικίλει από ιδιωτική επιχείρηση έως συνεταιρισμός και φιλανθρωπικό ίδρυμα. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013)

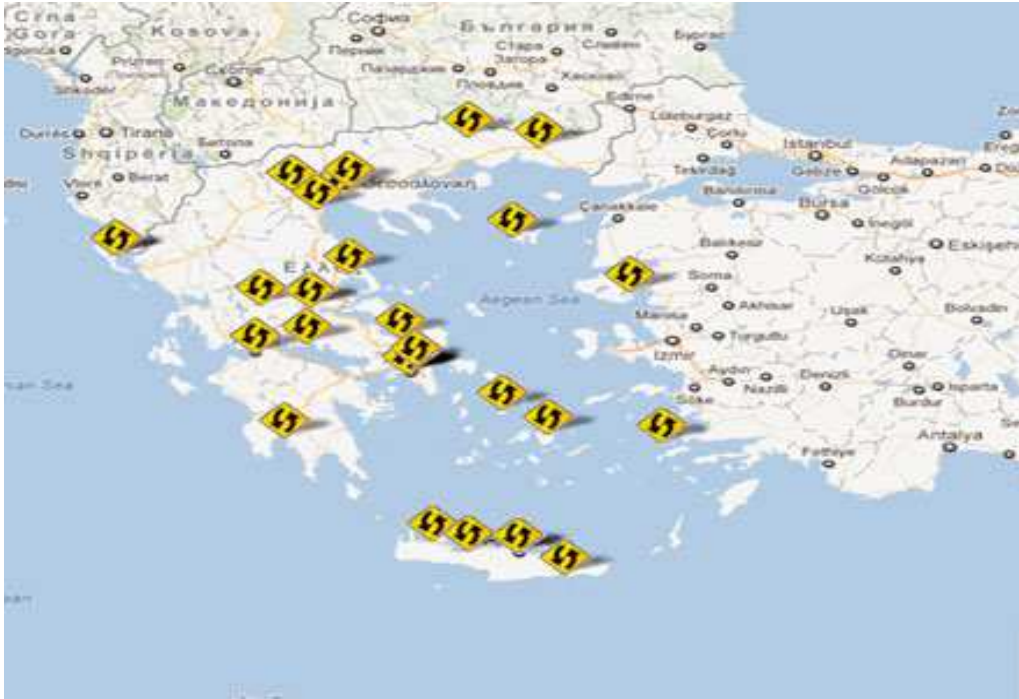
Το καταστατικό των Κοινωνικών Επιχειρήσεων αναγνωρίζει τις επιχειρήσεις αυτές ως μια μορφή αστικού συνεταιρισμού, όπου 5 ή περισσότεροι άνθρωποι δημιουργούν μια κοινά διοικούμενη επιχείρηση. Ο καθένας έχει και μια ψήφο και έτσι έχει λόγο στη διοίκηση της Κοιν.Σ.Επ, ενώ συνταίρος μπορεί να είναι οποιοσδήποτε: άνεργος, επιχειρηματίας, φοιτητής, συνταξιούχος, εργαζόμενος, δημόσιος υπάλληλος. Αυτού του τύπου οι επιχειρήσεις διέπονται από ειδικό φορολογικό καθεστώς και μεγάλη βοήθεια στη χρηματοδότηση των επενδύσεών τους, ενώ οι συντάιροι δεν οφείλουν να γραφτούν στον ΟΑΕΕ. Σημαντικό είναι, ακόμα, το γεγονός ότι όσοι από τους συμμετέχοντες είναι συνταξιούχοι δεν χάνουν τη σύνταξή του, όσοι είναι άνεργοι, δεν χάνουν το δελτίο ή το επίδομα ανεργίας τους και όλη την προστασία ή τις ευκαιρίες επιδότησης που πηγάζουν από την ιδιότητα του ανέργου και γενικά η συμμετοχή στην επιχείρηση δε στερεί κανένα επίδομα πρόνοιας. Τέλος, όλες οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις υποχρεωτικά μοιράζουν το 35% των κερδών τους στους εργαζόμενούς τους ως πριμ επιπλέον του μισθού τους. (Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις, <http://koinsep.gr/social-cooperative-enterprise>)

- Ανταλλακτική δραστηριότητα

Στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας εντάσσεται και η ανταλλακτική δραστηριότητα, η οποία ως δράση διέπεται από τις αρχές και αξίες της Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης, αποτελώντας ένα σπουδαίο παράδειγμα εφαρμογής της στην πράξη. Στην Ελλάδα τα παραδείγματα της ανταλλακτικής οικονομίας συνεχώς πληθαίνουν, αποδεικνύοντας την αποτελεσματικότητα της συγκεκριμένης δράσης.

Βασική φιλοσοφία της ανταλλακτικής δραστηριότητας είναι η απευθείας ανταλλαγή προϊόντων και υπηρεσιών, με την χρήση «νομίσματος» που ορίζει το τοπικό δίκτυο ανταλλακτικής δραστηριότητας. (Διονέλλης και Μαυρουδή, 2012)

Στο παρακάτω χάρτη απεικονίζονται ορισμένοι μόνο τόποι ανταλλακτικής οικονομίας στη Ελλάδα, οι οποίοι σχετίζονται με εύρος υπηρεσιών και προϊόντων.

Εικόνα 2: Πηγή: <http://tvxs.gr/sites/default/files/article/2012/11/88094g-diktia.jpg>

Κοινωνική Οικονομία στην Ευρώπη

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η Κοινωνική Οικονομία εμφανίστηκε στην Ευρώπη στα μέσα του 19^{ου} αιώνα και σταδιακά γνώρισε μεγάλη εξάπλωση, καθώς η εδραίωση της αποτέλεσε κύριο στόχο των ευρωπαϊκών προγραμμάτων. Η μελέτη του κλάδου της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ευρώπη, και ιδιαίτερα ο τομέας των Κοινωνικών Επιχειρήσεων, αποδεικνύει ότι η άνθιση του κλάδου οφείλεται στην αδυναμία που εμφάνιζαν οι κεντρικές πολιτικές στην αντιμετώπιση της συνεχώς αυξανόμενης ανεργίας και φτώχειας, προβλημάτων που οι ιδείς έχουν δημιουργήσει. Επεδίωξαν, λοιπόν, την ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας και προωθούν την εδραίωση και εξάπλωσή της με στόχο να καταπολεμηθεί ο κοινωνικός αποκλεισμός και να λυθούν τα προβλήματα εργασίας, μεταβιβάζοντας κατά κάποιο τρόπο την ευθύνη στους ίδιους τους πολίτες.

Στην συνέχεια, αναφέρονται ονομαστικά ορισμένα βασικά ψηφίσματα, γνωμοδοτήσεις και αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που αφορούν το συγκεκριμένο κλάδο της οικονομίας, αρχίζοντας από τα πιο πρόσφατα και φτάνοντας στα πρώτα σχεδόν προγράμματα:

- 2013: «Έγκριση από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο της Έκθεσης Τοια σχετικά με τη συμβολή των συνεταιρισμών στην υπέρβαση της κρίσης (2012/2321(INI))» και «Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου «Στοχεύοντας στις κοινωνικές επενδύσεις για την ανάπτυξη και τη συνοχή - συμπεριλαμβανομένης της εφαρμογής του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (2014-2020)» (0000/2013(RSP))»
- 2012: «Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την πρωτοβουλία για την κοινωνική επιχειρηματικότητα – Οικοδόμηση ενός οικοσυστήματος για την προώθηση των κοινωνικών επιχειρήσεων στο επίκεντρο της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής καινοτομίας (2012/2004(INI))» και «Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (ΕΟΚΕ) σχετικά με την Πρωτοβουλία Κοινωνική Επιχειρηματικότητα (Social Business Initiative)- Δημιουργώντας ένα ευνοϊκό περιβάλλον για κοινωνικές επιχειρήσεις, βασικούς συντελεστές στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας και καινοτομίας COM(2011)/682»
- 2011: «Πρόγραμμα για την κοινωνική αλλαγή και την καινοτομία SEC(2011) 1134 τελικό» και «Πρωτοβουλία για την κοινωνική επιχειρηματικότητα (Social Business Initiative – SBI)»
- 2010: «Οδηγός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη συμπερίληψη κοινωνικών κριτηρίων στην ανάθεση δημοσίων συμβάσεων»
- 2004: «Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την προώθηση των συνεταιριστικών εταιρειών στην Ευρώπη (2004/C 318/05)»
- 2003: «Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1435/2003 περί του καταστατικού της ευρωπαϊκής συνεταιριστικής εταιρείας» και «Οδηγία 2003/72/ΕΚ για τη συμπλήρωση του καταστατικού του ευρωπαϊκού συνεταιρισμού όσον αφορά το ρόλο των εργαζομένων»

Ωστόσο, και παρά την ύπαρξη των παραπάνω ψηφισμάτων και προγραμμάτων, η ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας, κυρίως με την μορφή των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων, δεν ήταν ίδια σε όλες της χώρες της Ευρώπης.

Έτσι, ενώ σε κάποια κράτη μέλη, όπως η Ιταλία, όπου από το 1991 με μία σειρά νομοθετημάτων ανοίγει ο δρόμος στους συνεταιρισμούς, αλλά και το Ηνωμένο Βασίλειο, όπου έχουν ψηφιστεί νομοθεσίες που επέτρεψαν στις Κοινωνικές Επιχειρήσεις να επεκταθούν σε ένα διευρυμένο σύνολο αντικειμένων, σε ορισμένες άλλες χώρες οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις εμφανίστηκαν πολύ αργότερα με αποτέλεσμα να μην έχουν καταφέρει ακόμα να εδραιωθούν. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013) (Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης Δυτικής Μακεδονίας για την Κοινωνική Οικονομία στην Ε.Ε., <http://www.ipadm.gr/>)

Πιο συγκεκριμένα, η Μεγάλη Βρετανία υπήρξε η πρώτη ευρωπαϊκή χώρα που επένδυσε τεράστια κεφάλαια στις Κοινωνικές Επιχειρήσεις. Το παράδειγμα της ακλούθησαν και άλλες χώρες με χαρακτηριστικότερη την Γερμανία, αν και ως πρόσφατα το σύνολο των επενδύσεων που τις αφορούσε έφτανε μόλις τα 24 εκατ. Ευρώ, κυρίως λόγω ενασχόλησης αυτών με κορεσμένους τομείς της οικονομίας. Η Ιταλία αποτελεί, επίσης μία χώρα με μεγάλη παράδοση στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας, όπου με βάση δεδομένα από το 2011, ο τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας καλύπτει το 6,3% των θέσεων απασχόλησης. Δεδομένα από την ίδια χρονιά καταδεικνύουν ότι στις διάφορες δράσεις συμμετέχουν περισσότεροι από 14 εκατομμύρια πολίτες, ενώ στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας δραστηριοποιούνται περίπου 302.000 μη κερδοσκοπικές εταιρείες. Στην ιστορία της Ιταλίας στο κλάδο αυτό της οικονομίας, οφείλει να γίνει αναφορά στη πρώτη λαϊκή τράπεζα, η οποία δημιουργήθηκε στη χώρα από το 1863. Παρόμοια ιστορική εξέλιξη έχει η Κοινωνική Οικονομία και στη Γαλλία, όπου η δημιουργία της συνεταιριστικής τράπεζας Credit Agricole, τον 19ο αιώνα, διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στο συνεταιριστικό ευρωπαϊκό ρεύμα. Δεδομένα του 2011 για την χώρα αριθμούν 780.000 επιχειρήσεις και πάνω από 2.000.000 μισθωτούς οι οποίοι αντιστοιχούν στο 2% της απασχόλησης και δραστηριοποιούνται σε δυναμικούς κλάδους της Κοινωνικής Οικονομίας. Μια εντελώς διαφορετική περίπτωση είναι αυτή της Σουηδίας, όπου δεν έχει αναπτυχθεί ιδιαίτερα ο συγκεκριμένος οικονομικός τομέας, κυρίως διότι τα αντικείμενα δραστηριοποίησης των Κοινωνικών

Επιχειρήσεων στη χώρα τα καλύπτει ικανοποιητικά ο δημόσιος τομέας. Παρόλα αυτά και στη Σουηδία τελευταία παρατηρείται αύξηση του αριθμού των Κοινωνικών Επιχειρήσεων. Ιδιαιτερότητες συναντώνται και στη Ρωσία, όπου οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις ξεκινούν εκεί που το κράτος σταματά. Στη Ρωσία, λοιπόν, όπου συναντώνται μεγάλα ποσοστά ατόμων στην κατηγορία του ευάλωτου πληθυσμού, προσπάθεια στήριξης και επανένταξης αυτού καταβάλουν κυρίως οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις χωρίς την αρωγή του κράτους αλλά στηριζόμενοι σε δωρεές. (STARTUP για την Κοινωνική Οικονομία στην Ευρώπη, <http://www.startup.gr/>) (Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης Δυτικής Μακεδονίας για την Κοινωνική Οικονομία στην Ε.Ε., <http://www.ipadm.gr/>)

Κοινωνική Οικονομία στην Ελλάδα

Μέχρι πρόσφατα ο τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα, και συγκεκριμένα της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, δεν ήταν ανεπτυγμένος, καθώς δεν το κάλυπτε θεσμικό πλαίσιο, έτσι οι πόροι από την Ευρωπαϊκή Ένωση, που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την ενίσχυση του κλάδου διοχετεύονταν στο κράτος και στους ΟΤΑ και αποτελούσαν αιτίες διαπλοκών και εξυπηρέτησης κομματικών συμφερόντων. (STARTUP για την Κοινωνική Οικονομία στην Ευρώπη, <http://www.startup.gr/>)

Ωστόσο, πλέον, λόγω της πολυδιάστατης κρίσης που αντιμετωπίζει η χώρα, αλλά και των Ευρωπαϊκών προγραμμάτων και οδηγιών, θεσπίστηκε ο Ν. 4019/2011 περί "Κοινωνικής Οικονομίας και Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας και άλλες διατάξεις", ο οποίος ρυθμίζει με ενιαίο τρόπο τις Κοινωνικές Επιχειρήσεις, διακρίνοντας τρεις κατηγορίες Κοινωνικών Επιχειρήσεων (ένταξης, κοινωνικής φροντίδας και παραγωγικού/συλλογικού σκοπού), και προβλέποντας τη δημιουργία μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας στο οποίο εγγράφονται όλες οι οργανώσεις της Κοινωνικής Οικονομίας. Ο Νόμος συμπληρώθηκε με την Υ.Α. Αριθμ. 2.2250/οικ. 4.105 όπως αυτή τροποποιήθηκε με την Υ.Α. Αριθμ. 2.9621/οικ.4.1200 και η οποία ορίζει τον τρόπο τήρησης και λειτουργίας του Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας. Ο Ν. 4052/2012 τροποποιεί τον Ν. 4019/2011 ως προς την καταχώρηση των ΚΟΙΝΣΕΠ στο μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας. Τέλος, ο πρόσφατος Ν. 4110/2013 καταργεί τις φοροαπαλλαγές των ΚΟΙΝΣΕΠ. (Κοινωνικές Επιχειρήσεις για το Ελληνικό θεσμικό πλαίσιο για την Κοινωνική Οικονομία, <http://www.socialcooperatives.gr/>)

Βέβαια και πριν το Νόμο που θεσμοθετεί τις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις, ακόμα και από το Ελληνικό Σύνταγμα αναγνωριζόταν το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι, με το άρθρο 12. Ωστόσο, δεν υπήρχε ενιαία νομοθεσία για όλα τα είδη συνεταιρισμών, αλλά επιμέρους Νόμοι που ρύθμιζαν διακριτά τους συνεταιρισμούς ανάλογα με το πεδίο δραστηριοποίησης, όπως ο Ν. 4015/2011 περί "Θεσμικού πλαισίου για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, τις συλλογικές οργανώσεις και την επιχειρηματικότητα του αγροτικού κόσμου - Οργάνωση της εποπτείας του Κράτους".

Τέλος, ένας «προάγγελος» των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων στην Ελλάδα, μπορεί να θεωρεί ότι ορίστηκε από τον Ν. 2716/1999 περί «Ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού των υπηρεσιών ψυχικής υγείας και άλλες διατάξεις. Άρθρο 12, Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης». Ο Νόμος καθορίζει το πλαίσιο σύστασης και λειτουργίας των ΚΟΙΣΠΕ, οι οποίοι αποτέλεσαν και την πρώτη θεσμοθετημένη μορφή Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα. Πρόκειται για νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου με εμπορική ιδιότητα τα οποία είναι ταυτόχρονα μονάδες ψυχικής υγείας. Αποβλέπουν στην κοινωνικό-οικονομική ενσωμάτωση και επαγγελματική ένταξη ατόμων με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα. (Κοινωνικές Επιχειρήσεις για το Ελληνικό θεσμικό πλαίσιο για την κοινωνική οικονομία, <http://www.socialcooperatives.gr/>)

Σήμερα, με βάση δεδομένα του 2014, όπως αυτά παρουσιάστηκαν σε συνέδριο στη Θεσσαλονίκη με θέμα την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα, στην Ελλάδα, έχουν δημιουργηθεί 470 Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις, πολύ λιγότερες από άλλες χώρες, όπου ο τομέας είναι ανεπτυγμένος περίπου 30 χρόνια. (Voria, 2014)

Τρία χαρακτηριστικά παραδείγματα Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων στην Ελλάδα είναι ο Σπάρτακος, η Αμφιτρίτη και το Μύρτιλλο.

Ο Αστικός Συνεταιρισμός Κοινωνικού Σκοπού περιορισμένης ευθύνης, με τίτλο «ΣΠΑΡΤΑΚΟΣ ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.» ιδρύθηκε σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.4019/2011 «Περί Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων». Σκοπός του Συνεταιρισμού είναι η παραγωγή προϊόντων και η παροχή υπηρεσιών για την ικανοποίηση των αναγκών της συλλογικότητας (πολιτισμός, περιβάλλον, οικολογία, εκπαίδευση, παροχές κοινής ωφέλειας, αξιοποίηση τοπικών προϊόντων, διατήρηση

παραδοσιακών δραστηριοτήτων και επαγγελμάτων κ.α.) που προάγουν το τοπικό και συλλογικό συμφέρον, την προώθηση της απασχόλησης, την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και την ενδυνάμωση της τοπικής ή περιφερειακής ανάπτυξης. (Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση Σπάρτακος, <http://www.spartakos.eu/>)

Η Αμφιτρίτη είναι Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση με αντικείμενό την ανάπτυξη και προώθηση της πλατφόρμας “Greece4all.eu”, της πρώτης πολύγλωσσης διαδικτυακής εφαρμογής στην Ελλάδα, για την προβολή των εγχώριων προσβάσιμων υποδομών και υπηρεσιών, στους εισερχόμενους τουρίστες. Επίσης, παρέχει συμβουλευτικές και εκπαιδευτικές υπηρεσίες σχετικά με θέματα βελτίωσης της προσβασιμότητας, αξιοποιώντας την τεχνογνωσία ειδικών επιστημόνων, καλές πρακτικές από τη διεθνή πραγματικότητα, αλλά και την εμπειρία των μελών της. Τέλος, παρέχει υπηρεσίες συμβούλου πιστοποίησης, σύμφωνα με το πρότυπο ΕΛΟΤ 1439:2013 «Οργανισμός φιλικός σε πολίτες με αναπηρία», κυρίως σε επιχειρήσεις του τουριστικού κλάδου. (Εταιρεία Ανάπτυξης και Τουριστικής Προβολής Αθηνών για τα Ελληνικά παραδείγματα «Επιχειρώ Κοινωνικά», <http://social.developathens.gr/>)

Η «Myrtillo Κοιν.Σ.Επ.» ιδρύθηκε με τον Ν. 4019 / ΦΕΚ 2011 «Περί Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων», έχοντας ως παράδειγμα- πρότυπο μία ανάλογη ΜΚΟ - επιχείρηση του Εδιμβούργο στη Σκωτία. Πρόκειται για Καφετέρια – Παρασκευαστήριο - Χώρο Λόγου και Τέχνης, Ψυχαγωγικού, Πολιτιστικού και Εκπαιδευτικού χαρακτήρα, όπου προϋποθέτεται η έμμισθη απασχόληση ατόμων ευπαθών ομάδων σε ποσοστό 40% και άνω του συνόλου των εργαζομένων. Δίνεται, με αυτό τον τρόπο, η δυνατότητα σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού για ένταξη στην επαγγελματική ζωή, για ευκαιρία κοινωνικής συναναστροφής και για προώθηση της εκπαίδευσης – κατάρτισης τους, έχοντας την στήριξη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Ιδρυμάτων, αλληλέγγυων επαγγελματιών και ανεξάρτητων ομάδων. (Μύρτιλλο, <http://myrtillocafe.gr>)

Το γενικό συμπέρασμα από τη μελέτη της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα, είναι ότι παρατηρείται έλλειψη κατάλληλου θεσμικού και υποστηρικτικού πλαισίου, επαρκούς χρηματοδότησης, κατάλληλων συμβουλευτικών οργανισμών και ενημέρωσης στους ενδιαφερόμενους (αξιοσημείωτο είναι ότι μόλις τον Φεβρουαρίου του 2013 δημοσιοποιήθηκε το πρώτο Στρατηγικό Σχέδιο για την ανάπτυξη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας από την Ειδική Υπηρεσία Κοινωνικής Ένταξης και

Κοινωνικής Οικονομίας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας), γεγονότα που εμποδίζουν την εξάπλωση όλων των μορφών των Κοινωνικών Επιχειρήσεων που εμφανίζονται σε άλλες χώρες της Ευρώπης (χαρακτηριστικό είναι ότι μέχρι σήμερα δεν έχει ιδρυθεί καμία Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση Ένταξης, όπως αναφέρθηκε από αρμόδιο του δήμου Αθηναίων ύστερα από τηλεφωνική επικοινωνία). Σε όλα αυτά προστίθεται και η καχυποψία για δράσεις Κοινωνικής Οικονομίας, καθώς στο παρελθόν υπήρξε κακή διαχείριση και πολιτική εκμετάλλευση του τομέα, ενώ πολλοί είναι που τον συγχέουν με φιλανθρωπικές δράσεις, κυρίως λόγω ελλιπούς ενημέρωσης.

3.2 Κοινωνία

3.2.1. Εξέλιξη του φαινομένου των αστέγων δια μέσου του χρόνου

Η πρώτη ενασχόληση των ιστορικών με το φαινόμενο των αστέγων τοποθετείται χρονικά στη δεκαετία του 1860, κυρίως σε Ευρώπη και Αμερική, ενώ κατά τον 16ο- 17ο αιώνα, αρχίζει να συγκαταλέγεται στα αστικά φαινόμενα, όπου οι άστεγοι αντιμετωπίζονται με δυσπιστία και περιφρόνηση, περιθωριοποιούνται και είναι αποδέκτες ιδιαίτερου σκληρού νομοθετικού πλαισίου. Βέβαια, στοιχεία για ανθρώπους που ζουν στο δρόμο υπάρχουν ήδη από την περίοδο της κλασικής αρχαιότητας στην Ελλάδα, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αυτό του φιλοσόφου Διογένη του Κυνικού. Η διαφορά είναι ότι αυτές οι περιπτώσεις διαβίωσης στον δρόμο αποτελούν, στην πλειονότητά τους, προσωπική επιλογή. Στη συνέχεια, στον 20^ο αιώνα και μετά την ύφεση του 1930, ο αριθμός των αστέγων αυξάνεται, και κάνουν την εμφάνιση τους οι πολιτικές του “New Deal” του Keynes και της στρατολόγησης του 2^{ου} Παγκόσμιου Πόλεμου (Βαρελίδου και Μιχαήλ, 2013).

Σήμερα, με την Ευρώπη και τον κόσμο να έρχονται αντιμέτωποι με την πολυδιάστατη κρίση, το πρόβλημα των αστέγων έχει οξυνθεί, ενώ έχει διευρυνθεί και σε ομάδες του πληθυσμού που ως τώρα δεν ανήκαν στον ευάλωτο πληθυσμό. Το μέγεθος του προβλήματος έχει αναγκάσει τις κυβερνήσεις των χωρών να το συμπεριλαμβάνουν σε εθνικά προγράμματα με σκοπό να επιστήσουν τη προσοχή στην ανάγκη εύρεσης λύσεων για την αντιμετώπισή του. Χαρακτηριστικά για την Ευρώπη και την Ελλάδα είναι το πρόγραμμα «ΕΥΡΩΠΗ 2020», που επικεντρώνεται στη καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, η ανακοίνωση από τον πρωθυπουργό της Ελλάδας, Αντώνη Σαμαρά, δημιουργίας κοινωνικών

κατοικιών μέσα στο 2014 και το πρόγραμμα «Στέγαση και Επανένταξη» που εξαγγέλθηκε από την ελληνική κυβέρνηση και αφορά 1.200 αστέγους. Τα θέματα αυτά αναλύονται στα υποκεφάλαια «Κοινωνική Πολιτική στις Ελλάδα» και «Στεγαστική Πολιτική στην Ελλάδα», αντίστοιχα.

Σημαντικό στην εξέλιξη του φαινομένου των αστέγων υπήρξε και η τάση που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια για εθελοντικές δράσεις και δράσεις αυτενέργειας και αυτό-οργάνωσης πολιτών, που σκοπό έχουν να συμβάλλουν στην επίλυση του προβλήματος με ανεξάρτητες κινήσεις, στηριζόμενοι στις δικές τους δυνάμεις, αποδεικνύοντας ότι είναι πολίτες ενεργοί, χειραφετημένοι και ευαίσθητοι.

Ειδικά για την Ελλάδα, το φαινόμενο των αστέγων είναι σχετικά πρόσφατο, συγκριτικά με τις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Αυτό μάλλον οφειλόταν στην ύπαρξη άτυπων κοινωνικών και οικογενειακών δικτύων που λειτουργούσαν ως ασπίδα προστασίας για την διόγκωση του φαινομένου, καθώς και σε μια σειρά άλλων παραγόντων, όπως η ανοχή της αυθαίρετης δόμησης, η ένταξη των αυθαιρέτων στα σχέδια πόλης, το σύστημα της αντιπαροχής και οι ευνοϊκές στεγαστικές δανειοδοτήσεις, οι οποίες επέτρεπαν ακόμα και σε πολίτες χαμηλών εισοδημάτων να εξασφαλίσουν κατοικία. (Βαρελίδου και Μιχαήλ, 2013) Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται και από την απουσία θεσμικής αναγνώρισης της ομάδας έως πρόσφατα, καθώς και από την ελλειπή μέριμνα του κράτους για στέγη.

3.2.2. Ορισμός αστέγων

Το υποκεφάλαιο αυτό εξετάζει τους διάφορους ορισμούς που έχουν δοθεί για να προσδιοριστεί η ομάδα των αστέγων. Η αναφορά αυτή κρίνεται αναγκαία, καθώς είναι καθοριστική τόσο για την θεσμική κατοχύρωση της συγκεκριμένης ομάδας όσο και για την διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους από τους ίδιους και από φορείς και οργανώσεις που ασχολούνται με το συγκεκριμένο πρόβλημα. Πράγματι, ο ορισμός, στη περίπτωση οποιουδήποτε κοινωνικού φαινομένου, δε είναι χρήσιμος μόνο για την περιγραφή του, αλλά και για την χάραξη της πολιτικής αντιμετώπισής του, αποτελώντας ένα πρώτο, πολύ σημαντικό βήμα, για την επίλυση του.

Μελετώντας την βιβλιογραφία διαπιστώνεται ότι υπάρχει πληθώρα ορισμών της ομάδας των αστέγων, καθώς ανάλογα με την προσέγγιση και τις προτάσεις που κάθε φορέας, οργανισμός, νομοθέτης, επιστήμονας επιθυμεί να εκφράσει για το

ζήτημα των αστέγων χρησιμοποιεί και διαφορετικό προσδιορισμό, ο οποίος εξυπηρετεί την μελέτη- έρευνα του.

Στην Ελλάδα, η οποία πρόσφατα κλήθηκε να αντιμετωπίσει το ζήτημα των αστέγων, ο προσδιορισμός της ομάδας άργησε πολύ να πραγματοποιηθεί και ακόμα και σήμερα εντοπίζονται ασάφειες και συγχύσεις στους ορισμούς που κατά καιρούς χρησιμοποιούνται.

Ένας αρχικός ορισμός, ο οποίος αναφέρεται σε πολλές πληθυσμιακές ομάδες συμπεριλαμβανομένου αυτής των αστέγων, θεωρείται ότι είναι αυτός για τις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού.

Ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού είναι οι κοινωνικές ομάδες πληθυσμού των οποίων η συμμετοχή στην κοινωνική και οικονομική ζωή δυσχεραίνεται, είτε εξ' αιτίας κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων, είτε εξ' αιτίας σωματικής ή ψυχικής ή νοητικής ή αισθητηριακής αναπηρίας, είτε εξ' αιτίας απρόβλεπτων γεγονότων τα οποία επηρεάζουν την εύρυθμη λειτουργία της τοπικής ή και ευρύτερα περιφερειακής οικονομίας.

Οι ευπαθείς ομάδες πληθυσμού χωρίζονται σε δύο κατηγορίες:

- Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού: είναι εκείνες οι ομάδες του πληθυσμού που η ένταξή τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή εμποδίζεται από σωματικά και ψυχικά αίτια ή λόγω παραβατικής συμπεριφοράς. Σε αυτές ανήκουν άτομα με αναπηρίες (σωματικές ή ψυχικές ή νοητικές ή αισθητηριακές), εξαρτημένα ή απεξαρτημένα από ουσίες άτομα, οροθετικοί, φυλακισμένοι/αποφυλακισμένοι, ανήλικοι παραβάτες.
- Ειδικές Ομάδες Πληθυσμού: είναι οι ομάδες εκείνες του πληθυσμού οι οποίες βρίσκονται σε μειονεκτική θέση ως προς την ομαλή ένταξή τους στην αγορά εργασίας, από οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά αίτια. Σε αυτές ανήκουν ενδεικτικά οι άνεργοι νέοι, οι άνεργες γυναίκες, οι άνεργοι άνω των πενήντα ετών, οι μακροχρόνια άνεργοι, οι αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών και τα μέλη πολύτεκνων οικογενειών, γυναίκες θύματα κακοποίησης, οι αναλφάβητοι, οι κάτοικοι απομακρυσμένων ορεινών και νησιωτικών περιοχών, τα άτομα με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, οι μετανάστες και οι

πρόσφυγες. (Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας για την Κοινωνική Οικονομία στην Ελλάδα, <http://www.keko.gr/el/Pages/Default.aspx>)

Ειδικότερα για την κατηγορία των αστέγων, ο Ν. 4052/ ΦΕΚ Α'41/01.03.2012, και συγκεκριμένα το άρθρο 29, για πρώτη φορά θεσμοθετεί την κοινωνική ομάδα των αστέγων, αποδεικνύοντας για ακόμα μία φορά την ύπαρξη του φαινομένου και στον Ελλαδικό χώρο. Η ανάλυση του Νόμου θα πραγματοποιηθεί στο υποκεφάλαιο «Νομικό Πλαίσιο για τους αστέγους», εδώ απλά επισημαίνεται ότι ο συγκεκριμένος νόμος, αν και σύμφωνα με δηλώσεις εκπροσώπων της κυβέρνησης, βασίστηκε στην τυπολογία ETHOS, η οποία αποτελεί την ευρωπαϊκή τυπολογία για την έλλειψη στέγης, κρίνεται ως ελλιπής, καθώς αφήνει εκτός ορισμού κάποιες ομάδες του πληθυσμού, όπως οι μετανάστες χωρίς χαρτιά, και δεν θεσμοθετεί δράσεις για την επανένταξη τους και για την πρόληψη του φαινομένου.

Τέλος, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί η τυπολογία ETHOS της FEANATSA (Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία των οργανώσεων που εργάζονται με τους αστέγους), η οποία αφορά την έλλειψη στέγης και τον αποκλεισμό από την κατοικία, καθώς θεωρείται η πιο ολοκληρωμένη και είναι η πλέον αποδεκτή από φορείς και οργανώσεις σχετικές με τους αστέγους.

Τυπολογία ETHOS για την έλλειψη στέγης και τον αποκλεισμό από την κατοικία

Εννοιολογική κατηγορία		Λειτουργικός ορισμός	Συνθήκες διαβίωσης	Γενικοί Προσδιορισμοί Όρων Κατοικίας	
	Άστεγοι στο δρόμο	Άνθρωποι που ζουν στο δρόμο	Διαμονή σε δημόσιους χώρους ή εξωτερικούς χώρους	Διαμονή σε δημόσιους χώρους	Διαμονή στο δρόμο ή σε δημόσιους χώρους, χωρίς το κατάλυμα να μπορεί να θεωρηθεί τόπος κατοικίας
		Διαμονή σε χώρους για επείγουσες περιπτώσεις	Διανυκτέρευση σε ξενώνες ύπνου	Διαμονή σε δημόσιους χώρους	Διαμονή στο δρόμο ή σε δημόσιους χώρους, χωρίς το κατάλυμα να μπορεί να θεωρηθεί τόπος κατοικίας
Στερούμενοι κατοικίας	Διαμονή σε ξενώνες για αστέγους	<ul style="list-style-type: none"> Διαμονή σε ξενώνα για άστεγους Προσωρινή παραμονή σε ξενώνα Υποστηριζόμενη διαμονή σε μεταβατικό στάδιο 	Ο χρόνος παραμονής ορίζεται να είναι σύντομος*		
	Φιλοξενία σε ξενώνες γυναικών	Διαμονή σε ξενώνες για γυναίκες	Σύντομη* φιλοξενία γυναικών, που έχουν βιώσει ενδοοικογενειακή βία.		
	Διαμονή σε κέντρα για μετανάστες πρόσφυγες	<ul style="list-style-type: none"> Προσωρινή φιλοξενία σε κέντρα υποδοχής για αιτούντες άσυλο Προσωρινή φιλοξενία για μετανάστες 	Βραχυχρόνια φιλοξενία σε χώρους υποδοχής λόγω νομικής εκκρεμότητας.		
	Πρόσωπα που φεύγουν από Ιδρύματα	<ul style="list-style-type: none"> Εξιτήριο από σωφρονιστικά καταστήματα- Αποφυλακιζόμενοι Εξιτήριο από Ψυχιατρεία και άλλα Νοσοκομεία η αποφοίτηση από Θεραπευτικά προγράμματα για χρήση ουσιών Λήξη φιλοξενίας σε Ιδρύματα Παιδικής Προστασίας /στέγες ανηλίκων 	<ul style="list-style-type: none"> Δεν υπάρχει άλλη κατοικία πριν την αποφυλάκιση Παράταση της νοσηλείας λόγω έλλειψης στέγης Δεν πιστοποιείται η ύπαρξη κατοικίας (με την συμπλήρωση των 18 χρόνων) 		

	Πρόσωπα που λαμβάνουν μακροχρόνια στήριξη	<ul style="list-style-type: none"> • Στεγαστική φροντίδα για ηλικιωμένους αστέγους • Υποστηριζόμενη διαμονή για πρώην αστέγους 	Διαμονή μακράς διάρκειας** και παροχή φροντίδας για αστέγους πρώην αστέγους
Άνθρωποι που ζουν σε επισφαλής συνθήκες στέγασης	Άνθρωποι που ζουν σε επισφαλής κατοικία	<ul style="list-style-type: none"> • Προσωρινή φιλοξενία σε συγγενείς ή φίλους (από ανάγκη) • Διαμονή σε καθεστώς παράνομης ή παράτυπης υπενοικίασης • Παράνομη καταπάτηση γης (για στεγαστικό σκοπό) 	<ul style="list-style-type: none"> • Προσωρινή διαμονή σε συμβατική κατοικία αλλά όχι σε κανονική και νόμιμη λόγω έλλειψης στέγης • Διαμονή χωρίς νόμιμη ενοικίαση- Παράνομη κατάληψη • Καταπάτηση γης χωρίς νόμιμα δικαιώματα
	Άνθρωποι που ζουν υπό την απειλή έξωσης	<ul style="list-style-type: none"> • Αναγκαστική έξωση με δικαστική εντολή από ενοικιαζόμενη κατοικία • Εντολή κατάσχεσης ιδιόκτητης κατοικίας 	<ul style="list-style-type: none"> • Όπου εντολές για έξωση είναι σε ισχύ • Όπου υπάρχει δικαστική εντολή για κατάσχεση
	Πρόσωπα που ζουν υπό την απειλή βίας	Διαμονή στην οικογενειακή εστία με καταγεγραμμένα από την αστυνομία περιστατικά βίας	Όταν η αστυνομία λαμβάνει μέτρα για να εξασφαλίσει ασφαλή διαμονή σε θύματα ενδοοικογενειακής βίας
Άνθρωποι που διαβιούν σε ανεπαρκή- ακατάλληλα καταλύματα	Άνθρωποι που ζουν σε προσωρινά ή πρόχειρα καταλύματα	<ul style="list-style-type: none"> • Τροχόσπιτα – Αυτοκίνητα • Μη συμβατικές κατασκευές • Προσωρινές κατασκευές 	<ul style="list-style-type: none"> • Δεν προορίζονται για μόνιμη διαμονή • Αυτοσχέδιες κατασκευές, παραπήγματα ή παράγκες • Ημι-μόνιμες κατασκευές, λυόμενα ή containers
	Άνθρωποι που ζουν σε ακατάλληλα καταλύματα	Κατελημμένα κτίρια ακατάλληλα για κατοίκηση	Χώροι που θεωρούνται ακατάλληλοι για κατοίκηση σύμφωνα με την υπάρχουσα νομοθεσία
	Διαμονή υπερβολικά μεγάλου αριθμού ατόμων στον ίδιο χώρο	Υπέρβαση του ανώτατου επιτρεπτού ορίου συνωστισμού σε Κατοικία	Υπέρβαση του ανώτατου επιτρεπτού εθνικού ορίου ανθρώπων ανά χρησιμοποιούμενο δωμάτιο ή επιφάνεια κατοικίας ανά άτομο.
<p>Σημείωση: *Ως διαμονή σύντομης διάρκειας ορίζεται χρόνος λιγότερος του έτους **Ως διαμονή μακράς διάρκειας ορίζεται χρόνος πέραν του έτους Αυτός ο ορισμός είναι συμβατός με τους ορισμούς των απογραφών, όπως συνιστώνται στην Έκθεση του 2006 της UNECE / EUROSTAT</p>			

Πίνακας 1: <http://www.feantsa.org/spip.php?article120>

3.2.3 Δημογραφικά στοιχεία αστέγων

Τα στοιχεία που υπάρχουν για τους αστέγους, ποσοτικά και ποιοτικά, τόσο σε επίπεδο Ευρώπης, όσο και σε επίπεδο Ελλάδας είναι ελάχιστα, ενώ τα περισσότερα δε προσεγγίζουν την πραγματικότητα.

Η μόνη επίσημη καταγραφή των αστέγων στην Ελλάδα έγινε μόλις το 2009 από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, όπου ο αριθμός τους υπολογίστηκε στους 7.720 ανθρώπους, χωρίς όμως να συμπεριλαμβάνεται ο πληθυσμός των μεταναστών, προσφύγων και Ρομά, για αυτό και οι οργανώσεις και οι συλλογικότητες, που δραστηριοποιούνται στο τομέα των αστέγων, θεώρησαν τη καταγραφή αποτυχημένη. (τα στοιχεία προέκυψαν από τηλεφωνική επικοινωνία με εκπρόσωπο της Μ.Κ.Ο. ΑΡΣΙΣ)

Όσο αφορά την Ευρώπη, οι τελευταίες στατιστικές της Κομισιόν υπολογίζουν τους άστεγους της σε 4,1 εκατομμύρια, στοιχείο που επίσης αμφισβητείται έντονα από όλες τις οργανώσεις. (Θεοδώρου, 2014)

Ο οργανισμός Youth X Change (YXC), παρά την έλλειψη στοιχείων, στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο, εντοπίζει μια αύξηση στον αριθμό των ευπαθών ατόμων ως προς το ζήτημα του αποκλεισμού από την κατοικία σε όλες τις χώρες και ιδιαίτερα στις μεσογειακές και τις αγγλοσαξονικές. (Βαρελίδου και Μιχαήλ, 2013)

Μεγαλύτερη βαρύτητα, λόγω τρόπου διεξαγωγής της έρευνας και συλλογής των δεδομένων, έχουν τα στοιχεία που δίνονται από τις οργανώσεις που ασχολούνται με το πρόβλημα. Παρακάτω παρατίθενται τα αποτελέσματα από δύο μεγάλης κλίμακας έρευνες, που πραγματοποίησε η ΜΚΟ Κλίμακα, σε διάστημα 6 ετών και θεωρείται ότι παρουσιάζουν με σχετικά μεγάλη ακρίβεια την πραγματικότητα.

Η ΜΚΟ Κλίμακα πραγματοποίησε τη μία έρευνα το 2006 και είχε τίτλο «Άστεγοι στην Ελλάδα: ψυχοκοινωνικό προφίλ και συνθήκες διαβίωσης στον δρόμο» και την άλλη το 2012 με τίτλο «Η έλλειψη στέγης στην Ελλάδα του 2012». Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι διαφορές σε ορισμένα από τα στοιχεία των δύο ερευνών. Συγκεκριμένα, το ποσοστό των ανδρών ανέβηκε από το 75% στο 82,2%,

ενώ σχεδόν το 61% των αστέγων βρίσκεται ηλικιακά μεταξύ των 41 και των 55 ετών. Η συντριπτική πλειοψηφία είναι αλλοδαποί με το ποσοστό τους να αγγίζει το 90%, ενώ εντυπωσιακή είναι η αύξηση του ποσοστού των αστέγων με τριτοβάθμια εκπαίδευση, που πλέον αγγίζει το 20%, έχοντας διπλασιαστεί, αποδεικνύοντας ότι το πρόβλημα έχει πια διευρυνθεί σε ομάδες του πληθυσμού που δεν αποτελούν τις παραδοσιακά ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Επίσης, τριπλασιάστηκε το ποσοστό των έγγαμων, φτάνοντας το 12%, δείχνοντας ότι ούτε η ύπαρξη οικογένειας αποτελεί πλέον δίχτυ προστασίας ενάντια στη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Ακόμη, αυξήθηκαν ιδιαίτερα όσοι κοιμούνται αποκλειστικά σε υπαίθριους χώρους τον τελευταίο ένα χρόνο, φτάνοντας το 63,8%, ενώ ένα 10,5% χρησιμοποιεί ως κατάλυμα κάποιο αυτοκίνητο. Το 30,2% έχει περάσει τουλάχιστον μια νύχτα στη φυλακή. Το εντυπωσιακό είναι πως το 58,1% όσων φυλακίστηκαν οφειλόταν σε οικονομικούς λόγους, καταδεικνύοντας την βαθιά οικονομική κρίση που διανύει η χώρα και την συσχέτιση της με κοινωνικούς παράγοντες, αφού φαίνεται να οδηγεί σε περιθωριοποίηση και να εντείνει το πρόβλημα των αστέγων, οδηγώντας ολοένα περισσότερα άτομα στη ζωή χωρίς στέγη. Σημαντικό είναι να τονιστεί ότι το 64,8% είναι άστεγοι για λιγότερο από 2 χρόνια, ποσοστό που δείχνει την ποσοτική και ποιοτική αύξηση του φαινομένου. Το 57,6% δυσκολεύεται να εξασφαλίσει τροφή, το 52,9% ρουχισμό και το 41% να εξασφαλίσει κάποιο χώρο για μπάνιο. Σε αντίθεση με την έρευνα του 2006, η έρευνα του 2012 αποκαλύπτει ότι ένα μεγάλο ποσοστό των αστέγων, το 54,8%, δηλώνει ότι έχει φίλους, ενώ οι εξαρτήσεις από το αλκοόλ και τα ναρκωτικά κυμαίνονται σε παρόμοια επίπεδα με το 2006. Ανασφάλιστοι είναι το 58,1%, με το έντονο άγχος να αποτελεί πρόβλημα για το 66,7%, και το 18,1% να έχει αποπειραθεί να αυτοκτονήσει τουλάχιστον 1 φορά. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι να τονιστεί ότι σχεδόν το 80% θεωρεί πως θα καταφέρει να αλλάξει την κατάστασή του, ενώ περισσότερο από το 75% κάνει όνειρα για το μέλλον, ενισχύοντας την ανάγκη για μέτρα και δράσεις επανένταξης των ατόμων αυτών στη «φυσιολογική» κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ζωή, καθώς φαίνονται έτοιμοι να δράσουν σε συνεργασία με υποστηρικτικά δίκτυα. (Τα στοιχεία δόθηκαν κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας με εκπρόσωπο της ΜΚΟ Κλίμακας)

Κρίνεται σκόπιμο στο υποκεφάλαιο αυτό να δοθούν και ορισμένα στοιχεία για την φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό γενικότερα, καθώς τα θέματα αυτά

εμφανίζουν άμεση σχέση με το ζήτημα των αστέγων και αποτελούν βασικά προβλήματα της συγκεκριμένης πληθυσμιακής ομάδας.

Παρατίθενται, λοιπόν, στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ), τα οποία δημοσιεύτηκαν τον Νοέμβριο του 2011 και συλλέχθηκαν στο πλαίσιο έρευνας για το εισόδημα και τις συνθήκες διαβίωσης των νοικοκυριών το 2012, με περίοδο αναφορά εισοδήματος το έτος 2011. Η έρευνα αν και προσεγγίζει ορισμένες πτυχές του θέματος περί φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού δεν αποτυπώνει την πραγματικότητα, καθώς εξαιρεί πολλές πληθυσμιακές ομάδες όπως αυτή των αστέγων, των ατόμων που διαβιούν στα ιδρύματα, των μεταναστών, των Ρομά κλπ. (Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2013)

Σύμφωνα με τα στοιχεία, στο έτος 2012, το 23,1% του συνολικού πληθυσμού της χώρας ήταν σε κίνδυνο φτώχειας, παρουσιάζοντας άνοδο κατά 1,7 ποσοστιαίες μονάδες από το αντίστοιχο του 2011 και 3 ποσοστιαίες μονάδες από το 2008 όπου εντοπίζεται η αρχή της κρίσης. Ανησυχητικό είναι ότι ο κίνδυνος φτώχειας φαίνεται να αφορά κυρίως άτομα της ηλικιακής ομάδας 18-64, αυτό που ονομάζουμε ενεργό πληθυσμό. Σε αριθμούς ατόμων τα μέλη των νοικοκυριών που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας υπολογίζονται σε 2.535.7000 άτομα.

Σε σύγκριση με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες ο πληθυσμός της Ελλάδας που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού φτάνει το 2012 το 34,6%, τοποθετώντας την Ελλάδα τέταρτη Ευρωπαϊκή χώρα με τα μεγαλύτερα ποσοστά φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού. Πρώτη στη λίστα είναι η Βουλγαρία (49,3%) και ακολουθούν η Ρουμανία (41,7%) και η Λετονία (36,6%), ενώ τελευταία στη λίστα με τα μικρότερα ποσοστά βρίσκεται η Ισλανδία (12,7%). (Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2013)

Την εξέλιξη του φαινομένου των αστέγων στη διάρκεια του χρόνου στην Ελλάδα καταδεικνύουν και τα στατιστικά στοιχεία για τις δαπάνες των νοικοκυριών. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι ο μέσος όρος των νοικοκυριών ξοδεύει γύρω στο 30% των εσόδων του για οικιστικές δαπάνες, ενώ τα φτωχά νοικοκυριά πάνω από το 50%, όταν σύμφωνα με τη EUROSTAT «οικονομικά προσιτή στέγη» σημαίνει οικιστικά έξοδα κάτω του 40% του διαθέσιμου εισοδήματος. Επιπλέον, υπερχρεωμένο με οικιστικά έξοδα είναι πάνω από το 70% των φτωχών νοικοκυριών της χώρας. (Βαρελίδου και Μιχαήλ, 2013)

Τέλος, αυτό που έχει σημασία κανείς να εξετάζει μελετώντας κοινωνικά προβλήματα που σχετίζονται με την φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό, είναι οι κοινωνικές ανισότητες.

Προς τη κατεύθυνση αυτή σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα, το μερίδιο του εισοδήματος του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού της Ελλάδας για το 2012 ήταν 6,6 φορές μεγαλύτερο από το μερίδιο του εισοδήματος του φτωχότερου 20% του πληθυσμού. Ο αντίστοιχος δείκτης για το εισόδημα του 2010 ήταν 6 και για εκείνο του 2009 ήταν 5,6. Μάλιστα, η οικονομική ανισότητα για τα άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω εκτιμάται στο 4,5, στο ίδιο επίπεδο με το 2011, ενώ για τα άτομα κάτω των 65 ετών αυξήθηκε στο 7,4 από 6,3 το 2011. Επιβεβαιώνοντας για ακόμη μία φορά ότι οι κοινωνικές ομάδες που πλήττονται περισσότερο είναι αυτές που βρίσκονται στην παραγωγική ηλικία, κάτι που φανερώνει την αποτυχία των εφαρμοζόμενων πολιτικών της κυρίαρχης βιώσιμης ανάπτυξης. Επιπλέον, το 25% των νοικοκυριών με το χαμηλότερο εισόδημα το 2011 κατέχει το 8,7% του συνολικού εθνικού εισοδήματος, ενώ το 2010 κατείχε το 9,4%. Στον αντίποδα, το 25% με το υψηλότερο εισόδημα κατέχει το 47% του συνολικού εθνικού εισοδήματος, από 46,8%, το 2010.

Η Ελλάδα, με βάση όλα τα παραπάνω στοιχεία, είναι η δεύτερη χώρα στην Ευρώπη με τον υψηλότερο δείκτη εισοδηματικής ανισότητας (την πρώτη θέση κατέχει η Ισπανία. (iefimerida, 2013)

Από το 1992 και μετά, στον αστερισμό της βιώσιμης ή αειφόρου ανάπτυξης, όπως ψιμυθίσαν στον τόπο μας την Διατηρήσιμη, οι πλούσιοι εξακολουθούν να γίνονται πλουσιότεροι, στο βαθμό που το 20% του παγκόσμιου πληθυσμού εξακολουθεί να καρπούται το 86% του παγκόσμιου πλούτου, και οι φτωχοί περισσότεροι και φτωχότεροι. (Ρόκος, 2010) (Ρόκος, 2013 Α)

Μία γενική παρατήρηση που προκύπτει από όλα τα παραπάνω είναι ότι δεν υπάρχουν ολοκληρωμένα, σαφή στοιχεία για την φτώχεια και τον αποκλεισμό και τους αστέγους, αφού οι έρευνες που πραγματοποιούνται είναι ασυντόνιστες, αποσπασματικές και μερικές, στερούμενες αρκετών στοιχείων της πραγματικότητας, με μεγαλύτερο μειονέκτημα ότι εξαιρούν πολλές ευπαθείς κοινωνικές ομάδες.

Τα παραπάνω στοιχεία, δείχνουν για ακόμα μία φορά τη σπουδαιότητα εύρεσης λύσης για τους ανθρώπους που στερούνται στέγης ή διαμένουν σε επισφαλής συνθήκες κατοικίας.

3.2.4 Οι άστεγοι της Αθήνας

Στο υποκεφάλαιο αυτό παρατίθενται ορισμένα στοιχεία, που σχετίζονται με το ζήτημα των αστέγων, για την Αθήνα, καθώς η περιοχή αποτελεί τη περιοχή μελέτης της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας και εμφανίζει τη μεγαλύτερη συγκέντρωση αστέγων σε σχέση με οποιαδήποτε άλλη πόλη της Ελλάδας.

Ο Δήμος Αθηναίων αποτελεί τον πολυπληθέστερο Ο.Τ.Α. της Ελλάδας, ενώ στο επίπεδο της Περιφέρειας Αττικής αποτελεί τον τρίτο πιο πυκνοκατοικημένο Δήμο μετά από τους Δήμους Καλλιθέας και Νέας Σμύρνης, με 655.780 μόνιμους και 467.108 νόμιμους κατοίκους κατά την απογραφή της ΕΛΣΤΑΤ (2011).

Η πληθυσμιακή διάρθρωση του Δήμου Αθηναίων σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο ακολουθεί την αντίστοιχη της Περιφέρειας Αττικής, με τους περισσότερους κατοίκους να είναι επιπέδου μέσης εκπαίδευσης. Η σύνθεση του πληθυσμού που κατοικεί στην περιφέρεια του Δήμου Αθηναίων χαρακτηρίζεται από την αύξηση των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας (55-64) και την μείωση των νέων ηλικίας 15-24 ετών.

Όπως όλη χώρα, ο Δήμος Αθηναίων αντιμετωπίζει έντονα προβλήματα ανεργίας, καθώς παρατηρείται μια σημαντική αύξηση σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για το 2012, ενώ τα στοιχεία για το 2013 και 2014 για την ανεργία εμφανίζουν μεγαλύτερη αύξηση. Τέλος, τουλάχιστον το 20% (131.000) των μόνιμων κατοίκων του Δήμου Αθηναίων διαβιών κάτω από το όριο της σχετικής φτώχειας.

Τα παραπάνω στατιστικά σε συνδυασμό με παράγοντες που έχουν ήδη αναλυθεί, εξηγούν τη μεγάλη συγκέντρωση άστεγου πληθυσμού εντός του Δήμου, ο οποίος σύμφωνα με στοιχεία του 2013, φτάνει τα 1000 άτομα, ενώ οι οργανώσεις που ασχολούνται με το πρόβλημα των αστέγων, κάνουν λόγο για πολύ περισσότερους. Συγκεκριμένα, η ΜΚΟ «ΚΛΙΜΑΚΑ», με βάση δικιά της έρευνα υπολογίζει ότι ο άστεγος πληθυσμός της Αθήνας φτάνει τα 10.000 άτομα, ποσοτικά μισοί από τους αστέγους όλης της Ελλάδας. Ο λόγος που εμφανίζεται τόσο μεγάλη απόκλιση στα ποσοτικά στοιχεία Δήμου και των οργανώσεων είναι ο τρόπος καταγραφής, που όπως έχει ήδη τονιστεί, από πλευράς πολιτείας εξαιρεί πολλές πληθυσμιακές ομάδες.

3.2.5 Νομικό πλαίσιο για τους αστέγους

Τα τελευταία χρόνια, η ένταση του φαινομένου των αστέγων σε όλες τις χώρες της Ευρώπης, το συνεχώς διογκωμένο πρόβλημα της ανεργίας και η επέκταση του κοινωνικού αποκλεισμού σε ολοένα μεγαλύτερες πληθυσμιακές ομάδες, ανάγκασε τις κυβερνήσεις να ασχοληθούν με τα συγκεκριμένα προβλήματα, θεσμοθετώντας Νόμους που τα αναγνωρίζουν, προωθώντας μέτρα για την επίλυση τους και μελετώντας δράσεις για την πρόληψή τους.

Ευρώπη

Η αντιμετώπιση του ζητήματος των άστεγων εμπίπτει στη γενική κατηγορία προστασίας των ανθρώπινων δικαιωμάτων, τα οποία οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν δεσμευτεί να υπερασπιστούν με βάση τα όσα ορίζουν ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, όπου η πρόσβαση σε αξιοπρεπή στέγη αναγνωρίζεται ως θεμελιώδης δικαίωμα όλων, το Διεθνές Σύμφωνο των Ηνωμένων Εθνών για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και ο αναθεωρημένος Κοινωνικός Χάρτης του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Γενικά, στην ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν υπάρξει αρκετά προγράμματα για την καταπολέμηση της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και των διακρίσεων, τα περισσότερα από τα οποία δεν κατάφεραν να εκπληρώσουν το όραμα και τους στόχους τους. Στη συνέχεια αναφέρονται ενδεικτικά μερικά από αυτά.

Το 1975 – 1980 πραγματοποιήθηκε το πρώτο πρόγραμμα για την καταπολέμηση της φτώχειας και του αποκλεισμού και ακολούθησαν δύο άλλα προγράμματα τις περιόδους 1985-1989 και 1989-1994. Στη συνέχεια, το 1992, το Συμβούλιο ενέκρινε δύο συστάσεις, για τα «κοινά κριτήρια που αφορούν την επάρκεια πόρων και παροχών στα συστήματα κοινωνικής προστασίας» (92/441/ΕΟΚ) και για «τη σύγκλιση των στόχων και των πολιτικών κοινωνικής προστασίας» (92/442/ΕΟΚ). Έπειτα, τέθηκε σε ισχύ η Συνθήκη του Άμστερνταμ, η οποία επικεντρωνόταν στην εξάλειψη του κοινωνικού αποκλεισμού και το 2000 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας ανέδειξε την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και την εξάλειψη της φτώχειας μαζί με τη μακροχρόνια βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων και την παροχή ποιοτικών υπηρεσιών υγείας. (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» για ευπαθής κοινωνικά ομάδες, <http://www.epanad.gov.gr>)

Ενδιάμεσα έχουν υπάρξει διάφορα ψηφίσματα, επιτροπές και αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι οποίες ασχολήθηκαν με θέματα φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού και προσπάθησαν να προτείνουν και σε ορισμένες περιπτώσεις να θεσμοθετήσουν μέτρα και δράσεις για την καταπολέμηση τους, με πιο πρόσφατο όλων, το πρόγραμμα «Ευρώπη 2020», το οποίο θέτει για πρώτη φορά ποσοτικούς στόχους μείωσης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, η ανάλυση του πραγματοποιείται στο υποκεφάλαιο «Πρόγραμμα Ευρώπη 2020».

Αν και η Ευρώπη έχει βγάλει αρκετές αποφάσεις, την κύρια ευθύνη και αρμοδιότητα για τα φαινόμενα φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, άρα και για το πρόβλημα των αστέγων, κατέχουν τα κράτη μέλη, σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας. Η αρχή της επικουρικότητας ορίζεται στο άρθρο 5 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και διασφαλίζει ότι οι αποφάσεις λαμβάνονται όσο το δυνατό πλησιέστερα στους πολίτες, και ότι διενεργούνται διαρκείς έλεγχοι ώστε να εξακριβώνεται η δράση σε επίπεδο Ένωσης. (Ευρωπαϊκή νομοθεσία για οικονομία, κοινωνία και εδαφική συνοχή, http://europa.eu/legislation_summaries/index_el.htm)

Έτσι, τα κράτη - μέλη εκπονούν ανά διετία τα εθνικά σχέδια δράσης για την κοινωνική ενσωμάτωση, με τα οποία εντάσσονται σε ενιαία στρατηγική όλες οι δράσεις που έχουν στόχο τον περιορισμό του κοινωνικού αποκλεισμού και την προώθηση της κοινωνικής ένταξης. Τα σχέδια αυτά, μεταξύ των άλλων, προωθούν και δράσεις για εξασφάλιση πρόσβασης σε αξιοπρεπή και υγιεινή κατοικία και περίθαλψη, περιλαμβάνουν μέτρα για πρόληψη του κοινωνικού αποκλεισμού με έμφαση σε θέματα απώλειας στέγης και προωθούν την κινητοποίηση των φορέων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα για την εξασφάλιση του συντονισμού και της συνέργιας όλων των δράσεων κάτω από την ομπρέλα ενός Εθνικού Σχεδίου. (Γενναδοπούλου, 2009)

Ιδιαίτερη αναφορά επιλέγεται να γίνει στο νομικό πλαίσιο που ποινικοποιεί τους αστέγους και σε συνοδευόμενες πολιτικές και δράσεις, που σκοπό έχουν την απομάκρυνση τους από δημόσιους χώρους, χωρίς πρωτύτερα να εξασφαλίζεται η στέγαση τους. Τέτοιοι κανονισμοί έχουν εδραιωθεί στις Η.Π.Α. ενώ παράλληλα αρχίζουν να εφαρμόζονται και στην Ευρώπη, με χαρακτηριστικά παραδείγματα το πρόσφατο Νόμο της Ολλανδίας και τις πρακτικές τοποθέτησης εμποδίων σε όλους τους δημόσιους χώρους που μπορούν να βρουν καταφύγιο οι άστεγοι στην Αγγλία. Οι εν λόγω νόμοι, γνωστοί και ως “anti – homeless laws”, αναφέρονται με έμμεσο

τρόπο στην ποινικοποίηση των αστέγων, αφού η άμεση στοχοποίηση τους θα έθετε ζήτημα ρατσιστικής αντιμετώπισης. Οι πιο συνηθισμένες απαγορεύσεις, που τέτοιες νομοθεσίες επιβάλλουν στο δημόσιο χώρο, είναι: η κατασκήνωση, ο ύπνος, η άσκοπη παρατεταμένη παραμονή, η στάση ή η κατάκλιση σε συγκεκριμένους χώρους, η δημιουργία ενοχλητικών οσμών, η ούρηση, η αφόδευση, η κολύμβηση σε δημόσια ύδατα, το μπάνιο και η προσωπική υγιεινή, η χρήση κάποιου οχήματος ως κατοικία, η επαιτεία, το καθάρισμα των τζαμιών των διερχόμενων οχημάτων, καθώς και η συντήρηση και η αποθήκευση προσωπικών αντικειμένων. (Βαρελίδου και Μιχαήλ, 2013)

Γενικότερα, μελετώντας το νομικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με θέματα προστασίας ευπαθών κοινωνικών ομάδων και καταπολέμησης φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, και ειδικότερα αυτό που συμπεριλαμβάνει την κατηγορία των αστέγων, παρατηρείται μία σχετικά ήπια νομοθετική ρύθμιση, με ασαφή, αποσπασματικά και γενικού χαρακτήρα μέτρα.

Ελλάδα

Στο Σύνταγμα της Ελλάδας και συγκεκριμένα στο άρθρο 21, παράγραφος 4, αναφέρεται ότι η απόκτηση κατοικίας από αυτούς που την στερούνται ή που στεγάζονται ανεπαρκώς αποτελεί αντικείμενο ειδικής φροντίδας του Κράτους. Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 17 του Συντάγματος, είναι χρέος του κράτους να προστατεύει τα περιουσιακά δικαιώματα και την ιδιοκτησία, ενώ σύμφωνα με το άρθρο 22 οφείλει να κατοχυρώνει το δικαίωμα στην εργασία και την αξιοπρεπή αμοιβή, δικαιώματα τα οποία έχουν άμεση σχέση με την πρόσβαση σε κατοικία. Το άρθρο 2, παράγραφος 1 του Συντάγματος κατοχυρώνει την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών, με την προϋπόθεση ότι αυτές δεν θα προσβάλλουν τον λήπτη και δεν θα οδηγούν στον στιγματισμό του, αλλά θα λειτουργούν με γνώμονα την διαφύλαξη της αξιοπρέπειας του. Επιπλέον, το Σύνταγμα της Ελλάδας διασφαλίζει το δικαίωμα για αξιοπρεπή κατοικία, το οποίο προκύπτει από τις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1,5 , παρ. 1,24, παρ. 1 και 2 , που κατοχυρώνουν την αξιοπρέπεια του ανθρώπου, την προστασία της προσωπικότητάς του, την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και τη διαμόρφωση, από τον πολεοδομικό σχεδιασμό, των οικισμών, κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να εξυπηρετούνται η λειτουργικότητα και η ανάπτυξη τους και να εξασφαλίζονται οι καλύτεροι δυνατοί όροι διαβίωσης. (Παπακώστα, 2004)

Γενικότερα, σε θεσμικό επίπεδο υπάρχουν διάφοροι Νόμοι και αποφάσεις που αναφέρονται, κυρίως, στη παροχή κοινωνικών υπηρεσιών, χωρίς να διευκρινίζουν πάντα τις ομάδες αποδέκτες αυτών [βέβαια, οι Προσωπικές Κοινωνικές Υπηρεσίες σήμερα αναγνωρίζονται ως αναπόσπαστη υποχρέωση των κρατικών παροχών προς όλους τους πολίτες, σαν έκφραση των κοινωνικών τους δικαιωμάτων (Γενναδοπούλου, 2009)], ενώ μόλις το 2012 ψηφίστηκε νόμος, στον οποίο υπάρχει αναφορά στη πληθυσμιακή ομάδα των αστέγων.

Πρόκειται για τον Ν. 4052/12, άρθρο 29, βάση του οποίου αναγνωρίζεται επίσημα και οριοθετείται η πληθυσμιακή ομάδα των αστέγων, επιτρέποντας με αυτό τον τρόπο στην ελληνική κοινωνία να διεκδικήσει κοινοτικούς πόρους για την χρηματοδότηση προγραμμάτων και δράσεων προστασίας τους. Συγκεκριμένα, στον Ν. 4052/12:

1. Αναγνωρίζονται οι άστεγοι ως ευπαθής κοινωνική ομάδα, στην οποία παρέχεται κοινωνική προστασία. Ως άστεγοι ορίζονται όλα τα άτομα που διαμένουν νόμιμα στη χώρα, τα οποία στερούνται πρόσβασης ή έχουν επισφαλή πρόσβαση σε επαρκή ιδιόκτητη, ενοικιαζόμενη ή παραχωρημένη κατοικία που πληροί τις αναγκαίες τεχνικές προδιαγραφές και διαθέτει τις βασικές υπηρεσίες ύδρευσης και ηλεκτροδότησης.

2. Στους άστεγους περιλαμβάνονται ιδίως αυτοί που διαβιούν στο δρόμο, σε ξενώνες, αυτοί που φιλοξενούνται από ανάγκη σε ιδρύματα ή άλλες κλειστές δομές, καθώς και αυτοί που διαβιούν σε ακατάλληλα καταλύματα.

3. Με απόφαση του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και του εκάστοτε συναρμόδιου Υπουργού που δημοσιεύεται στη Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, ρυθμίζονται τα ειδικότερα θέματα εφαρμογής της παρούσας, ιδίως το περιεχόμενο, η έκταση και ο χρόνος παροχής κοινωνικής προστασίας, καθώς και η διαδικασία και οι φορείς υλοποίησης της καταγραφής των αστέγων.

Μελετώντας τον συγκεκριμένο Νόμο, μπορούν να εντοπιστούν ασάφειες και παραλείψεις, όπως η απουσία συγκεκριμένων θεσμοθετημένων δράσεων αντιμετώπισης και η εξαίρεση πληθυσμιακών ομάδων εκτός του ορισμού των αστέγων, παρά το γεγονός ότι στερούνται στέγης, όπως οι μη νόμιμοι διαμένοντες στη χώρα και οι Ρομά.

Παρόμοια είναι και η κατάσταση του θεσμικού πλαισίου σε θέματα που αφορούν τον τομέα της πρόνοιας. Έως το 1975 δεν έχει ληφθεί συνταγματικά καμία πρόνοια, αφού ο μόνος, ουσιαστικά, νόμος που προσπάθησε να αναδιοργανώσει το τομέα της πρόνοιας, ο Ν. 2592/1953, απέτυχε λόγω οικονομικών δυσκολιών και μη ορθού σχεδιασμού. Η πρώτη αναφορά γίνεται στο Σύνταγμα το 1975, όπου στο άρθρο 21 παρ. 3 γίνεται λόγος για μέριμνα για την υγεία των πολιτών και για ειδικά μέτρα προστασίας της νεότητας, του γήρατος, της αναπηρίας και της περιθαλψής των απόρων. Έπειτα, ακολουθούν αρκετοί νόμοι που επικεντρώνονται στο τομέα της πρόνοιας. Ενδεικτικά, το 1988 έγινε η πρώτη προσπάθεια αναδιοργάνωσης του κατακερματισμένου συστήματος κοινωνικής πρόνοιας, με το Σχέδιο Νόμου "Εκσυγχρονισμός και αναδιοργάνωση φορέων κοινωνικής πρόνοιας", το οποίο καθιέρωσε το Εθνικό Σύστημα Κοινωνικής Φροντίδας, διέκρινε το περιεχόμενο των υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας, προέβλεψε την δημιουργία Τμήματος Ανάπτυξης Εθελοντισμού στο Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας και τη δημιουργία Εθνικού και Νομαρχιακού Μητρώου φορέων ιδιωτικού τομέα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, χωρίς ωστόσο να προβλέπει χρηματικές παροχές. Ο Νόμος αυτός δε τελεσφόρησε. Λίγο αργότερα, ο Ν. 2082/1992 επιδίωκε την αναδιοργάνωση της κοινωνικής πρόνοιας με τη ταυτόχρονη καθιέρωση νέων θέσεων κοινωνικής προστασίας, μέσω της διαμόρφωσης κοινής πολιτικής ανάμεσα στους αρμόδιους φορείς κοινωνικής προστασίας, αλλά δεν εφαρμόστηκε. Ακολούθησε ο Ν. 2345/1995, με τον οποίο δημιουργήθηκαν μηχανισμοί εποπτείας των ιδιωτικών και εθελοντικών φορέων κοινωνικής πρόνοιας. Και αυτός ο Νόμος εφαρμόστηκε μερικώς. Στη συνέχεια, με το Ν. 2889/2001 επιδιώκεται αναδιοργάνωση και περιφερειακή ανασυγκρότηση του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας, ενώ παράλληλα καταργείται ο Εθνικός Οργανισμός Κοινωνικής Φροντίδας, καθώς κρίθηκε ως αναποτελεσματικός. Έπειτα, και σε μία προσπάθεια να ενισχυθούν οι περιφερειακές δομές, καθώς αυτές σύμφωνα με μελέτες είναι πιο ευέλικτες και αποτελεσματικές, ψηφίστηκε ο Ν. 3106/2003, με βάση τον οποίο το πλήθος των μονάδων πρόνοιας αποτέλεσαν αποκεντρωμένες μονάδες των ΠεΣΥΠ. Ωστόσο, για ακόμα μία φορά ο ανεπαρκής συντονισμός και η έλλειψη αξιολόγησης και ελέγχου των δράσεων οδήγησε σε προβλήματα. (Μάνθου, 2012) (Παπαθεμελής, 2005) (Σχέδιο Νόμου για «Αναδιοργάνωση του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας και άλλες διατάξεις», <http://www.hellenicparliament.gr/>)

Μελετώντας το νομοθετικό πλαίσιο της Ελλάδας για τους αστέγους και γενικότερα το νομοθετικό πλαίσιο της κοινωνικής πρόνοιας, αφού ο τομέας αυτός συνδέεται άμεσα με τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, διαπιστώθηκε ότι το ελληνικό σύστημα κοινωνικής πρόνοιας επικεντρώνεται σε παροχές επιδομάτων σε πολύ περιορισμένες πληθυσμιακές ομάδες και σε προσωπικές κοινωνικές υπηρεσίες, που λίγοι μόνο έχουν το δικαίωμα πρόσβασης. Οι ασάφειες και οι γενικοί ορισμοί των δικαιούχων, η γραφειοκρατία και οι πελατειακές σχέσεις, δείχνουν να έχουν επηρεάσει και το νομικό πλαίσιο, το οποίο μπορεί να χαρακτηριστεί ως ιδιαίτερα ελλιπές, με έντονη την τάση περιθωριοποίησης συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων.

Η αναποτελεσματικότητα του θεσμικού πλαισίου αναγνωρίζεται και από την πολιτεία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το πρόσφατο Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013 του Υπουργείου Οικονομικών, όπου το Ελληνικό Κράτος αναγνωρίζει ότι «Το σύστημα (δηλαδή, το σύστημα κοινωνικής αλληλεγγύης) χαρακτηρίζεται από θεσμικές ελλείψεις και ανεπάρκειες στο επιχειρησιακό επίπεδο. Η βασική ανεπάρκεια είναι η ανεπιτυχής ενσωμάτωση των ευαίσθητων πληθυσμιακών ομάδων μέσω ενεργών πολιτικών, καθώς και η περιορισμένη λειτουργικότητα των προγραμμάτων πρόληψης και ανοιχτής φροντίδας σύμφωνα με τις αντίξοες δημογραφικές εξελίξεις». (Εθνικό Έγγραφο Θέσης για αστέγους, <http://www.trp.dundee.ac.uk/>)

3.3 Πολιτική

3.3.1 Κοινωνική Πολιτική

Μελετώντας ένα οποιοδήποτε κοινωνικό πρόβλημα και διατυπώνοντας προτάσεις με σκοπό να δοθούν λύσεις που θα οδηγήσουν στη συρρίκνωση ή ακόμα και στη εξάλειψη του, η έρευνα φτάνει στην Κοινωνική Πολιτική, στη πολιτική δηλαδή που κάθε τοπική κοινωνία, χώρα, η Ευρώπη ή ο πλανήτης εφαρμόζει για την αντιμετώπιση των κοινωνικών ζητημάτων.

Πριν, όμως, αναλυθεί η Κοινωνική Πολιτική της Ελλάδας και της Ευρώπης σε θέματα που αφορούν τους αστέγους, κρίνεται σκόπιμο να δοθεί σύντομα μία επεξήγηση του όρου της Κοινωνικής Πολιτικής και μία σύντομη αναφορά στην ιστορική εξέλιξη της Κοινωνικής Πολιτικής, ώστε να γίνει σαφής ο ρόλος, οι τομείς που δραστηριοποιείται και οι επιδιώξεις της.

Η ιστορία του «Κοινωνικού Κράτους» ξεκινά μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, όταν το κράτος αναγνώρισε κάποια βασικά δικαιώματα της εργατικής τάξης και οι εργάτες αποδέχτηκαν το καπιταλιστικό σύστημα, δηλαδή την ελεύθερη αγορά και τον ανταγωνισμό. (Βερναρδάκης, Χ.Χ.) Ιστορικά, λοιπόν, ο όρος κράτος πρόνοιας εμφανίστηκε για πρώτη φορά στη Γερμανία του 19^{ου} αιώνα για την περιγραφή μιας παραλλαγής του αστυνομικού κράτους. Ένας από τους θεμελιωτές του Κοινωνικού Κράτους, ο λόρδος Beveridge, χρησιμοποίησε τον όρο κράτος κοινωνικών υπηρεσιών. Ο όρος κράτος πρόνοιας είναι περιγραφικός και αναφέρεται σε συγκεκριμένες οργανωτικές μορφές του κράτους, ενώ ο όρος Κοινωνικό Κράτος είναι θεσμικός και αναφέρεται στην συνταγματική κατοχύρωση. Η έννοια του Κοινωνικού Κράτους, με βάση τον παραπάνω διαχωρισμό, είναι ευρύτερη, καθώς συνιστά την αναγνώριση από τη μεριά της πολιτείας των κοινωνικών δικαιωμάτων. (Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, εργασία για το Κοινωνικό Κράτος και την Κοινωνική Πολιτική, <http://www.ekdd.gr/>)

Μελετώντας τη βιβλιογραφία για την Κοινωνική Πολιτική διαπιστώνεται ότι πρόκειται για ένα αρκετά σύνθετο ζήτημα, το οποίο προσεγγίζεται διαφορετικά ανάλογα με το χρόνο, το χώρο, αλλά και την ιδεολογία του κάθε ερευνητή, πολιτικού, αναλυτή. Παρακάτω συνοψίζονται ορισμένοι μόνο από τους κυρίαρχους ορισμούς της.

Μία πολύ γενική οριοθέτηση αναφέρει ότι ως Κοινωνική Πολιτική νοούνται οι δράσεις οι οποίες στοχεύουν στην προαγωγή της ευημερίας των πολιτών, καθώς και η ακαδημαϊκή μελέτη αυτών.

Σύμφωνα με το εναρμονισμένο ευρωπαϊκό σύστημα στατιστικών κοινωνικής προστασίας (ESSPROS), ο όρος «Κοινωνική Πολιτική» αναφέρεται στο σύνολο των παροχών σε χρήμα ή σε είδος από προγράμματα κοινωνικής προστασίας που αποσκοπούν στην αντιμετώπιση ενός καθορισμένου συνόλου κινδύνων και αναγκών. (Ιστότοπος Κοινωνικής Πολιτικής για ορισμό, οριοθέτηση και στόχοι της κοινωνικής πολιτικής, <http://socialpolicy.gr/>)

Ο Marshall ορίζει την Κοινωνική Πολιτική ως την πολιτική των κυβερνήσεων αναφορικά με δράσεις που έχουν άμεση επίπτωση στην ευημερία των πολιτών μέσω της χορήγησης υπηρεσιών ή εισοδήματος, ο κεντρικός πυρήνας της οποίας περιλαμβάνει την κοινωνική ασφάλιση, την κοινωνική πρόνοια, τη στεγαστική

πολιτική, την παιδεία και την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας. Ο Townsend, από την άλλη, υποστηρίζει τη διεύρυνση της έννοιας της Κοινωνικής Πολιτικής συμπεριλαμβάνοντας τα μέτρα που επιδιώκουν να αντιμετωπίσουν τις ανάγκες ευπαθών ομάδων του πληθυσμού μέσω και της φορολογικής και της εισοδηματικής πολιτικής. Ο Θεοδωρόπουλος, υποστηρίζει ότι με τον όρο Κοινωνική Πολιτική ή Κοινωνικό Κράτος, νοείται ολόκληρο το σύστημα ή πλέγμα μέσων και μέτρων που χρησιμοποιεί το κράτος παρεμβαίνοντας στην οικονομία και κοινωνία μιας χώρας, με σκοπό να προστατεύσει και να βελτιώσει την κοινωνική ευημερία για το σύνολο της κοινωνίας και ιδιαίτερα για ορισμένα άτομα και κοινωνικές ομάδες, σύμφωνα με αρχές και αξίες περισσότερο ανθρώπινες ή συχνά διαφορετικές από αυτές που απορρέουν από τους νόμους και το μηχανισμό λειτουργίας μιας καπιταλιστικής οικονομίας. (Gough, 2008)

Τέλος, επιλέγεται να αναφερθεί ο γενικός ορισμός που δίνει η αναπληρώτρια καθηγήτρια στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, Όλγα Στασινοπούλου, προσπαθώντας να συμπεριλάβει όλα όσα κατά καιρούς έχουν αποδοθεί στην έννοια της Κοινωνικής Πολιτικής. Ως Κοινωνική Πολιτική ορίζει την οργανωμένη παρέμβαση του κράτους ή του εκάστοτε φορέα άσκησης εξουσίας, η οποία μέσα από την αναγνώριση και κάλυψη αναγκών – σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο – στοχεύει στην ρύθμιση της κοινωνικής αναπαραγωγής και στην εξασφάλιση της κοινωνικής συνοχής και ειρήνης. Η επίτευξη της κοινωνικής ευημερίας αποτελεί έναν σημαντικό αλλά όχι αναγκαίο στόχο της, ενώ στις σύγχρονες κοινωνίες της διακινδύνευσης προσανατολίζεται προς την στήριξη της ατομικής διαχείρισης των κινδύνων. Συνδέεται άρρηκτα με την κοινωνική αλλαγή, την οποία μπορεί να προωθεί, να καθυστερεί ή να παρεμποδίζει και αποτελεί πολύτιμο εργαλείο επίτευξης των στόχων μιας ευρύτερης Κοινωνικής Πολιτικής σε εποχές αναδιάρθρωσης κοινωνικών δομών και σχέσεων σε βάθος και έκταση. Την Κοινωνική Πολιτική μπορούμε να την κατανοήσουμε μέσα σε συγκεκριμένα ιστορικά και πολιτισμικά πλαίσια και μέσα από τον κυρίαρχο λόγο τον οποίο εκφέρουν οι κύριοι παράγοντες σχεδιασμού και εφαρμογής της, και οι επιστημονικοί μελετητές της. Ως γνωστικό αντικείμενο έχει διεπιστημονικό χαρακτήρα που χαρακτηρίζεται από την σύζευξη θεωρίας και εφαρμογής, μέσα από διαφορετικές κάθε φορά θεωρητικές και ιδεολογικές προσεγγίσεις. (Στασινοπούλου, 2006 Α)

Στη βιβλιογραφία, λοιπόν, ο όρος Κοινωνική Πολιτική συνδέεται γενικότερα με την καταγραφή, ιεράρχηση και κάλυψη κοινωνικών κινδύνων και αναγκών μέσα από σύνολα ρυθμίσεων και παροχών σε τομείς όπως η υγεία, η ασφάλιση, η απασχόληση, η στέγαση και οι προνομιακές υπηρεσίες, νοούμενες ως σύνολο παρεμβάσεων που στοχεύουν στην εξατομικευμένη φροντίδα και κάλυψη διαφόρων αναγκών. Επομένως, η καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, η εξασφάλιση αποτελεσματικών κοινωνικών υπηρεσιών και η διασφάλιση ενός ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος αποτελούν σημαντικές προκλήσεις για την Κοινωνική Πολιτική. (Ιστότοπος Κοινωνικής Πολιτικής για ορισμό, οριοθέτηση και στόχοι της κοινωνικής πολιτικής, <http://socialpolicy.gr/>)

Από όλα τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι η προσέγγιση, η μελέτη και η ανάλυση όλων των θεμάτων που άπτονται της Κοινωνικής Πολιτικής έχει ουσία μόνο αν τοποθετηθεί στις συγκεκριμένες κάθε φορά ιστορικές, πολιτισμικές, πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες, μέσα στις οποίες εξελίσσεται το υπό μελέτη ζήτημα, ενώ για την επίλυση οποιουδήποτε θέματος εμπίπτει στο τομέα της Κοινωνικής Πολιτικής απαιτείται συνεργασία και διεπιστημονική προσέγγιση, καθώς αντλεί στοιχεία από διάφορες επιστήμες με κυριότερες την κοινωνιολογία, την δημογραφία, την νομική, την πολιτική και οικονομική επιστήμη, την κοινωνική ανθρωπολογία, την κοινωνική ψυχολογία την οικολογία και την στατιστική. . Ο ρόλος που αναλαμβάνει να επιτελέσει κάθε σύστημα Κοινωνικής Πολιτικής εξαρτάται από το πλαίσιο της επικρατούσας αντίληψης για την ισότητα και το βαθμό κοινωνικής συνοχής, καθώς και από τις ισχύουσες αξίες κάθε κοινωνίας. Με άλλα λόγια, το περιεχόμενο της Κοινωνικής Πολιτικής και η δέσμη των δράσεων για την υλοποίηση των στόχων της εξαρτώνται από την πολιτική οργάνωση μίας κοινωνίας και από τις ιδεολογίες που ισχύουν τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο

Τύποι κοινωνικού κράτους

Τέσσερις είναι οι τύποι κοινωνικού κράτους, το αγγλοσαξονικό, το κεντροευρωπαϊκό κρατικό κορπορατιστικό, το σκανδιναβικό και το νοτιοευρωπαϊκό.

Το πρώτο είναι ένα φιλελεύθερο κοινωνικό κράτος, το οποίο διέπεται από τις αρχές και τη φιλοσοφία του υπολειμματικού μοντέλου Κοινωνικής Πολιτικής. Σε αυτό το τύπο η κάλυψη των αναγκών της εργατικής δύναμης πρέπει να γίνεται μέσα από τους μηχανισμούς της ελεύθερης αγοράς και την οικογένεια και όχι από το κράτος, το οποίο παρεμβαίνει τελευταίο. Εδώ προσφέρονται υπηρεσίες και όχι

χρηματικές παροχές στους δικαιούχους, αφού προηγηθεί εκτενής έλεγχος σε αυτούς και συνεχής παρακολούθηση με σκοπό να εξακριβώνεται συνεχώς η κατάστασή τους, γεγονός που έχει προκαλέσει κριτική, καθώς θεωρείται ότι προκαλεί στιγματισμό, εντείνει τον κοινωνικό αποκλεισμό και τον ρατσισμό. Χώρες, οι οποίες εμφανίζουν αυτό το τύπο κοινωνικού κράτους είναι οι ΗΠΑ, ο Καναδάς και η Αυστραλία. (Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, εργασία για το Κοινωνικό Κράτος και την Κοινωνική Πολιτική, <http://www.ekdd.gr/>)

Στον δεύτερο τύπο, στο κρατικό κορπορατιστικό τύπο Κοινωνικού Κράτους, ο οποίος εμφανίζεται σε χώρες όπως η Γερμανία, η Ολλανδία και το Βέλγιο η αναγνώριση δικαιωμάτων και οι παροχές λαμβάνουν χώρα ανάλογα με την επαγγελματική κατηγορία και την ασφάλιση. Εδώ η βοήθεια παρέχεται σε μορφή επιδόματος, το οποίο συλλέγεται, κυρίως, από τις εισφορές εργοδοτών και εργαζομένων και δευτερευόντως από τη φορολογία. Και σε αυτό το τύπο κύριος «φορέας» άσκησης της κοινωνικής φροντίδας είναι η οικογένεια. (Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, εργασία για το Κοινωνικό Κράτος και την Κοινωνική Πολιτική, <http://www.ekdd.gr/>)

Τον σκανδιναβικό τύπο Κοινωνικού Κράτους τον χαρακτηρίζει η καθολικότητα των παροχών, που είναι κυρίως υπηρεσίες και όχι επιδόματα, τον έλεγχο των οποίων έχει η τοπική αυτοδιοίκηση, ενώ η χρηματοδότηση τους πραγματοποιείται μέσω της φορολογίας. Το ξεχωριστό σε αυτό το τύπο είναι ότι η κοινωνική πρόνοια βασίζεται στην αρχή της κοινωνικής ιθαγένειας. δηλαδή αναγνωρίζονται σε όλους τους πολίτες και σε όσους μετανάστες διαμένουν νόμιμα στη χώρα κοινωνικά δικαιώματα ανεξάρτητα απ' την ανάγκη στην οποία θα βρεθούν ή μπορεί να καταμετρηθεί. Ο τύπος αυτός περιορίζεται στη Σουηδία, στη Δανία, στη Νορβηγία και στη Φινλανδία. (Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, εργασία για το Κοινωνικό Κράτος και την Κοινωνική Πολιτική, <http://www.ekdd.gr/>)

Τέλος, το νοτιοευρωπαϊκό μοντέλο Κοινωνικού Κράτους εμφανίζει ένα παράδοξο στοιχείο. Από τη μία οι χρηματικές παροχές εξαρτώνται από την επαγγελματική κατάσταση και χρηματοδοτούνται από εισφορές, από την άλλη η υγειονομική περίθαλψη παρέχεται σε καθολική βάση και με αποκεντρωμένες μορφές. Συνδυάζει με ένα περίεργο τρόπο χαρακτηριστικά από το κρατικό

κορπορατιστικό της κεντρικής Ευρώπης και το σκανδιναβικό μοντέλο. Εδώ ανήκουν κράτη όπως η Ελλάδα, η Ισπανία, η Πορτογαλία και η Ιταλία.

Λίγο αναλυτικότερα στα κράτη όπου εμφανίζεται αυτό το μοντέλο κυρίαρχο ρόλο έχουν οι χρηματικές παροχές, αν και τα προγράμματα που τις καθορίζουν είναι περιορισμένα, ενδεικτικά αναφέρεται ότι το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα σχετικά πρόσφατα εφαρμόστηκε σε Ισπανία, Πορτογαλία και Ιταλία, ενώ στην Ελλάδα αν και υπάρχουν συζητήσεις, ακόμα δεν έχει εφαρμοστεί. Και εδώ η οικογένεια φαίνεται να καλύπτει το μεγαλύτερο τμήμα της Κοινωνικής Πολιτικής.

Χαρακτηριστικό του παράδοξου, που εμφανίζει αυτός ο τύπος είναι στο τομέα της απασχόλησης, όπου τα προγράμματα κοινωνικής προστασίας παρέχουν φροντίδα στα τμήματα των εργαζομένων που βρίσκονται στο εσωτερικό της επίσημης ή θεσμικά κατοχυρωμένης αγοράς εργασίας, αλλά για αυτούς που βρίσκονται εκτός της επίσημης αγοράς εργασίας (ανασφάλιστοι, νέοι, μετανάστες) οι παροχές είναι πενιχρές. (Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, εργασία για το Κοινωνικό Κράτος και την Κοινωνική Πολιτική, <http://www.ekdd.gr/>)

Μία γενικότερη παρατήρηση που προκύπτει από τη μελέτη του συγκεκριμένου τύπου είναι ότι δημιουργεί πολλές ανισομέρειες (με την έννοια ότι εμφανίζει περιορισμένη καθολικότητα στην παροχή των κοινωνικών επιδομάτων, δηλαδή κάποιες ομάδες φαίνεται να ευνοούνται έναντι άλλων, για παράδειγμα οι ηλικιωμένοι σε σχέση με τους νέους ανέργους), ευνοεί τη δημιουργία πελατειακών σχέσεων στη διανομή των κοινωνικών πόρων και έτσι επιτρέπει τη κομματική πίεση και χειραγώγηση, ενώ εντείνει την ιδιωτική κερδοσκοπία, δημιουργώντας αίσθημα ανασφάλειας και δυσαρέσκειας στους πολίτες.

Φορείς άσκησης Κοινωνικής Πολιτικής

- Υπερεθνικό επίπεδο

Στο υπερεθνικό και παγκόσμιο επίπεδο, η Κοινωνική Πολιτική ασκείται είτε από υπερεθνικούς και διεθνείς φορείς, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, ο ΟΗΕ και ο ΟΟΣΑ, είτε από διεθνείς Μη Κυβερνητικούς Οργανισμούς (ΜΚΟ).

Η Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική επικεντρώνεται σε θέματα απασχόλησης και κοινωνικού αποκλεισμού. Τα κράτη μέλη, όπως έχει αναφερθεί, εξακολουθούν να έχουν την αρμοδιότητα άσκησης Κοινωνικής Πολιτικής, καθώς η Ε.Ε. ρυθμίζει αυτά τα θέματα με ήπια νομοθεσία, και κυρίως με συστάσεις και ανακοινώσεις,

εφαρμόζοντας την αρχή της επικουρικότητας, σύμφωνα με την οποία το προβάδισμα δίνεται στο εθνικό κράτος και στους φορείς που βρίσκονται πιο κοντά στον πολίτη και επεμβαίνει κυρίως αναπτύσσοντας επιδοτούμενα προγράμματα. (Στασινοπούλου, 2006 Β)

- Εθνικό επίπεδο

Αν και οι φορείς άσκησης της Κοινωνικής Πολιτικής εντοπίζονται τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, το κράτος εμφανίζεται ως ο επιτελικός φορέας στον σχεδιασμό και την άσκηση της, καθώς αυτό καθορίζει το θεσμικό πλαίσιο, το εύρος και το περιεχόμενό της, και τα εξειδικεύει σε συγκεκριμένα μέτρα. Επίσης, είναι υπεύθυνο για τις αποφάσεις σχετικά με τους πόρους και τους θεσμούς, μέσα από τους οποίους αυτά θα εφαρμοστούν. Στο πλαίσιο του εθνικού κράτους δύο είναι τα επίπεδα άσκησης της Κοινωνικής Πολιτικής : το κεντρικό (δηλαδή τα αρμόδια Υπουργεία και οι αρμόδιοι δημόσιοι φορείς- όπως η κεντρική διοίκηση των φορέων κοινωνικής ασφάλισης) και το τοπικό (δηλαδή οι ΟΤΑ και Περιφέρειες). Ουσιαστικά, το κεντρικό επίπεδο δίνει τις κατευθυντήριες γραμμές και έχει την ευθύνη του ελεγκτικού μηχανισμού και το τοπικό εφαρμόζει όσα ορίστηκαν κεντρικά. Κύριος στόχος είναι η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, η προαγωγή της κοινωνικής συνοχής και η ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών για την εξασφάλιση της ποιότητας της ζωής τους. Πολλά προγράμματα που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος και τον πολιτισμό εμπίπτουν στην περιοχή ευθύνης της Κοινωνικής Πολιτικής. Στο τοπικό επίπεδο, επίσης, και στο πλαίσιο της ανάδειξης μιας τοπικής κοινωνίας των πολιτών προωθείται η συνεργασία με συλλόγους, εθελοντικές οργανώσεις και πρωτοβουλίες πολιτών. Η ΕΕ ασκεί μεγάλη επίδραση μέσα από προγράμματα Κοινωνικής Πολιτικής που υλοποιούν οι φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης, με την δική της χρηματοδότηση και υποστήριξη. (Στασινοπούλου, 2006 Β)

Εθελοντικές δράσεις

Ιδιαίτερη αναφορά θα γίνει στο τομέα της Κοινωνικής Πολιτικής που αφορά τον εθελοντισμό, καθώς σε αυτόν βασίστηκε η Ελλάδα και η Ευρώπη για την άσκηση της.

Στις σύγχρονες αναλύσεις της Κοινωνικής Πολιτικής ο εθελοντισμός εντάσσεται στον τρίτο τομέα της οικονομίας, «μία συγκεκριμένη διάσταση του

δημόσιου χώρου στις κοινωνίες των πολιτών». Συγκροτείται από ένα πολύμορφο πλήθος οργανώσεων, μη-κυβερνητικού και μη- κερδοσκοπικού χαρακτήρα, όπως η Εκκλησία, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, διάφορες κοινωφελείς οργανώσεις και φιλανθρωπικά σωματεία, που έχουν ως στόχο την παροχή υπηρεσιών για την κάλυψη κοινωνικών αναγκών και την υπεράσπιση δικαιωμάτων, εκεί όπου εμφανίζονται αδυναμίες του κράτους για την διαχείριση ακραίων προβλημάτων όπως η φτώχεια, η εξαθλίωση, ο κοινωνικός αποκλεισμός, ασκώντας συχνά πίεση στο κράτος για την αναγνώριση τους. (Στασινοπούλου, 2006 Β) (Παπαθεμελής, 2005) (Γενναδοπούλου, 2009)

Ωστόσο, στην Ελλάδα η σχέση κράτους και εθελοντικού τομέα εξακολουθεί να κινείται στην λογική της υποκατάστασης και όχι της στήριξης και επέκτασης των κρατικών ευθυνών, καθώς τη κύρια ευθύνη έχει το κράτος, το οποίο οφείλει να παρέχει στους πολίτες, υπηρεσίες που θα λειτουργούν ως ένα δίκτυ προστασίας από τον κοινωνικό αποκλεισμό. Σε αυτή τη περίπτωση ο εθελοντικός τομέας παίρνει μία διάσταση φιλανθρωπίας, ξεφεύγοντας από τις αρχές και αξίες τις οποίες πρεσβεύει.

Για να γίνει αντιληπτή η αρνητική διάσταση της φιλανθρωπίας και να τονιστεί η διαφορά που έχει με τον εθελοντισμό στην ιδεολογία ανάπτυξης της, στις αρχές και τις αξίες της, αρκεί να γίνει μία μικρή «ιστορική αναδρομή», να διατυπωθεί ο ορισμός της και να παρατεθούν ορισμένα χαρακτηριστικά παραδείγματα.

Η φιλανθρωπία, λοιπόν, εδραιώθηκε ως ελεημοσύνη των πλούσιων πολιτών προς τους φτωχούς συνανθρώπους τους, που σκοπό έχει την αποσπασματική παροχή υλικών αγαθών και όχι τη εύρεση μακροπρόθεσμων λύσεων. Ουσιαστικά, χρησιμοποιήθηκε για να ενισχύσει τις μεγάλες ανισότητες και ταυτόχρονα να εξαλείψει τις «αμαρτίες» της άρχουσας τάξης, μέσα από πράξεις αγαθοεργίας. Δεν προβλέπει την συμμετοχή των πολιτών που βρίσκονται σε δεινή θέση, δεν προωθεί την επανένταξη τους στη φυσιολογική κοινωνική και οικονομική ζωή, δεν προσπαθεί να τους ωθήσει να βγουν από την παθητική αποδοχή της κατάστασης τους. Γι' αυτό άλλωστε, πολλές φορές και οι ίδιοι οι άνθρωποι που βιώνουν την δυσμενή κατάσταση, οι άστεγοι στη περίπτωσή μελέτης, αρνούνται τέτοιας βοήθειας, δε δέχονται τη προσωρινή φιλοξενία σε κρατικούς ξενώνες και δείχνουν απόμακροι σε οποιαδήποτε προσπάθεια προσέγγισης. Είναι η αξιοπρέπεια που δεν τους αφήνει να

δεχτούν αυτή την υποκριτική φροντίδα και όχι η άρνηση τους για ζωή και η πλήρης αποδοχή της κατάστασή τους.

Μία πολύ γλαφυρή περιγραφή της φιλανθρωπίας δόθηκε από τον Peter Buffett, γιο του δισεκατομμυριούχου επενδυτή Warren Buffett, ο οποίος κατά τις συνεδριάσεις των ευαγών ιδρυμάτων, ισχυρίστηκε: «Όλοι ψάχνουν για απαντήσεις με το δεξί τους χέρι για τα προβλήματα που άλλοι στην αίθουσα έχουν δημιουργηθεί με το αριστερό τους». (Kamalakanthan, 2013)

Αυτή η φιλανθρωπία, λοιπόν, το μόνο που καταφέρνει είναι να κερδίζει φοροαπαλλαγές, να ενισχύει το κοινωνικό προφίλ των «φιλάνθρωπων» και να διευρύνει τα κέρδη και την εξουσία τους, γι' αυτό άλλωστε έχει υιοθετηθεί και από τους πλουσιότερους επιχειρηματίες και πολιτικούς του κόσμου. Ορισμένα χαρακτηριστικά παραδείγματα «μεγάλων φιλάνθρωπων», όπως του Ροκφέλερ, ο οποίος προσέφερε στους φτωχούς, ενώ παράλληλα έδινε εντολές για την εξόντωση όσων απεργούσαν στις επιχειρήσεις του, ο μεγάλος φιλάνθρωπος Τζον Φορντ, ο οποίος στήριξε τη ναζιστική Γερμανία και τον αντισημιτισμό (αξιοσημείωτο είναι το ότι η σύσταση του ιδρύματος το 1936 πραγματοποιήθηκε για να αποτραπεί η απόσπαση του 96% των εισοδημάτων του Φορντ από την εφορία) (άρδην, 2011) και ο Τζορτζ Σόρος, που κερδοσκόπησε σε βάρος της βρετανικής και της ρωσικής οικονομίας και ανάτρεψε καθεστώτα στην ανατολική Ευρώπη και την Ασία, είναι αρκετά για να γίνει κατανοητός ο ρόλος και οι προθέσεις τους. (Χατζηστεφάνου, 2013)

Δεν είναι τυχαίο άλλωστε πως διάφορες ΜΚΟ, με ιδεολογία φιλανθρωπίας, άρχισαν να κάνουν την εμφάνισή τους, από τις αρχές της δεκαετίας του 1980, προωθούμενες από νεοφιλελεύθερες πολιτικές όταν έγινε αντιληπτό ότι οι πολιτικές προκαλούσαν κοινωνική δυσφορία. Τότε κρατικοί φορείς ξεκίνησαν να χρηματοδοτούν και να προωθούν οργανώσεις με «αντικρατικό χαρακτήρα», οι οποίες παρενέβαιναν εκεί όπου υπήρχε κίνδυνος να ξεσπάσουν αντιδράσεις, με σκοπό να δημιουργούσαν ένα «κοινωνικό μαξιλάρι». Η οικονομική εξάρτηση τους από το κράτος και από μεγάλους επιχειρηματίες κάνει σαφή την εμπλοκή αυτών στη δράση τους και το ρόλο στο προσανατολισμό των πολιτών και των συνειδήσεών τους. Από τη δεκαετία του 1990, αυτές οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις χρηματοδοτούνταν με πάνω από 4 δισ. δολ ετησίως! Και σε αυτή τη περίπτωση πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο Σόρος, ο οποίος έχει ηγετικό ρόλο στο Council of Foreign

Relations (Συμβούλιο των Διεθνών Σχέσεων), στο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ (World Economic Forum) και στο Παρατηρητήριο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα [Human Rights Watch (HRW)], είναι ο ιδρυτής και ο χρηματοδότης του Ιδρύματος Ανοιχτής Κοινωνίας (Open Society Institute), ενώ ίδρυσε και συντηρεί τη Διεθνή Ομάδα Κρίσης (International Crisis Group –ICG) που, μεταξύ άλλων, έπαιξε ενεργό ρόλο στη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας. Τέλος, ο Σόρος συνεργάζεται ανοιχτά και με το αμερικανικό Ίδρυμα για την Ειρήνη (Institute of Peace), ενώ συνέβαλε στη χρηματοδοτούμενη από την CIA επιχείρηση της «Αλληλεγγύης». (Κόφιν, 2002)

Η φιλανθρωπία, λοιπόν, δεν είναι πλέον ένα σύμπτωμα των ανισοτήτων που δημιουργεί το οικονομικό σύστημα, αλλά ένα πολύτιμο εργαλείο στα χέρια των μεγάλων επιχειρήσεων. (Žižek, 2011)

Δεν είναι λίγες οι φορές που έχει υπάρξει θέμα ποιημάτων και συγγραφικών έργων:

«Αυτοί που αρπάζουν το φαΐ απ' το τραπέζι/ κηρύχνουν τη λιτότητα/ Αυτοί που παίρνουν όλα τα δοσίματα/ ζητάνε θυσίες/ Οι χορτάτοι μιλάνε στους πεινασμένους/ για τις μεγάλες εποχές που θα 'ρθουν...» (Μπρεχτ, 1939)

Όπως έγινε φανερό από όλα τα παραπάνω, λύση σε οποιοδήποτε κοινωνικό πρόβλημα δε μπορεί να είναι η φιλανθρωπία, αλλά η εδραίωση ενός υγιούς, ισχυρού κράτους πρόνοιας και απάντηση σε κάθε προσπάθεια επιβολής της οφείλει να είναι η αλληλεγγύη, που εκφράζεται μέσα από τον εθελοντισμό, η οποία νοείται ως το ηθικό καθήκον για αλληλοβοήθεια και συμπαράσταση στους συνανθρώπους με σκοπό την δημιουργία μίας ζωής άξια να την ζεις και όχι απλά φροντίδα για επιβίωση των ατόμων που έχουν ανάγκη. Ουσιαστικά, γίνεται λόγος για την ενεργοποίηση της λαϊκής πρωτοβουλίας και την προώθηση αυτο-οργάνωσης και αυτενέργειας, μέσω δράσεων που ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες των ομάδων στόχων και λαμβάνουν υπόψη τους την θέληση των ατόμων, προωθώντας την συμμετοχή τους στα σχέδια δράσης.

Κοινωνική Πολιτική στην Ευρώπη

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ιδρύθηκε με την Συνθήκη της Ρώμης το 1957, κυρίως λόγω οικονομικών στόχων και έχοντας ελάχιστα κοινωνικά μέτρα και δράσεις, τα οποία αποσκοπούσαν, κυρίως, στην διευκόλυνση της ελεύθερης αγοράς και περιορίζονταν στο συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης των κρατών

μελών και στην κατοχύρωση της ίσης αμοιβής αντρών και γυναικών. (Ευρωπαϊκή Ένωση για Κοινωνική Πολιτική και πολιτική απασχόλησης, <http://www.europarl.europa.eu/>)

Στη συνέχεια, έγινε κατανοητό ότι για την επίτευξη της οικονομικής σύγκλισης των κρατών μελών είναι αναγκαία μία στοιχειώδης κοινωνική σύγκλιση. Στο πλαίσιο αυτό δημιουργήθηκε το Συμβούλιο της Ευρώπης μετά τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, το οποίο αποτέλεσε την απαρχή της Κοινωνικής Πολιτικής για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ως κύριο στόχο έθεσε την προστασία των ανθρωπίνων και κοινωνικών δικαιωμάτων. Η φιλοσοφία και η δράση του εκφράζονται μέσα από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Θεμελιωδών Ελευθεριών και τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη, ο οποίος υπογράφηκε το 1961 στο Τορίνο, συμπληρώθηκε το 1988 με ένα Πρωτόκολλο και το 1991 ξεκίνησε η διαδικασία εκσυγχρονισμού του. Για την προώθηση και τον έλεγχο της κοινωνικής πολιτικής δημιουργήθηκαν δίκτυα, παρατηρητήρια και σχεδιάστηκαν προγράμματα χρηματοδοτήσεων. Ο Χάρτης όπως ισχύει σήμερα, προβλέπει την προστασία ενός διευρυμένου φάσματος δικαιωμάτων και τους ελεγκτικούς μηχανισμούς για την εφαρμογή του στο τομέα της απασχόλησης, της κοινωνικής προστασίας, της υγείας, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, των κοινωνικών υπηρεσιών, ενώ ειδικά μέτρα και ρυθμίσεις προβλέπει για άτομα με ειδικές ανάγκες, παιδιά και νέους, την οικογένεια, τη μητέρα, το παιδί και την εργαζόμενη γυναίκα. Αν και γίνεται λόγος, λοιπόν, γενικά για ανθρώπινα δικαιώματα, παρατηρείται μία εξειδίκευση σε συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες. (Στασινοπούλου, 2006 Β)

Στη συνέχεια, υιοθετήθηκε το Πρόγραμμα Κοινωνικής Δράσης (1974) από το Συμβούλιο των Υπουργών με τρεις στόχους: πλήρη και καλύτερη απασχόληση, βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας και μεγαλύτερη συμμετοχή των εργαζομένων και επικέντρωση στους τομείς της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, υγείας και ασφάλειας στην εργασία, των δικαιωμάτων των εργαζομένων και των γυναικών και της καταπολέμησης της φτώχειας. (Ευρωπαϊκή Ένωση για Κοινωνική Πολιτική και πολιτική απασχόλησης, <http://www.europarl.europa.eu/>)

Ακολούθησε η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1985), η οποία έθεσε το πλαίσιο για την προστασία της υγείας και της ασφάλειας των εργαζομένων, τον διάλογο μεταξύ των κοινωνικών εταίρων (εργαζομένων, εργοδοτών και κράτους) και την

ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, ο «Κοινοτικός Χάρτης των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων» (1989), ο οποίος εκκρίθηκε στη σύνοδο κορυφής του Στρασβούργου τον Δεκέμβριο του 1989 από τους αρχηγούς των 11 κρατών μελών, το Ηνωμένο Βασίλειο απείχε, και αναφέρει τα θεμελιώδη δικαιώματα των εργαζομένων, ενώ για πρώτη φορά διατυπώνει επίσημα τον ορισμό του κοινωνικού αποκλεισμού (αξιοσημείωτο είναι ότι για πρώτη φορά ξεφεύγει από την αποκλειστικά οικονομική διάσταση του αποκλεισμού, λαμβάνοντας υπόψη και την κοινωνική και πολιτισμική διάσταση), και η Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992), η οποία έθεσε τους όρους της σχέσης της Ε.Ε. με τα κράτη μέλη στην άσκηση Κοινωνικής Πολιτικής, με την υιοθέτηση της «αρχής της επικουρικότητας», τονίζοντας για πρώτη φορά την αναγκαιότητα ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής, παράλληλα με την οικονομική συνοχή. Πλέον, η Κοινωνική Πολιτική θεωρείται υπόθεση των εθνικών κρατών, κάτι που συνεχίζει να ισχύει ως και σήμερα. Έπειτα, η Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997), με την οποία όλα τα κράτη μέλη συμφώνησαν να ενσωματώσουν τη συμφωνία για την Κοινωνική Πολιτική στο κείμενο της Συνθήκης της ΕΚ, η Κοινωνική Ατζέντα του 2000-2005 και η καθιέρωση της Ανοιχτής Μεθόδου Συντονισμού, δίνουν έμφαση στη καταπολέμηση των διακρίσεων, της ανεργίας και στην προαγωγή νέων τεχνολογιών και καινοτομίας, ενώ παράλληλα προσπαθούν να προεκτείνουν την πολιτική σε ό,τι αφορά το κοινωνικό αποκλεισμό. Μέρος των νέων μεθόδων παρέμβασης αποτελούν η ενίσχυση της κοινωνίας των πολιτών και η προώθηση της Κοινωνικής Οικονομίας, μέσω της καθιέρωσης στην άσκηση Κοινωνικής Πολιτικής των ΜΚΟ και εθελοντικών φορέων. Στο πλαίσιο αυτό δημιουργήθηκε η Πλατφόρμα Ευρωπαϊκών Κοινωνικών ΜΚΟ, ένας συλλογικός ανεξάρτητος φορέας, ο οποίος εκπροσωπεί μεγάλο αριθμό οργανώσεων. Ακολουθεί η Συνθήκη της Λισαβόνας (2000), που θέτει στόχους για τα κράτη μέλη, οι οποίοι πρέπει να επιτευχθούν ως το 2010, και αφορούν τη Κοινωνική Πολιτική, τη κοινωνική συνοχή, την απασχόληση και μπαίνει εκ νέου σε εφαρμογή το 2005 με την έγκριση της κοινωνικής ατζέντας 2006-2010. Τέλος, διάδοχο της Λισαβόνας θεωρείται ότι αποτελεί η «Ευρώπη 2020», πρόγραμμα που επικεντρώνεται στη καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. (Στασινοπούλου, 2006 Β) (Ευρωπαϊκή Ένωση για Κοινωνική Πολιτική και πολιτική απασχόλησης, <http://www.europarl.europa.eu/>)

Όπως γίνεται φανερό από τη σύντομη ιστορική αναδρομή της ευρωπαϊκής Κοινωνικής Πολιτικής κύριος στόχος, έως και το 2000, υπήρξε η επιδίωξη της οικονομικής ανάπτυξης και εδραίωσης της Ευρώπης. Έτσι, ακόμα και οι δράσεις για κοινωνική συνοχή και αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού, ουσιαστικά επικεντρώνονται σε θέματα απασχόλησης, καινοτομίας και ανταγωνιστικότητας, τα οποία μόνο υποκριτικά προσπαθούν να επιλύσουν το ζήτημα των ευπαθών κοινωνικά ομάδων, αφού στη πραγματικότητα, με τις επιλεγόμενες πολιτικές, το εντείνουν. Αλλά και από το 2000 έως σήμερα, αν και έχει δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στο τομέα της Κοινωνικής Πολιτικής, δεν έχει υπάρξει κάποια ουσιαστική αλλαγή, καθώς η πολιτική στηρίζεται στις αρχές της αειφορίας, οι οποίες εξορισμού επιδιώκουν την ανάπτυξη χωρίς όρια, την προώθηση της ανταγωνιστικότητας, με άλλα λόγια την επικράτηση των ισχυρότερων με όλα τα δυνατά μέσα. Εξάλλου, οι δημόσιες δαπάνες για το τομέα αυτό, περιορίζονται, κυρίως, στις συντάξεις και την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, περιλαμβάνοντας περίπου το 29,5% του ΑΕΠ κατά μέσο όρο στην ΕΕ. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωση για κοινωνικές επενδύσεις, <http://eur-lex.europa.eu/>)

Σε μία περίοδο, λοιπόν, όξυνσης της πολυδιάστατης κρίσης με έντονα τα φαινόμενα ανεργίας, φτώχειας, του προβλήματος των αστέγων, του κοινωνικού αποκλεισμού, της πολιτισμικής ένδειας, της πολιτικής ανεπάρκειας και της περιβαλλοντικής ρύπανσης, η έλλειψη ορθά σχεδιασμένης και ολοκληρωμένης προσέγγισης στα ζητήματα Κοινωνικής Πολιτικής είναι καταστροφική. Η ανεπάρκεια και μη ορθολογική διαχείριση των οικονομικών πόρων, η αδυναμία πρόσβασης σε κοινωνικές υπηρεσίες υψηλής ποιότητας, η περιθωριοποίηση των ατόμων που έχουν ανάγκη για στήριξη και η απουσία επαγγελματικών προοπτικών είναι λίγες μόνο από τις ελλείψεις στο τομέα της Κοινωνικής Πολιτικής, οι οποίες βοηθούν στην διεύρυνση της κρίσης και των ανισοτήτων.

Κοινωνική Πολιτική στην Ελλάδα

Η αρχή της Κοινωνικής Πολιτικής στην Ελλάδα έγινε ήδη από την Καποδιστριακή περίοδο, με την ίδρυση και τη λειτουργία επτά συνολικά νοσοκομείων, ενός μεγάλου ορφανοτροφείου, καθώς και με την οικονομική στήριξη περιφερειακών ιδρυμάτων. Κατά την οθωνική περίοδο, το Διάταγμα «Περί Αστυκλικής εν Αθήναις», ο Ν. «Περί συστάσεως Φρενοκομείων», ο Ν. «Περί συστάσεως επαρχιακών ιατρών» και το Διάταγμα εφαρμογής του, καθώς και το

Διάταγμα «Περί προσόντων των διορισμένων ως νομαρχιακών και επαρχιακών ιατρών και περί συστάσεως εξεταστικής αυτών επιτροπής», αποτελούν δράσεις που εντάσσονται στον κοινωνικό τομέα. Οι πρώτες Υπουργικές δομές με αρμοδιότητες Κοινωνικής Πολιτικής εμφανίζονται κατά τη περίοδο διακυβέρνησης του Βενιζέλου (τμήμα Εργασίας και Κοινωνικής Πρόνοιας του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, ίδρυση Υπουργείου Περιθάλψεως, με αρμοδιότητες κοινωνικών υπηρεσιών και μετέπειτα μετατροπή του σε Υπουργείο Υγιεινής Προνοίας και Αντιλήψεως, ίδρυση Επιτροπής Αποκαταστάσεως Προσφύγων). Αλλά και μετά την περίοδο της κατοχής, υπάρχουν παραδείγματα κρατικών φορέων με αρμοδιότητες στο τομέα της πρόνοιας, όπως το τμήμα «Πρόνοιας Βορείων Επαρχιών Ελλάδος» και ο «Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας», με την μετέπειτα μετατροπή του σε «Εθνικό Οργανισμό Κοινωνικής Φροντίδας». Αργότερα, το 2003, καταργούνται όλοι οι προνοιακοί οργανισμοί και οι υπηρεσίες τους μεταφέρονται στα Περιφερειακά Συστήματα Υγείας και Πρόνοιας. (Σαββόπουλος, 2011) Από το 2003 έως σήμερα, πολλές διατάξεις, οδηγίες και ευρωπαϊκά προγράμματα καθορίζουν το πλαίσιο της Κοινωνικής Πολιτικής, στο οποίο η Ελλάδα έχει προσαρμόσει τις ανάγκες τις, μέσω διάφορων προγραμμάτων και στόχων, με επίκεντρο τη μείωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Ωστόσο, πέρα από τα προγράμματα και τις πολιτικές που κατά καιρούς έχουν εφαρμοστεί, η αναφορά στο κράτος πρόνοιας της Ελλάδας και η διατύπωση των αιτιών που αυτό έχει, στη πλειονότητα του, αποτύχει να είναι ελλιπής εάν δεν υπογραμμιστεί η σημασία επιμέρους μηχανισμών κοινωνικής προστασίας, όπως ο διευρυμένος ρόλος της οικογένειας και γενικότερα τα άτυπα δίκτυα αλληλοβοήθειας (φιλανθρωπία, εθελοντικές δράσεις κ.α.) με ενοποιητικό στοιχείο το ρόλο τους ως «υποκατάστατα» του κράτους πρόνοιας. (Κοντιάδης, 2004)

- Φορείς Κοινωνικής Πολιτικής για το πρόβλημα των αστέγων στην Ελλάδα

Η Κοινωνική Πολιτική στην Ελλάδα ασκείται από φορείς του δημόσιου, ιδιωτικού και εθελοντικού τομέα. Συγκεκριμένα, με το θέμα των αστέγων ασχολούνται Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης, εθνικές αρχές, δημόσιοι φορείς, φορείς ιδιωτικού τομέα, συνδικαλιστικές οργανώσεις, κοινωνικοί φορείς (ΜΚΟ, εθελοντικές οργανώσεις, πολιτιστικοί σύλλογοι κτλ), επαγγελματικές και εργοδοτικές οργανώσεις, ινστιτούτα έρευνας και τεχνολογίας και δομές στήριξης,

άτυπα δίκτυα φροντίδας (όπως η οικογένεια), τοπικές κοινότητες, η Εκκλησία και άλλες παρόμοιες οργανώσεις και δομές.

Σημαντικοί δημόσιοι φορείς:

1) Ο Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας (ΟΕΚ)

Ο Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας έπαιξε καθοριστικό ρόλο, μέχρι πρόσφατα (καταργήθηκε, καθώς όπως χαρακτηριστικά αναγράφεται στο δεύτερο Μνημόνιο «δεν αποτελεί πρωτεύουσα κοινωνική δαπάνη»), στην άσκηση και διαμόρφωση της στεγαστικής πολιτικής.

Ο Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας (ΟΕΚ) ήταν ο κύριος φορέας κοινωνικής κατοικίας στην Ελλάδα. Αποτελούσε το κύριο όργανο άσκησης Κοινωνικής και Στεγαστικής Πολιτικής, και ταυτόχρονα τον μεγαλύτερο κατασκευαστικό φορέα κατοικίας. Ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) εποπτευόταν από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης. Το ετήσιο έργο του ΟΕΚ έφτανε να παρέχει επιδότηση ενοικίου σε 120.000 δικαιούχους, να δίνει 10.000 επιδοτούμενα δάνεια και να κατασκευάζει πάνω από 1.500 εργατικές κατοικίες. Καταργήθηκε το 2012, ως Ν.Π.Δ.Δ., βάσει των άρθρων 1§6 και 2§1 του Ν. 4046/12, σε εκτέλεση των ρυθμίσεων του Κεφαλαίου Ε' «Διαρθρωτικές Μεταρρυθμίσεις», παράγραφος 29 του Μνημονίου Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής και του Κεφαλαίου 4 «Διαρθρωτικές Μεταρρυθμίσεις για την Ενίσχυση της Ανάπτυξης» παράγραφος 4.1 «Διασφάλιση της ταχείας προσαρμογής της αγοράς εργασίας και ενίσχυση των θεσμών της αγοράς εργασίας» του Μνημονίου Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής, τα σχέδια των οποίων εγκρίθηκαν κατά την παρ. 2 του άρθρου 1 και προσαρτήθηκαν, ως παράρτημα στο Ν.4046/2012. Οι υπηρεσίες του ΟΕΚ ανήκουν πλέον στον ΟΑΕΔ. (Βικιπαίδεια για Οργανισμό Εργατικής Κατοικίας, <http://el.wikipedia.org/>)

Η κατάργηση αυτή προκάλεσε αντιδράσεις, καθώς όπως ισχυρίζονται οι εργαζόμενοι στον οργανισμό, δεν είχε προηγηθεί μελέτη σκοπιμότητας για αυτή τη δράση. Ανάμεσα στα άλλα προβλήματα, προέκυψε και το ότι παραμένουν κενοί ολοκληρωμένοι οικισμοί, για τους οποίους έχουν κληρωθεί οι κατοικίες και περιμένουν οι δικαιούχοι τους να στεγαστούν. Διαφωνίες για την κατάργηση έχουν διατυπωθεί και από διεθνείς οργανισμούς και πρόσωπα που ασχολούνται με το ζήτημα των αστέγων, με χαρακτηριστικότερη αυτή του Εμίδιο Έτορε Ισακίни,

προέδρου του Δημόσιου Τομέα του CECODHAS Housing Europe και προέδρου της FEDERCASA (Ιταλία), ο οποίος με επιστολή του προς τον τότε Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, τον Φεβρουάριο του 2012, δηλώνει την αντίθεση του, υποστηρίζοντας ότι αντίστοιχη ενέργεια στη χώρα του επιδείνωσε το στεγαστικό πρόβλημα. (τα στοιχεία προέκυψαν από επικοινωνία με τον Σύλλογο Υπαλλήλων Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας)

2) Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Κ.Α.)

Έχει αρμοδιότητες συντονισμού δικτύου υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας και επείγουσας κοινωνικής - ψυχολογικής στήριξης σε άτομα και οικογένειες. Το Δίκτυο των Μονάδων του Ε.Κ.Κ.Α., μέσω των οποίων παρέχεται επείγουσα ψυχολογική και κοινωνική στήριξη περιλαμβάνει: την Τηλεφωνική Γραμμή Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας «197», την Εθνική Γραμμή Παιδικής Προστασίας «1107», τα Κέντρα Κοινωνικής Στήριξης, τα Κέντρα Επείγουσας Υποδοχής, τα Καταφύγια Προστατευμένης Προσωρινής Φιλοξενίας και Φροντίδας, τους Κοινωνικούς Ξενώνες Αστέγων, τις Κινητές Μονάδες Επιτόπιας Παρέμβασης, τις Ομάδες Διαχείρισης Κρίσεων, τα Συστήματα Ενιαίας Κεντρικής Διαχείρισης διαφόρων αιτημάτων κοινωνικής αρωγής και τις Διαδικτυακές και Ηλεκτρονικές Ολοκληρωμένες Εφαρμογές άμεσης ενημέρωσης και εξυπηρέτησης των πολιτών. Σε συνεργασία με εθελοντικούς ιδιωτικούς μη κερδοσκοπικούς φορείς, διαθέτει ένα διευρυμένο Δίκτυο Μονάδων παροχής υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας σε ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες. (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, <http://www.ekka.org.gr/>)

Από μία περιήγηση στο site του φορέα, μπορεί κανείς να διαπιστώσει ότι οι δράσεις για τους αστέγους είναι περιορισμένες και επικεντρώνονται, κυρίως, σε καλέσματα εθελοντικής δράσης για ρουχισμό και τρόφιμα και προσωρινή διαμονή σε ξενώνες κατά την περίοδο των ακραίων καιρικών φαινομένων.

3) Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ)

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι ιδιαίτερα χρήσιμη, καθώς είναι σε θέση να καταγράψει άμεσα τις τοπικές ανάγκες και να προσφέρει στους σχεδιαστές της κεντρικής διοίκησης μία πλήρη εικόνα των προβλημάτων και των αναγκών ανά περιοχή. Αλλά και κατά το στάδιο της εφαρμογής προνοιακών πολιτικών, η Τοπική Αυτοδιοίκηση μπορεί να ακολουθεί τα κεντρικά προγράμματα, εφαρμόζοντάς τα στις τοπικές ιδιαιτερότητες και ελέγχοντας από κοντά την πορεία τους. Τέλος, κατά το

στάδιο της πρόληψης των κοινωνικών προβλημάτων, συμβάλει στην επίτευξη και διατήρηση της κοινωνικής αλληλεγγύης μεταξύ ατόμου και ομάδας, ώστε κάθε πολίτης να αισθάνεται υπεύθυνος και ικανός να συμβάλλει στην αντιμετώπιση των τοπικών αναγκών με την προσωπική του συμμετοχή.

Για τους παραπάνω λόγους, η Τοπική Αυτοδιοίκηση κατέχει σημαντικό ρόλο για τα θέματα κοινωνικού αποκλεισμού. Αν και οι πρωτοβουλίες που θα παρθούν από τους ΟΤΑ περιορίζονται από το κεντρικό κράτος και από το γεγονός ότι μπορούν να πάρουν αποσπασματικό χαρακτήρα, οι τοπικές πρωτοβουλίες είναι πολύ σημαντικές για τα ζητήματα Κοινωνικής Πολιτικής, καθώς σχετίζονται με τις αντιλήψεις για τις δυνατότητες της "από τα κάτω" ανάπτυξης (bottom-up). (Γενναδοπούλου, 2009)

Ο ρόλος των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης στα προβλήματα της τοπικής κοινωνίας και στα ζητήματα της πρόνοιας σε τοπικό επίπεδο είναι και θεσμικά κατοχυρωμένος.

Συγκεκριμένα, για την στεγαστική πολιτική σε τοπικό επίπεδο, ο Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας αναφέρει, στα άρθρα 26 και 37, την εξασφάλιση στέγης και τον καθορισμό για τη χρήση δημοτικών λαϊκών κατοικιών. (Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, εργασία για το Κοινωνικό Κράτος και την Κοινωνική Πολιτική, <http://www.ekdd.gr>)

Επιπλέον, σε ότι αφορά το κοινωνικό αποκλεισμό, κυρίως από την εργασία, θεσμικά οι ΟΤΑ, σύμφωνα με το άρθρο 94 του Νόμου 3852/2010 (ΦΕΚ 87 Α' /2010) «Πρόσθετες αρμοδιότητες Δήμων», στο άρθρο 75 παρ. Ι του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων υπό τον τομέα ε' («Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης»), έχουν ως αρμοδιότητες τη συμμετοχή και την υλοποίηση προγραμμάτων δράσεων και πρωτοβουλιών προώθησης της απασχόλησης και της κοινωνικής ενσωμάτωσης διαφόρων κατηγοριών ανέργων στο πλαίσιο των Εθνικών και Ευρωπαϊκών πολιτικών. (Πρόγραμμα Καλλικράτης για αρμοδιότητες Δήμων, <http://www.kallikratis.eu/>)

Τέλος, οι αρμοδιότητες των ΟΤΑ στο πεδίο της κοινωνικής πρόνοιας ενισχύθηκαν σημαντικά με την υιοθέτηση του νέου Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων, που εγκρίθηκε με το Ν. 3463/2006 (ΦΕΚ Α' 114/8.6.2006). Σύμφωνα με το νέο θεσμικό πλαίσιο, οι αρμοδιότητες των ΟΤΑ καλύπτουν πλέον και τον τομέα

«Κοινωνική Προστασία και Αλληλεγγύη», στον οποίο περιλαμβάνεται, μεταξύ των άλλων, η μέριμνα για τη στήριξη αστέγων και οικονομικά αδυνάτων δημοτών, με την δυνατότητα εκποίησης δημοτικών και κοινοτικών οικοπέδων σε αυτούς, χωρίς δημοπρασία και με καταβολή μειωμένου τμήματος (δεν υπάρχει, στη βιβλιογραφία, παράδειγμα εφαρμογής του συγκεκριμένου νομοθετήματος, το οποίο κρίνεται αναποτελεσματικό, καθώς δε λαμβάνει υπόψη το ήδη υπάρχον αναξιοποίητο κτηριακό απόθεμα και εμφανίζει το παράλογο της πρότασης ανέγερσης κτηρίου, μίας διαδικασίας ιδιαίτερα δαπανηρής, από αστέγους) ή με την παροχή χρηματικών βοηθημάτων, ειδών διαβίωσης και περίθαλψης σε κατοίκους που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα διαβίωσης. (ΦΕΚ για τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων, <http://www.eetaa.gr/>) (Φωτοπούλου, 2013)

4) Αρμόδια Υπουργεία

Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Κύριος φορέας της κεντρικής διοίκησης για την οργάνωση και λειτουργία του δημόσιου συστήματος κοινωνικής πρόνοιας είναι το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

Το Υπουργείο λαμβάνει διάφορα μέτρα για τους αστέγους, όπως η λειτουργία κοιτώνων στο κέντρο της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, με σκοπό την φιλοξενία τους.

Επιπλέον, συνεισφέρει στη καταγραφή του άστεγου πληθυσμού, καθώς μετά από εντολή του το Ενικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ) ολοκληρώνει τη χαρτογράφηση των αστέγων. Ωστόσο, με βάση τη μεθοδολογία καταγραφής, άστεγοι θεωρούνται μόνο όσοι διαβιούν στους ξενώνες του δήμου Αθηναίων ή άλλων δήμων. (τα στοιχεία προέκυψαν ύστερα από τηλεφωνική επικοινωνία με αρμόδιο του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης)

Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας

Οι δράσεις του Υπουργείου αφορούν την παροχή υπηρεσιών κοινωνικής ένταξης σε συγκεκριμένες ομάδες ανεξάρτητα από το εργασιακό τους καθεστώς, την παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας σε ασφαλισμένους και την ενίσχυση ατόμων που παραμένουν εκτός αγοράς εργασίας. (τα στοιχεία προέκυψαν ύστερα από τηλεφωνική επικοινωνία με αρμόδιο του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας)

Υπουργείο Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Δημόσιας Διοίκησης

Το Υπουργείο δραστηριοποιείται κυρίως σε προγράμματα κοινωνικής ένταξης μεταναστών.

Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας

Το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας περιορίζεται σε μέτρα για τους αστέγους το χειμώνα, σε προσωρινή φιλοξενία και παροχή κουβερτών.

5) Κέντρα Υποδοχής Δήμων

Ως παράδειγμα τέτοιου κέντρου επιλέγεται αυτό που λειτουργεί στο πλαίσιο του Δήμου Αθηνών.

Κέντρο Υποδοχής και Αλληλεγγύης του Δήμου Αθηναίων (ΚΥΑΔΑ)

Συστάθηκε με το αριθμ. 289 / 29-9-1999 (ΦΕΚ 250 τ. Α) Π.Δ. και έχει εγκριθεί ως Οργανισμός Εσωτερικής Υπηρεσίας (ΦΕΚ 304 τ. Β/8-3-2005). Σήμερα λειτουργεί με την ονομασία «Κέντρο Υποδοχής και Αλληλεγγύης Δήμου Αθηναίων» (Κ.Υ.Α.Δ.Α.) σύμφωνα με την τελευταία εγκριτική πράξη του Οργανισμού Εσωτερικής Υπηρεσίας (ΦΕΚ 995 Β / 30-6-2010). Η χρηματοδότησή του προέρχεται από τον Δήμο, αλλά και από δωρεές, ενώ συνεργάζεται και με ευρωπαϊκούς φορείς, όπως η FEANTSA και το HABITAT. Οι δράσεις του εκτείνονται και στο τομέα της σίτισης, ενώ διατηρεί και Κοινωνικό Παντοπωλείο, Κοινωνικό Φαρμακείο, την Αθηναϊκή Αγορά, που διανέμει ρούχα και παπούτσια και το Ξενοδοχείο φιλοξενίας για μικρή χρονική διάρκεια. (Δήμος Αθηναίων για Κέντρο Υποδοχής και Αλληλεγγύης, <https://www.cityofathens.gr>)

Άλλοι σημαντικοί εθνικοί και διεθνείς φορείς:

1) FEANTSA

Η FEANTSA είναι η Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Εθνικών Οργανώσεων που δραστηριοποιούνται σε θέματα σχετικά με τους αστέγους. Ουσιαστικά, πρόκειται για μία ομάδα μη κερδοσκοπικών οργανώσεων (περισσότερες από εκατό οργανώσεις μέλη), που συμβάλλουν στην καταπολέμηση του φαινομένου της έλλειψης στέγης στην Ευρώπη. Τα περισσότερα μέλη της FEANTSA είναι εθνικές ή περιφερειακές οργανώσεις και δίκτυα που παρέχουν μία ποικιλία υπηρεσιών στους άστεγους,

συμπεριλαμβανομένων της στέγης, της υγείας, της εργασίας και της κοινωνικής υποστήριξης. (FEANTSA, <http://www.feantsa.org/>)

2) HABITACT

Πρόκειται για ευρωπαϊκό forum ανταλλαγής στρατηγικών για τους άστεγους, στο πλαίσιο του οποίου έχει δημιουργηθεί ένα δίκτυο 13 πόλεων, ανάμεσα τους και η Αθήνα. Ως ιδέα ξεκίνησε το 2009, με την υποστήριξη της FEANTSA και σήμερα έχει αναπτύξει μία διαδικτυακή τράπεζα ανταλλαγής πληροφοριών σχετικά με τις τοπικές στρατηγικές για την έλλειψη στέγης.

3) ΑΡΣΙΣ

Πρόκειται για μη κυβερνητική οργάνωση, που δραστηριοποιείται σε θέματα κοινωνικής περιθωριοποίησης και κοινωνικής ένταξης ευπαθών κοινωνικά ομάδων. Ιδρύθηκε τον Οκτώβριο του 1992 και λειτουργεί στην Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Κοζάνη, Μακρινίτσα Βόλου και Αλεξανδρούπολη, σε συνεργασία με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς. Στο πλαίσιο αυτό ασχολείται με το ζήτημα των αστέγων, ενώ τα από το 1995 είναι μέλος και εκπροσωπείται στο Διοικητικό Συμβούλιο της FEANTSA, προσπαθώντας να συνδέσει την ευρωπαϊκή εμπειρία με τις ελληνικές ανάγκες και προοπτικές. (ΑΡΣΙΣ, <http://arsis.gr/>)

4) Διογένης ΜΚΟ- ΣΧΕΔΙΑ

Η «Διογένης ΜΚΟ» είναι μια Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία, που συστήθηκε στις αρχές του 2010 για την υποστήριξη των αστέγων. Βασικές δράσεις της «Διογένης ΜΚΟ», είναι η έκδοση του περιοδικού δρόμου «Σχεδία» και η σύσταση της εθνικής ποδοσφαιρικής ομάδας αστέγων, με την ετήσια συμμετοχή της στο Παγκόσμιο Κύπελλο Αστέγων.(ΣΧΕΔΙΑ, <http://www.shedia.gr/>)

5) Ανθρώπινοι – Άνθρωποι

Οι “Ανθρώπινοι – Άνθρωποι” είναι μια Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία, που σκοπό έχει την υποστήριξη ανθρώπων που στερούνται τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα, λόγω της οικονομικής κρίσης και τη δημιουργία Κοινωνικών Κατοικιών, σε συνεργασία με τις κατά τόπους Δημοτικές Αρχές. (Ανθρώπινοι Άνθρωποι, <http://www.anthropinoi-anthropoi.gr/>)

6) ΜΚΟ Κλίμακα

Ασχολείται γενικότερα με άτομα που αντιμετωπίζουν ψυχικά προβλήματα. Σε αυτή τη κατηγορία ανήκουν και πολλοί άστεγοι, καθώς πολλοί ψυχικά ασθενείς

καταλήγουν να μην έχουν σπίτι, ενώ και η ζωή στο δρόμο οδηγεί σε ψυχικές διαταραχές. (Κλίμακα, <http://www.klimaka.org.gr/>)

7) ΜΚΟ Πράξεις

Πρόκειται για ΜΚΟ που δραστηριοποιείται και σε τομείς υποστήριξης αστέγων, κυρίως όσο αφορά την πληθυσμιακή ομάδα των μεταναστών και των ανηλίκων. (Πράξις, <http://www.praksis.gr/en/>)

Σύντομος σχολιασμός για την Κοινωνική Πολιτική στην Ελλάδα:

Τα κυριότερα αίτια της αποτυχίας της άσκησης ολοκληρωμένης Κοινωνικής Πολιτικής στην Ελλάδα, εντοπίζονται στην επικράτηση του πελατειακού συστήματος, στις βραχυπρόθεσμες πολιτικές και στα αποσπασματικά μέτρα. Συνδυαστικά με αυτά δρα και η ανεπαρκής στελέχωση των υπηρεσιών της Κοινωνικής Πολιτικής, καθώς και το γεγονός ότι οι υπάλληλοι σε αυτές δεν έμεναν σταθερά στη θέση τους ανεξάρτητα από το κόμμα που διοικούσε [ενδεικτικός είναι ότι ο μέσος όρος παραμονής των 2866 χρηματισάντων υπουργών και υφυπουργών στα 18 βασικά υπουργεία, από καταβολής ελληνικού κράτους μέχρι πρόσφατα, που προσεγγίζει το εξάμηνο (Κοντιάδης κ.α., 2006)].

Σε μεγάλο βαθμό τα προβλήματα που εντοπίζονται σε ό,τι αφορά το κοινωνικό κράτος οφείλονται και στις διασκορπισμένες αρμοδιότητες της Κοινωνικής Πολιτικής σε διάφορους φορείς και υπηρεσίες, με αποτέλεσμα την αδυναμία συντονισμού των δράσεων τους.

Επιπλέον, η συγκέντρωση σε κεντρικές δομές, την ώρα που τα θέματα Κοινωνικής Πολιτικής αποδεδειγμένα οφείλουν να επιλύονται με αποκεντρωμένες δημόσιες παρεμβάσεις (μόνο οι γενικές κατευθύνσεις μπορούν να είναι κεντρικές), η θεωρητική μόνο συμμετοχή των ενδιαφερόμενων στη λήψη των κεντρικών αποφάσεων για την ζωή τους και η λήψη μέτρων συγκυριακού χαρακτήρα, τα οποία ενισχύουν την ασυνέχεια των δημόσιων πολιτικών, όχι μόνο δεν αποτέλεσαν ορθή βάση για την άσκηση μίας ουσιαστικής Κοινωνικής Πολιτικής, αλλά είχαν σαν αποτέλεσμα τον στιγματισμό και την περιθωριοποίηση των ευάλωτων κοινωνικά ομάδων, γεγονός που οδήγησε σε ρατσιστικά ξεσπάσματα εναντίον τους.

Το βασικό, όμως, μέρος της σύγχυσης στα θέματα Κοινωνικής Πολιτικής και της αδυναμίας εφαρμογής ουσιαστικών μέτρων για την άσκηση της οφείλεται στην

στρεβλωμένη έννοια της ανάπτυξης. «Με αυτό νοείται η λαθεμένη, αλλά κυρίαρχη άποψη, ότι μία χώρα, ένα έθνος, μία πόλη, θεωρούνται «ανεπτυγμένα», ακόμα και αν έχουν, και στη περίπτωση της Ελλάδας, έχουν, ένα όλο και πιο μεγάλο ποσοστό πολιτών να ζουν με εισοδήματα κάτω από τα όρια της φτώχειας, είναι άνεργοι, υποαπασχολούμενοι, έτερο-απασχολούμενοι ή περιθωριοποιημένοι, όταν η ποιότητα των δημόσιων κοινωνικών υπηρεσιών παιδείας, υγείας, ασφάλισης διαρκώς υποβαθμίζονται, όταν τα ιδιωτικά συμφέροντα υποκαθιστούν σταδιακά ακόμα και τις πιο αυτονόητες κρατικές ευθύνες, όταν η ανασφάλεια, η αποξένωση, ο ρατσισμός, η ξενοφοβία, ο εθνικισμός στη πιο αποτρόπαια μορφή του, η πορνεία, τα ναρκωτικά, η εγκληματικότητα και η διαπλοκή οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων θριεύουν, όταν η αμάθεια, ο αναλφαβητισμός, οι ανισότητες κάθε τύπου αλλά και η σταδιακή έκπτωση της πολυδιάστατης μορφωτικής και πολιτισμικής διάστασης της παιδείας σε μονοδιάστατη τεχνική- επαγγελματική κατάρτιση και επανακατάρτιση, παίρνουν όλο και πιο ανησυχητικές διαστάσεις.» (Ρόκος, 2001)

Πρόγραμμα «Ευρώπη 2020»

Το πρόγραμμα «Ευρώπη 2020», αναλύεται σε ξεχωριστό υποκεφάλαιο, καθώς αποτελεί το πιο πρόσφατο πρόγραμμα της Ευρώπης που σχετίζεται με την άρση της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και των ανισοτήτων.

Οι πέντε στόχοι σε επίπεδο ΕΕ για το 2020 είναι:

- η απασχόληση και συγκεκριμένα η απασχόληση του 75% της ηλικιακής κατηγορίας 20-64 ετών,
- η έρευνα και ανάπτυξη, για το σκοπό αυτό υπολογίζεται ότι το 3% του ΑΕΠ της ΕΕ πρέπει να επενδύεται στους δύο αυτούς τομείς,
- η κλιματική αλλαγή και η ενεργειακή βιωσιμότητα, με μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 20% (ή και 30%, εφόσον οι συνθήκες το επιτρέπουν) σε σχέση με το 1990, με εξασφάλιση του 20% της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και με αύξηση κατά 20% της ενεργειακής απόδοσης,
- η εκπαίδευση, για την οποία επιδιώκεται μείωση των ποσοστών πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου κάτω από 10% και ολοκλήρωση τριτοβάθμιων σπουδών τουλάχιστον για το 40% της ηλικιακής κατηγορίας 30-34 ετών και
- η καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, μέσω της μείωσης τουλάχιστον κατά 20 εκατομμύρια των ατόμων που βρίσκονται ή

κινδυνεύουν να βρεθούν σε κατάσταση φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή για στόχους στρατηγικής «Ευρώπη 2020», <http://ec.europa.eu/>)

Αξιοσημείωτο είναι ότι οι στόχοι είναι για πρώτη φορά ποσοτικοί (στην προηγούμενη Συνθήκη της Λισαβόνας, 2000, και στην αναθεώρησή της, 2005, μόνο ποιοτικοί στόχοι είχαν τεθεί), αλληλοσυμπληρούμενοι και για την επίτευξη τους έχουν οριστεί πρωτοβουλίες όπως η «Νεολαία σε κίνηση», «Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας», το «Ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη», η «Ένωση καινοτομίας» και η «Ολοκληρωμένη βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης». (Ευρωπαϊκή Επιτροπή για πλατφόρμα καταπολέμησης φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, <http://eur-lex.europa.eu/>)

- Απόκριση Ελλάδας στο πρόγραμμα «Ευρώπη 2020»

Τα Κράτη Μέλη υποβάλλουν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή Εθνικά Μεταρρυθμιστικά Προγράμματα, τα οποία μετασχηματίζουν τους στόχους που έχουν τεθεί σε Ευρωπαϊκό επίπεδο σε εθνικούς στόχους και δράσεις.

Οι ευρωπαϊκοί στόχοι, λοιπόν, στο πλαίσιο του προγράμματος «Ευρώπη 2020» μεταφράστηκαν σε αντίστοιχους εθνικούς για την Ελλάδα, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες και προέκυψαν τα εξής:

- Το 70% του πληθυσμού μεταξύ 20-64 ετών θα πρέπει να απασχολείται.
- Το 2% του ΑΕΠ θα πρέπει να επενδύεται σε έρευνα και ανάπτυξη.
- Προβλέπεται η συμμετοχή των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας κατά 18% στην τελική κατανάλωση ενέργειας και κατά 40% στην ηλεκτροπαραγωγή, αύξηση της συμμετοχής των βιοκαυσίμων στο 10% και μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 4% σε σχέση με το 2005.
- Το ποσοστό ατόμων που εγκαταλείπει πρόωρα το σχολείο θα πρέπει να είναι κάτω από 10% και τουλάχιστον 32% των ατόμων μεταξύ 30 και 34 ετών θα πρέπει να έχει πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.
- Τέλος, καθορίζεται η μείωση του αριθμού των ατόμων που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας κατά 450.000 άτομα. (Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας για στρατηγική «Ευρώπη 2020», <http://www.espa.gr/>)

Ενδεικτικές είναι ορισμένες επιμέρους δράσεις όσο αφορά το στόχο για την μείωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Όπως:

- η μείωση του ποσοστού όσων απειλούνται από τη φτώχεια ή/και τον αποκλεισμό από το 28% το 2008 στο 24% το 2020,
- η μείωση του αριθμού των παιδιών και νέων (0-17) που απειλούνται από τη φτώχεια κατά 100.000 έως το 2020, γεγονός που μεταφράζεται σε μείωση του ποσοστού των παιδιών (0-17) που απειλούνται από τη φτώχεια από το 23% το 2008 στο 18% το 2020,
- η δημιουργία ενός «δικτύου κοινωνικής ασφάλειας» κατά του κοινωνικού αποκλεισμού, που περιλαμβάνει δυνατότητα πρόσβασης στους πολίτες σε βασικές υπηρεσίες, όπως η ιατρική περίθαλψη, η στέγαση και η εκπαίδευση. Αυτός ο στόχος συνεπάγεται δραστική μείωση του αριθμού των πολιτών που δεν έχουν πρόσβαση σε πρωτοβάθμιες υπηρεσίες ιατρικής περίθαλψης, εκπαίδευσης και στέγασης. (Υπουργείο Οικονομικών για Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2011-2014, <http://www.espa.gr/>)

Συνοπτική εκτίμηση των βασικών προγραμμάτων Κοινωνικής Πολιτικής Ευρώπης και Ελλάδας

Ως βασικά προγράμματα κοινωνικής πολιτικής για την Ευρώπη και την Ελλάδα νοούνται το πρόγραμμα της Λισαβόνας (2000), η αναθεώρηση αυτού το 2005 και το πιο πρόσφατο πρόγραμμα «Ευρώπη 2020».

Ξεκινώντας από το παλαιότερο, την συνθήκη της Λισαβόνας (2000), παρατηρείται μία έμφαση στην οικονομική και τεχνολογική (μέσω της επιδίωξης τεχνολογικών καινοτομιών) διάσταση, θέτοντας τον κοινωνική, πολιτιστικό και περιβαλλοντικό τομέα σε δεύτερη μοίρα. Πράγματι, η Λισαβόνα I, ως βασικό στόχο είχε να καταστεί η ΕΕ, μέχρι το 2010, η πιο δυναμική και ανταγωνιστική οικονομία στο κόσμο. Στο πλαίσιο αυτού του στόχου και παράλληλα με την Οικονομική Πολιτική, δόθηκε έμφαση στην εδραίωση του κοινωνικού κράτους, μέσω της οριοθέτησης και αναβάθμισης του ρόλου της Κοινωνικής Πολιτικής. Ωστόσο, έχοντας ως προτεραιότητα την οικονομική μεγέθυνση και προβάλλοντας ως βασικό στόχο την ανταγωνιστικότητα, είναι σαφές ότι η κοινωνική διάσταση παραγκωνίζεται.

Για το λόγο αυτό, το 2005, η ΕΕ στράφηκε σε μια «νέα» Στρατηγική για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση, όπου οι τρεις πρωταρχικοί στόχοι, για ανάπτυξη, απασχόληση και κοινωνική συνοχή, αναθεωρήθηκαν σε δύο: ανάπτυξη και απασχόληση. Και σε αυτή τη περίπτωση, όμως, η Κοινωνική Πολιτική τοποθετήθηκε σε δεύτερη μοίρα. Η αποτυχία και της αναθεωρημένης συνθήκης ήταν αδιαμφισβήτητη, ακόμα και από τους πιο φανατικούς οπαδούς της. Εξάλλου, και ποσοτικά, η απόδειξη της πλήρους αποτυχίας ήταν σαφής. Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας για τις 15 χώρες που ήταν μέλη της ΕΕ το 2000, όχι μόνο δε μειώθηκε από το 15% στο τέλος της δεκαετούς εφαρμογής της, αλλά αυξήθηκε σε 16,2% (συνολικά στην Ευρώπη των 27 ο αντίστοιχος μέσος όρος ήταν 16,4% το 2010), με βάση στοιχεία της Eurostat. (Φερόνας, 2013)

Παρότι, λοιπόν, η παραδοχή της αποτυχίας της εφαρμογής της Στρατηγικής της Λισαβόνας ήταν από νωρίς εμφανής και στα επίσημα έγγραφα της Ε.Ε. (Επιτροπή των Περιφερειών 2008β, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων 2009α, 2009β), υπάρχει το λεγόμενο «Παράδοξο της Λισαβόνας». Ενώ δηλαδή, αναγνωρίζεται η αποτυχία της εφαρμογής στην πράξη των στόχων της, αντί να εξεταστεί ενδεχόμενη αναπροσαρμογή των αξιών, των μέτρων και δράσεων για την επίτευξή τους, θεωρούν ότι η ευθύνη βαραίνει τις ίδιες τις τοπικές και περιφερειακές αρχές οι οποίες χρειάζεται να προσπαθήσουν περισσότερο για την επίτευξη του οράματος της Στρατηγικής. Ωστόσο, ουσιαστικά η πολιτική της Ε.Ε. παραμένει η ίδια. (Μιχαηλίδου και Ρόκος, 2010)

Την Συνθήκη της Λισαβόνας, διαδέχτηκε η στρατηγική «Ευρώπη 2020». Από την ανάλυση της παρατηρείται, και αυτή τη φορά μία επανάληψη, με διαφορετική διατύπωση και κάποια μικρή συμπλήρωση, της πρώτης Συνθήκης της Λισαβόνας (2000), προσπαθώντας αυτή τη φορά να δοθεί ένας περισσότερο κοινωνικός χαρακτήρας, ίσως λόγω της έντασης, που παρουσιάζει, πλέον, η πολυδιάστατη κρίση σε όλα τα κράτη μέλη της Ευρώπης. Αν και αυτή τη φορά έχουν τεθεί συγκεκριμένοι ποσοτικοί στόχοι, η επιμονή στις αρχές της αειφορίας, δεν επιτρέπει κάποια ουσιαστική αλλαγή, καθώς ο σκοπός της δεν είναι να προστατέψει τους ανθρώπους από την αγορά αλλά να τους βοηθήσει να προσαρμοστούν στις ανάγκες της. (Φερόνας, 2013)

Πράγματι, για ακόμα μία φορά η Στρατηγική της Ευρώπης φαίνεται να μην έχει αποτελέσματα, καθώς οι επιμέρους δράσεις δεν είναι ολοκληρωμένα σχεδιασμένες, ενώ και αυτές που υπάρχουν δεν τηρούνται.

Αποτέλεσμα αυτής της αποτυχίας είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να δημοσιεύσει ανακοίνωση για τον απολογισμό των πρώτων τεσσάρων ετών της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», στην οποία γίνεται το πρώτο βήμα για την πλήρη αναθεώρηση της, καθώς σε ορισμένες περιπτώσεις τα ποσοτικά στοιχεία καταδεικνύουν ακόμα και επιδείνωση της κατάστασης. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή για «Ευρώπη 2020», <http://ec.europa.eu/>)

Και στην στρατηγική, λοιπόν, της «Ευρώπης 2020», όπως και στη προγενέστερη αυτής συνθήκη της Λισαβόνας «κυριαρχούν η "ανταγωνιστικότητα", ως μονόδρομος δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας και "βιώσιμης" ή "αιεφόρου" (όπως α-νοήτως την ορίζουν) "ανάπτυξης", σ' ένα κόσμο στον οποίο η κατάσταση γίνεται χειρότερη κάθε μέρα που περνά, ενώ η επίτευξη βιωσιμότητας μιας επιχείρησης και οι σχετικές δράσεις (συγχωνεύσεις, εξαγορές, χαριστικές αποκρατικοποιήσεις κ.λπ.) αφήνουν πίσω τους μεταξύ άλλων, θύματα χιλιάδες οικογένειες ανέργων, η "καινοτομία", ως σωτήριο επίτευγμα αλλά και αυτοσκοπός μιας υποτακτικής στα συμφέροντα των πολυεθνικών εταιριών "εκπαίδευσης/κατάρτισης" και της συμβατής μ' αυτήν έρευνας και τεχνολογίας, που εκκρίπτουν από τα δημόσια αγαθά της παιδείας, ως μόρφωσης και πολιτισμού, στην αγοραία, μικρής διάρκειας, φθηνή και "αποτελεσματική" τεχνική επαγγελματική κατάρτιση, αναλώσιμων στελεχών, περιορισμένου αντικειμενικά χρόνου υψηλής παραγωγικότητας, για την συνεχή και "ασφαλή" κερδοφορία των επιχειρήσεων, η "επιχειρηματικότητα", ως ιδεολόγημα επιβαλλόμενο και εγχαρασσόμενο, από τα ευαίσθητα χρόνια της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στη συνείδηση των νέων όλου του κόσμου, με στόχο, ίσως, μια νέα κοινωνία "πωλητών" και όχι πολιτών.» (Ρόκος, 2006)

«Οι επανειλημμένες αναθεωρήσεις της Συνθήκης της Λισαβόνας της Ε.Ε. –η οποία αποτελεί την πολιτική έκφραση της θεοποιημένης βιώσιμης ή αιεφόρου ανάπτυξης– απέδειξαν την σταθερή αποτυχία της. Πράγματι, και στην περίπτωση αυτή το πρόβλημα εντοπίζεται κυρίως στην ουσία και το περιεχόμενο των πολιτικών και των μέτρων, καθώς και στον τρόπο που αυτά τελικά αξιοποιούνται και εφαρμόζονται. Η Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη, αποτελεί αντικειμενικά σε

επίπεδο θεωρίας και πράξης μονόδρομο και αν δεν υπάρξει αλλαγή αξιών, νοοτροπίας, πολιτικών επιλογών, πολιτικής βούλησης, αλλά και ενημέρωση, πραγματική ευαισθητοποίηση και συμμετοχή των πολιτών, δεν πρόκειται να υπάρξει ουσιαστική πρόοδος και κοινωνική, οικονομική, πολιτική, πολιτισμική και τεχνολογική ανάταση.» (Ρόκος, 2010)

3.3.3 Στεγαστική Πολιτική

Ξεχωριστή αναφορά θα γίνει και στη Στεγαστική Πολιτική της Ευρώπης και της Ελλάδας, καθώς από τη διεξαγωγή διαφόρων ερευνών έχει αποδειχθεί ότι οι ίδιοι οι άστεγοι θεωρούν ως μία από τις αμεσότερες ανάγκες την εύρεση στέγης.

Το δικαίωμα στέγασης, άλλωστε, αποτελεί διεθνή υποχρέωση των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς αναγνωρίζεται στην Παγκόσμια Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, στην οποία ορίζεται ότι "Καθένας έχει δικαίωμα σε ένα βιοτικό επίπεδο ικανό να εξασφαλίσει στον ίδιο και στην οικογένειά του υγεία και ευημερία, και ειδικότερα τροφή, ρουχισμό, **κατοικία**, ιατρική περίθαλψη όπως και τις απαραίτητες κοινωνικές υπηρεσίες". (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2012)

Ήδη, από τη μεταπολεμική περίοδο οι δημόσιοι φορείς απέκτησαν εμπλοκή για τα ζητήματα της στέγασης, με αποτέλεσμα να αναπτυχτεί αυτό που ονομάζουμε Στεγαστική Πολιτική και να αποτελέσει ξεχωριστή και κύρια ενότητα των ευρωπαϊκών και εθνικών προγραμμάτων. Η Στεγαστική Πολιτική ασκήθηκε μέσω έμμεσων παρεμβάσεων, στο πλαίσιο παράλληλων πολιτικών, μέσω κανονιστικών ρυθμίσεων, μέσω επιδοτήσεων και τέλος, μέσω της άμεσης κατασκευαστικής δραστηριότητας. (Βερναρδάκης, Χ.Χ.)

Σήμερα, με το πρόβλημα της στέγασης συνεχώς να διογκώνεται, τα στεγαστικά προβλήματα να αγγίζουν πλέον και την μεσαία τάξη και την επικράτηση της άνισης κατανομής του οικιστικού αποθέματος, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, κρίνεται αναγκαία η προσέγγιση των στεγαστικών προβλημάτων με μία εντελώς διαφορετική νοοτροπία και η καθιέρωση του ολοκληρωμένου σχεδιασμού σε ό,τι εμπίπτει στο τομέα της Στεγαστικής Πολιτικής.

Στεγαστική Πολιτική στην Ευρώπη

Στην Ευρώπη, όπως και στην Ελλάδα, το χαρακτηριστικό, που διαμόρφωσε την «στεγαστική νοοτροπία», ήταν η προώθηση της ιδιοκατοίκησης ως κύρια μορφή

ενοικίασης, αν και στην περίπτωση της Ελλάδας, λόγω παράδοσης και καθιέρωσης της προίκας αυτό ήταν πολύ εντονότερο. Το φαινόμενο της ιδιοκατοίκησης είναι ευρέως διαδεδομένο, λοιπόν, στις χώρες της Ε.Ε. και συγκεκριμένα στο πρώην ανατολικό μπλοκ (στις 12 νέες χώρες μέλη φθάνει το 86,8% και στη Ρουμανία που βρίσκεται στην πρώτη θέση το 96,6%) και στις χώρες του νότου (Μάλτα, Ισπανία, Ελλάδα, Πορτογαλία, Ιταλία, Κύπρος), ενώ είναι λιγότερο διαδεδομένο στο βορρά, με τη Γερμανία να βρίσκεται στην τελευταία θέση (53,3%). (Unicef, 2014) Παράλληλα, η ιδιωτικοποίηση των συγκροτημάτων δημόσιων κατοικιών και η κερδοσκοπική εκμετάλλευση της παραγωγής κατοικίας από το κατασκευαστικό, κτηματομεσιτικό και χρηματοπιστωτικό κεφάλαιο, οι υπερβολικές αυξήσεις στις τιμές των κατοικιών και η στροφή στον δανεισμό για την υποστήριξη τόσο της ζήτησης όσο και της παραγωγής, οδήγησαν τις χώρες της Ευρώπης στο μεγάλο στεγαστικό πρόβλημα και την αύξηση του φαινομένου των αστέγων (στο τελευταίο βέβαια συντελούν και άλλοι παράγοντες). (Σιατίτσα, 2011)

- Νομικό πλαίσιο Στεγαστικής Πολιτικής στην Ευρώπη

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσω του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της, αναγνωρίζει το δικαίωμα κοινωνικής αρωγής και στεγαστικής βοήθειας, προς εξασφάλιση αξιοπρεπούς διαβίωσης σε όλους όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους. Επιπλέον, το Πρωτόκολλο 26, το οποίο προσαρτήθηκε στη Συνθήκη της Λισαβόνας, αναφέρει ότι οι κοινωνικές κατοικίες υπόκεινται σε υποχρεώσεις παροχής δημόσιας υπηρεσίας που ορίζονται από τις εθνικές, τις περιφερειακές και τις τοπικές κυβερνήσεις, ιδίως σε ό,τι αφορά τον προγραμματισμό, τις τιμές, καθώς και τις προϋποθέσεις επιλεξιμότητας και μίσθωσης. Το εν λόγω Πρωτόκολλο επιβάλλει, μεταξύ άλλων, στα κράτη μέλη να μεριμνούν για την εξασφάλιση υψηλού επιπέδου οικονομικής προσιτότητας, την ίση μεταχείριση και την προώθηση της καθολικής πρόσβασης και των δικαιωμάτων των χρηστών. Αλλά και στα πρόσφατα προγράμματα της Ευρώπης η στέγαση αποτελεί βασική προτεραιότητα, τουλάχιστον σε θεωρητικό επίπεδο. Πράγματι, όπως έχει ήδη αναφερθεί σε προηγούμενα κεφάλαια, η στρατηγική της «Ευρώπης 2020», η οποία είναι προσανατολισμένη, μεταξύ των άλλων, και σε μέτρα που επιδιώκουν την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, προβλέπει την κοινωνική κατοικία ως βασική δράση για τα παραπάνω. Με την πολιτική αυτή η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ο δεύτερος παγκόσμιος δημιουργός κοινωνικής στέγης,

μετά την Κίνα. Επιπρόσθετα, σε πολλά ψηφίσματα, όπως αυτό της 14ης Σεπτεμβρίου 2011 σχετικά με τη στρατηγική της ΕΕ για τους άστεγους και αυτό της 11ης Ιουνίου 2013, σχετικά με την κοινωνική στέγαση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε πολλές συστάσεις, συζητήσεις στρογγυλής τραπέζης και γνωμοδοτήσεις, προγράμματα και δράσεις, το θέμα της κατοικίας αποτελεί βασική προτεραιότητα και γίνεται προσπάθεια προτροπής, προς τα κράτη μέλη, Στεγαστικών Πολιτικών που θα μειώνουν το μεγάλο πλέον πρόβλημα της έλλειψης στέγης. Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η πρωτοβουλία «Η στέγη πριν απ' όλα» («Housing first»). (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2012) (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για ψήφισμα σχετικά με πρόβλημα αστέγων, <http://www.europarl.europa.eu/>) (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2012) (Βερναρδάκης, Χ.Χ.)

- Στεγαστικά μοντέλα και στεγαστικές προσεγγίσεις της Ευρώπης

Οι Στεγαστικές Πολιτικές που εφαρμόστηκαν στις χώρες της Ευρώπης χωρίζονται σε τρία κυρίως μοντέλα: τα συγκεντρωτικά, τα ημι-αποκεντρωμένα και τα αποκεντρωμένα. Τα συγκεντρωτικά μοντέλα είναι αυτά στα οποία η στεγαστική πολιτική προσδιορίζεται σε κεντρικό επίπεδο και οι όποιες αρμοδιότητες, που είναι περιορισμένες και αφορούν μόνον την εφαρμογή της πολιτικής, ανατίθενται σε γεωγραφικά ενδιάμεσους φορείς. Τέτοιου τύπου στεγαστικά μοντέλα συναντώνται σε χώρες όπως η Πορτογαλία, η Ελλάδα, η Ιρλανδία και η Γαλλία. Τα ημι-αποκεντρωμένα μοντέλα είναι αυτά στα οποία παρατηρείται ένας καταμερισμός αρμοδιοτήτων μεταξύ κεντρικού κράτους και περιφερειών, όπου οι τελευταίες έχουν διάφορους βαθμούς αυτονομίας σε θέματα πολιτικά, διοικητικά, φορολογικά και προϋπολογισμού, τέτοια μοντέλα βρίσκονται στη Γερμανία, στην Ισπανία και στην Ιταλία. Τέλος, τα αποκεντρωμένα μοντέλα είναι αυτά στα οποία το κεντρικό κράτος διατηρεί πολύ μικρές αρμοδιότητες, ενώ οι περιφέρειες διαθέτουν ένα συνολικό πλαίσιο αρμοδιοτήτων σε όλα τα επίπεδα. Η περίπτωση αυτή είναι εξαίρεση και απαντάται σε περιπτώσεις χωρών με έντονες πολιτικές ή γλωσσικές διαφοροποιήσεις στο εσωτερικό τους, όπως συμβαίνει στο Βέλγιο. (Βερναρδάκης, ΧΧ)

Ο διαχωρισμός των Στεγαστικών Πολιτικών στις διάφορες χώρες της Ε.Ε. πραγματοποιείται και μέσω των προσεγγίσεων των Στεγαστικών Πολιτικών. Με βάση αυτό συναντώνται τρεις προσεγγίσεις, η υπολειμματική, η γενική και η καθολική.

Η πρώτη προσέγγιση, η υπολειμματική, ορίζει ότι δικαιούχοι κοινωνικών κατοικιών είναι αποκλειστικά όσοι θεωρούνται «σαφώς» κοινωνικά αποκλεισμένοι. Το ενοίκιο καλύπτεται, σχεδόν στο σύνολό του, από ένα σύστημα κοινωνικής πρόνοιας, αλλά οι κανόνες για την ένταξη σε αυτό είναι ιδιαίτερα αυστηροί. Σε αυτή την κατηγορία Στεγαστικής Πολιτικής ανήκουν η Βουλγαρία, η Κύπρος, η Εσθονία, η Ουγγαρία, η Ιρλανδία, η Λιθουανία, η Λετονία, η Μάλτα, η Πορτογαλία, η Ρουμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Σλοβακία και η Ισπανία (εν μέρει στον κοινωνικό τομέα ενοικίασης). (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2012)

Στη γενική προσέγγιση δικαιούχοι της κοινωνικής στέγασης, πέρα από τους «σαφώς» αποκλεισμένους, θεωρούνται και όσοι αντιμετωπίζουν δυσκολίες πρόσβασης σε κατάλληλη στέγαση εξαιτίας της επισφάλειας του εισοδήματος τους. Σε αυτό το τύπο τα ενοίκια υπόκεινται σε ρύθμιση με σκοπό να παραμένουν προσιτά. Την εν λόγω προσέγγιση την συναντάμε σε χώρες όπως η Γερμανία, η Αυστρία, το Βέλγιο, η Ισπανία (σε ό,τι αφορά την απόκτηση κατοικίας), η Γαλλία, η Φινλανδία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο, η Πολωνία, η Δημοκρατία της Τσεχίας και η Σλοβενία. (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2012)

Τέλος, η καθολική προσέγγιση εφαρμόζεται στη Δανία και στις Κάτω Χώρες, αλλά με διαφορετικό τρόπο σε κάθε μία. Συγκεκριμένα, στις Κάτω Χώρες, αυτή η προσέγγιση έχει ως στόχο την παροχή στέγασης σε κάθε πολίτη, ανεξάρτητα από τα έσοδά του, αποτελώντας συμπληρωματική προσφορά στην παραδοσιακή αγορά ακινήτων και επηρεάζοντάς την (οι δύο πρώτες προσεγγίσεις δεν ανταγωνίζονταν την αγορά ακινήτων). Στη Δανία, η καθολική προσέγγιση είναι πλήρως ενσωματωμένη στο μοντέλο κοινωνικής πρόνοιας, αφού προωθεί την παροχή οικονομικά προσιτής και προσβάσιμης στέγασης σε όσους το έχουν ανάγκη, μη εστιάζοντας σε κοινωνικά αποκλεισμένους ή σε άτομα συγκεκριμένου εισοδήματος. Συμπληρώνει την παραδοσιακή αγορά ακινήτων με την άρση νομικών κοινωνικών υποχρεώσεων, εξασφαλίζοντας την ισότητα και ένα κοινωνικό μίγμα εθνοτήτων, φύλων, εισοδημάτων, ηλικιών, αναπηριών και ψυχικών ή σωματικών αναγκών. Η τιμολογιακή πολιτική ρυθμίζεται και βασίζεται στο πραγματικό κόστος, γεγονός το οποίο αποκλείει τη δυνατότητα υπέρ-αντιστάθμισης. Η καθολική προσέγγιση στέγασης αμφισβητείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία εκτιμά ότι δεν ανταποκρίνεται στον κοινοτικό ορισμό της ΥΓΟΣ στον τομέα της στέγασης. (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2012)

Σύντομος σχολιασμός Στεγαστικής Πολιτικής στην Ευρώπη

Η Ευρώπη, όπως αναλύθηκε παραπάνω, ορίζει την υποχρέωση εξασφάλισης πρόσβασης για κάθε πολίτη σε αξιοπρεπή και οικονομικά προσιτή στέγη και αφήνει στα κράτη μέλη την υλοποίηση αυτής της υποχρέωσης, χαρακτηρίζοντας την κοινωνική στέγαση ως μία από τις υπηρεσίες γενικού οικονομικού συμφέροντος. Για το λόγο αυτό κάθε κράτος μέλος επιλέγει την δική του στεγαστική στρατηγική με αποτέλεσμα να υπάρχουν έντονες διαφοροποιήσεις μεταξύ τους, τόσο στην οργάνωση της Στεγαστικής Πολιτικής, όσο και στην χρηματοδότηση της κοινωνικής κατοικίας.

Όμως, αν η Ε.Ε. θέλει να επιτύχει τους στόχους που θέτει στο πρόγραμμα «Ευρώπη 2020» και αφορούν την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού οφείλει να λάβει κάποια γενικά μέτρα και δράσεις με στόχο την προώθηση της πρόσβασης σε κατάλληλη στέγαση, την πρόληψη και τη μείωση του φαινομένου των αστέγων, με σκοπό τη σταδιακή εξάλειψή του και τη διαμόρφωση τιμών στέγασης προσιτών σε όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους. Προς αυτή τη κατεύθυνση, χρήσιμη θα ήταν η ανάπτυξη ενός κατάλληλου θεσμικού πλαισίου όσο αφορά την οργάνωση, λειτουργία και χρηματοδότηση της κοινωνικής κατοικίας, καθώς και τους δικαιούχους αυτής για όλα τα κράτη μέλη (εφαρμόζοντας διαφορετικά κριτήρια στο καθένα ανάλογα με την οικονομική και κοινωνική κατάσταση της χώρας, διαδικασία στην οποία θα βοηθά και το κάθε κράτος παρέχοντας τις κατάλληλες πληροφορίες και συμμετέχοντας ενεργά στην υλοποίηση των προγραμμάτων), του οποίου θα φέρει την ευθύνη τήρησης.

Στεγαστική Πολιτική στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα η Στεγαστική Πολιτική διαμορφώθηκε και επηρεάστηκε από χαρακτηριστικά όπως η επικράτηση του θεσμού της προίκας και η μυθοποίηση της ιδιοκτησίας, η οποία πιθανόν να οφείλεται στις ασταθές συνθήκες που αντιμετώπισε η χώρα, κυρίως μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο [με βάση πρόσφατα στοιχεία από τη Eurostat για το 2012, τα ελληνικά νοικοκυριά σε ποσοστό 75,9% διαβιούν σε ιδιόκτητες κατοικίες, ποσοστό υψηλότερο από το μέσο όρο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (70,6%)] (Unicef, 2014). Αυτός ήταν και ο λόγος, άλλωστε, που η κατοικία υπήρξε επικράτηση του θεσμού της προίκας και η μυθοποίηση της ιδιοκτησία. Σε όλα αυτά έρχεται να προστεθεί και η αλλαγή του προτύπου

οικογένειας, δηλαδή από την συνύπαρξη πολλών γενεών στην ίδια στέγη περνάμε στην ύπαρξη έως και ενός ατόμου μόνο σε μία κατοικία. Επιπρόσθετα, η αστικοποίηση, η εγκατάλειψη της υπαίθρου και ο επαναπατρισμός πολλών Ελλήνων, καθώς και η έλευση μεταναστών στη Ελλάδα, οδήγησε σε ραγδαία αύξηση της οικοδομικής δραστηριότητας στο αστικό περιβάλλον, με ταυτόχρονη εξάπλωση της αυθαίρετης δόμησης και εμφάνιση κατοικιών, οι οποίες δε πληρούσαν τις βασικές προϋποθέσεις. Άλλος ένας πολύ σημαντικός παράγοντας, ο οποίος καθόρισε τη Στεγαστική Πολιτική στη Ελλάδα είναι τα στεγαστικά δάνεια. Τα τελευταία χρόνια οι περισσότεροι απέκτησαν πρόσβαση σε αυτά με τη περίοδο 2000-2005, μετά την είσοδο της Ελλάδας στο ευρώ να γνωρίζουν τη μεγαλύτερη άνοδό τους. Συνεπώς, αυτή τη περίοδο δημιουργείται η ανάγκη για ιδιοκτησία κατοικίας όχι ως ανάγκη για την επίλυση του στεγαστικού προβλήματος, αλλά για την επίλυση της οικονομικής ανασφάλειας. (Καταιβάτης, 2010) Σε όλα τα παραπάνω, για να γίνει αντιληπτή η πλήρης εικόνα του στεγαστικού προτύπου της Ελλάδας, πρέπει να προστεθεί η καθιέρωση της μικρής ιδιοκτησίας, η πολυδιάσπαση του στεγαστικού αποθέματος, η περιορισμένη ανάπτυξη Στεγαστικών Πολιτικών και εργαλείων και η πλήρη διάλυση των προηγούμενων μηχανισμών, με την κατάργηση του ΟΕΚ, σύμφωνα με τον Ν. 4046/2012, ο οποίος παρότι κάλυπτε μόνο τους ασφαλισμένους στο ΙΚΑ αποτελούσε σημαντικό φορέα, για τα ελληνικά δεδομένα, στο χώρο της στέγασης των χαμηλών εισοδημάτων (Κοταλακίδης, 2007), η απουσία επαγγελματικών φορέων στη διάθεση και διαχείριση κατοικίας (για ενοικίαση ή ενδιάμεσες μορφές ιδιοκτησίας και χρήσης σε συνεταιρισμούς και συλλόγους κατοικίας), αλλά και οι εδραιωμένες αντιλήψεις για την πρόσβαση στην κατοικία μέσω της αγοράς, των οικογενειακών στρατηγικών και τη διευρυμένη επένδυση σε γη και ακίνητα. (encounter Athens για πολιτικές και αιτήματα για την κατοικία, <http://encounterathens.wordpress.com/>)

Σημαντικό, επίσης, στοιχείο για την πορεία της Στεγαστικής Πολιτικής στην Ελλάδα, είναι η απουσία, μέχρι πρόσφατα, κοινωνικής Στεγαστικής Πολιτικής, όπως υπάρχει σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, οι οποίες διαθέτουν ένα σημαντικό απόθεμα κοινωνικών κατοικιών (25 εκατομμύρια νοικοκυριά στην ΕΕ στεγάζονται σε κοινωνικές κατοικίες). (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2012) Εξαίρεση αποτελούν κάποια μεμονωμένα παραδείγματα προγραμμάτων, όπως αυτά του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, για τα θύματα φυσικών καταστροφών, τα οποία σταμάτησαν μετά το 1985. (Μπουλάκα, 2010)

- Παραδείγματα Στεγαστικής Πολιτικής στην Ελλάδα

Επιλέγεται η αναφορά σε δύο πρόσφατα παραδείγματα της Στεγαστικής Πολιτικής, της ίδιας κυβερνητικής αρχής, τα οποία παρουσιάζουν το παράλογο της μερικής φροντίδας του ενός (κοινωνική κατοικία) για προβλήματα που δημιουργεί το άλλο (πλειστηριασμοί πρώτης κατοικίας).

Σε μία προσπάθεια επίλυσης του «κενού» στη Στεγαστική Πολιτική της χώρας, με πρόσφατη ανακοίνωσή του (14/4/2014) ο πρωθυπουργός της Ελλάδας, Αντώνης Σαμαράς, ανήγγειλε το μέτρο της «κοινωνικής κατοικίας», με σκοπό την επίλυση του προβλήματος των αστέγων. Συγκεκριμένα, τόνισε ότι το μέτρο στηρίζεται στη περιουσία που διαθέτει το κράτος (κτήρια τα οποία μπορούν άμεσα να αξιοποιηθούν για στέγαση), χωρίς την ανάγκη δαπανών, τις οποίες, δεδομένης της κρίσης, δε μπορεί να αντέξει το ελληνικό κράτος. Συμπληρωματικά με την στέγαση θα καλύπτονται και άλλες βασικές υπηρεσίες, κυρίως ιατροφαρμακευτική περίθαλψη για την επανένταξη τους στη κοινωνία, ενώ συνεργασία θα υπάρξει και με την ιδιωτική πρωτοβουλία από ιδρύματα, αστικές εταιρείες, ομάδες πολιτών με εθελοντική δράση. Για την προώθηση μάλιστα του όλου εγχειρήματος ψηφίστηκε Νόμος που διευκολύνει δωρεές για κοινωνικής λόγους, χωρίς φορολογικά βάρη. Αρχικά, θα δημιουργηθεί πρότυπο κέντρο άμεσης βοήθειας αστέγων, με ιδιωτική δωρεά, την ευθύνη λειτουργίας του οποίου φέρει το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, το οποίο υπάγεται στο υπουργείο Εργασίας, ενώ καταλυτική είναι και η συμμετοχή του Υπουργείου Υγείας, που είχε την πρωτοβουλία την ανεύρεσης κατάλληλου χώρου. Πρόκειται για το Δρακοπούλειο Κέντρο, που βρίσκεται στην πλατεία Βάθης στην Αθήνα. Στο κτήριο θα φιλοξενοούνται 80 άτομα για διάστημα έως 20 μέρες, τα οποία στη συνέχεια θα μεταφέρονται είτε σε χώρους βραχυχρόνιας φιλοξενίας, είτε σε διαμερίσματα. Θα παρέχεται σίτιση, στέγαση, κοινωνική μέριμνα και ιατρική φροντίδα. Η δράση σύντομα θα επεκταθεί και σε άλλα τέσσερα Κέντρα Άμεσης Βοήθειας, τα οποία θα λειτουργήσουν το προσεχές χρονικό διάστημα στη Θεσσαλονίκη, την Πάτρα, τα Γιάννενα και τη Λάρισα, όπου παρατηρείται μεγάλος αριθμός πολιτών που δεν ζουν μέσα σε κάποιο σπίτι. (Δήλωση Πρωθυπουργού, Α. Σαμαρά, για πρωτοβουλία υπέρ αστέγων, <http://www.youtube.com/>)

Αυτός ο προγραμματισμός για κοινωνική κατοικία ήταν αναμενόμενος, καθώς είχε οριστεί αναγκαίος για όλα τα κράτη μέλη από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Για την Ελλάδα είχαν προβλεφθεί καταλύματα που θα προσφέρουν μαζική στέγαση, σύμφωνα με παλαιότερα ανάλογα μοντέλα που υιοθετήθηκαν στην Ολλανδία και τη Μ. Βρετανία και θυμίζουν τις προσφυγικές πολυκατοικίες της δεκαετίας του '30, για την υλοποίηση των οποίων θα διατεθούν ευρωπαϊκά κονδύλια. (Βαρλάμη, 2014)

Για ακόμα μία φορά η Κοινωνική Πολιτική, μέσω του τομέα της Στεγαστικής Πολιτικής, στηρίζεται σε φιλανθρωπικού τύπου παροχές, εξαρτάται από χορηγούς, δεν εισάγει θεσμικές πρωτοβουλίες που θα επιφέρουν μακροπρόθεσμες λύσεις, οδηγεί σε αναχρονιστικά μοντέλα διαχείρισης, αγνοώντας την αποτυχία τους στο παρελθόν, υποβαθμίζοντας το ρόλο και τη δύναμη του κοινωνικού κράτους.

Το ελλιπές αυτό σχέδιο της κυβέρνησης για την κοινωνική κατοικία, που προαναγγέλθηκε λίγο πριν τις εκλογές, με την βεβαίωση της άμεσης υλοποίησης του, δεν έχει ακόμα πραγματοποιηθεί, επιβεβαιώνοντας την κριτική πολλών ότι επρόκειτο για άλλη μία πολιτική υπόσχεση, με σκοπό τη αποκλειστική εξυπηρέτηση μικροκομματικών συμφερόντων.

Την ίδια στιγμή, βέβαια, που γίνεται προσπάθεια να καθιερωθεί η κοινωνική κατοικία, με όποια προβλήματα φέρει ο σχεδιασμός της, μπαίνει το ζήτημα των πλειστηριασμών. Μέχρι το 2013, υπήρχε απαγόρευση των πλειστηριασμών πρώτης κατοικίας αντικειμενικής αξίας έως 180.000 Ε. Ωστόσο, από τις αρχές του 2014 το 80% του πληθυσμού που προστατευόταν από το νόμο πλέον κινδυνεύει να χάσει τη πρώτη κατοικία. Το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο (Ν.3986/08, 2008) σχετικά με την προστασία της πρώτης κατοικίας από το ξεκίνημα της οικονομικής κρίσης το 2008 ανανεωνόταν κάθε χρόνο μέχρι και το 2013. Το 2014, με το πρόβλημα της αστεγίας συνεχώς να αυξάνεται και, ενώ γίνεται λόγος για τη σημασία της Κοινωνικής Πολιτικής και εξαγγέλλονται μέτρα και δράσεις, τα οποία στόχο έχουν την εξάλειψη της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και των ανισοτήτων, η κυβέρνηση προχωράει σε μία πολιτική που θα διογκώσει το πρόβλημα και θα το διευρύνει και σε άλλες ομάδες πληθυσμού. Συγκεκριμένα, από τις 1 Ιανουαρίου του 2014 απελευθερώθηκαν οι πλειστηριασμοί για όλα τα περιουσιακά στοιχεία, με κριτήρια που δε λαμβάνουν υπόψη το κόστος αξιοπρεπούς διαβίωσης. Ωστόσο, για ένα ακόμα χρόνο η πρώτη κατοικία προστατεύεται από το νόμο. Συνολικά τα συγκεκριμένα μέτρα δίνουν το δικαίωμα στις τράπεζες να προβαίνουν σε πλειστηριασμούς περιουσιακών στοιχείων και όσο αφορά τις κατοικίες, οι πολίτες θα πρέπει στα

δικαστήρια να αποδεικνύουν ότι πρόκειται για την πρώτη κατοικία τους. (Μπακιρτζή και Πουλημένη, 2014)

Σύντομος σχολιασμός Στεγαστικής Πολιτικής στην Ελλάδα

«Οι “διατάκτες” αυτών των μερικών και σκόπιμα ατελών προσεγγίσεων της πραγματικότητας, ενδιαφέρονται για το δένδρο και όχι για το δάσος, για το αμέσως καταναλώσιμο, “αποδίδον” και συμφέρον γι’ αυτούς, από το μακροπρόθεσμα και γενικά ωφέλιμο, φοβούμενοι ότι μία ολιστική θεώρηση της πραγματικότητας, θα αποδείκνυε ότι επιβαλλόταν μία λύση στο κάθε πρόβλημα, εντελώς διαφορετική από αυτή που οι ίδιοι προέκριναν, στηριζόμενοι στα ελλιπή, “μερικά” και ανολοκλήρωτα στοιχεία της “μερικής” αποτύπωσης της πραγματικότητας, την οποία σκόπιμα επέλεξαν.» (Ρόκος, 2001)

Για το ζήτημα της στέγασης, όπως και τα περισσότερα ζητήματα που ανάγονται στο τομέα της Κοινωνικής Πολιτικής, εντοπίζονται λαθεμένοι και όχι ολοκληρωμένοι σχεδιασμοί, καθώς συνήθως η Στεγαστική Πολιτική δεν εντάσσεται σε προγράμματα μακροπρόθεσμου σχεδιασμού, αποτελεί αντικείμενο απασχόλησης της εκάστοτε κυβέρνησης μόνο σε εκλογικές περιόδους, ενώ για την επίλυση των στεγαστικών προβλημάτων, συνήθως, δεν λαμβάνεται υπόψη η πολύτιμη εμπειρία των φορέων και οργανώσεων που ασχολούνται με τα προβλήματα στέγασης. Σε όλα αυτά, προστίθεται το ελλιπές και συγκεχυμένο θεσμικό πλαίσιο, που προτείνει ένα αναποτελεσματικό και αναχρονιστικό μοντέλο διαχείρισης του προβλήματος των αστέγων και η στήριξη των προγραμμάτων στέγασης και κοινωνικής κατοικίας στην ιδιωτική χρηματοδότηση, γεγονός που αποδεικνύει ότι η Στεγαστική Πολιτική στη χώρα μας δεν έχει κατορθώσει να κατοχυρώσει το δικαίωμα των πολιτών στη στέγη, παρότι το ίδιο το Σύνταγμα της Ελλάδας το προβλέπει.

Ειδικότερα στην Ελλάδα, όπου η πολιτική στέγασης των αστέγων περιορίζεται σε φιλοξενία τους σε υπνωτήρια και ξενώνες, κυρίως όταν επικρατούν ακραίες καιρικές συνθήκες και για συγκεκριμένο μόνο χρονικό διάστημα, χωρίς παράλληλα να γίνεται προσπάθεια επανένταξης τους στην αγορά εργασίας και την κοινωνική ζωή, με την πληθώρα του κενού κτηριακού αποθέματος, το οποίο δεν εντάσσεται ούτε σε μακροπρόθεσμο σχεδιασμό επανακατοίκησης, θα μπορούσε να υπάρξει ένα καινοτόμο σχέδιο λύσης του προβλήματος των αστέγων, το οποίο θα περιλαμβάνει και σχεδιασμό πρόληψης σχετικά με την απώλεια στέγης, έχοντας ένα κατάλληλο προνοιακό υποστηρικτικό πλαίσιο.

3.4 Πολιτισμός

Στη πολιτισμική διάσταση του φαινομένου των αστέγων, έχει γίνει αναφορά ήδη σε προηγούμενα κεφάλαια, καθώς αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι πολλών εθελοντικών δράσεων (όπως η δημιουργία ομάδας ποδοσφαίρου των αστέγων από την ΔΙΟΓΕΝΗ ΜΚΟ) και μέτρων Κοινωνικής Πολιτικής (όπως διάφορα προγράμματα δια βίου μάθησης), αλλά και σε κεφάλαια της Ενότητας Β, όπου πολλές δράσεις που εμπίπτουν στο τομέα του πολιτισμού χρησιμοποιούνται ως παράδειγμα για την περίπτωση μελέτης (όπως η δωρεάν παράδοση μαθημάτων στο «Λαϊκό Πανεπιστήμιο» του Βόλου από εθελοντές πανεπιστημιακούς «δασκάλους»).

Στο κεφάλαιο αυτό επιλέγεται αναφορά σε σύγχρονες δράσεις του κόσμου και της Ευρώπης, ειδικότερα, οι οποίες δείχνουν την ένταση του φαινομένου και την αποδοχή αυτού από το ευρύ κοινό (συμπληρωματικά στοιχεία υπάρχουν σε προηγούμενα υποκεφάλαια, όπου αναλύεται η ιστορική εξέλιξη του φαινομένου).

3.4.1 Κινήματα διεκδίκησης του δικαιώματος στη στέγη

Σε όλη την Ευρώπη, όπως έγινε ήδη φανερό από την προηγούμενη ανάλυση, έχει διογκωθεί το πρόβλημα των αστέγων. Σε πολλές χώρες οι πολίτες έχουν αντιληφθεί το μέγεθος του προβλήματος και προχωρούν σε δράσεις αλληλεγγύης και συμπαράστασης, προσπαθώντας να γνωστοποιήσουν σε όλο και περισσότερους το πρόβλημα και να κινητοποιήσουν πολίτες και κράτος, διεκδικώντας τα βασικά δικαιώματά τους.

Έτσι, πολλές είναι οι δράσεις αυτενέργειας των πολιτών με χαρακτηριστικότερες τη μεγάλη διαδήλωση στη Ρώμη στις 19 Οκτώβρη 2013, όπου ένα από τα κυριότερα αιτήματα ήταν το δικαίωμα στη στέγη, αλλά και στο Αμβούργο μία από τις μεγαλύτερες διαδηλώσεις της Ευρώπης με αφορμή ένα σχέδιο ανάπλασης, το οποίο εκδιώκει πολλούς μετανάστες από μία περιοχή στην οποία κατοικούσαν πολλά χρόνια, χωρίς να τους διασφαλίζει στέγη, τη στιγμή που στη περιοχή υπάρχουν περισσότερα από 2000 κενά διαμερίσματα. Στην Ισπανία οι αγώνες ενάντια στους πλειστηριασμούς έχουν πληθύνει, στο πλαίσιο αυτό έχει δημιουργηθεί και η Plataforma de Afectados por la Hipoteca (PAH), μια πλατφόρμα αυτοοργάνωσης για το δικαίωμα στην κατοικία. (Τζιρτζιλιάκη, 2014)

Μία σχετικά πρόσφατη δράση, η οποία αρχίζει να διαδίδεται σε όλη την Ευρώπη, είναι οι καταλήψεις στέγης. Αν και παλαιότερα διάφορες ομάδες προχωρούσαν στη κατάληψη κτηρίων, πλέον φαίνεται η δράση να αποκτά διαφορετικά χαρακτηριστικά, καθώς σχετίζεται περισσότερο με την έλλειψη στέγης και όχι με την αντίδραση σε κάποια κυβερνητική πολιτική, έχει μαζικό χαρακτήρα και δεν πραγματοποιείται αποκλειστικά από ομάδες που ανήκουν σε κάποιο χώρο της ακραίας αριστεράς, αποδεικνύοντας ότι η έλλειψη στέγης αποτελεί πια ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα και αναδεικνύοντας την αδυναμία των κυβερνήσεων να δώσει μία αποτελεσματική λύση, παρόλο που σε όλη την Ευρώπη υπάρχει πλήθος κενών- εγκαταλελειμμένων κτηρίων. (Εναλλακτικός για αυτοδιαχειριζόμενους κοινωνικούς χώρους, <http://www.enallaktikos.gr/>)

Οι καταλήψεις για την κάλυψη στεγαστικών αναγκών είναι παγκόσμιο φαινόμενο. Πράγματι, υπάρχουν μεγάλες κοινότητες καταληψιών στην Κένυα, όπως η Κιμπέρα στο Ναϊρόμπι, το Grande Hotel Beira στη Μοζαμβίκη, ο οικισμός Zabbaleen και η Πόλη των Νεκρών στο Κάιρο. Στη Νότια Αφρική, οι καταληψίες συνηθίζουν να ζουν σε ανεπίσημους οικισμούς ή κατασκηνώσεις στα περίχωρα μεγάλων πόλεων. Πολλά κτίρια, κυρίως στο κέντρο της πόλης του Γιοχάνεσμπουργκ, έχουν επίσης καταληφθεί. Στη Βομβάη ο αριθμός των ατόμων που στεγάζονται σε καταλήψεις φτάνει τα έξι εκατομμύρια. Στη Μαλαισία πολλοί είναι ατοί που μένουν σε εκτάσεις της εταιρίας Keretari Tanah Melayu, καθώς και σε εργοτάξια. (Εναλλακτικός για αυτοδιαχειριζόμενους κοινωνικούς χώρους, <http://www.enallaktikos.gr/>)

Αλλά και στην Ευρώπη, υπάρχουν καταλήψεις σπιτιών που χρησιμοποιούνται ως κατοικίες και επίσης μεγαλύτερες καταλήψεις, όπου οι άνθρωποι επιδιώκουν κοινωνικές και πολιτιστικές δραστηριότητες (το Can Masdeu στη Βαρκελώνη, ο πρώην στρατώνας Metelkova στη Σλοβενία, η Φάμπρικα Υφανέτ, η Βίλα Αμαλίας στην Ελλάδα, η Ernst-Kirchwegger-Haus στην Αυστρία ή Blitz στη Νορβηγία κ.α.). Στην Κοπεγχάγη, στο Βερολίνο και στο Άμστερνταμ, η κίνηση καταληψιών ήταν ήδη δημοφιλής τρόπος παροχής στέγης από τη δεκαετία του 1980. Στη Δανία, η ανεξάρτητη κοινότητα περίπου 900 ατόμων που ιδρύθηκε το 1971 σε μια εγκαταλελειμμένη στρατιωτική ζώνη, η Christiania, αποτελεί ξεχωριστή περίπτωση κατάληψης, καθώς η κεντρική εξουσία δεν αντέδρασε θεωρώντας το εγχείρημα ως ένα κοινωνικό πείραμα. Στη Γαλλία, με έντονο το πρόβλημα πρόσβασης στη στέγη,

ειδικά στο Παρίσι, άνθισαν οι καταλήψεις του «κινήματος των καλλιτεχνών», όπου επιλέγονταν, κυρίως, άδεια δημόσια κτήρια. Αλλά και στην Γερμανία, κατά τη δεκαετία του 1970, οι καταλήψεις για κάλυψη στεγαστικών αναγκών και για δράσεις συλλογικού ενδιαφέροντος, ήταν πολλές. (Εναλλακτικός για αυτοδιαχειριζόμενους κοινωνικούς χώρους, <http://www.enallaktikos.gr/>)

Στις Ευρωπαϊκές πόλεις, υπάρχουν πλέον πολλά κινήματα που ασχολούνται με το δικαίωμα στην κατοικία. Χαρακτηριστικά είναι, στη Γαλλία, τα "DROIT AU LOGEMENT (DAL)" (Δικαίωμα Στην Κατοικία), το "NO VOX" (Χωρίς Φωνή), το "LES ENFANTS DU DON QUICHOTTE" (Τα παιδιά του Δον Κιχώτη) και το "MINISTERE DE LA CRISE DU LOGEMENT" (Υπουργείο κρίσης της κατοικίας), τα οποία έχουν προχωρήσει σε καταλήψεις κενών κτηρίων, σε πραγματοποίηση διαδηλώσεων, σε δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης όλων για το πρόβλημα έλλειψης στέγης, ενώ κύριο στόχο έχουν την ενεργοποίηση πολιτών και κράτους ώστε όλοι οι πολίτες να έχουν πρόσβαση σε αξιοπρεπή κατοικία και το σταμάτημα των εξώσεων χωρίς επαναστέγαση, άλλωστε στη Γαλλία υπάρχει νόμος για επανάκτηση των κενών κτηρίων, ο οποίος, εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων, δεν εφαρμόζεται. Στην Ιταλία το ACTION, στην Ισπανία το "VIVIENDA DIGNA" (αξιοπρεπής κατοικία) και το "PLATAFORMA DE AFECTADOS POR LA HIPOTECA" (Πλατφόρμα όσων έχουν προβλήματα με την Υποθήκη), κίνημα ενάντια στις εξώσεις λόγω αδυναμίας αποπληρωμής δανείου με παρόμοια δράση με αυτά της Γαλλίας. Αντίστοιχα κινήματα υπάρχουν και εκτός Ευρώπης, στις ΗΠΑ το SUBPRIME MORTGAGE CRISIS (η κρίση των ενυπόθηκων δανείων) "TAKE BACK THE LAND" και το "OCCUPY OUR HOMES", είμαι μόνο μερικά από αυτά. (Σιατίτσα, 2011)

3.4.2. Προγράμματα επιμόρφωσης, κατάρτισης και δια βίου μάθησης

Η πολυδιάστατη κρίση, που η σύγχρονη κοινωνία καλείται να αντιμετωπίσει, είναι πέρα από οικονομική και πολιτική, μία κρίση αξιών, αρχών και ηθικής. Μία κρίση που πηγάζει και επηρεάζει το ισχυρότερο, και γι' αυτό το πιο βασικό, θεμέλιο κάθε κοινωνίας, τον πολιτισμό της, που αποτελεί και θεμέλιο της Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης. Με τον όρο πολιτισμός, πέρα από την ιστορία του τόπου νοείται η παιδεία, το ήθος, οι αξίες, οι αρχές, οι επιλογές, η μέση κοινωνική συνείδηση, η κοινωνική δυναμική των πολιτών.

Υποκείμενο της Ολοκληρωμένης Αξιοβιώτης Ανάπτυξης, και κατ' επέκταση του Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού, είναι ο πολίτης, ο οποίος οφείλει να είναι ενεργός, υπεύθυνος, μορφωμένος, ολόπλευρα ενημερωμένος, δημιουργικός. Οφείλει να συμμετέχει ουσιαστικά στη λήψη αποφάσεων, να στέκεται κριτικά σε ό,τι αφορά το τόπο του, να είναι αυτός που θέτει τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της κοινωνίας στην οποία ζει, να μη στέκεται παθητικά ως απλός χειροκροτητής αναξιόπιστων κενών λόγων. Να δημιουργεί κινήσεις, πρωτοβουλίες, συλλογικότητες, οι οποίες θα προωθούν δράσεις με σκοπό την βελτίωση της ποιότητας ζωής όλων, με προϋπόθεση το σεβασμό στο ολικό περιβάλλον, φυσικό και πολιτισμικό. Όλα αυτά είναι εφικτά μόνο αν ο πολιτισμός είναι η θεμελιακή αξία της πολιτικής, της κοινωνίας και της οικονομίας, ως ολοκληρωμένη μόρφωση και παιδεία.

Το βασικότερο, λοιπόν, που πρέπει να γίνει, για να βγει η κοινωνία από το φαύλο κύκλο της κρίσης, είναι να αλλάξουν οι πολίτες νοοτροπία, να κατανοήσουν τη σημασία του πολιτισμού, όπως αυτός ορίστηκε παραπάνω και της παιδείας και να κατορθώσουν να στηριχτούν στις δικές τους δυνάμεις, να γίνουν αλληλέγγυοι, συνειδητοί και να συμμετέχουν στην διαδικασία των κεντρικών σχεδιασμών.

Ένα ουσιαστικό βήμα για την επίτευξη των παραπάνω είναι η κοινωνική καθιέρωση της δια βίου μάθησης. Η δια βίου μάθηση είναι μια προσέγγιση της διαρκούς αναζήτησης της γνώσης και εξέλιξης του ατόμου μέσα από αυτή. Σήμερα, η έννοια αυτή έχει σε μεγάλο βαθμό συνδεθεί με προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και σεμινάρια, κυρίως διότι αυτές οι δράσεις εντάσσονται σε ευρωπαϊκά προγράμματα και μέσω των σχετικών χρηματοδοτήσεων έχουν αναπτυχθεί σε μεγάλο βαθμό. Η ουσία, όμως, της δια βίου μάθησης, πέρα από τις επιμορφωτικές προσπάθειες, εντοπίζεται στη συνολική τοποθέτηση απέναντι στην γνώση, στον προβληματισμό, στην ενημέρωση και τελικά στην ωριμότητα του ατόμου σταδιακά να μπορεί να αντιλαμβάνεται πληρέστερα τις διαφορετικές παραμέτρους των σύνθετων ζητημάτων της καθημερινότητας, να εξελίσσεται με την εποχή του, να παρακολουθεί τα ενδιαφέροντά του όπως, ακόμα και αυτά, εξελίσσονται στην πορεία της ζωής του. Η δια βίου μάθηση, τελικά, είναι στάση ζωής και για αυτό η σύνδεση της κοινωνίας με τα κέντρα παραγωγής της γνώσης είναι σήμερα πιο επίκαιρη από ποτέ, καθώς αυτή αποτελεί το σημαντικότερο όπλο της κοινωνίας να προλαβαίνει τις εξελίξεις και να βρίσκει ολοκληρωμένες λύσεις σε οποιαδήποτε πρόβλημα καλείται να αντιμετωπίσει. (Λύκος κ.α., 2013)

Άλλωστε, προς αυτή τη κατεύθυνση, και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, επιδιώκει να γίνουν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης πιο συμμετοχικά σε όλα τα επίπεδα και για όλες τις ηλικίες, καθώς στο πρόγραμμα «Ευρώπη 2020» συσχετίζει την εκπαίδευση με την μείωση της φτώχειας, δεδομένου ότι ένα επαρκές επίπεδο δεξιοτήτων και ικανοτήτων είναι απαραίτητο για την απασχολησιμότητα των νέων, περιορίζοντας το βέβαια ως διαδικασία αντιμετώπισης της ανεργίας και όχι ως καθιέρωση της παιδείας, της διαρκούς ενημέρωσης, της συμμετοχής σε πολιτιστικές, αθλητικές, πολιτικές, κοινωνικές δραστηριότητες, εδραιώνοντας το γενικά ως στάση ζωής. Για το λόγο αυτό τα προτεινόμενα μέτρα της στρατηγικής θεωρούνται ελλιπή, αποσπασματικά, μη- ολοκληρωμένα, με αποτέλεσμα να είναι αναποτελεσματικά.

Σε απάντηση στο όραμα του προγράμματος «Ευρώπη 2020», και γενικότερα στη πολιτική της Ε.Ε. στα θέματα της παιδείας και του πολιτισμού, στην Ενότητα Β, προτείνονται πολλά μέτρα και δράσεις, που στόχο έχουν την προαγωγή του πολιτισμού, με την έννοια της παιδείας, της ολόπλευρης μόρφωσης και ενημέρωσης και της ουσιαστικής συμμετοχής στις κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές δραστηριότητες της πολιτείας.

3.5 Υποδομές

3.5.1 Στεγαστικές δομές για τους αστέγους

Σημαντικό είναι ακόμα να συγκεντρωθούν στοιχεία για τις υπάρχουσες δομές φιλοξενίας στην ευρύτερη περιοχή μελέτης, στη περίπτωση μας, στην Αττική, με όλα τα απαραίτητα στοιχεία, τα οποία βοηθούν στη κατανόηση της λειτουργίας τους και των αναγκών που εξυπηρετούν. Για το σκοπό αυτό, έγινε τηλεφωνική επικοινωνία με όλες της εντός Αττικής δομές (σε αυτές δε συμπεριλαμβάνονται τα κέντρα ημέρας και οι θερμαινόμενοι χώροι, που είναι διαθέσιμοι τις μέρες της κακοκαιρίας). Τα στοιχεία που συλλέχτηκαν, όπου αυτά ήταν διαθέσιμα, παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

Στεγαστικές δομές αστέγων στην Αττική

ΦΟΡΕΑΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ	ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ
ΚΛΙΜΑΚΑ	Βοτανικός	Έως έξι μήνες (και ψυχικά ασθενής)	Ιατρικές εξετάσεις- συνέντευξη με την επιστημονική ομάδα
Πρόγραμμα Δήμου Αθηναίων σε μισθωμένα ξενοδοχεία (Καπρί και Ορφέας) και κέντρο υποδοχής αστέγων Δήμου Αθηνών	Αθήνα	Έως έξι μήνες (δυνατότητα διαφοροποίησης)	Μόνο Έλληνες- ιατρικές εξετάσεις- βεβαίωση απορίας
Κοινωνικός ξενώνας ενήλικων Βουλιαγμένης	Βουλιαγμένη	Έως έξι μήνες (δυνατότητα διαφοροποίησης)	Ιατρικές εξετάσεις
Κοινωνικός ξενώνας Καρέα	Καρέας	Έως έξι μήνες (δυνατότητα διαφοροποίησης)	Ιατρικές εξετάσεις

Κέντρο υποδοχής προσφύγων Λαυρίου/ ξενώνας Αθήνας (Ερυθρός Σταυρός)	Λαύριο/ Αθήνα	Διαμονή ως την ολοκλήρωση διαδικασίας αίτησης ασύλου για το Λαύριο/ έως έξι μήνες για την Αθήνα	Κοινωνικά κριτήρια υπηρεσίας για Λαύριο/ ιατρικές εξετάσεις- έκθεση κοινωνικής έρευνας- εκκαθαριστικό του τελευταίου οικονομικού έτους- άδεια παραμονής για Αθήνα
«Μητέρα Τερέζα»	Αθήνα	Έως τρεις μήνες (για ηλικιωμένες γυναίκες και θύματα βίας)	Βιβλιάριο υγείας- ταυτότητα - άδεια παραμονής
Ξενώνας «Φοίβη»	Χολαργός	Δύο μήνες (με δυνατότητα παράτασης/ μόνο για γυναίκες)	Ιατρικές εξετάσεις- όχι χρήστες ναρκωτικών ουσιών ή άτομα με μεταδοτικά νοσήματα
Ξενώνας «Ανακούφιση»	Πειραιάς	Τρεις μήνες (δυνατότητα παράτασης)	Ιατρικός φάκελος- κοινωνικό ιστορικό
«Στέγη» (της ΜΚΟ Praksis)	Αθήνα	Έξι έως εννιά μήνες για πρόσφυγες και αιτούντες ασύλου	
Κοινωνικός Ξενώνας (του Ερυθρού Σταυρού)	Αθήνα		Ιατρικές εξετάσεις
«Αλληλεγγύη» (Αρχιεπισκοπή Αθηνών)	Αθήνα	Για κακοποιημένες γυναίκες	

Ξενώνας απόρων (Αρχιεπισκοπή Αθηνών)	Θησείο		
Ξενώνας αστέγων (Αρχιεπισκοπή Αθηνών)	Θησείο		
Ξενώνας αστέγων (Αρχιεπισκοπή Αθηνών)	Κολωνός		

Πίνακας 2: Ιδία επεξεργασία

Σημείωση: Τα στοιχεία προέρχονται από επικοινωνία με τους φορείς διαχείρισης των ξενώνων. Όσα στοιχεία δεν έχουν συμπληρωθεί είναι είτε επειδή δεν υπήρχε κάποια ιδιαίτερη προϋπόθεση, είτε γιατί δεν δόθηκαν στοιχεία.

Από τα διαθέσιμα δεδομένα προκύπτει ότι η φιλοξενία δεν καλύπτει όλο το εύρος της πληθυσμιακής ομάδας των αστέγων, αφήνοντας και πάλι στο περιθώριο ομάδες όπως οι μετανάστες και οι Ρομά. Επιπλέον, η φιλοξενία κρίνεται ανεπαρκής και γιατί καλύπτει μικρό μόνο αριθμό αστέγων για βραχυπρόθεσμο διάστημα, σε συνθήκες που, τις περισσότερες φορές, σύμφωνα με μαρτυρίες των ίδιων των αστέγων και οργανώσεων που ασχολούνται με το φαινόμενο, είναι αναξιοπρεπείς.

Βοηθητική θα ήταν μία πληρέστερη έρευνα που θα αφορούσε στοιχεία σχετικά με την τοποθεσία, τον αριθμό των ατόμων που φιλοξενούν, καθώς και το μέγιστο που μπορούν να φιλοξενήσουν, τα κριτήρια με τα οποία δέχονται τους αστέγους, την ανώτατη διάρκεια διαμονής στα ιδρύματα, τον αριθμό και τις ειδικότητες των απασχολούμενων σε αυτά, καθώς και τον αριθμό των εθελοντών, τη διαχειριστική αρχή, τον μηνιαίο προϋπολογισμό και τις πηγές χρηματοδότησης, τις παρεχόμενες υπηρεσίες.

3.5.2 Αναξιοποίητα δημόσια κτήρια

Φορείς διαχείρισης δημόσιας ακίνητης περιουσίας

Την καταγραφή, προστασία, διαχείριση και αξιοποίηση της δημόσιας ακίνητης περιουσίας κατέχει μεγάλος αριθμός Υπουργείων, φορέων κοινωνικής ασφάλισης και δημοσίων υπηρεσιών, με αρμοδιότητες συγκεκριμένες και αλληλοεπικαλυπτόμενες, ενώ για την περαιτέρω διαχείριση συστήνονται και διάφορες θυγατρικές εταιρείες.

Ιδιαίτερη αναφορά θα γίνει στους σημαντικότερους φορείς διαχείρισης της Δημόσιας Ακίνητης Περιουσίας.

- Γενική Γραμματεία Δημόσιας Περιουσίας

Η Γενική Γραμματεία Δημόσιας Περιουσίας ιδρύθηκε με το άρθρο 20 του Ν. 3965/2011, με σκοπό να εποπτεύει, να συντονίζει και να ελέγχει την εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής για τη διοίκηση, διαχείριση, αξιοποίηση και προστασία της δημόσιας ακίνητης περιουσίας. (Υπουργείο Οικονομικών για Γενική Γραμματεία Δημόσιας Περιουσίας, <http://www.minfin.gr/>) Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της και σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ.24.α του Ν.4092/2012, προχώρησε, πρόσφατα, στο ξεκίνημα καταγραφής, σε ενιαίο Μητρώο, όλης της ακίνητης περιουσίας φορέων του Δημόσιου Τομέα και ειδικότερα των Υπουργείων, των Δημοσίων Επιχειρήσεων στις οποίες το Δημόσιο κατέχει το σύνολο του μετοχικού τους κεφαλαίου, των Δημοσίων Οργανισμών και των Ν.Π.Δ.Δ. (Μητρώο Ακίνητης Περιουσίας, Μ.Α.Π.). (Γενική Γραμματεία Δημόσιας Περιουσίας, <http://www.gspp.gr/>)

- Εταιρεία Ακινήτων Δημοσίου (ΕΤΑΔ)

Η Εταιρεία Ακινήτων Δημοσίου Α.Ε. είναι ανώνυμη εταιρεία με σκοπό τη διαχείριση, ανάπτυξη και αξιοποίηση της ιδιωτικής περιουσίας του Δημοσίου και εποπτεύεται από το Υπουργείο Οικονομικών. Ιδρύθηκε με τον Ν. 2636/1998, αρχικά με την επωνυμία «Ανώνυμη Εταιρεία Αξιοποίησης Περιουσίας ΕΟΤ», το 2011 απορρόφησε την Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε., ενώ τον Δεκέμβριο του 2011 συγχωνεύτηκε δια απορρόφησης και με την Κτηματική Εταιρεία Δημοσίου (ΚΕΔ) Α.Ε., δυνάμει των διατάξεων του Ν. 4002/2011 σε συνδυασμό με την υπ' αρ. Δ6Α 1162069 ΕΞ 2011 ΚΥΑ (ΦΕΚ 2779/Β/ 2.12.2011), λαμβάνοντας πλέον την επωνυμία Εταιρεία Ακινήτων Δημοσίου (ΕΤΑΔ) Α.Ε.

Η ΕΤΑΔ Α.Ε. συνεργάζεται, επίσης, με το Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ), προωθώντας σε αυτό τα μεγάλα και ώριμα προς αξιοποίηση ακίνητα, για την αποκρατικοποίησή τους. (Εταιρία Ακινήτων Δημοσίου, <http://www.etasa.gr/>)

- Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ)

Το Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ) συστάθηκε την 1/07/2011, με τον Ν. 3986 (αριθμός φύλλου 152) περί «Επείγοντων

μέτρων εφαρμογής μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012-2015», και η διάρκειά του είναι έξι έτη, μετά την πάροδο των οποίων η λειτουργία του μπορεί να παραταθεί με απόφαση του Υπουργείου Οικονομικών. Στο Ταμείο έχουν μεταφερθεί τα περισσότερα από τα περιουσιακά στοιχεία, τα οποία είχαν περιέλθει στο Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα και θα μεταφερθούν όσα ακόμη περιουσιακά στοιχεία αποφασίσει το Κράτος να αξιοποιηθούν. (Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Εταιρείας του Δημοσίου, <http://www.hradf.com/>)

Τα περιουσιακά στοιχεία που έχουν μεταφερθεί στο Ταμείο συνοψίζονται σε τρεις κατηγορίες:

- Αξιοποίηση Γης
- Υποδομές
- Εταιρικό Χαρτοφυλάκιο

Για να γίνει κατανοητός ο σκοπός της ίδρυσης και λειτουργίας του ταμείου, εντοπίζονται κάποια σημαντικά σημεία του Ιδρυτικού Νόμου. Στον Ιδρυτικό Νόμο του ΤΑΙΠΕΔ 3986, στο άρθρο 1 μεταξύ των άλλων αναφέρεται ότι το «προϊόν αξιοποίησης χρησιμοποιείται αποκλειστικά για την αποπληρωμή του δημόσιου χρέους της χώρας» και στη συνέχεια επισημαίνεται ότι όλα τα ακίνητα περνούν στο ΤΑΙΠΕΔ κατά πλήρη κυριότητα και το δημόσιο απεκδύεται κάθε δικαιώματος σε αυτά, ενώ το ακίνητο που μεταβιβάστηκε ή παραχωρήθηκε στο ΤΑΙΠΕΔ δε μπορεί να αντιμετωπιστεί στο προηγούμενο κύριο ή δικαιούχο καθ' οιονδήποτε τρόπο (άρθρο 2). Από τη μεταβίβαση του πράγματος ή την παραχώρηση του δικαιώματος στο Ταμείο, ο προηγούμενος κύριος ή δικαιούχος παραμένει στη διοίκηση και διαχείριση του πράγματος ή του δικαιώματος, ως εκ του νόμου εντολοδόχος του Ταμείου, χωρίς αμοιβή, υποχρεούται να το διατηρεί κατάλληλο για τον προορισμό του, σύμφωνα και με τις οδηγίες που δίνονται εγγράφως σε αυτόν από το Ταμείο και εξακολουθεί να βαρύνεται με τις δαπάνες που προκύπτουν από τη διοίκηση και διαχείριση του πράγματος ή του δικαιώματος. (Μπάρκα, 2013)

Όπως γίνεται φανερό, το Ταμείο παίρνει υπό την κυριότητά του την περιουσία του κράτους, την οποία μετά τον αποχαρακτηρισμό την, την παραχωρεί (είτε ως δικαίωμα κυριότητας, είτε ως χρήσης και εκμετάλλευσης) σε τρίτους-

«επενδυτές», αφήνοντας το δημόσιο χωρίς κανένα έσοδο από την αξιοποίηση, δεσμεύοντας το να έχει την ευθύνη και οικονομική επιβάρυνση σε περίπτωση μη τήρησης των όρων χρήσης. Το ΤΑΙΠΕΔ, με άλλα λόγια αναλαμβάνει τον ρόλο του μεσάζοντα από το κράτος στους ιδιώτες, αποκρατικοποιώντας το σπουδαιότερο αγαθό, τη ΔΗΜΟΣΙΑ ΓΗ.

Επιπλέον, παρότι πρόκειται για Ταμείο Αξιοποίησης της Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου, πολλές είναι οι φορές που έχουν προκύψει συγχύσεις σχετικά με τις έννοιες δημόσια και ιδιωτική περιουσία του κράτους. Έτσι, στις λίστες του ΤΑΙΠΕΔ προς αξιοποίηση έχουν βρεθεί ακίνητα, τα οποία εξυπηρετούν το δημόσιο συμφέρον και δε θα έπρεπε να χρησιμοποιούνται για το σκοπό αυτό. Για να παρακαμφθούν οι όποιες αντιδράσεις, οι κυβερνητικοί φορείς που εμπλέκονται, διαβεβαιώνουν ότι αν το ακίνητο εξυπηρετεί κάποιο δημοσίου συμφέροντος σκοπό, αυτό θα ισχύσει και μετά τη μεταβίβασή του. Αποτέλεσμα αυτού είναι ότι ανάμεσα στα ακίνητα που έχουν περάσει στο ΤΑΙΠΕΔ, βρίσκονται το Ελληνικό, το Διεθνές Κέντρο Ραδιοτηλεόρασης, η Κασσιώπη Κερκύρας, ο Αστέρας Βουλιαγμένης, ενώ πρόσφατα προστέθηκαν στη λίστα των ακινήτων προς αξιοποίηση 90 παραλίες από όλη τη χώρα, ανάμεσά τους και χώροι περιβαλλοντικής προστασίας και αρχαιολογικής σημασίας. Πολλές είναι και οι προσφυγές στο ΣΤΕ για διάφορες μεταβιβάσεις που έχουν πραγματοποιηθεί, λόγω όσων αναφέρθηκαν. Σε ορισμένες, μόνο, περιπτώσεις, όπως στη περίπτωση του σκοπευτηρίου της Καισαριανής, επιτεύχθηκε η ακύρωση της μεταβίβασης. (Μπάρκα, 2013)

Επιπρόσθετα, από τις λίστες των ακινήτων που δίνονται κατά καιρό προς αξιοποίηση λείπουν οι τίτλοι ιδιοκτησίας, ακριβές και σύγχρονο τοπογραφικό και ακριβής προσδιορισμός για την χρήση που θα έχει, ενώ υπάρχουν ακίνητα στα οποία δε περιγράφεται ακριβώς η έκταση και άλλα που δεν είναι κτηματολογημένα. Τέλος, υπάρχει μία πρόθεση πωλήσεων, από την οποία βγαίνει κέρδος καθώς η εταιρεία παίζει στο χρηματιστήριο προ της πώλησης, ανεβάζοντας τις μετοχές της αλλά τελικά δεν ενδιαφέρει η χρήση και η αξιοποίηση. Δεν είναι άλλωστε λίγα τα παραδείγματα των εταιρειών που εγκατέλειψαν τα ακίνητα λίγο μετά την αγορά τους, με χαρακτηριστικό αυτό της μαρίνας Ζέας, η οποία τώρα ξαναβρίσκεται στη λίστα προς αξιοποίηση, ενώ ταυτόχρονα αφήνεται χρεωμένο το ελληνικό δημόσιο. (Στο Κόκκινο, συνέντευξη Νίκου Μπελαβίλα για δημόσια ακίνητη περιουσία, <http://stokokkino.gr/>)

Σε όλα τα παραπάνω πρέπει να σημειωθεί ότι ειδικά για το ΤΑΙΠΕΔ δεν ισχύει ο περιορισμός της αντικειμενικής αξίας, επιβεβαιώνοντας για άλλη μία φορά τα σχόλια περί ξεπουλήματος της Δημόσιας Γης, ενώ για τα μέλη του ισχύει η ποινική ασυλία, γεγονός που εμποδίζει τους πολίτες να στραφούν δικαστικά εναντίον τους σε περιπτώσεις ακραίας εκμετάλλευσης της Δημόσιας Γης. (Μπάρκα, 2013)

Τέλος, ο Νόμος προβλέπει την εποπτεία της όλης διαδικασίας αξιοποίησης της δημόσιας γης από την ΤΡΟΙΚΑ, καθώς όπως χαρακτηριστικά αναφέρει στις συνεδριάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου του Ταμείου παρίστανται ως παρατηρητές, χωρίς δικαίωμα ψήφου, δύο (2) εκπρόσωποι που προτείνονται από τα κράτη – μέλη της Ευρωζώνης και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι εκπρόσωποι ενημερώνονται πλήρως επί των θεμάτων της ημερήσιας διάταξης και μπορούν να ζητούν εγγράφως, από το Διοικητικό Συμβούλιο, κάθε πληροφορία επί θεμάτων που αφορούν τη λειτουργία του Ταμείου, το οποίο υποχρεούται να τις παρέχει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση. Οι εκπρόσωποι υπέχουν υποχρεώσεις εχεμύθειας, σύμφωνα με τους κανόνες περί εμπιστευτικότητας, απορρήτου και σύγκρουσης συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. (Μπάρκα, 2013)

Εικόνα 3: Αυγή της Κυριακής (07.06.2014)

- Ασφαλιστικά Ταμεία

Ξεχωριστή αναφορά θα γίνει στην περιουσία των Ασφαλιστικών Ταμείων, καθώς πρόσφατα έγινε μία προσπάθεια πλήρους καταγραφής της, ενώ και η πρόταση της συγκεκριμένης μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας χρησιμοποιεί ως μελέτη περίπτωσης κτήρια που ανήκουν στο ΙΚΑ.

Η διαδικασία καταγραφής της ακίνητης περιουσίας των Ασφαλιστικών Ταμείων ξεκίνησε τον Δεκέμβριο του 2012, υπό την ηγεσία του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, μέσω του προγράμματος «ΕΣΤΙΑ». Στόχος είναι η καταγραφή του συνόλου των ακινήτων (τα ιδιόκτητα, τα εκμισθωμένα, τα ενοικιαζόμενα και τα κενά), καθώς και η συνεχής ενημέρωση για οποιαδήποτε μεταβολή. Η περιουσία των Ταμείων, σύμφωνα με τα τωρινά δεδομένα, κοστολογείται πάνω από 3,5 δισ. Ευρώ, ενώ από αυτήν τα έσοδα από μισθώσεις είναι μόλις 37 εκατ Ευρώ. Αξιοσημείωτος είναι και ο αριθμός των αναξιοποίητων ακινήτων, που φτάνει τα 153 ακίνητα, τη στιγμή που τα Ασφαλιστικά Ταμεία ξοδεύουν μεγάλα ποσά για την στέγασή τους. (Μπάρκα, 2013)

Η καταγραφή καταδεικνύει ότι το ΙΚΑ διαθέτει το μεγαλύτερο αριθμό ιδιόκτητων ακινήτων (202 ακίνητα) που αντιστοιχούν στο 40,1% του συνόλου των ακινήτων των φορέων, εκ των οποίων τα 191 είναι κτήρια και τα υπόλοιπα 11 οικοπέδα. (Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας για ηλεκτρονική βάση ακίνητης περιουσίας ταμείων, <http://www.idika.gr/>)

Συγκεκριμένα, ο αριθμός και η αντικειμενική αξία των προς αξιοποίηση κτηρίων των Ταμείων παρατίθενται στον πίνακα που ακολουθεί.

Ακίνητα Ασφαλιστικών Ταμείων προς Αξιοποίηση

ΦΟΡΕΑΣ	ΑΚΙΝΗΤΑ ΠΡΟΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΑΞΙΑ
ΙΚΑ	68	91.395.607,62
ΟΑΕΕ	2	17.190.891,16
ΕΤΑΑ	4	1.869.950,53
ΤΑΠΠ	2	1.971.409,19
ΕΤΑΠ-ΜΜΕ	7	7.112.800,44
ΜΤΠΥ	4	17.359.498,43

ΕΤΕΑ	3	6.739.290,79
NAT	3	11.669.180,00

Πίνακας 2: http://www.idika.gr/files/anakoimwseis/report_final.pdf

Όπως γίνεται φανερό από τον πίνακα το ΙΚΑ διαθέτει τα περισσότερα προς αξιοποίηση ακίνητα με μεγάλη διαφορά από όλους τους άλλους φορείς. Επιπλέον, στη σελίδα της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης κοινωνικής ασφάλισης, αναζητώντας πληροφορίες για κενά ακίνητα στην Αττική, δεν βρέθηκαν στοιχεία, παρά μόνο για κάποια ακίνητα, τα οποία ανήκουν στο ΙΚΑ.

Βασικό νομικό πλαίσιο για δημόσια ακίνητη περιουσία

Για την καταγραφή, προστασία, διαχείριση και αξιοποίηση της δημόσιας ακίνητης περιουσίας, έχουν ψηφιστεί πάνω από 450 νόμοι και έχουν εκδοθεί πάνω από 1000 αποφάσεις δικαστηρίων και γνωμοδοτήσεις νομικών υπηρεσιών διοίκησης. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι από τη σύσταση του Ελληνικού κράτους έως και το 1980, και πέρα από τις σχετικές συνταγματικές αναφορές και τους σχετικούς κώδικες, ψηφίστηκαν και/ή δημοσιεύτηκαν περίπου:

- 450 Νόμοι και διατάγματα,
 - 140 αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας,
 - 260 αποφάσεις του Αρείου Πάγου,
 - 160 γνωμοδοτήσεις του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους,
 - 90 αποφάσεις Εφετείων,
 - 100 αποφάσεις Πρωτοδικείων,
 - 50 αποφάσεις Στρατοδικείων, Πλημμελειοδικείων και Ειρηνοδικείων και
 - 40 γνωμοδοτήσεις εισαγγελιών. (Ρόκος, 1980)
- Σύντομη ανασκόπηση νομοθετικού πλαισίου

Το πρώτο θεσμικό πλαίσιο που αφορούσε δημόσια ακίνητη περιουσία ήταν το Π.Δ. 11/12.11.29 «Περί Οργάνων Διοικήσεως Δημοσίων Κτημάτων». Στη συνέχεια, ακολούθησε η τροποποίηση αυτού με τον Ν.5234/31, ο οποίος παρέμεινε σε ισχύ και μετά την εισαγωγή του Αστικού Κώδικα. Αργότερα, το 1938, ο Ν.1539/38 «Περί προστασίας εν γένει των Δημοσίων Κτημάτων» εισήγαγε σημαντικές τροποποιήσεις στο κομμάτι της διαχείρισης της δημόσιας ακίνητης περιουσίας, με σκοπό την πώληση των ακινήτων του δημοσίου, σε χαμηλές τιμές, θέτοντας ωστόσο πολλούς περιορισμούς. Ο Νόμος αυτός, όπως και πολλοί άλλοι της εποχής, το μόνο που

κατάφεραν ήταν να ξεπουλήσουν την περιουσία του Ελληνικού κράτους και μάλιστα σε «τιμές ευκαιρίας»!

Συνολικά, για την αντιμετώπιση της κατάστασης δημιουργήθηκε σταδιακά ένα νομικό πλαίσιο το οποίο περιλαμβάνει τα επί μέρους θέματα:

- Σχετικά με τη Διοίκηση (Π.Δ.11/12.11.29, Ν.Δ.27.6.35, Α.Ν.1539/38, Α.Ν.1540/38, Ν.Δ.388/43, Β.Δ.1/17.8.56, Π.Δ.636/77, Ν.973/79).

- Σχετικά με τις μισθώσεις των Δημόσιων Κτημάτων (Α.Ν.1537/38, Α.Ν.823/48, Ν.1770/51, Ν.3286/55, Ν.3213/55, Ν.3800/57, Ν.Δ.1018/71).

- Σχετικά με τον αιγιαλό, τους ποταμούς κλπ. (Α.Ν.1540/38, Α.Ν.2344/40, Ν.δ.2942/54, Ν.2322/53).

- Σχετικά με την εκποίηση, ανταλλαγή και παραχώρηση της Δημόσιας Ακίνητης Περιουσίας (Ν.4377/29, Ν.5763/33, Α.Ν.608/37, Α.Ν.1537/38, Α.Ν.1539/38, Α.Ν.1540/38, Α.Ν.2154/39, Ν.Δ.668/41, Ν.Δ.1370/42, Ν.388/43, Ν.192/46, Α.Ν.1331/49, Α.Ν.1566/50, Α.Ν.1672/51, Α.Ν.1832/51, Β.Δ.2/28.2.51, Ν.Δ.2176/52, Ν.Δ. 2936/54, Ν.3213/55, Ν.3275/55, Ν.3286/55, Ν.Δ.3783/57, Ν.3800/57, Ν.δ.3979/59, Β.Δ.538/61, Α.Ν.719/77, Ν.973/79, Ν.1473/84, Ν.2166/93, Ν.2386/96).

- Σχετικά με τα εγκαταλελειμμένα Ακίνητα (Ν.1073/17, Α.Ν.2145/39, Ν.Δ.623/48, Ν.Δ.2536/53, Ν.Δ.3958/59).

- Σχετικά με τη διοίκηση, τη διαχείριση, την εκκαθάριση και την εκποίηση των ΑΚ (Α.Ν.1909/39, Β.Δ.29.09.39, Α.Ν.2068/39, Β.Δ.17.11.39, Β.Δ.24.04.40, Ν.930/43, Α.Ν.1042/46, Ν.1650/51, Ν.1651/50, Ν.2283/52, Ν.Δ.2967/54, Ν.Δ.3713/57, Ν.Δ.547/70, Ν.357/76, Ν.1644/86, Ν.1591/86, Ν.2386/96, ν.2390/96) Ν.263/68, Α.Ν.398/68, Ν.Δ.676/68, Ν.Δ.1018/71, Ν.Δ.1154/72, Ν.Δ.416/74) (Μπάρκα, 2013)

Καθοριστικός Νόμος για την διαχείριση της περιουσίας του δημοσίου, υπήρξε ο πρόσφατος εφαρμοστικός νόμος (Ν.3986/11), ο οποίος ψηφίστηκε τον Ιούλιο του 2011, βιαστικά, με τη μορφή επειγόντων μέτρων εφαρμογής του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012-2015. Με τη πρόφαση της απόκτησης της ελκυστικής επενδυτικής ταυτότητας, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο

Νόμο, η δημόσια ακίνητη περιουσία γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης. Με διαδικασίες fast track καταστρατηγούν το Σύνταγμα, καταλύουν κάθε έννοια δημοκρατίας, κάνουν πρόχειρους ανούσιους σχεδιασμούς και ξεπουλάνε στο όνομα της ανάπτυξης το πολυτιμότερο εθνικό πόρο, τη Δημόσια Γη. Εισαγάγουν έννοιες, όπως αυτή της πολεοδομικής ωρίμανσης προσπαθώντας με έντεχνο τρόπο να νομιμοποιήσουν κάθε αυθαιρεσία, αδιαφορώντας για την προστασία και διασφάλιση της χώρας. (Μπάρκα, 2013)

Πιο συγκεκριμένα, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Στέφανος Μάνος, «ο εφαρμοστικός Νόμος προβλέπει για ιδιώτες επενδύτες μεγαλύτερο συντελεστή δόμησης, δικαίωμα αλλαγής χρήσης γης, ενώ αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο χωροθέτησης ακόμη και σε δάση και αιγιαλούς. Παράλληλα, δεν διευκρινίζεται το καθεστώς προστασίας ανά περιοχή. Μέσα σε 7 άρθρα επιτυγχάνεται η πλήρης κατεδάφιση του κράτους δικαίου, η κατάργηση κάθε έννοιας ισονομίας, ισοπολιτείας αλλά και η πλήρης διαγραφή του πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού, προκειμένου όλη η δημόσια γη να αποκτήσει κατά παράβαση του συντάγματος και των νόμων ελκυστική «επενδυτική ταυτότητα». Με την εισαγωγή του όρου περί πολεοδομικής ωρίμανσης, το νομοσχέδιο εννοεί την παράκαμψη κάθε πολεοδομικής και περιβαλλοντικής έγνοιας, στο όνομα της εύκολης πώλησης της δημόσιας ακίνητης περιουσίας. Πρόκειται περί αίσχους. Ανάλογη αναισθητη και ακαλλιέργητη αναπτυξιακή πολιτική της ακίνητης περιουσίας άσκησε η δικτατορία και άφησε πίσω της εκτρώματα και δυσλειτουργικές πόλεις». (Μπάρκα, 2013)

Το ερώτημα είναι για ποια ανάπτυξη μιλούν, όταν ακόμα και η αειφόρος ή βιώσιμη ανάπτυξη, την οποία υπηρετούν και υπερασπίζονται, δε συμβαδίζει με αυτά τα μέτρα. Η «βιώσιμη ανάπτυξη», αναφέρεται στην οικονομική ανάπτυξη, η οποία σχεδιάζεται και υλοποιείται λαμβάνοντας υπόψη την προστασία του περιβάλλοντος και τη βιωσιμότητα. Γνώμονας της αειφορίας είναι η μέγιστη δυνατή απολαβή αγαθών από το περιβάλλον, χωρίς όμως να διακόπτεται η φυσική παραγωγή αυτών των προϊόντων σε ικανοποιητική ποσότητα και στο μέλλον. Η βιώσιμη ανάπτυξη προϋποθέτει ανάπτυξη των παραγωγικών δομών της οικονομίας παράλληλα με τη δημιουργία υποδομών για μία ευαίσθητη στάση απέναντι στο φυσικό περιβάλλον και στα οικολογικά προβλήματα (όπως ορίζουν παραδοσιακές επιστήμες σαν τη γεωγραφία). Η βιωσιμότητα υπονοεί ότι οι φυσικοί πόροι υφίστανται εκμετάλλευση με ρυθμό μικρότερο από αυτόν με τον οποίον

ανανεώνονται, διαφορετικά λαμβάνει χώρα περιβαλλοντική υποβάθμιση. Θεωρητικά, το μακροπρόθεσμο αποτέλεσμα της περιβαλλοντικής υποβάθμισης είναι η ανικανότητα του γήινου οικοσυστήματος να υποστηρίξει την ανθρώπινη ζωή (οικολογική κρίση). Από τον ορισμό της καθαρά οικονομικής μεγέθυνσης, της ήδη στρεβλωμένης έννοιας, της μονόπλευρης ανάπτυξης, η οποία δε διασφαλίζει και δεν αγωνίζεται για την ποιότητα ζωής, παρά μόνο για συντήρηση και οριακή επιβίωση, κατάφεραν να κάνουν ένα βήμα παραπέρα, να μη διασφαλίζουν ούτε αυτά που η δική τους βιώσιμη ανάπτυξη ορίζει. (Μπάρκα, 2013)

Περιορισμοί στην αξιοποίηση της δημόσιας ακίνητης περιουσίας

Από την παράθεση των παραπάνω στοιχείων γίνεται σαφές ότι το θέμα της δημόσιας ακίνητης περιουσίας στην Ελλάδα είναι αρκετά πολύπλοκο, κυρίως διότι υπάρχουν πολλοί φορείς υπεύθυνοι για την διαχείριση της, καθώς και διότι οι αρμοδιότητες διαχείρισης είναι διεσπαρμένες σε πολλές δημόσιες εταιρείες. Το γεγονός αυτό πρακτικά οδήγησε στην ανυπαρξία, μέχρι πρόσφατα, ενιαίας καταγραφής και κατ' επέκταση στην απουσία μίας κεντρικής πολιτικής για το ζήτημα διαχείρισης. Πράγματι, ακόμα και σήμερα, παρά τις προσπάθειες για την δημιουργία Κτηματολογίου, έργο χρηματοδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Ένωση, και την καταγραφή της περιουσίας που ανήκει στο Δημόσιο, δεν έχουμε κατορθώσει να έχουμε καταγεγραμμένο το σύνολο της περιουσίας, αλλά και όπου υπάρχουν ορισμένα στοιχεία αυτά δεν είναι καταγεγραμμένα με το ίδιο μοντέλο με αποτέλεσμα να μη μπορεί να γίνει ενοποίηση των δεδομένων και επομένως ορθή γνώση, διαχείριση και αξιοποίηση τους. Επιπλέον, πολλά δημόσια κτήρια δεν έχουν τίτλους ιδιοκτησίας και τίτλους έκδοσης οικοδομικής άδειας. Μία πολύ σημαντική συνέπεια του παραπάνω είναι η συνεχής καταπάτηση της δημόσιας ακίνητης περιουσίας από ιδιώτες και η αδυναμία υπεράσπισης της από τη πλευρά του κράτους. Με αυτό τον τρόπο το δημόσιο έχει χάσει αξιόλογο κομμάτι της περιουσίας του. Ακόμα και η προσπάθεια επίλυσης του προβλήματος καταπάτησης της δημόσιας ακίνητης περιουσίας μέσω Νόμων, σύμφωνα με πολλούς μελετητές και ειδικούς επιστήμονες, αλλά και από την συνολική εμπειρία του ζητήματος, δε κατάφερε κάποια σημαντική αλλαγή, αφού και στην περίπτωση δικαίωσης του δημοσίου η αποβολή των καταπατητών δεν ήταν εφικτή. Στις περισσότερες περιπτώσεις, βέβαια, το Δημόσιο έτσι και αλλιώς δε δικαιώνεται, αφού, σε αντίθεση με τους κατόχους, οι οποίοι συχνά στηρίζονται σε τίτλους των ιδίων ή των δικαιωπαρόχων τους, έχει ελλειπή

στοιχεία. Το τελευταίο καταδεικνύει ότι η εγγραφή από μόνη της στα Βιβλία Καταγραφής δεν έχει αποδεικτική ισχύ, γεγονός που συνηγορεί στην αναγκαιότητα εκποίησης τους. Ένα επιχείρημα των ιδιωτών, άλλωστε, είναι ότι το Δημόσιο έχει εισπράξει ένα μέρος της αξίας εκείνων των κατεχομένων ακινήτων, για τα οποία διατίθενται μετά το 1884 τίτλοι ιδιοκτησίας, λόγω της επί των Ακινήτων φορολογίας. (Μπάρκα, 2013)

Έτσι, παρά το γεγονός ότι τα ποσά που αναφέρονται στη δυναμικότητα της δημόσιας ακίνητης περιουσίας, τις περισσότερες φορές υπερβαίνουν την αξία του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (ΑΕΠ), δεν καταφέρνει να αξιοποιηθεί ορθά και να αποτελεί μέσο για άσκηση αποτελεσματικής Κοινωνικής Πολιτικής, πολιτική η οποία θα προστατεύει το κράτος και τους πολίτες του και θα διασφαλίζει με κάθε τρόπο την κοινωνική συνεχή.

«Το Κράτος-Ιδιοκτήτης, απαλλοτρίωσε στην άρχουσα τάξη, την εξάρτηση και την κομματική σκοπιμότητα και τα ιδιοκτησιακά του δικαιώματα στα Δημόσια Κτήματα, απόφυγε συνειδητά να τα ασκήσει χάριν του δημόσιου συμφέροντος, ως όφειλε, και σε συνέπεια μ' αυτά, επέλεξε, το να μη γνωρίζει και να μην παρακολουθεί με αξιόπιστο ακριβή κι ολοκληρωμένο τρόπο, μετρητικά και ποιοτικά, την ακίνητη περιουσία του Δημοσίου. Γιατί η αξιοποίηση χάριν του δημόσιου συμφέροντος σ' εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο της ακίνητης περιουσίας του, προϋποθέτει Δημοκρατικό Προγραμματισμό, σύμμετρη, αυτοδύναμη κι αποκεντρωμένης ανάπτυξης και πολιτική αρμονικής κι ολοκληρωμένης αξιοποίησης των φυσικών κι ανθρώπινων διαθεσίμων του τόπου. Κι αυτή η πολιτική, προϋπέθετε και προϋποθέτει την συνειδητή απ' το κράτος, τα κόμματα αλλά και τους πολίτες επιλογή ίδρυσης, σύνταξης και τήρησης του Εθνικού Κτηματολογίου με τη σημερινή του αντίληψη, ακόμη και για την απογραφή, χαρτογράφηση, προστασία κι ορθολογική και συντονισμένη αξιοποίηση των Δημοσίων Κτημάτων». (Ρόκος, 1980)

Προτάσεις για την αξιοποίηση της δημόσιας ακίνητης περιουσίας

Οι βασικές προτάσεις για να επιλυθεί το πρόβλημα της δημόσιας ακίνητης περιουσίας συνοψίζονται παρακάτω:

Η διερεύνηση, η αξιόπιστη, η ακριβής και ολοκληρωμένη απογραφή, η χαρτογράφηση και η δια μέσου του χρόνου παρακολούθηση της δημόσιας ακίνητης περιουσίας, είναι επιτακτική ανάγκη να ολοκληρωθεί. Η ακίνητη περιουσία του

δημοσίου πρέπει να καταγραφεί πλήρως λαμβάνοντας υπόψη οικονομικά, κοινωνικά, ιστορικά, πολιτιστικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά, καθώς και τους περιορισμούς, τις υποχρεώσεις, τα δικαιώματα, που προκύπτουν από αυτά. Η αξιοποίηση της προς όφελος των αδύναμων κοινωνικών συνόλων, αλλά και ολόκληρης της κοινωνίας, με τρόπο οργανωμένο, κεντρικά σχεδιασμένο και ενδεδειγμένα μελετημένο, οφείλει να είναι ο στόχος κατά την σύνταξη του Κτηματολογίου, καθώς αυτό αποτελεί βασική υποδομή για χάραξη και έλεγχο της Πολιτικής Γης. Ιδιαίτερη προσοχή χρειάζεται λόγω της δύσκολης οικονομικής και κοινωνικής συγκύριας, στην οποία βρίσκεται η χώρα αλλά και διότι εξαιτίας αυτού οι οικονομικές αποτιμήσεις βρίσκονται σε ιστορικά χαμηλό επίπεδο.

Αρχικά, αναγκαία είναι η ενοποίηση και ψηφιοποίηση όλων των δεδομένων των διάφορων φορέων και υπηρεσιών διαχείρισης της δημόσιας ακίνητης περιουσίας, όπου αυτό είναι εφικτό, σε μία ενιαία βάση δεδομένων.

Στη συνέχεια, απαιτείται η χρήση κατάλληλης τεχνολογίας και η εκσυγχρόνιση των διαδικασιών καταγραφής και αποτύπωσης της δημόσιας ακίνητης περιουσίας. Οι υποδομές για να επιτευχθεί αυτό είναι η ύπαρξη οριζοντιογραφικών και υψομετρικών χαρτών, τα τοπογραφικά διαγράμματα, τα ψηφιακά μοντέλα εδάφους, οι θεματικοί χάρτες (όπως μεταλλευτικοί, εδαφολογικοί και δασικοί), η χρήση τηλεπισκοπικών μεθόδων, GIS, καθώς σε πολλές περιπτώσεις το μόνο στοιχείο που υπάρχει είναι παλιοί χάρτες, οι οποίοι δε μπορούν να δώσουν σαφή εικόνα της κατάστασης.

Προς αυτή τη κατεύθυνση, σημαντική είναι η αξιοποίηση της εμπειρίας του ιδιωτικού τομέα, την γνώση και εμπειρία του οποίου το δημόσιο μπορεί να αξιοποιήσει, ώστε μέσω αναπαραγωγής πετυχημένων μεθόδων να κερδίσει χρόνο και να περιορίσει το κόστος, δεδομένης της ανάγκης για όσο το δυνατόν αμεσότερες και αποτελεσματικότερες λύσεις.

Επόμενο καθοριστικό βήμα, είναι η ίδρυση κεντρικού φορέα διαχείρισης της δημόσιας ακίνητης περιουσίας, ώστε να παταχθεί η γραφειοκρατία, να μπορέσει να υπάρξει ενιαία κεντρική πολιτική για το ζήτημα και να αποφεύγονται οι συγχύσεις στα θέματα ιδιοκτησίας.

Σημαντική, κρίνεται, η μεταφορά των δημόσιων υπηρεσιών και Υπουργείων σε ιδιόκτητα κτίρια, όπου αυτό είναι εφικτό και όπου είναι δυνατό να υπάρξουν οι

ειδικές εγκαταστάσεις, οι οποίες είναι απαραίτητες για κάθε υπηρεσία (χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα κτίρια της αστυνομίας, καθώς απαιτούν ειδικές εγκαταστάσεις με υψηλές συνθήκες προστασίας). Με αυτό τον τρόπο το δημόσιο θα αξιοποιήσει τα ακίνητά του και θα σταματήσει να πληρώνει ενοίκια για την στέγαση των υπηρεσιών του, επομένως θα εξοικονομηθούν σημαντικοί πόροι (η δημόσια ακίνητη περιουσία περιλαμβάνει περισσότερα από 71.000 ακίνητα αξίας 300 δισ. ευρώ, που αποδίδουν έσοδα στο προϋπολογισμό μόλις 30 εκατ. ευρώ. Ειδικότερα το Δημόσιο εισπράττει από μισθώματα μόλις 18 εκατ. ευρώ, όταν την ίδια στιγμή δαπανά περισσότερα από 180 εκατ. ευρώ για νοίκια). (Μπάρκα, 2013)

Προς την κατεύθυνση, που το προηγούμενο μέτρο ορίζει, ενισχυτικά θα δράσει και η ανταλλαγή κτισμάτων μεταξύ δημόσιων φορέων και υπηρεσιών. Με τον τρόπο αυτό κερδίζεται χρόνος, εξοικονομούνται πόροι, λαμβάνει χώρα ολοκληρωμένη διαχείριση των συνολικών δημόσιων κτισμάτων και ξεπερνιέται η γραφειοκρατία. Πράγματι, μέχρι όλα τα ακίνητα να περάσουν σε ένα κεντρικό φορέα διαχείρισης, η δράση αυτή θα διευκολύνει τις ανάγκες του δημοσίου.

Παράλληλα, είναι απαραίτητη η κατάλληλη διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου, ώστε να δίνει σαφή όρια, να είναι απλούστερο από το ήδη υπάρχον και να μην αφήνει περιθώρια για αυθαιρεσίες.

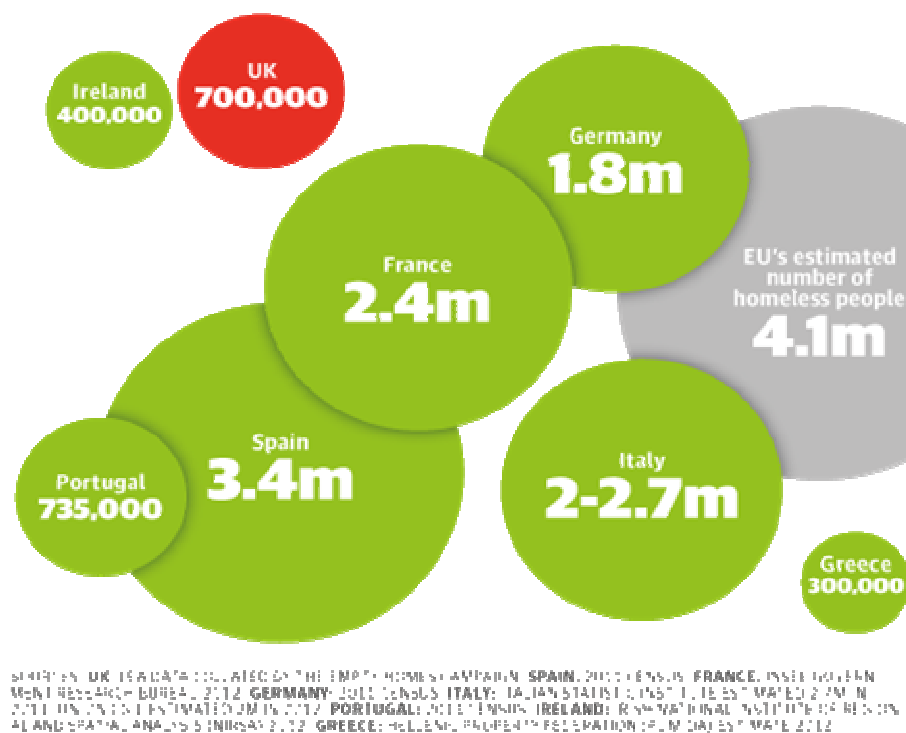
Απαραίτητη είναι η επιμόρφωση του προσωπικού, το οποίο πρόκειται να ασχοληθεί με τα ζητήματα διαχείρισης της δημόσιας ακίνητης περιουσίας. Η έλλειψη γνώσης και εμπειρίας θα οδηγήσει σε λάθη και αδυναμία λήψης των σωστών αποφάσεων. Πρόκειται για ένα θέμα πολύπλοκο, το οποίο παγκόσμια αποτελεί φλέγον ζήτημα, καθώς απαιτεί συνεχή πληροφόρηση και παρακολούθηση του οικονομικού, δημοσιονομικού και πολεοδομικού περιβάλλοντος, ενώ απαιτεί βαθιά γνώση του ισχύοντος νομικού πλαισίου για το κάθε ακίνητο και την περιοχή στην οποία ανήκει. Είναι φανερό, λοιπόν, ότι η ομάδα των ανθρώπων που θα ασχοληθεί οφείλει να είναι διεπιστημονική, ώστε να αποφευχθούν οι συγχύσεις και να προχωρήσουν οι διαδικασίες αποτελεσματικά και με ταχείς ρυθμούς.

Τέλος, πρόταση, που σχετίζεται και με το αντικείμενο μελέτης της συγκεκριμένης μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας, είναι η αξιοποίηση των δημόσιων κτηρίων, που παραμένουν κενά και δεν έχουν συμπεριληφθεί σε κάποιο πρόγραμμα επανάχρησης, για την κάλυψη των στεγαστικών αναγκών των αστέγων.

Ο σχεδιασμός, οι περιορισμοί και οι δυνατότητες της συγκεκριμένης πρότασης αναλύονται στην Ενότητα Β της εργασίας.

Η ανάγκη αξιοποίησης της ακίνητης περιουσίας, γενικά, είναι ενδεικτική και από πρόσφατη έρευνα της Guardian. Σύμφωνα με αυτή, συνολικά στην Ευρώπη υπάρχουν 11 εκατομμύρια κενά σπίτια (στην Ελλάδα τα άδεια σπίτια είναι 300.000, με τα περισσότερα από αυτά να βρίσκονται σε τουριστικά θέρετρα αφού κτίστηκαν πριν την οικονομική κρίση, το διάστημα 2007- 2008 και έμειναν αναξιοποίητα) (The Guardian, 2014), τα οποία είναι κάτι παραπάνω από αρκετά για να επιλύσουν το ζήτημα των αστέγων και παρόλα αυτά καμία χώρα δεν προχωράει σε ολοκληρωμένο πρόγραμμα αξιοποίησης μέρους αυτών, καθώς συνήθως τα προγράμματα Στεγαστικής Πολιτικής μιλούν για κοινωνικές κατοικίες, σε μορφή γκετοποίησης των αστέγων σε περιθωριοποιημένα προάστια των πόλεων, απομακρυσμένα από την οικονομική, κοινωνική, πολιτισμική ζωή της πόλης.

Number of empty properties across Europe

Εικόνα 4: <http://www.theguardian.com/society/2014/feb/23/europe-11m-empty-properties-enough-house-homeless-continent-twice>

Απαραίτητη προϋπόθεση για την υλοποίηση όσων έχουν αναφερθεί είναι η αλλαγή της νοοτροπίας, τόσο όσον αφορά την κεντρική εξουσία, αλλά και όσο

αφορά την κοινωνία και τους πολίτες. Στο πλαίσιο αυτό, χρήσιμη κρίνεται η ένταξη της διαβούλευσης σε κάθε λήψη απόφασης για τα μεγάλα αυτά ζητήματα, η οποία θα αλλάξει το παραδοσιακό μοντέλο της σχέσης μεταξύ κράτους και λαού, θα δημιουργήσει τις βάσεις για μία ουσιαστική επικοινωνία, βγάζοντας από την εκάστοτε κυβέρνηση το ρόλο της άκαμπτης εξουσίας, που επιβάλλει αποφάσεις, και από τους πολίτες το ρόλο του αδιάφορου κοινωνικού συνόλου, που προχωρεί μόνιμα σε στείρα διαμαρτυρία, χωρίς να έχει ουσιαστικά κάτι να προτείνει.

ΕΝΟΤΗΤΑ Β: ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟΣ ΑΣΤΙΚΟΣ ΑΝΑΔΑΣΜΟΣ

«Η Ολοκληρωμένη Αξιοβίωτη Ανάπτυξη έχει ως κύριο στόχο την ουσιαστική συμμετοχή σε όλα τα επίπεδα της πολιτικής και κοινωνικής ζωής, όλων των ανθρώπων, ως ελεύθερων, μορφωμένων, ολοκληρωμένα πληροφορημένων και ενημερωμένων, χειραφετημένων, υπεύθυνων, συνειδητών και ισότιμων πολιτών, οι οποίοι εργάζονται, παράγουν δημιουργούν, στοχάζονται και δρουν ατομικά και συλλογικά, με τρόπο ώστε η προαγωγή των ενδιαφερόντων και συμφερόντων τους να τελείται με σεβασμό των δικαιωμάτων όλων των άλλων, αλλά και της ποιότητας μίας αξιοβίωτης ζωής για αυτούς και τα παιδιά τους, σ' ένα φιλικό και ισορροπημένο περιβάλλον». (Ρόκος, 2001)

Με γνώμονα την παραπάνω αρχή, η οποία αποτελεί βασική προϋπόθεση της Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης, διατυπώνεται σε αυτήν την Ενότητα, η πρόταση για την επίλυση του προβλήματος των αστέγων της Αθήνας, χρησιμοποιώντας ένα συγκεκριμένο παράδειγμα ως μελέτη περίπτωσης.

Συγκεκριμένα, ως λύση στο πρόβλημα των αστέγων της Αθήνας, που αποτελεί το αντικείμενο της παρούσας μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας προτείνεται η εφαρμογή της Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης μέσω της μεθοδολογίας του Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού.

Ο Ολοκληρωμένος Αστικός Αναδασμός, σε αντίθεση με τον παραδοσιακό αναδασμό, αντιλαμβάνεται ολιστικά και διεπιστημονικά το συνολικό πρόβλημα και δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην βέλτιστη αξιοποίηση όλων των φυσικών και πολιτισμικών διαθεσίμων, με στόχο την επικράτηση των αρχών και αξιών που διέπουν την θεωρία της Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης, όπως αυτή διατυπώθηκε και αναλύθηκε από τον καθηγητή Δημήτρη Ρόκο. (Ρόκος, 2001)

4. Υποκείμενα Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού

Υποκείμενα του Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού στο πλαίσιο των αρχών της αρμονικής συνεργασίας του ιδιωτικού, του κοινωνικού και του δημόσιου τομέα μπορούν να είναι (Ρόκος, 2013) Ελεύθερες Δημιουργικές Συμμετοχικές Πρωτοβουλίες και Δράσεις αστέγων, κατοίκων, φορέων, ομάδων, δικτύων, φοιτητών, διαδικτυακών επικοινωνιών.

Καθοριστικό, λοιπόν, για έναν Ολοκληρωμένο Αστικό Αναδασμό, είναι ο προσδιορισμός των υποκειμένων του, δηλαδή η δημιουργία μίας διεπιστημονικής ομάδας και η ανάπτυξη συνεργασιών με άλλες ομάδες, δράσεις, συλλογικότητες, αρμόδιους φορείς και το κυριότερο με τους ίδιους τους άστεγους. Άλλωστε, κύριο μέλημα της πρότασης, η οποία κινείται στο πλαίσιο της Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης είναι οι άνθρωποι να καταφέρουν να είναι ελεύθεροι, ανεξάρτητοι, συνειδητοί, υπεύθυνοι, χειραφετημένοι, γιατί μόνο τότε θα μπορέσουν να ξεπεράσουν τα όποια προβλήματα αντιμετωπίζουν, θα καταφέρουν να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους, να αισθανθούν ότι είναι ισότιμοι πολίτες της κοινωνίας και να συμβάλλουν στην λύση παρόμοιων προβλημάτων, καθώς είναι οι μόνοι που έχουν την δυνατότητα να γνωρίζουν ποια είναι ακριβώς η κατάσταση, ποιες είναι οι δυσκολίες και οι περιορισμοί που καλείται να αντιμετωπίσει ένας άστεγος και γι' αυτό είναι και οι μόνοι, οι οποίοι είναι σε θέση να καθοδηγήσουν μία διεπιστημονική ομάδα για τον σχεδιασμό ολοκληρωμένων βημάτων προς επίτευξη της επίλυσης του προβλήματος.

«Μία τέτοια ανάπτυξη δε μπορεί να βασίζεται μόνο στη διεκδίκηση και άσκηση πολιτικών δικαιωμάτων από πολίτες οι οποίοι συνειδητά ή ασυνείδητα απεμπολούν τις ουσιαστικές σχετικές τους υποχρεώσεις και ευθύνες». (Ρόκος, 2001) Οφείλει να στηρίζεται και στις υποχρεώσεις των πολιτών, στη προκειμένη περίπτωση στην ενεργό συμμετοχή τους.

Προτείνεται, λοιπόν, η συνεργασία πολιτών με στόχο την επίτευξη του εγχειρήματος. Παράδειγμα μπορεί να αποτελέσουν τα Community Design Center (CDC), τα οποία εμφανίστηκαν στα τέλη της δεκαετίας του '70 στην Αμερική και αποτέλεσαν μία εναλλακτική πρακτική σχεδιασμού όπου εθελοντές επαγγελματίες

παρείχαν την αρχιτεκτονική και τις υπηρεσίες προγραμματισμού σε μη κερδοσκοπικές ομάδες γειτονιάς χωρίς χρέωση. Τα κέντρα αυτά έφεραν σε συνεργασία επαγγελματίες σχεδιαστές, μηχανικούς περιβάλλοντος, κρατικές υπηρεσίες και πολίτες για την διαδικασία σχεδιασμού. (Ξυνού, 2012)

Συγκεκριμένα τα υποκείμενα του Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού σε σχέση με το πρόβλημα των αστέγων της Αθήνας είναι:

- **Άστεγοι**, με διάθεση συμμετοχής στις εργασίες, και, κυρίως, άτομα που θα στεγαστούν στις προτεινόμενες δομές. Με το τρόπο αυτό θα συμμετέχουν ενεργά στις δράσεις για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού που βιώνουν, θα απενοχοποιήσουν την κατάσταση που έχουν βρεθεί, θα μπορέσουν να είναι αυτοί που καθορίζουν τις βασικές αποφάσεις για την ζωή τους, θα καταφέρουν να ξεπεράσουν την απελπισία και να βγουν από την κατάσταση παραίτησης, την οποία συνήθως βιώνουν αυτοί οι άνθρωποι, μεταβαίνοντας σταδιακά σε μία «φυσιολογική κοινωνική και οικονομική ζωή». Άλλωστε, απώτερος στόχος είναι οι απαιτούμενες υπηρεσίες στήριξης να αναπτυχθούν, όσο αυτό είναι εφικτό, με βάση τις ατομικές ανάγκες και προτιμήσεις, αντί να γίνεται προσπάθεια να προσαρμοστεί το άτομο στις υπάρχουσες επιλογές.

Η ομάδα- δράσης των αστέγων θα αξιολογηθεί ανάλογα με τις γνώσεις, την επαγγελματική εμπειρία και τις δυνατότητες βοήθειας που μπορούν να προσφέρουν (όπως τεχνική υποστήριξη, βάψιμο, μεταφορά επίπλων). Δεν είναι λίγα, άλλωστε, τα παραδείγματα των αστέγων, που με την ενεργή συμμετοχή τους, οργάνωσαν δράσεις με σκοπό την υπεράσπιση των βασικών δικαιωμάτων τους και την επανένταξη στη κοινωνική και οικονομική ζωή. Ένα τέτοιο παράδειγμα, όπως αυτό παρουσιάστηκε τη μέρα της γυναίκας το 2013 στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το οποίο αποφάσισε να την αφιερώσει στην κρίση, είναι η Τατιάνα, μια γυναίκα που βρέθηκε άνεργη και αντιμέτωπη με βέβαιη έξωση λόγω χρεών, και κατάφερε να οργανώσει διαμαρτυρίες και εν τέλει να ιδρύσει μια από τις αποτελεσματικότερες οργανώσεις στην Ισπανία για τη μάχη κατά των εξώσεων. (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για μέρα γυναίκας, <http://www.europarl.europa.eu>)

Συνεπώς, καθώς ο σχεδιασμός οφείλει να ακολουθεί τις ανάγκες των αστέγων, κυρίαρχο λόγο στο όλο εγχείρημα, έχουν αυτοί οι άνθρωποι μέσω της προώθησης, της συνεχής διαβούλευσης και συμμετοχής τους στη διαμόρφωση των πολιτικών και των προγραμμάτων που απευθύνονται σε αυτούς. Την ενεργό

συμμετοχή των ίδιων των ατόμων που πλήττονται, άλλωστε, επιδιώκουν όλα τα εθνικά και ευρωπαϊκά προγράμματα, ενώ αποτελεί και κύριο στόχο της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», χωρίς βέβαια να υπάρχουν συγκεκριμένες δράσεις και θεσμικές διατάξεις που να το προωθούν.

- **Ομάδα μεταπτυχιακών φοιτητών του ΔΠΜΣ «ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ»,** το οποίο διέπεται από τις αρχές που μία τέτοια κίνηση προϋποθέτει. Τα άτομα αυτά ανάλογα με τις ειδικότητές τους (υπάρχει μεγάλο εύρος ειδικοτήτων όπως μηχανικοί, δικηγόροι, κοινωνιολόγοι) και τον χρόνο που προτίθενται να διαθέσουν μπορούν να βοηθήσουν στο σχεδιασμό, την επικοινωνία με φορείς και υπηρεσίες, την ενημέρωση για την δράση και την υλοποίηση και διατήρηση της.

- **Διεπιστημονική Ομάδα Σχεδιασμού (μηχανικοί διάφορων ειδικοτήτων).** Η ομάδα αυτή θα εστιαστεί στη λεπτομερή επιθεώρηση, στην εκτίμηση των απαραίτητων παρεμβάσεων και στη λειτουργική ανακαίνιση, ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες του νέων ενοίκων. Πολύτιμη θα ήταν, λοιπόν, η βοήθεια ομάδων όπως η CPD, πρόκειται για συνεργατική, διεπιστημονική ομάδα σχεδιασμού, με οριζόντια οργάνωση και συνεταιριστική οικονομική δομή με συμπληρωματικές ειδικότητες και μεγάλο εύρος παρεχόμενων υπηρεσιών με κύριο προσανατολισμό το δημόσιο-κοινωνικό συμφέρον, δηλαδή το δημόσιο χώρο, τα δημόσια κτίρια και τις δημόσιες υποδομές (τα στοιχεία δόθηκαν ύστερα από επικοινωνία με μέλη της ομάδας). Οι ομάδες αυτές με την εμπειρία τους θα βοηθήσουν στο σχεδιασμό και την υλοποίηση της δράσης εξοικονομώντας χρόνο και πόρους, παρέχοντας την δυνατότητα για επιτυχημένα αποτελέσματα.

- **Επιστήμονες/ ομάδες φοιτητών διαφόρων σχολών για πρακτική άσκηση (μηχανικοί, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί κ.α.).** Σημαντικό βήμα για την υλοποίηση της προτεινόμενης δράσης είναι η επαφή με Πανεπιστημιακά Ιδρύματα, στα οποία υπάρχουν ομάδες ενασχόλησης με παρόμοια ζητήματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Αρχιτεκτονική, όπου έχουν διεξαχθεί πολλές εργασίες με σχετικά θέματα, όπως η διπλωματική εργασία της φοιτήτριας Χάρλα Φωτεινής, στο πλαίσιο της οποίας προχώρησε σε σχεδιασμό μακετών για την οικονομική ανακαίνιση εγκαταλελειμμένου κτηρίου στο κέντρο της Θεσσαλονίκης με σκοπό την στέγαση αστέγων, μία εργασία η οποία αν και βραβεύτηκε δεν αξιοποιήθηκε για την

πρακτική εφαρμογή της. Επίσης, το θέμα αποτελεί αντικείμενο μελέτης μαθημάτων, όπως αυτό του Σχεδιασμού Αστικού Χώρου στη σχολή Αρχιτεκτόνων του ΕΜΠ. Η εμπειρία των διδασκόντων και η συμμετοχή ομάδων φοιτητών θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη. Υπάρχουν, διάφορα τμήματα, ομάδες φοιτητών και καθηγητές που έχουν ασχοληθεί στο πλαίσιο ερευνητικών προγραμμάτων με θέματα, το περιεχόμενο των οποίων θα μπορούσε να αποτελέσει βοηθητικό υλικό για τη δράση επανένταξης των αστέγων της Αθήνας, ο καθηγητής της Αρχιτεκτονικής Σχολής του ΕΜΠ, Παναγιώτης Τουρνικιώτης, αποτελεί ένα παράδειγμα ερευνητή με πλούσιο ερευνητικό έργο κυρίως όσο αφορά τις διαθέσιμες δομές, στη περίπτωση μας κενά κτηριακά κελύφη.

Η ιδέα συνεργασίας με Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και ανεξάρτητους επιστήμονες, για την επίλυση προβλημάτων όπως αυτό των αστέγων, δεν είναι καινοτόμος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ΜΚΟ ΑΡΣΙΣ, που διατηρεί συνεργασία με Εκπαιδευτικούς φορείς και Ιδρύματα, όπως το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, το Τ.Ε.Ι. Δυτικής Μακεδονίας και άλλα ΤΕΙ της χώρας, χρησιμοποιώντας επιδοτούμενα κρατικά ή ευρωπαϊκά προγράμματα.

Στη περίπτωση συνεργασίας με Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, αυτά θα μπορούσαν να συμμετέχουν στο πλαίσιο εργασιών διαφόρων μαθημάτων, μεταπτυχιακών εργασιών και πρακτικής άσκησης για πλήθος σχολών, όπως μηχανικών, ψυχολόγων, κοινωνιολόγων, δικηγόρων και εκπαιδευτικών.

• **Επιστήμονες, εργαζόμενοι, εθελοντές με εμπειρία σε παρεμφερή αντικείμενα.** Ιδιαίτερα βοηθητική θα είναι η στελέχωση της ομάδας με ειδικευμένους σε αντίστοιχα ζητήματα, καθώς κύριος στόχος είναι η προσέγγιση με ποιοτικές υπηρεσίες. Απαραίτητη, λοιπόν, είναι η στήριξη, συνεργασία και η εμπειρία συλλόγων, ΜΚΟ και δικτύων, καθώς και μεμονωμένων επιστημόνων, που ασχολούνται με το κοινωνικό φαινόμενο των αστέγων. Ανάμεσα τους ξεχωρίζουν η Κλίμακα, η Praxis, οι Ανθρώπινοι άνθρωποι, η Άρσις, η Σχεδία, το Εθνικό Δίκτυο Άμεσης Κοινωνικής Παρέμβασης καθώς και δίκτυα αλληλεγγύης (όπως ο Ιστός του Χαϊδαρίου). Ήδη η επαφή με αυτά τα δίκτυα βοήθησε για μία πρώτη προσέγγιση του προβλήματος των αστέγων. Επιπλέον, πολλά από τα άτομα που εργάζονται σε στεγαστικές δομές μπορεί να απασχοληθούν με το νέο αυτό εγχείρημα, ακόμα και

απλά μεταφέροντας την εμπειρία τους, τους περιορισμούς, τις δυνατότητες και τις προοπτικές που προκύπτουν από τέτοιες δράσεις. Σε αυτή τη κατεύθυνση σημαντική είναι και η επαφή με μεμονωμένους επιστήμονες και ειδικούς σε θέματα κοινωνικού αποκλεισμού, πολλοί άλλωστε είναι αυτοί που έχουν ασχοληθεί με τέτοια ζητήματα εθελοντικά και είναι πρόθυμοι να βοηθήσουν σε τέτοιες δράσεις. Για παράδειγμα, οι κοινωνικοί λειτουργοί θα μπορούσαν να συμμετάσχουν στη συλλογή πληροφοριών για τις ανάγκες στην τοπική κοινότητα ή σε μια εκστρατεία ευαισθητοποίησης. Δε πρέπει να ξεχνάμε ότι η ζωή στο δρόμο έχει ορισμένες συνέπειες, όπως ότι το άτομο μπορεί να έχει χάσει την ικανότητα να συμβιώνει σε φυσιολογικές συνθήκες, να αισθάνεται ότι απειλείται και να εμφανίζει παθητική στάση ως προς τη λήψη αποφάσεων. Επομένως, είναι πολύ σημαντικό κατά τη διάρκεια της διαδικασίας σχεδιασμού τα άτομα να έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες, συμβουλές και στήριξη για την ανεξάρτητη διαβίωση. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα επιστήμονα, ο οποίος έχει προβεί στη δημιουργία ομάδας ενασχόλησης σχετικά με επανένταξη και στήριξη ευπαθών κοινωνικά ομάδων, αποτελεί ο επίκουρος καθηγητής ψυχιατρικής του ΕΚΠΑ, Γεώργιος Καλλέργης, ο οποίος έχει ασχοληθεί και στο παρελθόν με τον σχεδιασμό δομών στέγασης και υποστήριξης ευπαθών ομάδων.

Οι παραπάνω δράσεις, άλλωστε, προβλέπονται με βάση το Ν. 3463/2006 (άρθρο 75) περί «Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης» ως βασική αρμοδιότητα των Δήμων. Συγκεκριμένα, καθορίζεται η εφαρμογή πολιτικών ή η συμμετοχή σε δράσεις και προγράμματα, που στοχεύουν στη μέριμνα, υποστήριξη και φροντίδα ευπαθών κοινωνικών ομάδων με την παροχή υπηρεσιών υγείας και την προαγωγή ψυχικής υγείας, όπως δημιουργία δημοτικών και κοινοτικών ιατρείων, κέντρων αγωγής υγείας, υποστήριξης και αποκατάστασης ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Επομένως, σύμμαχος σε αυτή τη προσπάθεια οφείλει να είναι και ο δήμος όπου βρίσκεται το προτεινόμενο κτίριο. Ο δήμος της Αθήνας, εξάλλου, διαθέτει διάφορα συναφή προγράμματα, χρειάζεται απλά η ενίσχυση και επέκτασή τους.

Συμπληρωματικά με την εθελοντική εργασία των παραπάνω, μπορούν να αξιοποιηθούν υπάλληλοι του δήμου της Αθήνας, όπου είναι και το κτήριο εφαρμογής, οι οποίοι θέτονται σε διαθεσιμότητα, ώστε να στελεχώσουν το νέο αυτό εγχείρημα. Να επισημανθεί ότι το 2013 συνολικά 4.989 δημοτικοί υπάλληλοι τέθηκαν σε "διαδημοτική κινητικότητα", ενώ το 2014 συνεχίστηκε η στρατηγική αυτή από την κυβέρνηση. (Εθνος, 2014) Επιπρόσθετα, μπορούν να αξιοποιηθούν και

εκπαιδευτικοί, εργαζόμενοι στο τομέα υγείας, κοινωνικοί λειτουργοί, οι οποίοι βρίσκονται σε καθεστώς διαθεσιμότητας ή ανεργίας. Οι εργαζόμενοι μπορούν να πληρώνονται από το δήμο, είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί μία νέα σύμβαση εργασίας, εξάλλου αυτή τη στιγμή αμείβονται με το 75% του μισθού τους μέχρι να επανατοποθετηθούν σε άλλες θέσεις ή να απολυθούν, ακόμα μπορούν να πληρώνονται από προγράμματα εργασίας είτε ευρωπαϊκά (ΕΣΠΑ) είτε εθνικά, τα περισσότερα από τα οποία μένουν αναξιοποίητα ή προγράμματα του ΟΑΕΔ για καταπολέμηση της ανεργίας. Δημιουργώντας θέσεις εργασίας το εγχείρημα θα μπορέσει να έχει εξασφαλισμένη διάρκεια, ενώ θα αποτελέσει και μία ουσιαστική βοήθεια σε άτομα που κινδυνεύουν να μείνουν άνεργοι, άλλωστε έχει παρατηρηθεί ότι η απώλεια εργασίας οδηγεί και σε απώλεια στέγης και αντίστροφα, οπότε η δημιουργία θέσεων εργασίας δρα ως προληπτικό μέτρο για την καταπολέμηση του φαινομένου των αστέγων.

- **Επαγγελματίες, τεχνίτες (άστεγοι, άνεργοι, εθελοντές) και κάτοικοι των περιοχών δράσης.** Ένα τέτοιο εγχείρημα για να καταφέρει να ολοκληρωθεί χρειάζεται την εθελοντική δράση και προσφορά όλων που μπορούν να συμμετέχουν, είτε με υλική προσφορά είτε ως ανθρώπινο δυναμικό. Προς αυτή τη κατεύθυνση, απαραίτητη είναι η επαφή και ενημέρωση για την δράση των Επιμελητηρίων και εμπορικών συλλόγων, επαγγελματιών που μπορούν να προσφέρουν υλικά και υπηρεσίες και να επωφεληθούν από την γνωστοποίηση της πράξης τους στο ευρύ κοινό. Εθελοντές τεχνίτες, ανάμεσα τους άστεγοι, άνεργοι και κάτοικοι της γύρω περιοχής μπορούν να βοηθήσουν ανάλογα με την τέχνη που γνωρίζουν και τον χρόνο που θα διέθεταν για την συγκεκριμένη δράση. Η συμμετοχή κατοίκων της γειτονιάς, ταυτόχρονα με τους αστέγους είναι ιδιαίτερα σημαντική, ώστε να αποκτήσουν ένα κοινό όραμα, να έρθουν σε επαφή και να εντάξουν τους «νέους γείτονες» πιο γρήγορα στη γειτονιά τους.

Η συνεργασία όλων αυτών των ομάδων και ατόμων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα θα συντελέσει στην ενίσχυση του δικτύου αλληλεγγύης, το οποίο έχει δημιουργηθεί τα τελευταία χρόνια και προωθεί, ενισχύει την εδραίωση του μοντέλου προνοιακού πλουραλισμού.

Γενικότερα, προτείνονται δράσεις που προάγουν την αυτενέργεια, στηρίζονται στην δύναμη που έχουν οι πολίτες όταν δημιουργούν ομάδες δράσης

προς όφελος του κοινωνικού συνόλου, είναι ανεξάρτητες από κάθε είδους πολιτικό ή άλλο συμφέρον, στηρίζονται σε αρχές, όπως αυτές του αλτρουισμού, της αλληλεγγύης, της κοινωνικής δικαιοσύνης, ενώ αποτελούν μία ισχυρή αντιπρόταση στις διάφορες πολιτικές αντιμετώπισης των συγκεκριμένων κοινωνικών προβλημάτων σε Μη- Κυβερνητικές Οργανώσεις, οι οποίες ουσιαστικά επιτυγχάνουν τον μηδενισμό της στήριξης των σχετικών δημόσιων φορέων (Ρόκος, 2013). Αυτό διότι μόνο «τα πειστικά παραδείγματα των με ήθος, δημιουργικότητα, φαντασία, αυτοπεποίθηση, διεπιστημονική θεμελίωση (που θα αγκαλιάζει και την παραδοσιακή αυτόχθονη σοφία) και με πολλή δουλειά ελεύθερων και αποφασισμένων συλλογικοτήτων, θα πολλαπλασιάζουν την κοινωνική δυναμική, θα διαπλάθουν νέες συνειδήσεις και θα αναδεικνύουν και θα στηρίζουν αξιόπιστες δημοκρατικές κυβερνήσεις στον όμορφο δρόμο της πραγματικής αλλαγής». (Ρόκος, 2014 Β)

5. Υλική Βάση Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού

Η Υλική Βάση του Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού, ουσιαστικά είναι οι Ολοκληρωμένες Αποδόσεις των Στοιχείων, (δυνάμεων, δυνατοτήτων, περιορισμών) τα οποία συγκροτούν την φυσική και κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα της περιοχής δράσης, καθώς και του προβλήματος των αστέγων.

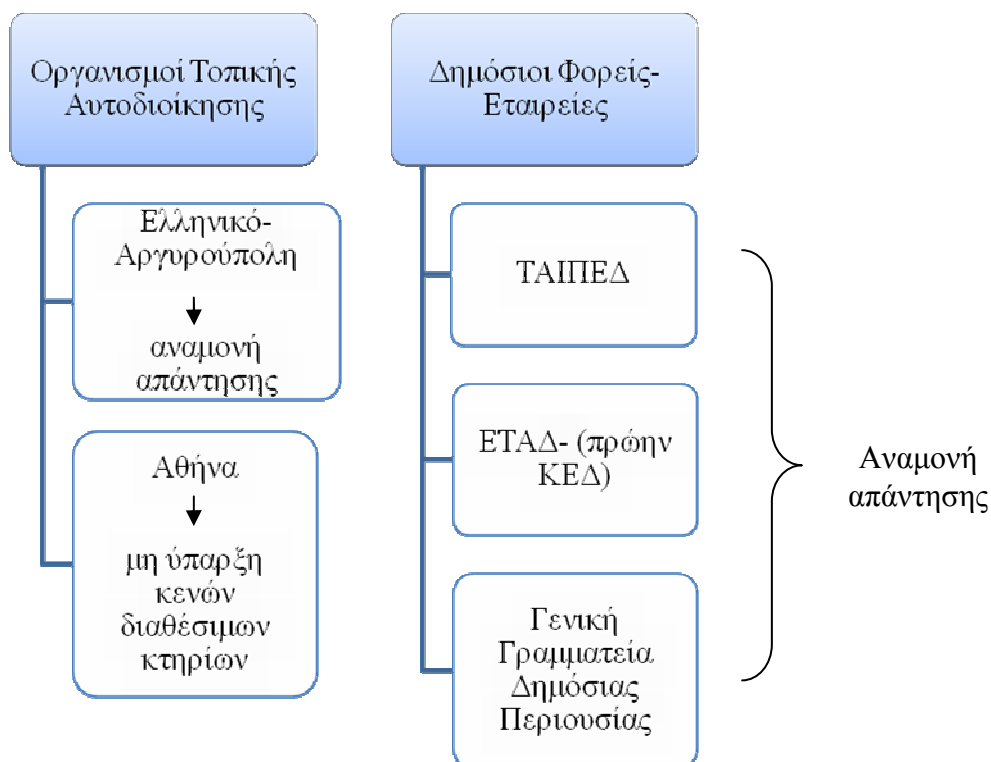
Οι Ολοκληρωμένες Αποδόσεις για το πρόβλημα των αστέγων, γενικότερα, και της Αθήνας, ειδικότερα, έχουν αναλυθεί στην Ενότητα Α της συγκεκριμένης μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας. Στο σημείο αυτό θα αναλυθούν στοιχεία που αφορούν το ερευνητικό κομμάτι της μελέτης και σχετίζονται με συγκεκριμένα διαθέσιμα αναξιοποίητα κτήρια της Αθήνας, τα οποία εντοπίστηκαν και προτείνονται για την δράση, ενώ το κεφάλαιο καταλήγει και σε συγκεκριμένη πρόταση για την εφαρμογή της δράσης στέγασης και επανένταξης των αστέγων σε ένα από τα προτεινόμενα κτήρια. Τέλος, γίνεται αναφορά σε χώρους συλλογικότητας, οι οποίοι δύναται να χρησιμοποιηθούν για συγκεντρώσεις, θεματικά εργαστήρια, παροχή ιατρικών υπηρεσιών, ψυχολογική στήριξη κ.α., που θα λειτουργούν σε συνεργασία με αντίστοιχες ομάδες - φορείς, όπως έχει ήδη προταθεί στο κεφάλαιο «Υποκείμενα του Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού», ενώ προτείνονται ενέργειες για την εξασφάλιση απαραίτητων υλικών για την ανακαίνιση των κτηρίων, για τον οικιακό εξοπλισμό, για τα ρούχα και τα τρόφιμα των αστέγων που θα στεγαστούν.

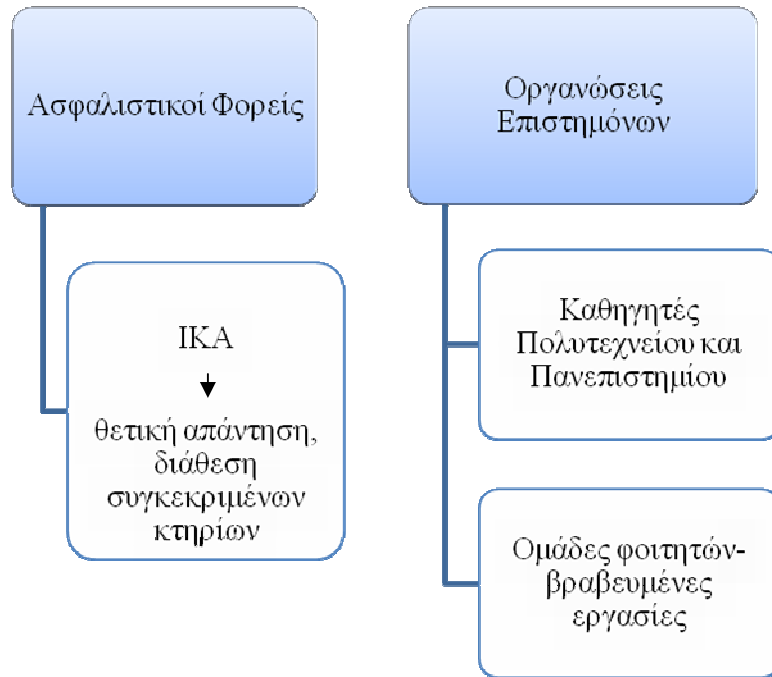
Η πρόταση της συγκεκριμένης μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας στηρίζεται στην επανάχρηση του κενού κτηριακού αποθέματος, δημοσίου και μη (η μελέτη περίπτωσης της εργασίας περιορίστηκε στην δημόσια ακίνητη περιουσία), το οποίο παραμένει αναξιοποίητο και υποβαθμισμένο, με σκοπό την επανένταξη του στον αστικό ιστό της πόλης. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η αρχιτεκτονική, πολεοδομική, περιβαλλοντική, ιστορική και αισθητική αναβάθμιση της πόλης και ταυτόχρονα πραγματοποιείται ένα καθοριστικό βήμα για την συμβολή στην επίλυση του προβλήματος των αστέγων. Παράλληλα, με την επανάχρηση του κενού κτηριακού αποθέματος, ειδικότερα αν αυτή γίνει μαζικά, επιτυγχάνεται ένα

σημαντικό βήμα για έναν επιτυχημένο Ολοκληρωμένο Αστικό Αναδασμό. Δε πρέπει, άλλωστε, να παραβλέπεται το γεγονός ότι πέρα από τα ίδια τα κτήρια, τα οποία αφήνοντας τα αναξιοποίητα μετατρέπονται σε εστίες παραβατικότητας και εγκληματικότητας, επηρεάζεται και ο χώρος μέσα στον οποίο αυτά εντάσσονται.

Πρώτο βήμα, λοιπόν, είναι η μελέτη της προς αξιοποίηση δημόσιας ακίνητης περιουσίας. Στο πλαίσιο αυτό μέσα από μελέτη άρθρων, βιβλιογραφίας και επίσημης καταγραφής, όπου αυτή υπάρχει, συλλέχθηκαν κάποιες αρχικές πληροφορίες, οι οποίες έχουν ήδη παρουσιαστεί την Ενότητα Α της εργασίας.

Στη συνέχεια, υπήρξε επικοινωνία με αρμόδιους φορείς και οργανώσεις (όπως φαίνεται και στο παρακάτω διάγραμμα), οι οποίοι κατέχουν δημόσια ακίνητη περιουσία ή την αρμοδιότητα διαχείρισης της, καθώς και με επιστημονικές οργανώσεις, οι οποίες μελετούν το ζήτημα των αναξιοποίητων ακινήτων. Η μόνη θετική ανταπόκριση και διάθεση για συνεργασία υπήρξε από το ΙΚΑ, όπου προτάθηκαν συγκεκριμένα κτήρια και δόθηκαν αναλυτικές πληροφορίες για αυτά.

Διάγραμμα 5: Ιδία επεξεργασία

- Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Η συνεργασία με Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης για την συγκεκριμένη δράση είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς τα μικρότερα και πιο εξατομικευμένα μοντέλα διαβίωσης είναι πιθανότερο να διασφαλίσουν ευκαιρίες για επιλογή και αυτονομία αποφάσεων των χρηστών των υπηρεσιών και να παράσχουν υπηρεσίες, οι οποίες έχουν μοναδικό στόχο την κάλυψη των πραγματικών αναγκών των αστέγων, γεγονός που σε επίπεδο Τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι απόλυτα εφικτό, λόγω της εγγύτητας προς τον ωφελούμενο, της προσβασιμότητας και της ευελιξίας. Άλλωστε, ένα επιτυχημένο παράδειγμα, το οποίο θα επεκτεινόταν σταδιακά σε όλους τους ΟΤΑ, μακροπρόθεσμα θα μπορούσε να οδηγήσει ακόμα και σε εξάλειψη του φαινομένου του άστεγου πληθυσμού.

Προς αυτή την κατεύθυνση, λοιπόν, επιδιώχθηκε επικοινωνία με το Δήμο Αθηνών, όπου εντοπίζεται και το μεγαλύτερο πρόβλημα, σύμφωνα με τα δημογραφικά στοιχεία για τους αστέγους, όπως αυτά παρουσιάστηκαν στην Ενότητα Α και του Ελληνικού- Αργυρούπολης, όπου ως δημότης η πρόσβαση σε φορείς ήταν ευκολότερη.

Συγκεκριμένα, ο δήμος της Αθήνας, ύστερα από πολύμηνη προσπάθεια επικοινωνίας, ενημέρωσε ότι δε διαθέτει κάποιο κενό κτίριο για τον σκοπό αυτό, αν

και το ζήτημα έχει απασχολήσει πολύ και τον Δήμο, ενώ προέτρεψε την επαφή με ιδιώτες για να βρεθεί κτίριο για την στέγαση αστέγων. Ο δήμος Ελληνικού - Αργυρούπολης έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την πρόταση, ωστόσο δεν έχει διευκρινίσει ακόμα για το αν υπάρχει διαθέσιμο κτίριο.

Έπειτα, από την επαφή με συμβούλους και δημοτικές αρχές, αλλά και από εμπειρία οργανώσεων (όπως η Σχεδιά) και του ΙΚΑ, στη συνεργασία για ανάλογα ζητήματα με το δήμο, διαπιστώθηκε ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα με τη δημόσια ακίνητη περιουσία που ανήκει στους ΟΤΑ είναι το συγκεχυμένο ιδιοκτησιακό καθεστώς, καθώς και ότι πολλά ακίνητα αποτελούν κληροδοτήματα, τα οποία έχουν δοθεί με σκοπό να έχουν συγκεκριμένη χρήση (η μεταβολή της χρήσης σε αυτή τη περίπτωση παραβαίνει το άρθρο 109 του Συντάγματος και τον Αναγκαστικό Νόμο 2039/1939 "*Περί τροποποίησης, συμπλήρωσης και κωδικοποίησης των Νόμων περί εκκαθάρισης και διοίκησης των εις το Κράτος και υπέρ κοινωφελών σκοπών καταλειπομένων κληρονομιών, κληροδοσιών και δωρεών*").

- Δημόσιοι Φορείς- Εταιρείες

Στάλθηκαν επιστολές προς το ΤΑΙΠΕΔ, την ΕΤΑΔ Α.Ε. (Εταιρεία Ακινήτων Δημοσίου) και την Γενική Γραμματεία Δημόσιας Περιουσίας, οι αρμοδιότητες των οποίων έχουν αναλυθεί στην Ενότητα Α, στο υποκεφάλαιο «Αναξιοποίητα δημόσια κτήρια», με σκοπό την ενημέρωση για την δράση και την γνωστοποίηση της πρόθεσης για συνεργασία, μέσω της αναζήτησης των κτηρίων που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν, καθώς και την επιθυμία για συνάντηση με κάποιον εκπρόσωπο, ώστε να εκτεθεί αναλυτικά ο σχεδιασμός, να γίνει ενημέρωση για τις προτάσεις και την δυνατότητα πρακτικής συμβολής στην αντιμετώπισή του προβλήματος των αστέγων.

Δεν υπάρχει μέχρι στιγμής ανταπόκριση στη γραπτή επιστολή, ενώ στη περίπτωση της Γενικής Γραμματείας Δημόσιας Περιουσίας, δεν δόθηκε ούτε αριθμός πρωτοκόλλου, καθώς ενημέρωσαν ότι δε μπορεί να υπάρξει επικοινωνία για αναζήτηση πληροφοριών.

- Ασφαλιστικά Ταμεία

Στη συνέχεια, η έρευνα στράφηκε προς τα ακίνητα των Ασφαλιστικών Ταμείων. Αξίζει να σημειωθεί ότι, από το σύνολο των ακινήτων των Ασφαλιστικών Φορέων, το 19% είναι προς αξιοποίηση και μέρος αυτού θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την κάλυψη αναγκών στέγασης των αστέγων. Μία τέτοια κίνηση,

πέρα από τα κοινωνικά, οικονομικά, πολιτικά, περιβαλλοντικά οφέλη που έχει για τους αστέγους και το κράτος, αποδίδει πλεονεκτήματα και στους Ασφαλιστικούς Φορείς, καθώς τα περισσότερα από αυτά τα κτήρια δε μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τα ίδια τα Ταμεία, αφού έχουν διαμόρφωση διαμερίσματος και η αλλαγή χρήσης δεν είναι οικονομικά συμφέρουσα λύση. Επιπλέον, δεν είναι άμεσα αξιοποιήσιμα λόγω της εγκατάλειψης, γεγονός που τους εμποδίζει να τα διαθέσουν για ενοικίαση, κάτι που θα είναι εφικτό μετά το πέρας του διαστήματος παραχώρησης. Τέλος, τα ακίνητα αυτά επιβαρύνουν οικονομικά τα Ταμεία, καθώς ενώ δεν είναι σε χρήση ή ενοικίαση για να επιφέρουν έσοδα, φορολογούνται.

Υστερα από την αναζήτηση στοιχείων για την ακίνητη περιουσία που διαθέτουν, (τα στοιχεία υπάρχουν στην Ενότητα Α, στο υποκεφάλαιο «Αναξιοποίητα δημόσια κτήρια»), διαπιστώθηκε ότι ο Ασφαλιστικός Φορέας που μπορεί να συμβάλει στη συγκεκριμένη πρόταση είναι το ΙΚΑ, καθώς διαθέτει τα περισσότερα ακίνητα, πολλά από τα οποία έχουν διαμόρφωση κατοικίας και βρίσκονται στην Αθήνα.

Η επικοινωνία με τους αρμόδιους, την υποδιευθύντρια του ΙΚΑ, συνεργάτες της και το τμήμα τεχνικής υποστήριξης, είχε θετικά αποτελέσματα, καθώς υπήρξε ανταπόκριση για την παραχώρηση χρήσης κτηρίων, ενημέρωση για όλους τους περιορισμούς και τις δυνατότητες της συγκεκριμένης κίνησης και διάθεση για περαιτέρω συνεργασία.

Κατηγοριοποίηση κτηρίων

Σημαντικό για τον σχεδιασμό της δράσης είναι να κατηγοριοποιηθούν τα διαθέσιμα κτήρια. Προς αυτή τη κατεύθυνση, σημαντικό βήμα θα ήταν η ολοκλήρωση και συνεχής ενημέρωση του Εθνικού Κτηματολογίου, ώστε να είναι εφικτή η πληροφόρηση για τα κενά κτήρια και όλα τα απαραίτητα στοιχεία για την αξιοποίησή τους (τίτλοι ιδιοκτησίας, τοπογραφικά διαγράμματα κ.α.).

Μία αρχική διάκριση μπορεί να είναι σε κτήρια ιδιωτών και κτήρια του δημοσίου. Η παρούσα εργασία εξετάζει την περίπτωση δημόσιων κτηρίων, οπότε δε θα ληφθεί υπόψη περιουσία ιδιωτών.

Επόμενη κατηγοριοποίηση μπορεί να γίνει ανάλογα με την κατάσταση του κτηρίου προς αξιοποίηση. Πρόκειται για μία ιδιαίτερα βοηθητική κατηγοριοποίηση,

καθώς γνωρίζοντας τη κατάσταση του κτηρίου μπορεί να γίνει μία αρχική εκτίμηση για το χρονοδιάγραμμα των εργασιών και το κόστος τους, χωρίς μεγάλη ακρίβεια βέβαια.

Ως παράδειγμα στην εργασία χρησιμοποιούνται 5 κτήρια που ανήκουν στο ΙΚΑ (στοιχεία για αυτά υπάρχουν στο παράρτημα), διότι είναι τα μόνα για τα οποία συγκεντρώθηκαν στοιχεία, έπειτα από συνάντηση με την υποδιευθύντρια του ΙΚΑ και με αρμόδια συνεργάτιδα της σε θέματα διαχείρισης της περιουσίας του Ταμείου.

Τα διαθέσιμα κτήρια χωρίστηκαν σε τρεις κατηγορίες. Οι δύο πρώτες διαμορφώθηκαν, κυρίως, με βάση την κοστολόγηση των αναγκαίων επεμβάσεων, ενώ η τρίτη διαφοροποιήθηκε λόγω της ειδικής κατηγορίας των κτηρίων. Έτσι, προέκυψαν τα σχετικά άμεσα αξιοποιήσιμα, τα οποία αν και εγκαταλελειμμένα έχουν τη διαμόρφωση διαμερίσματος και με μικρές παρεμβάσεις είναι κατοικήσιμα, τα μακροπρόθεσμα αξιοποιήσιμα, τα οποία είτε είναι σε πολύ κακή κατάσταση και η αξιοποίησή τους απαιτεί χρονοβόρες και υψηλού κόστους διαδικασίες, είτε είναι ακίνητα, τα οποία δεν έχουν διαμόρφωση κατοικίας και η κατοίκηση τους απαιτεί εργασίες μετατροπής χρήσης του εσωτερικού τους. Τέλος, δημιουργήθηκε η κατηγορία διατηρητέα, τα τελευταία μπήκαν σε ξεχωριστή κατηγορία, καθώς η ανακαίνιση και συντήρησή τους απαιτεί τήρηση συγκεκριμένων προϋποθέσεων.

Άμεσα αξιοποιήσιμα

Αυτά τα κτήρια έχουν μεγάλο πλεονέκτημα ως προς την εξοικονόμηση των οικοδομικών υλικών και της ενέργειας, καθώς και την ταχύτερη δυνατότητα κατοίκησης.

Εδώ ανήκει το κτήριο της οδού Βαλτετσίου 60 και της οδού Σοφοκλέους 39.

Μακροπρόθεσμα αξιοποιήσιμα

Σε αυτή τη κατηγορία βρίσκονται κτήρια που είτε λόγω προηγούμενης χρήσης, είτε λόγω κακής κατάστασης, απαιτούν μεγάλης κλίμακας παρεμβάσεις και δεν είναι άμεσα κατοικήσιμα. Τα περισσότερα κτήρια αυτής της κατηγορίας απορρίφθηκαν εξ' αρχής από τον επιστημονικό συνεργάτη της κ. Τριανταφυλλίδη, και δε θα αποτελέσουν αντικείμενο ανάλυσης στη παρούσα εργασία.

Εδώ ανήκει το κτήριο της οδού Μενάνδρου 48.

Διατηρητέα κτήρια

Ειδική αναφορά θα γίνει σε κτήρια της συγκεκριμένης κατηγορίας, καθώς αποτελούν κτήρια η χρήση των οποίων προδιαγράφεται σε νομικές διατάξεις και προβλέπεται η τήρηση συγκεκριμένων κανόνων.

Αρχικά, για να μπορέσει να γίνει κατανοητή αυτή η κατηγορία και ο λόγος που διαφοροποιείται και χρήζει ειδικής διαχείρισης, παρατίθεται ο ορισμός τους. Αρχιτεκτονική κληρονομιά είναι τα αντικείμενα της ανθρώπινης δραστηριότητας και τα άυλα χαρακτηριστικά μίας ομάδας ή κοινωνίας που κληρονομούνται από τις προηγούμενες γενιές, διατηρούνται στο παρόν και είναι κατοχυρωμένες για το όφελος των μελλοντικών γενεών. Τα στοιχεία που τη συγκροτούν είναι τα ακόλουθα (Άρθρο 1 της Σύμβασης Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO): μνημεία, κτιριακές ομάδες / αρχιτεκτονικά σύνολα (εδώ εντάσσονται και τα διατηρητέα κτήρια) και τοποθεσίες. (Μπάρκα και Πάτσιου, 2013)

Τα διατηρητέα κτήρια αποτελούν πρόταση για αξιοποίηση για την δράση στέγασης αστέγων, καθώς η επανάχρησή τους συντελεί στη διαφύλαξη της ταυτότητας και της ιστορίας ολόκληρης της περιοχής. Λειτουργούν ως σπουδαία τοπόσημα, δίνοντας παράλληλα τη δυνατότητα για ήπιες αλλά πρωτότυπες παρεμβάσεις επανάχρησης. Η αποκατάσταση και επανάχρηση των διατηρητέων κτηρίων, εκτός από τα αρχιτεκτονικά, ιστορικά, πολιτικά και κοινωνικά οφέλη, προσφέρει και πολύ σπουδαίο περιβαλλοντικό όφελος καθώς, τα περισσότερα διατηρητέα κτήρια είναι ενεργειακά αυτόνομα. Επιπλέον, η αξιοποίηση ενός τέτοιου κτηρίου για την στέγαση αστέγων είναι απόλυτα συμβατή με ότι η ορίζει η Χάρτα της Βενετίας, καθώς όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται σε αυτή « Η συντήρηση των μνημείων έχει σαν πρωταρχική απαίτηση τη συνεχή και μόνιμη φροντίδα για την διατήρησή τους και ευνοείται πάντοτε από την καταλληλότητα τους να χρησιμοποιηθούν για κάποιο σκοπό ωφέλιμο στην κοινωνία. Μια τέτοια χρησιμοποίηση δεν πρέπει να αλλάζει τη διάρθρωση ή τη διακόσμηση των κτηρίων ». (Βικιπαίδεια για Χάρτα Βενετίας, <http://el.wikipedia.org/>)

Λόγω συγκεχυμένης και αποσπασματικής νομοθεσίας και μέριμνας, καθώς και αδυναμίας συντήρησης, έλλειψης κινήτρων από το κράτος (οι ιδιοκτήτες ουσιαστικά βαρύνονται με το κόστος διάσωσης, συντήρησης, αποκατάστασης και ανάδειξης του διατηρητέου σχεδόν εξ' ολοκλήρου, ενώ ο ρόλος του κράτους έχει

περιοριστεί απλά στο χαρακτηρισμό τους) ή έλλειψης γνώσης από τους ιδιοκτήτες τους, πολλά από αυτά έχουν υποστεί ζημιές, ενώ πολλά είναι και αυτά που αφήνονται να καταρρεύσουν με απώτερο στόχο την μετέπειτα αξιοποίηση του οικοπέδου για κατοικίες, εμπορικές χρήσεις, ενοικίαση ή και πώληση.

Η εγκατάλειψή τους, όμως, δημιουργεί εστίες εγκληματικότητας και παραβατικότητας, ενώ η συντήρησή τους διαμορφώνει τις προϋποθέσεις ώστε να υπάρξουν εστίες δημιουργίας ιστορικής μνήμης, πολιτισμού, κοινωνικής συναναστροφής και συνοχής.

Την ίδια στιγμή στις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης εφαρμόζεται οικονομικά μέτρα και φορολογικές ελαφρύνσεις, που αποτελούν κίνητρα για διατήρηση και επανάχρηση των διατηρητέων κτηρίων. Στην Αγγλία, για παράδειγμα, όλα τα διατηρητέα επιχορηγούνται με 40% από το κράτος για επισκευές, διότι θεωρούν ότι η εξωτερική όψη τους ανήκει στην πόλη και το εσωτερικό στους ιδιοκτήτες τους.

Εδώ ανήκουν κτήρια των οδών Κατακουζηνού 3 και Πειραιώς 26.

Επιλογή βέλτιστης λύσης από τα προτεινόμενα κτήρια

Τα κριτήρια για την επιλογή του κτηρίου οφείλουν να είναι οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά, πολιτιστικά, τεχνικά/ τεχνολογικά, λαμβάνοντας πάντα υπόψη τη προστασία της φύσης, η οποία εμπεριέχει ως αναπόσπαστο μέρος της τον άνθρωπο και τους πολιτισμούς του. (Ρόκος, 2001)

Για την επιλογή της βέλτιστης λύσης προς αξιοποίηση, λοιπόν, λαμβάνονται υπόψη κριτήρια όπως η ταχύτερη δυνατή κατοίκηση, η όσο το δυνατό οικονομικά συμφέρουσα επιλογή (αυτή έχει να κάνει με την κατάσταση του κτηρίου, με την προηγούμενη χρήση του, με την ειδική κατηγορία στην οποία ανήκει το κτήριο, αν για παράδειγμα είναι διατηρητέο η ανακαίνιση είναι αρκετά δαπανηρή κ.α.), οι επιδράσεις που μία τέτοια δραστηριότητα θα έχει στον περιβάλλοντα χώρο, μέσα στο οποίο εντάσσεται το επιλεγμένο κτήριο, η δυνατότητα συντήρησης του κτηρίου σε βάθος χρόνου, πολύ σημαντικό είναι να μην απαιτούνται υπέρογκα ποσά κατά τη διάρκεια κατοίκησης των αστέγων, καθώς κάτι τέτοιο θα οδηγούσε σε αδυναμία κάλυψής τους και επομένως σε πιθανή εγκατάλειψη του κτηρίου.

Η περίπτωση αξιοποίησης διατηρητέου κτηρίου για την στέγαση αστέγων

Αν επιλεγθεί κάποιο κτήριο της συγκεκριμένης κατηγορίας, η επανάχρηση οφείλει να σεβαστεί το νομικό πλαίσιο και να πραγματοποιηθεί με μικρές επεμβάσεις, οι οποίες στόχο έχουν την αποκατάσταση τυχόν φθορών. Οι όποιες αλλαγές γίνουν θα είναι με σκοπό την ελάχιστη αλλαγή των χώρων, ώστε να γίνουν λειτουργικοί και την κατανομή των νέων χρήσεων. Λόγω της ιδιαιτερότητας των κτηρίων, χρησιμοποιούνται συγκεκριμένα υλικά, ενώ για την συντήρησή τους απαιτούνται υψηλότερα ποσά και ειδικοί τεχνίτες (μεταξύ αυτών και συντηρητές αρχαιοτήτων και έργων τέχνης) και μηχανικοί. Επομένως, για να γίνει χρήση διατηρητέων για στέγαση αστέγων θα πρέπει να έχει προηγηθεί μία συμφωνία με τους επαγγελματίες που θα ασχοληθούν όλα τα χρόνια της παραχώρησης, καθώς και ακριβής οικονομικός υπολογισμός για την αποκατάστασή τους. Ιδιαίτερα βοηθητική προς την κατεύθυνση επανάχρησης διατηρητέων κτηρίων για στέγαση αστέγων θα είναι η αναζήτηση στοιχείων και η συνεργασία με τον Πανελλήνιο Σύλλογο Ιδιοκτητών Διατηρητέων Κτιρίων και Μνημείων και η συμμετοχή σε προσπάθειες χορήγησης ΕΣΠΑ από το κράτος, το οποίο ήδη έχει αιτηθεί ο σύλλογος και δείχνει να αντιμετωπίζεται θετικά από τα αρμόδια Υπουργεία.

Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι πολλές φορές η ανακαίνιση διατηρητέων είναι πολύ ακριβότερη από την ανακαίνιση ενός κτηρίου που βρίσκεται σε μέτρια ή ακόμα και κακή κατάσταση, καθώς, όπως έχει ήδη τονιστεί, χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή και ειδικούς τεχνίτες και μηχανικούς, ειδικά, και τις περισσότερες φορές, ακριβά υλικά. Για παράδειγμα, συνήθως κρίνεται αναγκαία η αντικατάσταση της υπάρχουσας κεραμοσκεπής με νέα, καθώς και της πλάκας, εφόσον υπάρχει, μια διαδικασία ιδιαίτερα δαπανηρή. (Π.ΟΜ.ΙΔ.Α. για επισκευές διατηρητέων, <http://www.pomida.gr/>) Σε αυτό θα πρέπει να προστεθούν και οι δαπάνες για απομάκρυνση και αντικατάσταση των διακοσμητικών της πρόσοψης, όπου αυτό είναι αναγκαίο.

Επιπλέον, η επανάχρηση διατηρητέων κτισμάτων παρουσιάζει πολλούς θεσμικούς περιορισμούς. Συγκεκριμένα το κράτος δεν οριοθετεί με σαφήνεια τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα που προκύπτουν από τα διατηρητέα κτήρια, αποδίδει το μεγαλύτερο βάρος και την ευθύνη για την συντήρησή στον ιδιώτη, ενώ πολλές φορές δε καταφέρνει να εφαρμόσει ό,τι επιβάλλει ο Νόμος και δεν ασκεί τον κατάλληλο έλεγχο. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα της μη ορθής εφαρμογής είναι

ο θεσμός της μεταφοράς του συντελεστή δόμησης. Γενικότερα, η ισχύουσα νομοθεσία, ενώ κατορθώνει να συνδέσει τα πολιτιστικά αγαθά με το άμεσο περιβάλλον τους, το οποίο αναγορεύεται επίσης σε αντικείμενο προστασίας και εξαγγέλλει την ένταξη της προστασίας των πολιτιστικών αγαθών σε οποιοδήποτε επίπεδου και είδους σχεδιασμού, δε συγκεκριμενοποιεί μεθόδους και εργαλεία και δε κατορθώνει να κάνει σύνδεση με τον ευρύτερο χωρικό σχεδιασμό. Ακόμα, ένα σημαντικό νομοθετικό πρόβλημα αποτελεί η ύπαρξη αρκετών φορέων που συνδέονται άμεσα με το χαρακτηρισμό των κτιρίων ως διατηρητέων (όπως υπουργείο «Πολιτισμού και Τουρισμού», υπουργείο «Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής», κ.α.), με κύριο αποτέλεσμα τη δημιουργία συγχύσεων, την ανυπαρξία ενιαίας καταγραφής και κατ' επέκταση την απουσία κεντρικής πολιτικής για το ζήτημα.

Σε όλες τις δυσκολίες, λόγω ελλιπούς νομοθεσίας και έλλειψης οικονομικών ελαφρύνσεων και κινήτρων για αξιοποίηση των διατηρητέων κτηρίων, προστίθεται και η αδυναμία εκτίμησης του σύνολο των εργασιών πριν την έναρξη τους. Συγκεκριμένα, εάν δεν καθαιρεθούν τα επιχρίσματα, οι επενδύσεις κλπ., είναι παρακινδυνευμένο να διατυπωθεί ο οριστικός προϋπολογισμός, διότι πολύ συχνά προκύπτουν απρόοπτα τα οποία επιβαρύνουν οικονομικά και χρονικά την διεξαγωγή του έργου (τα στοιχεία προέκυψαν από τηλεφωνική επικοινωνία με μέλος του Πανελληνίου Συλλόγου Ιδιοκτητών Διατηρητέων Κτηρίων και Μνημείων). Για το λόγο αυτό, καλό θα είναι ο οικονομικός προϋπολογισμός να είναι στα ανώτερα όρια αυτών που υπολογίζονται. Επιπλέον, στα διατηρητέα κτήρια οι μετατροπές σε περίπτωση λάθος σχεδιασμού ή και οι μελλοντικές αλλαγές, αν κάτι δεν έχει προβλεφτεί ορθά, είναι πολύ δυσκολότερες και οικονομικά επιβαρυνμένες σε σχέση με τα συμβατά ακίνητα. Αυτός ο περιορισμός βέβαια με ακριβή, πολύ προσεκτικό και ολοκληρωμένο σχεδιασμό από ειδικούς μηχανικούς και τεχνίτες μπορεί να ξεπεραστεί.

Συμπερασματικά, η επανάχρηση των διατηρητέων κτηρίων δημιουργεί, υπέρμετρες υποχρεώσεις, χωρίς να υπάρχει η κατοχύρωση δικαιωμάτων και κινήτρων ισοδύναμης αξίας. Αυτό σε συνδυασμό με την γραφειοκρατία που επικρατεί στις διαδικασίες χαρακτηρισμού και έγκρισης των προβλεπόμενων χρηματοδοτήσεων έχει ως αποτέλεσμα η χρήση των προτεινόμενων διατηρητέων

κτηρίων για την επίλυση του προβλήματος της στέγασης των αστέγων, να μην είναι η βέλτιστη επιλογή.

Αν και τα διατηρητέα κτίσματα δεν αποτελούν προτεραιότητα για την στέγαση αστέγων σε αυτό το στάδιο μελέτης, σε επόμενο στάδιο, όπου η κίνηση θα διευρυνθεί σε περισσότερα κτήρια, μπορούν και αυτά να αξιοποιηθούν, αφού μελετηθούν επαρκώς και τηρηθούν κάποιες βασικές προϋποθέσεις, οι οποίες θα εξασφαλίζουν, κυρίως τους οικονομικούς πόρους συντήρησής τους. Εξάλλου, πέρα από όσα αναφέρθηκαν σχετικά με τις οικονομικούς και νομικούς περιορισμούς που παρουσιάζουν τα διατηρητέα, τα προτεινόμενα κτήρια αυτής της κατηγορίας είναι μικρά δίνοντας τη δυνατότητα για κάλυψη στέγης περιορισμένου αριθμού αστέγων. Ίσως μελλοντικά αποτελούν ιδανική επιλογή για οικογένειες αστέγων.

Η περίπτωση αξιοποίησης «άμεσα αξιοποιήσιμου» κτηρίου για την στέγαση αστέγων

Λόγω της δυνατότητας κάλυψης μικρού αριθμού ατόμων απορρίπτεται για τη συγκεκριμένη μελέτη και το κτήριο επί της οδού Σοφοκλέους 39, το οποίο μπορεί σε μελλοντική φάση να αξιοποιηθεί για στέγαση δύο οικογενειών.

Ιδανικότερη μοιάζει να είναι η περίπτωση αξιοποίησης του κτηρίου στην οδό Βαλτετσίου 60. Έχει δυνατότητα φιλοξενίας 80 ατόμων, βάση μελέτης των σχεδίων, τα οποία δόθηκαν από τον επιστημονικό συνεργάτη της κ. Τριανταφυλλίδη, έχει διαμόρφωση κατοικίας, οπότε οι παρεμβάσεις που απαιτεί είναι μικρής κλίμακας και η κατάσταση του είναι μέτρια, οπότε και οικονομικά και χρονικά πρόκειται για μία ικανοποιητική επιλογή. Επιπλέον, βρίσκεται στη περιοχή των Εξαρχείων, όπου οι κάτοικοι δείχνουν να αγκαλιάζουν τέτοιες κινήσεις και να βοηθούν στην υλοποίησή τους. Για τους παραπάνω λόγους, άλλωστε, έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης και άλλων επιστημονικών ομάδων και συλλογικοτήτων, με σκοπό τη στέγαση ατόμων που βρίσκονται σε ανάγκη. Η επικοινωνία με τις ομάδες αυτές έδειξε ότι είναι πρόθυμες για συνεργασία, ενώ και επιστημονικοί συνεργάτες του ΙΚΑ το θεωρούν ιδανικό για μία τέτοια κίνηση, για αυτό έχουν προχωρήσει και σε αρχιτεκτονική μελέτη για την ανακαίνιση του.

Ωστόσο, το συγκεκριμένο κτήριο βρίσκεται υπό κατάληψη και η επαφή με άτομα που συμμετέχουν σε αυτή δείχνει ότι δεν υπάρχει διάθεση συνεργασίας και αποχώρησης από το κτήριο, ακόμα και αν πρόκειται να στεγαστούν άστεγοι. Η προσπάθεια επικοινωνίας με τα άτομα που συμμετέχουν στη κατάληψη ήταν

δύσκολη, ενώ η επέμβαση με νομικό τρόπο για την έξοδο των ατόμων από το κτήριο θα προκαλέσει αντιδράσεις και ίσως εμποδίσει την ομαλή λειτουργία μίας τέτοιας δράσης, επιφέροντας αρνητικά αποτελέσματα και στα άτομα που πρόκειται να στεγαστούν αλλά και στην γειτονιά του κτηρίου.

Επιλογή κτηρίου για στέγαση αστέγων

Το ιδανικότερο κτήριο, λοιπόν, για μελέτη και υλοποίηση της δράσης στέγασης αστέγων, είναι στην οδό Μενάνδρου 48. Αν και πρόκειται για κτήριο που βρίσκεται σε μέτρια κατάσταση και απαιτεί αλλαγή χρήσης για την κατοίκηση του, αφού αποτελούσε χώρο γραφείων, μοιάζει να είναι η βέλτιστη επιλογή για το ξεκίνημα της δράσης, καθώς δεν είναι διατηρητέο, έχει πολλούς ορόφους και άρα δυνατότητα στέγασης μεγάλου αριθμού ατόμων, παρουσιάζει υψηλή προσβασιμότητα, αφού βρίσκεται σε κεντρικό σημείο με πολλά ΜΜΜ να εξυπηρετούν, δίνοντας τη δυνατότητα για άμεση επανένταξη της χρήσης ως κατοικία, ενώ τοποθετείται σε μία περιοχή όπου η αξιοποίηση του θα επιφέρει αναβάθμιση και δε θα έχει αντιδράσεις από τους κατοίκους. Τέλος, για το ακίνητο στη Μενάνδρου δεν υπάρχουν μισθωτήρια συμβόλαια σε ισχύ, γεγονός που διευκολύνει την απρόσκοπτη υλοποίηση οποιασδήποτε απόφασης για την αξιοποίησή του.

Τα Υποκείμενα του Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού στη μελέτη περίπτωσης που αφορά την στέγαση αστέγων της Αθήνας, με την προοπτική να αποτελέσει πρόταση - παράδειγμα για εφαρμογή και σε υπόλοιπα κτήρια της Αθήνας και της Ελλάδας, καθώς και τα μέσα, οι μέθοδοι και οι διαδικασίες που θα ακολουθηθούν είναι κοινά για όποιο κτήριο και να επιλεγεί, με μικρές διαφοροποιήσεις που έχουν να κάνουν με την κατάστασή του και τις απαιτούμενες εργασίες ώστε να είναι εφικτή η επανάχρησή του.

Υλικά, οικιακός εξοπλισμός και τεχνική εργασία

Για παροχή υλικών και τεχνικής εργασίας, όπως έχει ήδη διατυπωθεί, σημαντική είναι η ενημέρωση και το κάλεσμα για συμμετοχή τοπικών εταιρειών, ενώσεων επαγγελματιών, Επιμελητηρίων, εθελοντών και των ίδιων των αστέγων, οι οποίοι θα παρακινηθούν να υποστηρίξουν την δράση με συλλογικό και αλληλέγγυο χαρακτήρα.

Η αναζήτηση οικιακού εξοπλισμού, καθώς και ρούχων για τους αστέγους μπορεί να γίνει με ένα κάλεσμα στο δίκτυο επικοινωνίας των διαφόρων συλλογικοτήτων, ομάδων, ΜΚΟ, που ασχολούνται με παρόμοια θέματα. Επικοινωνία με διάφορους υπεύθυνους των ομάδων αυτών διαβεβαίωσε ότι, σε αντίστοιχα καλέσματα, πάντα υπάρχει κινητοποίηση και βρίσκονται τα απαραίτητα, είτε από τις αποθήκες τους, είτε από εθελοντές.

Οικονομικοί πόροι

Η δράση θα στηριχτεί στην αυτενέργεια και στην εθελοντική εργασία των Υποκειμένων του Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού, όπως αυτά αναλύθηκαν παραπάνω. Ωστόσο, είναι απαραίτητο να εξασφαλιστούν κάποιοι οικονομικοί πόροι, ώστε να διασφαλιστεί η υλοποίηση του σχεδιασμού επανάχρησης του προτεινόμενου κτηρίου και, κυρίως, η λειτουργία του εγχειρήματος σε βάθος χρόνου. Δεν είναι λίγες οι φορές που παρόμοιες πρωτοβουλίες δεν προχώρησαν, λόγω έλλειψης οικονομικών πόρων.

Συνοπτικά, είναι σημαντικό η διεπιστημονική ομάδα, που μελετά τον σχεδιασμό της δράσης, να υπολογίσει, με όσο το δυνατό μεγαλύτερη ακρίβεια, το κόστος της συνολικής ανακαίνισης, προσθέτοντας σε αυτό και τα απρόβλεπτα έξοδα. Ωστόσο, επειδή δεν υπάρχει μία «γενική φόρμα» υπολογισμού του κόστους ανακαίνισης ή αλλαγής χρήσης του κτηρίου, καθώς πρόκειται για ελαστικό μέγεθος, το οποίο εξαρτάται από το μέγεθος της ανακαίνισης, από την κατάσταση του κτηρίου, από τις φθορές κ.α., η διαδικασία υπολογισμού είναι αρκετά δύσκολη και το τελικό κόστος δεν αντιπροσωπεύει πάντα την πραγματικότητα.

Αναλυτικότερα, απαραίτητο είναι να δοθεί ένα χρονοδιάγραμμα εργασιών, ανάλογα με τη κατάσταση του κτηρίου. Να καταγραφούν οι απαραίτητες εργασίες και τα υλικά που απαιτούνται για τις επισκευές. Έπειτα να γίνει ένα κάλεσμα σε ιδιώτες για δωρεά υλικών (από αυτή τη διαδικασία θα επωφεληθούν και οι ίδιοι, μέσω της διαφήμισης της εταιρείας σε μία πράξη κοινωνικού συμφέροντος- γεγονός που πάντα δημιουργεί θετικές εντυπώσεις στους υποψήφιους πελάτες και βοηθά στην γνωστοποίηση της επιχείρησης στο ευρύ καταναλωτικό κοινό). Στο συνολικό κόστος, όπως έχει ήδη αναφερθεί, πρέπει να υπολογιστεί και ένα μικρό ποσοστό από την διατιθέμενη δαπάνη του έργου, 5% με 10% ανάλογα με την κατάσταση του κτίσματος και το μέγεθος της ανακαίνισης, ως απρόβλεπτες δαπάνες σε περίπτωση

που προκύπτει κάποια φθορά που δεν ήταν δυνατόν να εντοπιστεί εξ' αρχής ή για να καλυφτεί πιθανή αύξηση των τιμών των υλικών. Στη συνέχεια, σχεδιάζονται οι απαραίτητες υδραυλικές και ηλεκτρολογικές εργασίες, εργασίες βαψίματος και ό,τι άλλο κρίνεται απαραίτητο και γίνεται ένα κάλεσμα επαγγελματιών που θα ήθελαν να βοηθήσουν. Ουσιαστικά, δηλαδή θα πραγματοποιηθεί ένας προϋπολογισμός των εργασιών που πρέπει να γίνουν και αφορά κατασκευαστικά κόστη και θα επιδιωχθεί η κάλυψη αυτών από ομάδες εθελοντών και επιχειρηματιών που θέλουν να προσφέρουν υλικά.

Για να είναι εφικτό, όμως, το ξεκίνημα μιας δράσης στέγασης των αστέγων πρέπει να υπάρχουν κάποια «κεφάλαια εκκίνησης», ενώ και για την λειτουργία της πρότασης σε βάθος χρόνου σημαντική είναι η διασφάλιση των απαραίτητων οικονομικών πόρων, οι οποίοι μπορούν να προέλθουν είτε από κρατικές χρηματοδοτήσεις είτε από διάθεση οικονομικών πόρων από ιδιώτες και Ιδρύματα.

Κρατικά το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι η γραφειοκρατία και οι καθυστερήσεις λόγω πολιτικών ή άλλων συμφερόντων. Αν επιλεγεί, ωστόσο αυτή η οδός, ιδιαίτερα βοηθητικό θα ήταν ο φορέας που ζητά τη χρηματοδότηση, στη περίπτωσή μας το ΕΜΠ, να απευθυνθεί στο Ινστιτούτο Κοινωνικής Οικονομίας, το οποίο ειδικεύεται στη σύλληψη, το σχεδιασμό, την κατάρτιση και τη διαδικασία υποβολής επιστημονικών, ερευνητικών και επιχειρηματικών προτάσεων χρηματοδότησης από πόρους του ελληνικού προγράμματος ΕΣΠΑ ή απευθείας από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τους φορείς της.

Για την διασφάλιση της συνέχισης της ύπαρξης της χρηματοδότησης, αφότου ολοκληρωθεί η εφαρμογή του σχεδίου δράσης, τα Διαρθρωτικά Ταμεία της ΕΕ μπορούν να αποτελέσουν σημαντική πηγή χρηματοδότησης. Ειδικότερα, μπορούν να αξιοποιηθούν έσοδα από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), το οποίο χρηματοδοτεί δράσεις για την επανένταξη ευπαθών κοινωνικά ομάδων, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο για ενίσχυση των αγρότων (FEAD). Υπάρχει, ακόμα, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ), που χρηματοδοτεί παρεμβάσεις με στόχο την επαναχρησιμοποίηση εγκαταλελειμμένων κτηρίων στο εσωτερικό των πόλεων. (Μυωφά, 2009)

Οικονομικοί πόροι μπορούν, εναλλακτικά, να βρεθούν από Ιδρύματα, τα οποία δραστηριοποιούνται στο τομέα των χορηγιών σε δράσεις κοινωνικού

συμφέροντος. Τέτοια παραδείγματα είναι το ίδρυμα Μποδοσάκη, το κοινωφελές ίδρυμα ΤΙΜΑ και το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα προγράμματος, το οποίο θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για τη προσπάθεια στέγασης αστέγων είναι το πρόγραμμα "Είμαστε όλοι Πολίτες" του Ιδρύματος Μποδοσάκη, σε συνεργασία με το Γραφείο Χρηματοδοτικού Μηχανισμού του ΕΟΧ για την περίοδο 2009-2014. Εκτός των άλλων το πρόγραμμα ενθαρρύνει τη συνεργασία οργανισμών, ΜΚΟ και φορέων για την υλοποίηση του στόχου της δράσης που προτείνεται, επιτρέποντας τη εξασφάλιση άμεσης και αποτελεσματικής διεξαγωγής του σχεδίου δράσης. (Είμαστε όλοι Πολίτες για πρόγραμμα επιχορήγησης ΜΚΟ στην Ελλάδα, <http://www.weareallcitizens.gr/>)

Συνδυαστικά, λύση θα μπορούσε να είναι ενδεχόμενη συνεργασία με Ασφαλιστικά Ταμεία, στη περίπτωση μελέτης με το ΙΚΑ, για την παροχή τιμολογούμενων υπηρεσιών, τα έσοδα των οποίων θα επενδύονται εκ νέου σε κοινωνικά προγράμματα.

Μπορεί, τέλος, να δημιουργηθεί ένα ειδικό Ταμείο Αλληλεγγύης Ανέργων – Αστέγων, το ΤΠΑ- Ταμείο Προστασίας Αστέγων, το οποίο θα χρηματοδοτείται από μικρό ποσοστό διαφόρων προγραμμάτων για τους αστέγους, όπως το αλληλέγγυο-καφενείο, το οποίο προτείνεται να λειτουργούν οι άστεγοι στο ισόγειο του επιλεγμένου κτηρίου, δράσεις που πραγματοποιούνται για την ενίσχυση της συγκεκριμένης ομάδας πολιτών (συναυλίες, εκθέσεις, συγκεντρώσεις σε αλληλέγγυο-καφενεία, δράσεις που είναι ήδη δημοφιλής για παρόμοια εγχειρήματα), από δωρεές, αλλά και από τους ίδιους τους άστεγους, οι οποίοι όταν κατορθώσουν να επανενταχτούν στην «φυσιολογική» οικονομική και κοινωνική ζωή, μπορεί να χρηματοδοτούν μέσα από το μισθό τους το Ταμείο, το οποίο θα στηρίζει την επέκταση τέτοιων προγραμμάτων.

Ιδέες για κάλυψη των οικονομικών αναγκών του εγχειρήματος μπορεί να υπάρξουν και από την επαφή με αλληλέγγυες ομάδες δράσεις σε παρόμοια θέματα και δίκτυα ατόμων που δραστηριοποιούνται στον εθελοντικό τομέα. Ένα ξεχωριστό παράδειγμα είναι το Ευρωπαϊκό δίκτυο χρηματοδοτών ARIADNE, του οποίου τα μέλη είναι εθελοντές και χρηματοδότες από όλη την Ευρώπη με πλούσια εμπειρία στο τομέα δράσεων που άπτονται στην πεδίο της Κοινωνικής Πολιτικής.

Το σημαντικότερο, όμως, για μία τέτοια κίνηση είναι να πραγματοποιηθεί προγραμματισμός για τα λειτουργικά κόστη. Είναι πολύ εύκολο μία τέτοια δράση να αποτύχει αν δεν έχει προβλεφθεί πώς αυτή θα διατηρηθεί σε βάθος χρόνου. Για την κάλυψη των λογαριασμών της ΔΕΗ, του ΟΤΕ και της ΕΥΔΑΠ μπορεί να πραγματοποιηθεί μία συμφωνία με τον Δήμο, όπου ανήκει το ακίνητο, ώστε να τα καλύπτει, τουλάχιστον, για το χρονικό διάστημα των πρώτων ετών. Ο δήμος Αθηνών ήδη έχει προχωρήσει σε τέτοιες συμφωνίες, όπως στη περίπτωση της στέγασης αστέγων με πρωτοβουλία της ΜΚΟ "Ανθρώπινοι Άνθρωποι". Ένα σημαντικό πάγιο έξοδο είναι η θέρμανση, η οποία μπορεί να καλύπτεται από έσοδα που θα προκύψουν με διάφορους τρόπους, όπως ήδη αναλύθηκε, ενώ μπορεί να υπάρξει και κάποιο κάλεσμα σε εταιρείες καυσίμων (σύνδεσμος εταιρειών εμπορίας πετρελαιοειδών Ελλάδος, ένωση βενζινοπωλών Αττικής κ.α.), οι οποίες θα διέθεταν δωρεάν καύσιμα για τις ανάγκες των σπιτιών της δράσης. Τέλος, η σίτιση, αρχικά μπορεί να καλύπτεται από συσσίτια του δήμου, κοινωνικές κουζίνες, τρόφιμα που προσφέρονται από κοινωνικά παντοπωλεία, την Εκκλησία και όταν βρουν μία εργασία, θα μπορεί ο καθένας να καλύπτει τις διατροφικές του ανάγκες.

Ανταλλακτική δραστηριότητα

Συνδυαστικά με τις παραπάνω προτάσεις για κάλυψη των οικονομικών αναγκών της κίνησης, μπορεί να προωθηθεί η ανταλλακτική δραστηριότητα, μία ιδέα που στηρίζεται στις αρχές και αξίες της Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης και αρχίζει να εξαπλώνεται σε όλη την Ελλάδα. Στο πλαίσιο αυτής, ανταλλάσσονται προϊόντα και υπηρεσίες χωρίς χρήματα, αλλά με μία μονάδα που ορίζεται από τους χρήστες και αντιστοιχεί σε υπηρεσίες και προϊόντα.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Τράπεζα Χρόνου, που χρησιμοποιεί την δική μονάδα, ΤΕΜ (Τοπική Εναλλακτική Μονάδα), αντί χρημάτων (social policy, 2013).

Έχοντας ως παράδειγμα κινήσεις, όπως η παραπάνω, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί η συγκεκριμένη μέθοδος ανταλλαγής υπηρεσιών και υλικών ανάμεσα στα δίκτυα συνεργασίας και στην τοπική κοινωνία και κατά το στάδιο των εργασιών επανάχρησης του προτεινόμενου κτηρίου, αλλά και στη διάρκεια λειτουργίας του, με σκοπό την κάλυψη των αναγκών των αστέγων και της συντήρησης του οικήματος. '

Χώροι για εργασία – συγκεντρώσεις - θεματικά εργαστήρια - παροχή ιατρικών υπηρεσιών - ψυχολογική στήριξη

Στο ισόγειο του κτηρίου, εφόσον επιλεγεί κτήριο που διαθέτει κατάλληλο χώρο, μπορούν να αναπτυχθούν δράσεις που θα βοηθήσουν τους αστέγους να έχουν κάποιο αρχικό έσοδο και θα τους δώσουν την ικανότητα να έρθουν σε επαφή με πολίτες, να κοινωνικοποιηθούν, να ανταλλάξουν απόψεις. Θα μπορούσε να λειτουργήσει ένα καφενείο, όπως αυτό στον Κεραμικό, στο Κέντρο Ημέρας Αστέγων της ΜΚΟ «Κλίμακα», όπου κάθε Σάββατο άνθρωποι που βίωσαν το κοινωνικό αποκλεισμό δημιούργησαν το δικό τους καφέ. Οι πελάτες δίνουν ό,τι οι ίδιοι θέλουν και τα χρήματα πηγαίνουν απευθείας στους αστέγους, χωρίς την παραμικρή συμμετοχή της οργάνωσης. (τα στοιχεία προέκυψαν ύστερα από τηλεφωνική επικοινωνία με αρμόδιο της ΜΚΟ «Κλίμακα») Στο δικό μας εγχείρημα θα μπορούσε να οριστεί, αρχικά, μία μέρα της βδομάδας για τη λειτουργία αντίστοιχου καφενείου, το οποίο θα τροφοδοτείται από κοινωνικά παντοπωλεία και έπειτα θα μπορεί να δημιουργήσει ένα κεφάλαιο, ώστε να καλύπτει τα έξοδα λειτουργίας του, καθώς και επέκτασης της και σε υπόλοιπες μέρες της εβδομάδας. Η προμήθεια μπορεί να γίνεται χωρίς μεσάζοντες. Προϊόντα για τη λειτουργία καφενείου μπορούν να προμηθεύονται από δομές όπως ο Μη-Κερδοσκοπικός Συνεταιρισμός για την Αλληλέγγυα Οικονομία “Συν-Άλλοις”, ο οποίος λειτουργεί και ως σημείο διάθεσης των προϊόντων. Εκεί υπάρχουν ελληνικά προϊόντα, τα οποία προμηθεύονται από εγχώριους παραγωγούς και συνεταιρισμούς, με τη μικρότερη δυνατή οικονομική επιβάρυνση για το κοινό. (Συνεταιρισμός Αλληλέγγυας Οικονομίας, <http://synallois.org/>)

Τέτοιες αυτό-διαχειριζόμενες βιοποριστικές διαδικασίες, η εμπειρία δείχνει ότι έχουν σχεδόν πάντα επιτυχία. Όπως ακριβώς λειτουργεί το "Περιβολάκι" στα κάτω Πετράλωνα, το οποίο στήθηκε από 6 ανέργους και καταφέρνει να τους εξασφαλίζει τα απαραίτητα ώστε να ανταπεξέρθουν στις οικονομικές τους ανάγκες, όπως ανέφεραν οι ίδιοι έπειτα από προσωπική επαφή. (Συνεταιριστικό Καφενείο Περιβολάκι, <http://www.solidarity4all.gr/>) Άλλο παρόμοιο παραδείγματα είναι η κολεκτίβα ζερμινάλ στη Θεσσαλονίκη, ένα αυτοδιαχειριζόμενο καφενείο, το Παγκάκι στο Κουκάκι, επίσης καφενείο, το 'belleville sin patron', συνεργατικό αυτοδιαχειριζόμενο καφενείο στη Θεσσαλονίκη, το συνεργατικό καφενείο Ακαδημίας Πλάτωνος, το Myrtillo στο Ν. Ηράκλειο και πολλά άλλα., από τα οποία

μπορούμε να αντλήσουμε πληροφορίες για την επιτυχή οργάνωση του καφενείου των αστέγων. (Συνεργατικό καφενείο Ακαδημίας Πλάτωνος, <http://www.solidarity4all.gr/>)

Ο σχεδιασμός αυτής της δράσης, θα έχει ως στόχο όλοι όσοι εργάζονται να είναι ασφαλισμένοι και να πληρώνονται, μοιραζόμενοι τα χρήματα ανάλογα με την εργασία του καθενός. Μακροπρόθεσμος στόχος είναι, αφού καλυφτεί το αρχικό κεφάλαιο και όλες οι πάγιες ανάγκες λειτουργίας του καφενείου, το υπόλοιπο κέρδος να αποταμιεύεται, με σκοπό, είτε την επέκταση των δραστηριοτήτων της συνεργατικής αλληλεγγύης, είτε την στήριξη για εξάπλωση παρόμοιων εγχειρημάτων, καθώς και του ΤΠΑ (Ταμείο Προστασίας Αστέγων). Στην συνέχεια και εφόσον η κίνηση έχει επιτυχία μπορεί να επιδιωχθεί και δημιουργία Κοινωνικής Επιχείρησης (η μορφή της έχει αναλυθεί στην Ενότητα Α στο υποκεφάλαιο «Κοινωνική Οικονομία») από τους ίδιους τους αστέγους, με δέσμευση να προσφέρει και μελλοντικά απασχόληση σε αστέγους και ευπαθείς κοινωνικά ομάδες.

Θα μπορούσε, ακόμα, να γίνει συμφωνία για παραχώρηση χώρων στη γύρω περιοχή, όπου θα πραγματοποιούνται εκδηλώσεις (καλλιτεχνικές, γαστρονομικές βραδιές, συζητήσεις κ.α.) και τα έσοδα θα διατίθενται στους αστέγους. Υπάρχουν πολλοί αυτοδιαχειριζόμενοι χώροι συλλογικοτήτων και αντίστοιχων ομάδων (όπως το ΒΟΞ στα Εξάρχεια), με τις οποίες μπορεί να επέλθει συνεργασία και μπορούν να αξιοποιηθούν για αυτές τις δράσεις, καθώς και για ψυχαγωγικές εκδηλώσεις, εκδηλώσεις επαγγελματικού προσανατολισμού κ.α., από ειδικούς που προτίθενται να συμμετέχουν εθελοντικά και οι οποίες θα είναι ανοιχτές στο ευρύ κοινό.

Εξαιρετικό, παράδειγμα, δράσεις για απασχόληση ευπαθών ομάδων, αποτελεί το Ίδρυμα Barka, το οποίο δημιουργήθηκε το 1989 από τους Barbara και Tomasz Sadowski, στην Πολωνία. Πρόκειται για ένα εναλλακτικό σύστημα υποστήριξης αστέγων, πρώην φυλακισμένους, ναρκομανείς κ.α., το οποίο τους προσφέρει τη δυνατότητα επανένταξης στη κοινωνική και οικονομική ζωή, εντάσσοντάς τους σε αγροτικές κοινότητες, με βάση τις αρχές της αμοιβαίας βοήθειας, συνεργασίας και ευθύνης, βοηθώντας παράλληλα και ντόπιους για εύρεση εργασίας στις αγροτικές κοινότητες. Το Ίδρυμα Barka ως και το 2013, είχε συμβάλει στην δημιουργία 40 τέτοιων αγροκτημάτων, με το καθένα να στοχεύει στο να εξελιχθεί σε πλήρως αυτόνομο συνεταιρισμό, στην υλοποίηση πάνω από 70 κέντρων κοινωνικής ένταξης, τα οποία παρέχουν επαγγελματική κατάρτιση, βοηθώντας τους

πολίτες να γίνουν αυτοαπασχολούμενοι, ενώ παράλληλά τους προσφέρουν νομικές και οργανωτικές συμβουλές και στην πραγματοποίηση 100 συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, οι οποίες δεσμεύουν τις οργανώσεις και τις πρωτοβουλίες της κοινωνίας των πολιτών, τις τοπικές αρχές και τους κοινωνικούς επιχειρηματίες και τους δίνουν το ερέθισμα να αναπτύξουν τοπικές λύσεις για την καταπολέμηση της φτώχειας και τη δημιουργία θέσεων εργασίας. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013)

Τέλος, «η θεωρία, η πράξη και τα παραδείγματα του Μοντραγκόν, της Μαριναλέντα, της Ανάβρας, των αυτόνομων εναλλακτικών κοινωνικών, δημιουργικών και αυτοδιαχειριζόμενων παραγωγικών συλλογικών συνεταιριστικών πρωτοβουλιών, δομών και δράσεων που φυτρώνουν από τα κάτω, ζουν και αποδίδουν σ' όλη την Ελλάδα και οι Ολοκληρωμένοι Αναδασμοί στο κέντρο και την περιφέρεια, ανοίγουν το δύσκολο δρόμο της ριζικής αλλαγής που αποφασίζουν να πάρουν οι ενεργοί, υπεύθυνοι, μορφωμένοι και συνειδητοί πολίτες». (Ρόκος, 2014 Β)

6. Μέσα – Μέθοδοι – Διαδικασίες Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού για το πρόβλημα των αστέγων της Αθήνας

Το ζήτημα των αστέγων, όπως έχει αναφερθεί, είναι ιδιαίτερα πολύπλοκο και πολύ εύκολα στη προσπάθεια να βρεθεί λύση μπορεί να δημιουργηθεί μία κατάσταση "ιδρυματοποίησης" και εκ νέου περιθωριοποίησης τους. Για το λόγο αυτό πρέπει ο σχεδιασμός να είναι πολύ προσεκτικός, να συμμετέχουν σε αυτόν ειδικοί επιστήμονες, φορείς και οργανώσεις με εμπειρία σε αντίστοιχα προβλήματα και να ακολουθούνται επιτυχημένα παραδείγματα.

Τα Μέσα, οι Μέθοδοι και οι Διαδικασίες του Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού για το πρόβλημα των αστέγων της Αθήνας, περιλαμβάνουν τις μεθόδους ανακαίνισης ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κτηρίου, τις μεθόδους βελτίωσης της κατάστασης του κτηρίου (π.χ. εξοικονόμησης ενέργειας), τις μεθόδους εξοικονόμησης (ενέργειας, εξοπλισμού, υλικών), την δημιουργική αξιοποίηση της ολοκλήρωσης των δυνατοτήτων των τεχνολογικών εξελίξεων, τις νέες τεχνολογίες (δημιουργία ηλεκτρονικής βάσης για καταγραφή διαθέσιμων κτηρίων και κατάταξη αυτών ανάλογα με την κατάσταση που βρίσκονται- GIS/ τηλεπισκόπηση, υλικών, ανθρώπινου δυναμικού), τις μεθόδους επανένταξης των αστέγων στην κοινωνική και οικονομική ζωή και το θεσμικό πλαίσιο, καθώς και τις θεσμικές πρωτοβουλίες, που προτείνεται να διέπουν την δράση.

Μέθοδοι ανακαίνισης και βελτίωσης της κατάστασης του κτηρίου

Αφού γίνει επιλογή του προς αξιοποίηση κτηρίου, πρέπει να πραγματοποιηθεί μία αυτοψία του κτηρίου και των εσωτερικών χώρων, ώστε να αξιολογηθεί ο χώρος από πλευράς κλίμακας καθώς και η κατάσταση της εσωτερικής κατασκευής και του κελύφους. Πρέπει να καταγραφούν οι διαθέσιμοι χώροι και να μελετηθούν από ειδικούς επιστήμονες- αρχιτέκτονες, ώστε να εκπονήσουν σενάρια για την βέλτιστη αξιοποίηση τους, με σκοπό την καλύτερη φιλοξενία των αστέγων.

Σημαντικό είναι να γίνει και μία αρχική κοστολόγηση από μηχανικούς, αλλά και τεχνίτες, προσπαθώντας να παραχθούν τα βέλτιστα αποτελέσματα με όσο το δυνατό μειωμένο κόστος, δηλαδή πραγματοποιώντας τις μικρότερες παρεμβάσεις, ώστε να επιτευχθούν τα αναμενόμενα αποτελέσματα. (Μανούσης κ.α., 2012)

Στη περίπτωση μελέτης, όπου θα πραγματοποιηθεί αλλαγή χρήσης, σημαντικό είναι στα αρχικά στάδια του σχεδιασμού επανάχρησης να υπάρξει μία εκτενής διερεύνηση των αλλαγών που απαιτούνται, καθώς και εκτενής έρευνα για τις επιπτώσεις που αυτή θα επιφέρει στον περιβάλλοντα χώρο.

Έπειτα από την απόφαση των συνολικών εργασιών, οι οποίες θα πραγματοποιηθούν στο χώρο, ακολουθεί ο σχεδιασμός της ολοκληρωμένης μελέτης αποκατάστασης και επανάχρησης του κτηρίου από την διεπιστημονική ομάδα των μελετητών, η οποία θα περιλαμβάνει αναλυτικά όλες τις δυνατότητες και τους περιορισμούς που προκύπτουν. Σε αυτό το στάδιο, απαραίτητη είναι η προσπάθεια επίλυσης όλων των δομικών προβλημάτων, τα οποία αντιμετωπίζει ένα κτήριο που έχει μείνει αναξιοποίητο για μεγάλο χρονικό διάστημα. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι, αφού αποκατασταθούν οι φθορές στο κέλυφος και το εσωτερικό του κτηρίου και κατασκευαστούν οι υδραυλικές και ηλεκτρολογικές εγκαταστάσεις, οι εγκαταστάσεις αποχέτευσης και θέρμανσης, να γίνει μία μελέτη και για την αισθητική αναβάθμιση του κτηρίου, γεγονός που θα επηρεάσει και το περιβάλλοντα χώρο. Σκοπός της δράσης, όπως έχει τονιστεί, δεν είναι απλά η πρόχειρη στέγαση των ανθρώπων που βρίσκονται σε ανάγκη, αλλά η δυνατότητα παροχής ενός σπιτιού, όπου θα ζουν αξιοπρεπώς και θα έχουν όλες τις παροχές, που ο καθένας έχει στο σπίτι του. Σημαντική είναι, λοιπόν, η δημιουργία, από την ομάδα των μηχανικών, νέας κάτοψης, στην οποία θα παρουσιάζονται με όλες τις λεπτομέρειες οι χώροι, όπως αυτοί διαμορφώθηκαν, ώστε να διορθωθούν τυχόν λάθος εκτιμήσεις στην αρχική μελέτη, να γίνει ο χώρος, όσο το δυνατό, περισσότερο λειτουργικός, με τις λιγότερες δυνατές παρεμβάσεις και με την ταχύτερη διαδικασία εργασιών. Ακολουθώντας τη μεθοδολογία αυτή ελαχιστοποιούνται και οι απρόβλεπτες δαπάνες. Έτσι, έχοντας το αρχικό προσχέδιο, και έπειτα από συζήτηση με την ομάδα και εντοπισμό των αδύνατων σημείων, θα διατυπωθεί το τελικό σχέδιο.

Τα παραπάνω σχέδια, θα δοθούν στην ομάδα των τεχνικών, οι οποίοι σε συνεργασία με τις Ελεύθερες Δημιουργικές Συμμετοχικές Πρωτοβουλίες και Δράσεις πολιτών, όπως αυτές αναπτύχθηκαν στο κεφάλαιο για τα «Υποκείμενα του Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού», θα υπολογίσουν και το ακριβές χρονοδιάγραμμα των εργασιών. Σε αυτό το στάδιο είναι ιδιαίτερα σημαντικό ο κάθε ένας που θα συμμετέχει στη δράση να ορίσει από την αρχή τον χρόνο που προτίθεται να αφιερώσει και την εργασία που αναλαμβάνει να διεκπεραιώσει. Η κίνηση

στηρίζεται στην αυτενέργεια και την εθελοντική δράση των πολιτών και η επιτυχία της θα διασφαλιστεί από την αξιοπιστία, τη διάθεση για εργασία και την δημιουργικότητά τους.

Ιδιαίτερα σημαντικό για την ομαλή πορεία των εργασιών και την τήρηση του χρονοδιαγράμματος είναι η έγκαιρη προμήθεια των υλικών, γι' αυτό και πρέπει να διασφαλιστεί ότι οι σύλλογοι, οι ομάδες, τα σωματεία ή οι μεμονωμένοι επαγγελματίες, που έχουν προσφέρει τα υλικά, θα είναι τυπικοί στην συμφωνία παραχώρησης. Απαιτείται προσοχή στο στάδιο αυτό, καθώς οι εργασίες πρέπει να εκτελούνται με μεγάλη ακρίβεια, διότι λάθη οδηγούν σε οικονομικές επιβαρύνσεις και χρονικές καθυστερήσεις, που μπορεί να οδηγήσουν σε αδυναμία υλοποίησης του εγχειρήματος.

Πολύ σημαντικό είναι η διατύπωση μέτρων και συγκεκριμένων δράσεων για την συντήρηση του κτηρίου σε όλη τη διάρκεια της παραχώρησης του. Σκοπός της δράσης, άλλωστε, είναι να δοθεί λύση στο πρόβλημα των αστέγων και να αποτελέσει η συγκεκριμένη πρόταση παράδειγμα και για άλλα διαθέσιμα κτήρια σε όλη την Ελλάδα. Για το σκοπό αυτό θα πρέπει να γίνει ένα κάλεσμα σε τεχνίτες και διάφορα συνεργεία, καθώς και σε αστέγους και ανέργους, οι οποίοι είναι πρόθυμοι να παρέχουν την εργασία τους όταν χρειαστεί. Μπορεί να δημιουργηθεί και κάποια ηλεκτρονική βάση διαθεσιμότητας υλικών και ανθρώπινου δυναμικού ή να πραγματοποιηθεί συμμετοχή σε κάποια από τις ήδη υπάρχουσες πλατφόρμες, στην οποία συμμετέχουν διάφορα δίκτυα, σύλλογοι, αλληλέγγυες και ανεξάρτητες ομάδες πολιτών και ενημερώνουν για τις ανάγκες που προκύπτουν σε εξοπλισμό, υλικά ή παροχή υπηρεσιών. Σε αυτή τη πλατφόρμα μπορούν και οι άστεγοι, που θα επωφεληθούν από τη συγκεκριμένη δράση, να προσφέρουν την εργασία τους σε αντίστοιχα εγχειρήματα, ανάλογα με την ειδικότητά τους.

Επικοινωνία της δράσης στους αστέγους και προώθηση συνεργασίας για την υλοποίηση

Για να καταστεί εφικτή η παράθεση μίας ολοκληρωμένης πρότασης για την στέγαση αστέγων σε κάποιο δημόσιο οίκημα είναι απαραίτητο να συλλεχθούν κάποια ποιοτικά στοιχεία για τους αστέγους, γενικά, και ειδικότερα για αυτούς που πρόκειται να φιλοξενηθούν στο υπό μελέτη κτήριο. Για το σκοπό αυτό μπορεί να συγκροτηθεί ερωτηματολόγιο, το οποίο θα αποσκοπεί στην εύρεση προσωπικών

στοιχείων και θα γίνει σε μορφή συζήτησης με τους ενδιαφερόμενους (αυτά τα στοιχεία μπορούν να φανούν χρήσιμα και για την προληπτική δράση, καθώς από την ανάλυση των λόγων που οδήγησαν τους ερωτηθέντες σε χάσιμο της στέγης, μπορεί να βρεθεί πού ακριβώς χρειάζεται να δοθεί περισσότερο προσοχή, ώστε να μειωθεί ο αριθμός των ατόμων που είναι άστεγοι). Το κυριότερο, όμως, είναι να συλλεχθούν ποιοτικά στοιχεία για τον τύπο υποστήριξης που επιθυμούν οι ίδιοι να λάβουν, τις προτάσεις και ιδέες που αυτοί έχουν για την δράση και αν επιθυμούν να λάβουν ενεργά μέρος στο εγχείρημα για την στέγαση τους.

Η προσέγγιση των ατόμων, που πρόκειται να φιλοξενηθούν, μπορεί να γίνει σε χώρους όπου συγκεντρώνονται, όπως κέντρα ημέρας των Δήμων, κοινωνικά δίκτυα και συσσίτια, όπου μπορούν να υπάρξουν ενημερωτικές εκδηλώσεις και όποιος ενδιαφέρεται να προσεγγίζει την ομάδα δράσης για περαιτέρω ενημέρωση. Αν ο αριθμός των ενδιαφερομένων ξεπεράσει τον αριθμό αυτών που μπορούν να στεγαστούν στο πρώτο κτήριο, θα οριστούν κριτήρια, όπως αν έχουν κάποιο πρόβλημα υγείας, την κατηγορία στην οποία ανήκουν, καθώς άστεγοι θεωρούνται και οι άνθρωποι που φιλοξενούνται σε κάποιο σπίτι, αλλά ίσως είναι επιτακτικότερο να επιλυθεί το ζήτημα γι' αυτούς που δεν έχουν ούτε αυτή τη δυνατότητα και διαμένουν στο δρόμο ή σε επισφαλείς συνθήκες κατοικίας. Βέβαια, η ομάδα αυτή, συνήθως, είναι περισσότερο δύσπιστη, δύσκολα προσεγγίσιμη και απρόθυμη να συμμετέχει σε τέτοιες δράσεις. Ωστόσο, η σωστή προσέγγιση, η επαφή για συμβουλές με ψυχολόγους και ο χαρακτήρας της συγκεκριμένης δράσης, ο οποίος ως επίκεντρο, κύριο και μοναδικό οδηγητή έχει τον ίδιο τον άνθρωπο και τις ανάγκες του και μελετάει το ζήτημα με σεβασμό, στηριζόμενο μόνο στην αρχή της αλληλεγγύης και αποποιούμενο οποιαδήποτε έννοια φιλανθρωπίας, πιστεύεται ότι θα αγκαλιαστεί από όλους τους άστεγους, όπως ακριβώς έγινε με την Σχεδία, οργάνωση που διέπεται από τις ίδιες αρχές. Τα στοιχεία των υπολοίπων μπορούν να κρατούνται για επόμενα κτήρια, που θα χρησιμοποιηθούν ή για κάλεσμα σε περίπτωση που κάποιος από αυτούς που θα στεγαστούν βρει μόνιμη κατοικία ή φύγει για προσωπικούς ή άλλους λόγους.

Προβλήματα μπορεί να προκύψουν, καθώς άγνωστοι μεταξύ τους άνθρωποι θα κληθούν να κατοικήσουν μαζί, για το λόγο αυτό θα θεσπιστούν κάποιοι «κανόνες» που θα διασφαλίζουν την ομαλή συμβίωση και την αποφυγή προβλημάτων.

Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στη περίπτωση που ανάμεσα στους αστέγους υπάρχουν χρήστες ουσιών ή ψυχικά ασθενείς. Τα άτομα αυτά θα πρέπει, αρχικά, να παραπέμπονται στον ΟΚΑΝΑ για απεξάρτηση και σε ομάδες στήριξης για ασθενείς με ψυχικά νοσήματα (πιθανός να υπάρχει για αυτό συνεργασία με τη ψυχιατρική κλινική του Πανεπιστημίου Αθηνών) και να εντάσσονται στη δράση, μόνο όταν απεξαρτηθούν ή όταν οι ειδικοί επιστήμονες κρίνουν ότι αυτό δε θα δημιουργήσει προβλήματα στους ίδιους και στους υπόλοιπους συμμετέχοντες. Ακόμα και όταν κατοικήσουν στα κτήρια θα πρέπει να παρακολουθούνται από ομάδα εθελοντών επιστημόνων.

Ομάδες προβολής της δράσης

Η συγκεκριμένη δράση, που διέπεται από τις αρχές και αξίες της Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης, και ως μεθοδολογία επίλυσης του προβλήματος των αστέγων της Αθήνας προτείνει τον Ολοκληρωμένο Αστικό Αναδασμό, προϋποθέτει ότι η κοινωνία και οι εμπλεκόμενοι φορείς και συλλογικότητες θα συμμετέχουν ενεργά στη λήψη αποφάσεων, στο σχεδιασμό των μέτρων και δράσεων, στην υλοποίηση και στις δράσεις ανάδρασης.

Καθοριστικό βήμα, επομένως, είναι η ενημέρωση της κοινωνίας, η δημόσια διαβούλευση και η συνεργασία όλων που συμμετέχουν στη δράση. Η ενημέρωση των πολιτών μπορεί να γίνει με εκδηλώσεις, συζητήσεις, δράσεις ευαισθητοποίησης, όπως εκδηλώσεις στο ΕΜΠ ή σε άλλους χώρους, δημόσιο διάλογο, τοπικές εφημερίδες, Μ.Μ.Ε., ερωτηματολόγια, έρευνες, κάλεσμα συνελεύσεων της τοπικής κοινωνίας, εκδηλώσεις σε δίκτυα με τα οποία θα υπάρξει συνεργασία και δικτυακή επικοινωνία, μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, με άτομα και φορείς (επιστημονικούς, κρατικούς, εθελοντικούς).

Η ενημέρωση θα βοηθήσει στο κάλεσμα όσο το δυνατόν περισσότερων εθελοντών, στη συζήτηση και στην ύπαρξη προτάσεων μέσα από αυτή, καθώς και στην εφαρμογή της ιδέας και σε άλλες περιοχές.

Σημαντικό είναι να δοθούν ενημερωτικά φυλλάδια στους πολίτες της γειτονικής περιοχής, ώστε να συζητηθεί ο προτεινόμενος σχεδιασμός, να ακουστούν αντιρρήσεις και προτάσεις των κατοίκων, οι οποίοι γνωρίζοντας τη περιοχή θα μπορέσουν να βοηθήσουν ουσιαστικά για τον επιτυχή σχεδιασμό. Η τοπική

κοινωνία, ίσως, αντιδράσει στην υλοποίηση του σχεδίου στέγασης αστέγων. Η προκατάληψη απέναντι στους αστέγους μπορεί να οδηγήσει σε περιθωριοποίηση και διακρίσεις. Γι' αυτό είναι σημαντική και η προσεκτική επιλογή του γεωγραφικού χώρου όπου θα εφαρμοστεί η πρόταση στέγασης. Τα προτεινόμενα κτήρια βρίσκονται σε περιοχές όπου η εμπειρία δείχνει ότι μία τέτοια κίνηση είναι αποδεκτή, καθώς μεγάλο μέρος το κόσμου βρίσκεται σε δυσμενή οικονομική κατάσταση και βρίσκει τέτοιες δράσεις ιδιαίτερα χρήσιμες, ενώ θεωρείται αναβάθμιση της περιοχής η επανάχρηση του κτηριακού αποθέματος, αφού τα κτήρια αυτά τη δεδομένη στιγμή αποτελούν εστίες εγκληματικότητας, παραβατικότητας και αισθητικής υποβάθμισης του τοπίου. Η πρόταση άλλωστε, αφορά μικρά κτήρια που δε δίνουν την αίσθηση γκετοποίησης και στόχος είναι τα άτομα να θεωρηθούν γείτονες από την τοπική κοινότητα.

Η ενημέρωση θα συμβάλει, επιπλέον, στην άρση της αντίληψης ότι οι άστεγοι είναι άνθρωποι που ζουν στην ανομία και στη παραβατικότητα. Είναι γεγονός ότι η συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα έχει μεγάλο ποσοστό αποκλίνουσας συμπεριφοράς, ωστόσο δε πρόκειται για καθολική κατάσταση, ενώ πολλές φορές αυτό είναι απόρροια της περιθωριοποίησης της από τη κοινωνία. Για το σκοπό αυτό στις δράσεις ενημέρωσης, ιδιαίτερα σημαντικό, είναι να συμμετέχουν οι ίδιοι οι άστεγοι, ώστε να υπάρξει μία ουσιαστική συζήτηση ανάμεσα σε αυτούς και στις τοπικές κοινωνίες.

Για να επιτευχθεί, όμως, μία ουσιαστική συμμετοχική διαδικασία, πρέπει όλοι να έχουν πρόσβαση σε όλα τα δεδομένα, ώστε να είναι σε θέση να διαμορφώσουν την γνώμη και τις προτάσεις τους.

Προγράμματα επανένταξης

Η πρόταση στοχεύει στην επίλυση του ζητήματος των αστέγων και όχι στην αναπαραγωγή των μέχρι σήμερα μερικών και αποσπασματικών μέτρων στήριξης τους, κυρίως σε περιόδους εκλογών, με μοναδικό σκοπό την εξυπηρέτηση μικροκομματικών συμφερόντων. Γι' αυτό δεν σταματά στην στέγαση τους, για κάποιο χρονικό διάστημα, αλλά επιδιώκεται η ολική επανένταξη τους στην τοπική κοινωνία, μέσω της δυνατότητας συμμετοχής στις συμβατικές υπηρεσίες, της άρση της απομόνωσης και της ένταξης τους στην αγορά εργασίας. Σε αυτό, «σύμμαχοι» πρέπει να είναι η Τοπική Αυτοδιοίκηση και το κράτος, το οποίο οφείλει να

λειτουργεί ως μοχλός κοινωνικής πρόνοιας, οι διάφοροι σύλλογοι εργαζομένων και τα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα.

Σε αυτήν την κατεύθυνση σπουδαία είναι η ενθάρρυνση συμμετοχής των ατόμων σε τοπικές δραστηριότητες, όπως αθλητικές δραστηριότητες (σπουδαίο παράδειγμα αποτελεί η εθνική αστέγων, η οποία ξεκίνησε το 2006 με στόχο την ανάδειξη των προβλημάτων και την υποστήριξη ευπαθών ομάδων και αποτελεί πρωτοβουλία της «Διογένης ΜΚΟ»), (ΣΧΕΔΙΑ για την καμπάνια «Γκολ στη φτώχεια», <http://www.shedia.gr/>) η συμμετοχή σε τοπικές θεατρικές ομάδες, σε εργαστήρια και προγράμματα κατάρτισης. Όπως έδειξε έρευνα από το επιτυχημένο παράδειγμα της εθνικής αστέγων, το οποίο στάθηκε και η αφορμή για το ξεκίνημα της ιδέας του περιοδικού δρόμου Σχεδία, τα άτομα που συμμετείχαν σε μεγάλο ποσοστό στη πορεία κατάφεραν να επανενταχθούν στη κοινωνία και να ξεπεράσουν σημαντικά προβλήματα, τα οποία αντιμετώπιζαν, ακόμα και απεξάρτηση από ουσίες.

Με δεδομένο ότι ο εγκλωβισμός σε ένα σπιράλ ανεργίας – αστεγίας, τις περισσότερες φορές, οδηγεί στην παραίτηση από την προσπάθεια εύρεσης τόσο δουλειάς όσο και στέγης, σημαντικό είναι να σχεδιαστούν μέτρα και δράσεις για την εύρεση εργασίας.

Προς αυτή τη κατεύθυνση, η έμφαση θα πρέπει να δοθεί στη βελτίωση των ικανοτήτων του, με σκοπό να επιστρέψει στην αγορά εργασίας. Αυτό πρέπει να γίνει μέσω στοχευμένης προσέγγισης με επίκεντρο τις ατομικές ανάγκες και με τον πλέον αποδοτικό από πλευράς κόστους τρόπο. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή για κοινωνικές επενδύσεις, <http://eur-lex.europa.eu/>)

Σε όλο αυτό μπορούν να αξιοποιηθούν και προγράμματα για απασχόληση καθηγητών, οι οποίοι είναι σε διαθεσιμότητα. Θα μπορούσαν να προσφέρουν τις γνώσεις τους στους αστέγους, ώστε να ενισχύσουν το επαγγελματικό τους προφίλ. Παραδείγματα αποτελούν η εκμάθηση κάποιας ξένης γλώσσας ή ακόμα και ελληνικών σε αλλοδαπούς, δράση στην οποία θα μπορούσαν να συμμετέχουν και άνεργοι ή εθελοντές ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, σύμβουλοι επαγγελματικού προσανατολισμού κ.α.

Επιπλέον, θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν και να επεκταθούν τα προγράμματα διά βίου μάθησης και επαγγελματικής κατάρτισης, μέσω της συνεργασίας με Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας (Πανεπιστήμια, ΙΕΚ, ιδιωτικές

σχολές), που προσφέρουν θέσεις για σεμινάρια- εργαστήρια κατάρτισης και εκπαίδευσης.

Ακόμα, εθελοντές θα μπορούσαν να βοηθηθούν την σύνταξη του βιογραφικού σημειώματος και στη συνέχεια να δημιουργηθεί μία ηλεκτρονική βάση δεδομένων όπου θα ανταλλάσσονται στοιχεία με site εύρεσης εργασίας και θα έχουν πρόσβαση πιθανοί εργοδότες.

Επιπλέον, μπορούν να αξιοποιηθούν προγράμματα για ανέργους του ΟΑΕΔ και προγράμματα εργασίας ΕΣΠΑ.

Χρήσιμη θα ήταν και η συνεργασία με τις Τοπικές Δράσεις Κοινωνικής Ένταξης για Ευάλωτες Ομάδες (ΤΟΠ-ΕΚΟ), που σκοπό έχουν την κινητοποίηση τοπικών φορέων για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και ταυτόχρονα την προετοιμασία των ωφελουμένων ανέργων. (Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας για τοπικές δράσεις για ευάλωτες ομάδες, <http://www.keko.gr/>)

Επιπρόσθετα, θα μπορούσε να επιδιωχθεί ενσωμάτωση των αστέγων σε πρόγραμμα ΚΟΙΣΠΕ. Το ΚΟΙΣΠΕ εφαρμόζεται τώρα μόνο για ψυχικά ασθενείς, αλλά θα μπορούσε να επεκταθεί και σε άστεγους, δίνοντας τους τη δυνατότητα να έλθουν σε επαφή με επιχειρηματίες, να μιλήσουν για επαγγελματικές ιδέες και να βρουν εργασία.

Συνολικά, όσο αφορά την επανένταξη στην αγορά εργασίας οι προτεινόμενες δράσεις κατάρτισης και επιμόρφωσης για να είναι αποτελεσματικές πρέπει να πραγματοποιηθούν συμπληρωματικά με τις λοιπές δράσεις προώθησης στην αγορά εργασίας σε εθνικό επίπεδο αλλά και με τις ήδη υλοποιούμενες σχετικές δράσεις στον δήμο Αθήνας.

Διαθέσιμες Υπηρεσίες για τους αστέγους

Έχουν ήδη αναλυθεί δράσεις και μέτρα σχετικά με παρεχόμενες υπηρεσίες, (ιατρικές, διδακτικές κ.α.), στο υποκεφάλαιο αυτό γίνεται μία συνοπτική παράθεση της πρότασης σχετικά με τις υπηρεσίες και διατυπώνονται κάποια επιπλέον παραδείγματα.

Πριν από όλα, αναγκαία είναι η διεξαγωγή μελέτης αποτύπωσης των αναγκών των αστέγων (υπάρχουν ήδη πολλές έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί από οργανώσεις και φορείς που ασχολούνται με τα προβλήματα του άστεγου πληθυσμού), ιεράρχηση αυτών και σταδιακός προγραμματισμός μέτρων και δράσεων για την εξυπηρέτησή τους, μέσω της συνεργασίας με όλους τους αρμόδιους φορείς, τις επιστημονικές οργανώσεις, την πολιτεία και τους ίδιους τους αστέγους.

Στη συνέχεια, προτείνεται η από κοινού με τον ΟΤΑ εφαρμογή, τον Δήμο της Αθήνας στη περίπτωση μελέτης, καταγραφή, αξιολόγηση και βελτίωση όλων των υφιστάμενων υπηρεσιών και δομών για τους αστέγους, που είναι διαθέσιμες στην τοπική κοινότητα, ώστε να μη χαθεί χρόνος και πόροι για παροχές που ήδη υπάρχουν. Χρήσιμη, για το σκοπό αυτό, είναι η δημιουργία ενός χάρτη, που θα δείχνει την κατανομή των υπηρεσιών στην περιοχή, με μία σύντομη αξιολόγηση αυτών. Οι εξεταζόμενες υπηρεσίες είναι τόσο κοινωνικές και υγειονομικές όσο και υπηρεσίες εκπαίδευσης, απασχόλησης και ψυχαγωγίας. Με τον τρόπο αυτό θα είναι δυνατή η αποτελεσματικότερη, ταχύτερη και αποδοτικότερη αξιοποίηση των διαθέσιμων κοινωνικών υπηρεσιών, ο σχεδιασμός για την δημιουργία νέων, καθώς και η σύνδεση, ο συντονισμός και η συνεργασία, όπου αυτό είναι εφικτό.

Θεσμικό πλαίσιο

Αρχική σκέψη ήταν η δημιουργία συλλόγου, ο οποίος θα αιτούνταν, από τον δημόσιο φορέα, την παραχώρηση χρήσης, με σκοπό την στέγαση αστέγων. Το νομικό πλαίσιο το οποίο υποστηρίζει την παραχώρηση βρίσκεται στο άρθρο 5 του Α.Ν. 1331/1949, όπου ορίζεται ότι «με απόφαση του Υπουργικού συμβουλίου μπορούν να παραχωρούνται ακίνητα του Δημοσίου προς ιδρύματα ή οργανισμούς ή σωματεία κοινής ωφελείας, προς εκπλήρωση των ειδικών σκοπών τους. Εξυπακουόμενος όρος είναι η χρησιμοποίηση των ακινήτων του Δημοσίου για τον σκοπό της παραχωρήσεως, αδιαφόρως του κατά πόσον ο όρος αυτός αναγράφεται στη σχετική πράξη». Υπάρχει ακόμα, και η γνωμοδότηση του ΝΣΚ την υπ' αριθμό 2009/2001 για παραχώρηση χώρου σε σωματείο. Το βασικό πρόβλημα, το οποίο θα καλούσαν να αντιμετωπίσει ο σύλλογος είναι ότι η παραχώρηση άπτεται στην κρίση του Υπουργικού Συμβουλίου, στην περίπτωση μας του Υπουργείου Εργασίας Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας και πολλές φορές η διαδικασία είναι χρονοβόρα και χωρίς τα επιθυμητά αποτελέσματα. Στην περίπτωση που προχώραγε η δημιουργία συλλόγου, απαραίτητη θα ήταν η περαιτέρω διερεύνηση του νομικού

πλαισίου, καθώς μπορεί να έχει τροποποιηθεί ή να έχει παραμέτρους, που δεν έχουν μελετηθεί διεξοδικά. Για την ίδρυση του συλλόγου, απαιτούνται 20, τουλάχιστον, ενήλικες, οι οποίοι συνέρχονται και αποφασίζουν το καταστατικό, που θα διέπει τη λειτουργία του και ορίζουν προσωρινή διοικούσα επιτροπή, η οποία θα αναλάβει να διεκπεραιώσει τα της νομίμου συστάσεως του σωματείου σύμφωνα με το Νόμο. Το συνολικό κόστος σύστασης του συλλόγου κυμαίνεται περίπου στα 600 ευρώ. Εφόσον θα προχωρούσε η σύσταση συλλόγου, στη πορεία θα μπορούσαν σε αυτό να συμμετέχουν και οι άστεγοι, οι οποίοι θα στεγάζονταν στο κτήριο, ώστε να είναι ενεργά μέλη της λήψης αποφάσεων.

Ωστόσο, στη περίπτωση μελέτης, όπου το κτήριο παραχώρησης ανήκει στο ΙΚΑ, ισχύει ότι τα Ασφαλιστικά Ταμεία δε μπορούν να προβούν σε απευθείας παραχώρηση χρήσης, παρά μόνο σε κάποιο δημόσιο φορέα, σε άλλη περίπτωση απαιτείται να διετάχθη διαγωνισμός, με όλες τις καθυστερήσεις που αυτό φέρει. Για το λόγο αυτό θεωρείται προτιμότερο, μία τέτοια δράση να πραγματοποιηθεί υπό την αιγίδα του ΕΜΠ, άλλωστε έτσι θα διασφαλιστεί ότι δε πρόκειται να εξυπηρετήσει κανένα ιδιωτικό συμφέρον, θα πραγματοποιηθεί η διαδικασία σε μικρότερο χρόνο και δε θα αντιμετωπιστεί με καχυποψία από τους πολίτες και το κράτος.

Ακόμα και στη περίπτωση παραχώρησης χρήσης από το ΙΚΑ σε δημόσιο φορέα πρέπει να γίνει ως εκμίσθωση, με ένα συμβολικό αντίτιμο, το οποίο θα συμφωνηθεί με τον φορέα κατά την σύνταξη της συμφωνίας παραχώρησης, σε αντίθετη περίπτωση οι ασφαλισμένοι του Ταμείου μπορούν να προβούν σε κατηγορία απιστίας και να διώξουν ποινικά τους εμπλεκόμενους φορείς.

Ουσιαστικά, η παραχώρηση θα έχει ανταποδοτικό χαρακτήρα, το ακίνητο θα παραδοθεί από το ΙΚΑ στην ομάδα του ΕΜΠ και θα επισκευασθεί με έσοδα που θα βρει το ΕΜΠ (η διαδικασία για την ανεύρεση πόρων αναλύεται στο κεφάλαιο της «Υλικής βάσης του Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού»). Για το σκοπό αυτό θα υπογραφεί μία σύμβαση 10 ή παραπάνω ετών, ανάλογα με την κατάσταση στην οποία βρίσκεται το κτήριο προς παραχώρηση, και θα οριστεί ένα χρονοδιάγραμμα εργασιών (ανάλογα με τις απαραίτητες επισκευές και ανακαινίσεις) και λειτουργίας. Απαραίτητη είναι η μη μεταβίβαση σε τρίτους του ακινήτου και ο έλεγχος τήρησης των όρων, σε περίπτωση μη τήρησης αυτών ο Ασφαλιστικός Φορέας θα έχει το δικαίωμα αυτοδίκαιης ανάκλησης της παραχώρησης και επάνοδο της κυριότητας χρήσης του ακινήτου στο φορέα διαχείρισης. Με το πέρας του χρονικού διαστήματος

παραχώρησης θα συζητιέται εκ νέου η ανανέωση της σύμβασης. Τα κτήρια αυτά, εφόσον θα έχουν διαμορφωθεί για στέγαση ευάλωτου πληθυσμού, θα είναι οικονομικά ασύμφορο να αλλάξουν χρήση. Αν σε βάθος χρόνου το ζήτημα των αστέγων επιλυθεί ή μειωθεί σε μεγάλο βαθμό θα μπορούν να ενοικιαστούν έναντι χαμηλού ενοικίου από αδύναμες οικονομικά ομάδες πληθυσμού, όπως οι πολύτεκνοι, ή ακόμα και από τους ίδιους τους άστεγους, που αρχικά φιλοξενήθηκαν σε αυτά. Όπως προβλέπεται και από τον Ν. 4038/12 στο Άρθρο 27: «Σε περίπτωση λήξης της σύμβασης μίσθωσης, εκμετάλλευσης ή άλλης συναφούς σύμβασης ορισμένου χρόνου ακινήτου που ανήκει σε ΦΚΑ ή καταγγελίας των συμβάσεων αυτών από τον ΦΚΑ για λόγους που ανάγονται στο πρόσωπο του αντισυμβαλλόμενου ή από τον ίδιο τον αντισυμβαλλόμενο, ο ΦΚΑ έχει τη δυνατότητα, με ειδικά αιτιολογημένη απόφαση του Διοικητικού του Συμβουλίου, που λαμβάνεται με αυξημένη πλειοψηφία των 2/3 των παρόντων μελών, να καταρτίζει χωρίς διαγωνισμό, συμβάσεις παραχώρησης της χρήσης ή εκμετάλλευσης των παραπάνω ακινήτων του έναντι μειωμένου, σε σχέση με το προηγούμενο, ή συμβολικού ανταλλάγματος, διάρκειας μέχρι ενός κατ' ανώτατο όριο έτους, με σκοπό τη διατήρηση της μισθωτικής και επιχειρηματικής αξίας των ακινήτων και των θέσεων εργασίας μέχρι την κατάρτιση νέας σύμβασης, εφόσον προκηρυχθεί διαγωνισμός για τη σύναψη νέας σύμβασης εντός δύο μηνών από τη λήξη ή την καταγγελία της σύμβασης και ειδικά στην περίπτωση της λήξης της σύμβασης ορισμένου χρόνου, έχει προηγηθεί τουλάχιστον έξι (6) μήνες πριν την ημερομηνία λήξης της σύμβασης προκήρυξη για τη σύναψη νέας σύμβασης. Συμβάσεις μίσθωσης ακινήτων μεταξύ Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης και Δημοσίου ή Ν.Π.Δ.Δ. μπορούν να συναφθούν με τη διαδικασία της απευθείας ανάθεσης χωρίς να προηγηθεί διαγωνιστική διαδικασία, έπειτα από απόφαση του Διοικητικού τους Συμβουλίου. Κατά τα λοιπά και σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, εφαρμόζονται οι διατάξεις του ΠΔ. 715/1979 (Α'212), του ΠΔ. 34/1995 (Α' 34), του ν.2741/1999 (Α' 199) και του άρθρου 79 του ν.3996/2011 (Α' 170)».

Σε περίπτωση που το ΙΚΑ θελήσει μετά το πέρας του χρονικού διαστήματος παραχώρησης να τα ενοικιάσει ως κατοικίες, άμεσα, αυτό θα είναι εφικτό, αφού πλέον θα είναι έτοιμα για χρήση χωρίς την ανάγκη επισκευών.

Συνολικά, λοιπόν, αφού μελετηθεί με την βοήθεια των κατάλληλων επιστημόνων το νομικό πλαίσιο παραχώρησης χρήσης ακινήτου από το Ασφαλιστικό

Ταμείο σε δημόσιο φορέα, θα δημιουργηθεί η σύμβαση παραχώρησης στην οποία θα περιγράφεται αναλυτικά ο σκοπός του εγχειρήματος, τα μέτρα και οι δράσεις που προβλέπονται για την υλοποίηση του, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις όλων των εμπλεκομένων και το χρονοδιάγραμμα των εργασιών.

Όλα τα παραπάνω σε συνδυασμό με την προσωπική εργασία του καθένα αποτιμούνται με αντικειμενικά και προσυμφωνημένα κριτήρια, από τα Υποκείμενα και τους φορείς του Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού και συγκροτούν τον καταστατικό χάρτη των ποσοστών συμμετοχής αλλά και ευθύνης τους σε αποτελέσματα λειτουργίας του Ολοκληρωμένου Αναδασμού. (Ρόκος, 2013)

Για το ακίνητο στη Μενάνδρου δεν υπάρχουν μισθωτήρια συμβόλαια σε ισχύ γεγονός που διευκολύνει την απρόσκοπτη υλοποίηση οποιασδήποτε απόφασης για την αξιοποίηση του, όπως έχει ήδη επισημανθεί.

7. Πρόληψη

Η πρόληψη είναι ένα από τα βασικότερα μέτρα επίλυσης οποιουδήποτε κοινωνικού και αναπτυξιακού προβλήματος.

Συγκεκριμένα, για το πρόβλημα των αστέγων, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, η πολιτική πρόληψης, αποτελεί στόχο των εθνικών και ευρωπαϊκών προγραμμάτων. Ωστόσο, μέχρι σήμερα, δεν υπάρχει θεσμοθετημένη δράση που να αφορά την πρόληψη του φαινομένου από το κράτος. Ουσιαστικά, ορισμένα μέτρα και δράσεις στο τομέα της πρόληψης, έχουν αναλάβει, και πάλι, οι φορείς του εθελοντικού τομέα.

Αυτό που πρέπει να θυμούνται οι κρατικές αρχές, οι φορείς, οι οργανώσεις, οι συλλογικότητες και οι πολίτες που ασχολούνται με τον σχεδιασμό επίλυσης οποιουδήποτε κοινωνικού προβλήματος είναι ότι «η καρδιά της προβληματικής του αποκλεισμού δε βρίσκεται εκεί που συναντάμαι τους αποκλεισμένους». Άλλωστε, η οριοθέτηση των προβλημάτων μέσω των ομάδων στόχου και όχι των αιτιών που τα παράγουν, έχει ως επακόλουθο το στιγματισμό αυτών των συγκεκριμένων ομάδων καθώς επίσης και την ηθικολογική παρουσίαση του κοινωνικού προβλήματος. (Κοταλακίδης, 2007)

Για να είναι ουσιαστική, λοιπόν, η δράση, απαιτείται ο ολοκληρωμένος σχεδιασμός επανένταξης των ατόμων στην κοινωνία, ώστε να επιτευχθεί η δυνατότητα ανεξάρτητης διαβίωσης τους. Απλά η εύρεση στέγης και προσωρινής εργασίας δεν λύνει το πρόβλημά τους, σε ορισμένες περιπτώσεις το διογκώνει, καθώς αν δεν έχει προβλεφθεί η πολιτική της μακροπρόθεσμης ένταξης στην κοινωνική και οικονομική ζωή, η οποία είναι εφικτή μόνο αν γίνουν ενεργοί πολίτες, αν γνωρίσουν τις αξίες της δια βίου μάθησης, αν διευρύνουν τις δεξιότητές τους και διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους, είναι πολύ εύκολο να ξαναβρεθούν χωρίς στέγη και να παραιτηθούν από κάθε προσπάθεια για ένταξη και συμμετοχή στη κοινωνία.

Τέλος, για την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση του προβλήματος των αστέγων δεν αρκεί η εύρεση λύσης για όσους είναι ήδη άστεγοι, αλλά απαιτείται η προσπάθεια επίλυσης όλων των προβλημάτων που οδηγούν στην έλλειψη στέγης και η έγκαιρη παρέμβαση για την αποτροπή της, διαδικασίες πολύ πιο δύσκολες, καθώς απαιτείται διεξοδική έρευνα, διεπιστημονική συνεργασία και συντονισμός όλων των

αρμόδιων φορέων, εξεύρεση εξατομικευμένων λύσεων και μελέτη της συνολικής φυσικής και κοινωνικοοικονομικής της κάθε φορά πραγματικότητας.

Πέρα, λοιπόν, από τα μέτρα και τις δράσεις που απευθύνονται άμεσα στον άστεγο πληθυσμό, σημαντικό είναι να υπάρχουν και δράσεις που θα εξασφαλίζουν την προφύλαξη των πολιτών από την κατάσταση της απώλειας της στέγης. Τέτοια είναι, μέτρα που θα στοχεύουν στο πρόβλημα των ενοικιαστών με επισφαλή εισοδήματα, στο πρόβλημα του κόστους της κατοικίας, στο πρόβλημα της απουσίας δημόσιων υποδομών σε ό,τι αφορά το τομέα της στέγασης. Σημαντικό μέτρο πρόληψης, προς αυτή τη κατεύθυνση, είναι η θεσμική ρύθμιση για την απαγόρευση κατάσχεσης της κατοικίας και την προώθηση μίας συμφωνίας ανάμεσα σε τράπεζα και οφειλέτη.

8. Ανάδραση

Σημαντικό για την περαιτέρω πορεία της εργασίας και σε συνέχεια της υλοποίησης των δράσεων που προτείνονται, είναι η ανάδραση, η ύπαρξη δηλαδή στοχευόμενων δράσεων που θα βοηθήσουν στον έλεγχο των αρχικών υποθέσεων και της αποτελεσματικότητας των προτεινόμενων μέτρων, με γνώμονα τις αρχές και αξίες της Ολοκληρωμένης Αξιοβιώτης Ανάπτυξης.

Στην κατεύθυνση αυτή, ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η αξιοποίηση της εμπειρίας, της γνώσης και των βιωμάτων της τοπικής κοινωνίας και των αστέγων, μέσω της διαβούλευσης και της ανοιχτής συζήτησης κράτους, φορέων και συλλογικοτήτων, που συμμετείχαν στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση της δράσης.

Ιδιαίτερα βοηθητικό για την ανάδραση θα είναι η καταγραφή προσωπικών αποτελεσμάτων των ίδιων των αστέγων που μετείχαν στην δράση. Με τον τρόπο αυτό και την συνεχή παρακολούθηση της δράσης, θα γίνει εφικτή η αποφυγή αναπαραγωγής των συνηθισμένων πρακτικών που εφαρμόζονται για την επανένταξη των ευπαθών κοινωνικά ομάδων και οι οποίες τις περισσότερες φορές απαλύνουν το πρόβλημα για λίγο, ενώ μακροπρόθεσμα το εντείνουν, δημιουργώντας συνθήκες ιδρυματοποίησης.

9. Συμπεράσματα

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται μία προσπάθεια συνοπτικής συγκέντρωσης όλων των σημαντικών στοιχείων που προέκυψαν από την μελέτη και μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενα για περαιτέρω σκέψη, έρευνα και ανάλυση.

Μελετώντας κανείς το κοινωνικό πρόβλημα των αστέγων, τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα και την Ευρώπη, έρχεται αντιμέτωπος με το παράλογο της «άνισης κατανομής» κτηριακού αποθέματος, δηλαδή τις πολλές κενές, αναξιοποίητες κατοικίες και τους πολλούς πολίτες που στερούνται πρόσβαση σε στέγη.

Το σύγχρονο αίτημα των κοινωνιών, λοιπόν, στρέφεται στο δικαίωμα στην κατοίκηση, τροποποιώντας το αίτημα των προηγούμενων ετών για δικαίωμα στην κατοικία. (Σιατίτσα, 2011)

Εντοπίζοντας την κατάσταση αυτή και λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του στεγαστικού τομέα στην Ελλάδα, με κυριότερα αυτά της κατακερματισμένης, μικρής ιδιοκτησίας, της ανεπαρκούς Στεγαστικής Πολιτικής, η οποία θεωρεί την κοινωνική στέγαση ως μία υπηρεσία γενικού οικονομικού συμφέροντος, της στρεβλωμένης αντίληψης περί ιδιοκτησίας και πρόσβασης στην κατοικία, σε συνδυασμό με τα ολοένα αυξανόμενα ποσοστά του αριθμού των αστέγων, ιδιαίτερα στην πρωτεύουσα της χώρας, γεγονός που γίνεται εύκολα αντιληπτό κάνοντας μία βόλτα, ακόμα και σε κεντρικούς εμπορικούς δρόμους, προχώρησε η ιδέα για την διεξαγωγή της παρούσας μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας.

Ξεκινώντας από την πεποίθηση ότι η διόγκωση του προβλήματος πηγάζει από την επικράτηση της «α-νόητης» αειφόρου ανάπτυξης (Ρόκος, 2001), έχοντας μελετήσει και βεβαιωθεί ότι η μόνη λύση είναι η επικράτηση των αρχών και αξιών της Ολοκληρωμένης Αξιοβίωτης Ανάπτυξης, μίας ανάπτυξης που ουσιαστικά επιβάλλει την αλλαγή νοοτροπίας, η παρούσα μελέτη προσπάθησε να προσεγγίσει το πολύπλευρο και πολύπλοκο πρόβλημα των αστέγων στην Ελλάδα, με περιοχή μελέτης την Αθήνα.

Στη διάρκεια της έρευνας εντοπίστηκαν τα αδύνατα σημεία της επικρατούσας στάσης του κράτους, των οργανώσεων και φορέων, των πολιτών και των ίδιων των

αστέγων, προέκυψαν ορισμένοι αντικειμενικοί περιορισμοί, καθώς και κάποιες δυνατότητες υλοποίησης, από τα οποία διαμορφώθηκαν και οι προτάσεις.

Ξεκινώντας από τις αδυναμίες του κρατικού σχεδιασμού σε ό,τι αφορά το πρόβλημα των αστέγων, γενικά, έγινε αντιληπτό ότι αυτός είναι ατελέσφορος, καθώς οι περιορισμοί πηγάζουν από την συνολική πολιτική που ακολουθεί το ελληνικό κράτος για όλα τα κοινωνικά προβλήματα, που καλείται να αντιμετωπίσει.

Συγκεκριμένα, εφαρμόζει το παράλογο συγκέντρωσης των βασικών αποφάσεων και χάραξης πολιτικής σε κεντρικές δομές, με ταυτόχρονη ύπαρξη διασκορπισμένων αρμοδιοτήτων σε πολλούς φορείς και υπηρεσίες. Το αποτέλεσμα είναι οι αλληλο-επικαλυπτόμενες ευθύνες και η αδυναμία συντονισμού και συνεργασίας. Άμεσο επακόλουθο, είναι τα μέτρα που λαμβάνονται στο τομέα της Οικονομικής, Κοινωνικής, Επιδοματικής και Στεγαστικής Πολιτικής, τομείς εμπλεκόμενους με το υπό διερεύνηση πρόβλημα, να είναι αποσπασματικά, συγκυριακά, ασυνεχή και στις περισσότερες περιπτώσεις ασαφή, τα οποία στηρίζονται κυρίως σε ανούσια περιστασιακή λήψη επιδοματικών παροχών και ευκαιριακές δράσεις φιλανθρωπικού χαρακτήρα, εγκλωβίζοντας τα άτομα σε μία κατάσταση μόνιμης εξάρτησης από αυτά, μη παρέχοντας τους κίνητρα διαφυγής. Όλα αυτά σε συνδυασμό με την έντονη έλλειψη μακροπρόθεσμου προγραμματισμού στις πολιτικές αντιμετώπισης του προβλήματος, η οποία δεν επιτρέπει την ύπαρξη του κατάλληλου χρονικού διαστήματος για αποτελεσματική εφαρμογή των προβλεπόμενων δράσεων και την συχνή μετακίνηση των αρμόδιων υπαλλήλων, την έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού, καθώς και την απουσία προγραμμάτων επιμόρφωσης στους υπαλλήλους των αρμόδιων Υπουργείων και φορέων, έχουν ως αποτέλεσμα την ανεπιτυχή εφαρμογή σχεδίων. Η αδυναμία ολοκληρωμένου σχεδιασμού δημιουργεί, εκτός των άλλων, και ανυπέβλητα εμπόδια συμμετοχής και τήρησης των ευρωπαϊκών προγραμμάτων.

Σπουδαία προβλήματα της κρατικής πολιτικής αποτελούν, επίσης, η απουσία αξιόπιστων δεδομένων για το πρόβλημα, η έλλειψη καταγραφής των πραγματικών αναγκών των αστέγων, κυρίως λόγω της θεωρητικής, μόνο, συμμετοχής των ενδιαφερόμενων στη λήψη των κεντρικών αποφάσεων για την ζωή τους, οι ποσοτικά και ποιοτικά ανεπαρκείς κοινωνικές υποδομές, η μη χρήση κατάλληλης τεχνολογίας στις διαδικασίες και οι αναχρονιστικές μορφές ιδρυματικής περίθαλψης, η γραφειοκρατία, ακόμα και σε θέματα που αφορούν την επιβίωση των ανθρώπων

αυτών, όπως τα συσσίτια, οι υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης και οι ξενώνες προσωρινής διαμονής, γεγονός που οδηγεί σε χρονοβόρες και πολύπλοκες διαδικασίες, τις οποίες πολλές φορές αδυνατούν να διεκπεραιώσουν οι άστεγοι, η έλλειψη υποστηρικτικού πλαισίου, κατάλληλων συμβουλευτικών οργανισμών, η έλλειψη κατάλληλου θεσμικού πλαισίου, στο οποίο επικρατούν οι γενικοί ορισμοί, που καλύπτουν ειδικές μόνο κατηγορίες άστεγου πληθυσμού, παραβλέποντας μεγάλο ποσοστό τους, η ήπια νομοθετική ρύθμιση, η απουσία θεσμοθετημένων δράσεων και θεσμικών πρωτοβουλιών.

Άλλο ένα σημαντικό πρόβλημα της κρατικής πολιτικής, είναι η απουσία συντονισμένων πολιικών πρόληψης και αποκατάστασης, καθώς χωρίς αυτές το πρόβλημα διαιωνίζεται.

Αλλά και για τα όποια προγράμματα και σχέδια βρίσκονται σε εφαρμογή, δεν υπάρχει ο κατάλληλος έλεγχος και δεν εφαρμόζεται αξιολόγηση των αποτελεσμάτων, ώστε να διορθώνονται τα λάθη και να σημειώνονται οι τυχόν ελλείψεις, να αποφεύγεται η εσκεμμένη ή μη σπατάλη των πόρων, δεν είναι άλλωστε λίγες οι περιπτώσεις, όπου παρατηρείται άντληση πόρων από κρατικά και ευρωπαϊκά προγράμματα χωρίς αυτά να διατίθενται στο σκοπό για τον οποίο προορίζονται.

Τέλος, ένα από τα μεγαλύτερα λάθη της κρατικής, και όχι μόνο, πολιτικής για τους αστέγους, είναι ότι αυτοί αντιμετωπίζονται ως μάζα, με αποτέλεσμα να χάνεται η ατομικότητα τους και να μην αναζητούνται εξατομικευμένες λύσεις, γεγονός που δημιουργεί εκ νέου συνθήκες περιθωριοποίησης και παραγκωνισμού από την κοινωνική και οικονομική ζωή.

Και αυτό το κοινωνικό πρόβλημα έχει ως πηγή του τη κατάρρευση του κοινωνικού κράτους, και τις έντονες οργανωτικές και θεσμικές ανεπάρκειες του κράτους πρόνοιας. Έλλειψη, δηλαδή ενός κράτους, στο οποίο κύρια επιδίωξη είναι η επιβολή εξισορροπητικών κοινωνικών συνθηκών, ώστε να εξομαλύνονται οι συνέπειες της πολυδιάστατης κρίσης, που βιώνουμε στη σύγχρονη εποχή. «Το κοινωνικό κράτος είναι η χρήση της κρατικής εξουσίας με σκοπό την τροποποίηση στην αναπαραγωγή της εργασιακής δύναμης και τη συντήρηση του μη-εργαζόμενου πληθυσμού» (Gough, 2008)

Όλη αυτή, λοιπόν, η προσποιητή προσπάθεια επίλυσης του προβλήματος από το κράτος, οδήγησε στην εναπόθεση της ελπίδας για λύση στους διάφορους μη κρατικούς φορείς, στις οργανώσεις και στις ανεξάρτητες - αλληλέγγυες ομάδες. Ωστόσο, και αυτοί αντιμετωπίζουν σημαντικούς περιορισμούς με βασικότερους την ανεπάρκεια πόρων, υλικών και ανθρώπινων.

Αυτή η πανσπερμία ασυντόνιστων παρεμβάσεων και η έλλειψη δικτύσεων ανάμεσα στους φορείς του δημοσίου, ιδιωτικού και εθελοντικού τομέα, έχει ως αποτέλεσμα τη μη αξιοποίηση στο μέγιστο των διαθέσιμων πληροφοριών, τη σπατάλη χρόνου, τον ακατάλληλο καταμερισμό πόρων και εργασίας και επομένως τη μη ύπαρξη του αναμενόμενου αποτελέσματος.

Μερίδιο ευθύνης φέρουν και οι πολίτες, οι οποίοι δεν είναι ενημερωμένοι επαρκώς για το πρόβλημα και γι' αυτό δεν είναι ευαισθητοποιημένοι. Αντιμετωπίζουν τους αστέγους με φόβο, καθώς τους θεωρούν ως παρεκκλίνουσα ομάδα του πληθυσμού, «απόκληρους» της κοινωνίας, με αποτέλεσμα να τους εξοστρακίζουν, ενισχύοντας τον κοινωνικό αποκλεισμό και τον στιγματισμό τους. Δεν είναι, άλλωστε, λίγες οι φορές που άστεγοι υπήρξαν θύματα ρατσιστικών ξεσπασμάτων.

Σημαντικοί περιορισμοί, στη μελέτη του προβλήματος των αστέγων, προέκυψαν και από τους ίδιους τους άστεγους, καθώς οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τους έχουν κάνει καχύποπτους, δύσκολα προσεγγίσιμους και αρνητικούς σε συνεργασία. Ανάμεσά τους εντοπίζονται και πολλά άτομα που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα εξαρτήσεων ή ψυχικών διαταραχών, τα οποία είτε προϋπήρχαν, είτε προέκυψαν από την κατάσταση που βρέθηκαν. Πολλοί από αυτούς έχουν παραιτηθεί από την όποια προσπάθεια για επανένταξη, ενώ άλλοι έχουν αποκτήσει βίαιη συμπεριφορά.

Πέρα από τους παραπάνω περιορισμούς, παρατίθενται και ορισμένες δυσκολίες που αναδείχτηκαν κατά την προσπάθεια μελέτης, ανάλυσης και τελικά υλοποίησης της πρότασης.

Στη διάρκεια της μελέτης, έγινε προσέγγιση σε διάφορους κρατικούς φορείς, σε αλληλέγγυες ομάδες, σε μεμονωμένα άτομα και επιστήμονες, οι οποίοι θα μπορούσαν να αποτελέσουν τα Υποκείμενα του Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού. Ύστερα από πολύμηνη προσπάθεια επικοινωνίας, ειδικά σε ό,τι αφορά

τους κρατικούς φορείς, με όσους υπήρξε συζήτηση, φάνηκε να είναι ένα θέμα που τους απασχολεί, αλλά δεν είναι διατεθειμένοι να συνεργαστούν για την επίλυση του, τουλάχιστον σε επίπεδο σχεδιασμού, με μοναδική εξαίρεση το ΙΚΑ. Αλλά, και σε ό,τι αφορά τις ανεξάρτητες ομάδες μηχανικών, ειδικών επιστημόνων και ανεξάρτητων πολιτών και οργανώσεων, ενώ υπήρχε ανταπόκριση, οι συζητήσεις έμειναν σε θεωρητικό επίπεδο και συγκεντρώθηκε τελικά μικρός αριθμός ατόμων, που κρίνεται ανεπαρκής για το ξεκίνημα ενός τέτοιου εγχειρήματος.

«Δεν πρέπει να προσπεραστεί, άλλωστε, το γεγονός ότι δεν είναι εύκολο να δημιουργηθεί ένας κοινός κώδικας επικοινωνίας και κατανόησης της έννοιας, των αξιών, των στόχων και αυτού καθ' αυτού του περιεχομένου της «ανάπτυξης» και των εγγενών πραγματικών διαστάσεων της. Επιπρόσθετα, ακόμα και ο κάθε πολίτης, με βάση τόσο το αξιακό, ιδεολογικό, κοσμοθεωρητικό, πολιτικό και πολιτιστικό, όσο και το επιστημονικό και επαγγελματικό του «ιδίωμα», αλλά και τις εμπειρίες της καθημερινής του ζωής, είτε υπερτιμά ή υποτιμά συγκεκριμένες διαστάσεις της «ανάπτυξης» ως αντικειμενικά αξιολογικής και υποκειμενικής έννοιας, περιορίζοντάς την συνήθως με τοπικά, θεματικά και /ή τομεακά κριτήρια, στα οικειότερα με αυτόν και πλέον «συμφέροντα» πεδία». (Ρόκος, 2001) Για να δημιουργηθεί, λοιπόν, μία διεπιστημονική, ανεξάρτητη, αλληλέγγυα ομάδα με έναν κοινό στόχο, προκύπτει η ανάγκη για περεταίρω επαφή με τους άμεσα εμπλεκόμενους, καθώς και με αρμόδιους φορείς, οργανώσεις και συλλογικότητες. Οι ζυμώσεις αυτές απαιτούν περισσότερο χρόνο από τον διαθέσιμο για την διεξαγωγή της συγκεκριμένης μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας. Άλλωστε, ήταν και η πρώτη, προσωπική, επαφή με το αντικείμενο και χρειάζεται χρόνος για την κατανόηση όλων των πτυχών του.

Τέλος, η προτεινόμενη κίνηση στηρίζεται σε εθελοντικές δράσεις, αλλά θα ήταν ουτοπικό να σκεφτόμαστε ότι δεν χρειάζεται κεφάλαιο για την πραγματοποίηση, και κυρίως, για την εξασφάλιση της διατήρησής της σε βάθος χρόνου. Το κόστος, λοιπόν, της συνολικής δράσης και η ανάγκη για την διασφάλισή του σε όλη τη διάρκεια λειτουργίας της πρότασης, είναι ένας ανασταλτικός παράγοντας, ο οποίος μπορεί να ξεπεραστεί μόνο με την αρωγή του κράτος ή Ιδρυμάτων.

Παρ' όλους τους περιορισμούς που εντοπίζονται υπάρχουν ισχυρά στοιχεία που αποδεικνύουν ότι η πρόταση πρέπει να στηριχτεί, ώστε να προχωρήσει στην

υλοποίηση της, η οποία θα αποτελεί ένα ουσιαστικό παράδειγμα εφαρμογής της Ολοκληρωμένης Αξιοβιώτης Ανάπτυξης από την θεωρία στην πράξη.

Πράγματι, την απάντηση στο κεντρικό ερώτημα που θέτει η εργασία, «γιατί είναι σημαντική η μελέτη και η προσπάθεια επίλυσης του φαινομένου των αστέγων;», δίνουν οργανώσεις, φορείς και επιστήμονες, που ασχολούνται με το πρόβλημα, και οι οποίοι αναφέρουν ότι η διατήρηση του φαινομένου κοστίζει στο κράτος πολύ περισσότερο από την επίλυση και την πρόληψη του, το ίδιο ισχύει και για την αδιάθετη δημόσια ακίνητη περιουσία, για την οποία το κράτος, ενώ δεν την αξιοποιεί, φορολογείται, επομένως επιβαρύνεται οικονομικά. Επιπλέον, τα ποσοστά των αστέγων και η σύνθεση της ομάδας των νέο-αστέγων, στην οποία πια, όπως έχει αναφερθεί, εντάσσεται μεγάλο μέρος του παραγωγικού πληθυσμού της χώρας, και οι οποίοι δείχνουν ισχυρή θέληση για να ξεφύγουν από τη δυσμενή κατάσταση που είναι εγκλωβισμένοι και να εμπνεύσουν και άλλους που είναι σε παρόμοια κατάσταση και είναι πιο αδύναμοι, λιγότεροι ενεργοί και αποφασισμένοι, οι διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας για μείωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, η πίεση των πολιτών και των οργανώσεων για την επίλυση του προβλήματος, η ανάγκη του κόσμου για αλληλοβοήθεια και συμπαράσταση στους συνανθρώπους του, η ενεργοποίηση της λαϊκής πρωτοβουλίας και η προώθηση κινήσεων αυτό-οργάνωσης και αυτενέργειας, που έχει αρχίζει να εξαπλώνεται σε όλη την Ελλάδα, αποτελούν ομάδες πίεσης για την ενασχόληση με το συγκεκριμένο ζήτημα.

Το πρόβλημα των αστέγων είναι πολυδιάστατο γι' αυτό και απαιτεί ολιστικές και διεπιστημονικές προσεγγίσεις για την αντιμετώπισή του. Συνοπτικά, λοιπόν, οι προτάσεις στις οποίες καταλήγει η έρευνα της συγκεκριμένης διπλωματικής μεταπτυχιακής εργασίας είναι:

Η επιτακτική ανάγκη για την δημιουργία εκσυγχρονισμένου πληροφοριακού συστήματος καταγραφής και παρακολούθησης του αριθμού και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των αστέγων, των κοινωνικών υπηρεσιών και των δράσεων που στόχο έχουν την εξάλειψη του φαινομένου.

Από όλη την εργασία διαφαίνεται ότι το πρωταρχικό πρόβλημα των αστέγων είναι η έλλειψη στέγης, προτείνεται, λοιπόν, η δημιουργία θεσμικού πλαισίου για την καταγραφή και διάθεση μέρους της αναξιοποίητης δημόσιας ακίνητης περιουσίας

στους αστέγους, καθώς και η αξιοποίηση όλων των ειδικών ευρωπαϊκών κονδυλίων για το σκοπό αυτό.

Η προώθηση μίας ενιαίας κοινωνικής διοίκησης, η οποία θα δρα ως βασικό εργαλείο προγραμματισμού, ενώ όσον αφορά στο σχεδιασμό των δράσεων την ευθύνη θα έχουν οι ΟΤΑ, καθώς εμφανίζουν πλεονέκτημα στην άσκηση Κοινωνικής Πολιτικής, λόγω της εγγύτητας στο χρήστη και της δυνατότητας προσωποποιημένης παροχής υπηρεσιών.

Η επιμόρφωση του προσωπικού, η έρευνα επιτυχημένων παραδειγμάτων και η μελέτη για εφαρμογή τους (όπως οι Στέγες Φιλοξενίας της Φινλανδίας).

Η δημιουργία υπηρεσιών επιμόρφωσης, συμβουλευτικής και επαγγελματικής κατάρτισης, με παράλληλη ενίσχυση της δια βίου μάθησης, μέσω της συνεργασίας με τα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας, με ειδικούς επιστήμονες και επαγγελματίες για όλους τους αστέγους και η δυνατότητα συμμετοχής σε πολιτιστικές και αθλητικές δραστηριότητες.

Η αξιοποίηση της γνώσης και εμπειρίας των εμπλεκόμενων φορέων ή οργανώσεων με επιτυχημένη δράση τόσο σε εθνικό όσο και διεθνές επίπεδο, μέσω της προώθησης των συνεργασιών από ειδικά συντονιστικά όργανα.

Η αναθεώρηση του νομικού πλαισίου, ώστε να αναγνωρίζει, χωρίς εξαιρέσεις την πληθυσμιακή ομάδα των αστέγων, να προωθεί μέτρα και δράσεις για την πλήρη επανένταξή τους, να υποστηρίζει την πλήρη ένταξη και συμμετοχή των διαφόρων ομάδων και αυτοδιοικούμενων οργανώσεων στην κοινωνία, σύμφωνα με τα κύρια διεθνή και ευρωπαϊκά έγγραφα, και κυρίως την ένταξη των άμεσα ενδιαφερόμενων στο σχεδιασμό για την επίλυση του προβλήματός τους. Στην ίδια λογική, χρήσιμη είναι η θεσμική αναγνώριση των αλληλέγγυων κοινωνικών δικτύων και των μεθόδων που χρησιμοποιούν, όπως η ανταλλακτική οικονομία.

Η υποστήριξη των εξατομικευμένων λύσεων.

Η προώθηση δράσεων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης όλων των πολιτών.

Η ανάδειξη της αξίας της αλληλεγγύης, της αλληλοβοήθειας και της ενεργοποίησης της λαϊκής πρωτοβουλίας, μέσω της προώθησης της αυτό-οργάνωσης, της αυτενέργειας και της συμμετοχής σε εναλλακτικές δραστηριότητες.

Η εδραίωση της διαφάνειας σε όλες τις διαδικασίες, μέσω της εύκολης πρόσβασης στις πληροφορίες που σχετίζονται με το ζήτημα.

Η εφαρμογή προγραμμάτων πρόληψης και ανάδρασης.

Συνολικά, προτείνονται μέτρα που στοχεύουν στην εδραίωση της κοινωνικής συνοχής, μέσω της εξάλειψης του κοινωνικού αποκλεισμού και των ανισοτήτων.

Για να είναι δυνατά όλα τα παραπάνω, αναγκαία προϋπόθεση είναι η αλλαγή νοοτροπίας. «Η ριζική ανατροπή των δεινών μας μπορεί να προκύψει μόνο, αν ο καθένας από μας και οι όποιες συλλογικότητές μας, με ανυπόκριτη αυτογνωσία και με σεβασμό στη γνώμη και την ελευθερία του άλλου διαβουλευθούμε, αντιληφθούμε, κατανοήσουμε και συμφωνήσουμε ότι χρειάζεται ένας άλλος δρόμος για έναν ειρηνικό και καλύτερο κόσμο. Όσο κι αν φαίνεται ουτοπικό, ευχολογικό κι αντιρεαλιστικό, όσο κι αν αποτελέσει αντικείμενο ειρωνείας και καταγγελθεί από τους κάθε φύσης απολογητές και τεχνικούς της κάθε μορφής ορθοδοξίας, εξουσίας και αντιεξουσίας, υποκείμενο αλλά και υλική βάση μιας νέας φυσικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας δεν μπορεί να είναι άλλος από τον συνειδητό, υπεύθυνο, μορφωμένο κι ενεργό πολίτη, δημιουργό και παραγωγό και τις συλλογικότητές τους, που αμφισβητώντας και γκρεμίζοντας μετά λόγου γνώσης τις δομές και λειτουργίες του παλιού κόσμου, χτίζουν και προστατεύουν με τις αξίες, τις επιλογές, τις δράσεις, το συντονισμό και την κοινωνική δυναμική τους, ένα αποδεικτικά καλύτερο κόσμο, παίρνοντας τη ζωή τους στα χέρια τους». (Ρόκος, 2014 Α)

Η εργασία αυτή ευελπιστούμε να αποτελέσει έναυσμα για περαιτέρω ενασχόληση, να είναι ένα πρώτο βήμα για ουσιαστικότερη μελέτη του προβλήματος των αστέγων και του κενού κτηριακού αποθέματος, να καταφέρει να είναι το θεωρητικό υπόβαθρο για ένα παράδειγμα της πρακτικής εφαρμογής των αρχών και αξιών της Ολοκληρωμένης Αξιοβιώτης Ανάπτυξης, μέσω της πραγματοποίησης του Ολοκληρωμένου Αστικού Αναδασμού.

Αντί επιλόγου...

Προοπτική

*Τά σπίτια μας εΐναι χτισμένα πάνω σ' Άλλα σπίτια εΰθύγραμμα, μαρμάρινα,
κι έκεΐνα πάνω σέ Άλλα. Τα θεμέλια τους
κρατιοΰνται πάνω στά κεφάλια Όρθιων Άγαλμάτων, δίχως χέρια
Έτσι Όσο χαμηλά, στον κάμπο, κάτω άπ' τίς έλιές, κι Άν άπαγκιάζουν τά καλύβια μας,
μικρά, καπνισμένα, μέ μία στάμνα μονάχα πλάι στην πόρτα,
θαρρεΐ πώς μένεις στά ψηλά, και σοΰ φέγγει Όλοτρόγυρα ό άγέρας
ή κάποτε θαρρεΐ πώς εΐσαι Έξω από τά σπίτια, πώς δέν Έχεις
κανένα σπίτι, και πορεύεσαι Όλόγυμνος,
μονάχος κάτω άπό 'ναν οΰρανό τρομαχτικά γαλάζιο ή άσπρο,
κι Ένα Άγαλμα καμιά φορά άκουμπά Έλαφρά τό χέρι του στόν ώμο σου.*

(Γιάννης Ρίτσος, 1963

Μαρτυρίες, Σειρά Α)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Άρδην (2011), *Το ίδρυμα Φορντ στην Ελλάδα- Εισαγωγή, Διανοσόμενοι, χρήμα και εξουσία*, άρδην ρήξη, 28.05.2011,
<<http://ardin-rixi.gr/archives/1200>>
2. Βαγενά Α. (2011), *ΙΚΑ στη Πειραιώς: από χαβούζα διαμάντι;*, aixmi.gr, 18.03.2011,
<<http://www.aixmi.gr/index.php/ikapeiraiws-havouza-diamanti/>>
3. Βαρελίδου Ε. και Μιχαήλ Ξ. (2013), *Η “πόλη των αστέγων” – Θεωρητική διερεύνηση / Η περίπτωση της Θεσσαλονίκης*,
< <http://akea2011.wordpress.com/2014/03/04/ipolitonastegon/>>
4. Βαρλάμη Τ. (2014), *Κοινωνικές κατοικίες. Ευρωπαϊκός σχεδιασμός και παροχή κονδυλίων*, Κοινή Γνώμη, 07.01.2014
<<http://www.koinignomi.gr/news/politiki/2014/01/07/koinonikes-katoikies.html>>
5. Βερναρδάκης Χ. (Χ.Χ.), *Το κοινωνικό κράτος στη δυτική Ευρώπη - βασικές σημειώσεις παραδόσεων του μαθήματος*,
<http://www.vernardakis.gr/uplmed/100_notes%20koinonikokratos.pdf>
6. Γενναδοπούλου Ε. (2009), *Η Κοινωνική Πολιτική των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης: Η Περίπτωση του Δήμου Κερασινίου*, Αθήνα,
<<http://estia.hua.gr:8080/dspace/bitstream/123456789/891/1/gennadopoulou.pdf>>
7. Διονέλλης Μ. και Μαυρουδή Ν. (2012), *Ρεπορτάζ για ανταλλακτική οικονομία : Καερέτι: Η ζωή χωρίς χρήμα στο Λασίθι*, 02.01.2012,
<<http://www.politestv.gr/index.php?id=1000&article=40>>
8. Έθνος (2010), *Έχουν «κλειστά» ακίνητα και πληρώνουν ενοίκια χρυσάφι*, ΕΘΝΟΣ.gr, 09.01.2010,
<<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=9352819>>

9. Έθνος (2014), *Διαθεσιμότητα για 3.000 στους δήμους*, ΕΘΝΟΣ.gr, Μάρτιος 2014, <<http://tablet.ethnos.gr/article.asp?catid=24041&subid=2&pubid=6396583>>
10. Ελληνική Στατιστική Αρχή (2014), *Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των νοικοκυριών έτους 2012*, Δελτίο Τύπου, Πειραιάς, 13.12.2013 <http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0802/PressReleases/A0802_SFA10_DT_AN_00_2012_08_F_GR.pdf>
11. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2013), *Κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα. Οδηγός για την Κοινωνική Ευρώπη*, Τεύχος 4, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης
12. Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (2012), *Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα Ζητήματα που τίθενται κατά τον ορισμό της κοινωνικής στέγασης ως υπηρεσίας γενικού οικονομικού συμφέροντος*, Βρυξέλλες 13.12.12
13. Ζαραφονίτου ΜΙΚΡΟ (2012), *Θυματοποίηση, ανασφάλεια και καταγραφή αναγκών των αστέγων του Δήμου Καλλιθέας*, Έκθεση ερευνητικών πορισμάτων, Αθήνα
14. Η Καθημερινή (2010), *Κτίρια τσιμεντένιοι «δεινόσαυροι» περιμένουν να ξαναζωντανέψουν*, kathimerini.gr, 28.03.2010, <<http://www.kathimerini.gr/389088/article/epikairothta/ellada/ktiria-tsimentenioi-deinosayroi-perimenoy-n-na-3anazwntaneyoy-n>>
15. Θεοδώρου Σ. (2014), *Άστεγοι, ο «Τιτανικός» της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, THETOC, <<http://www.thetoc.gr/magazine/astegoi-o-titanikos-tis-eurwpaikis-enwsis>>
16. Καταιβάτης Ι. (2010), *Έρευνα για τις στεγαστικές συνθήκες των Ελλήνων, μεταπτυχιακή εργασία στο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών «Διοίκηση των επιχειρήσεων για στελέχη (E-MBA)»*, Πειραιάς, 2010
17. Κοντιάδης Ξ. (2004), *Συνταγματικές εγγυήσεις και θεσμική οργάνωση του συστήματος κοινωνικής ασφάλειας*, Εκδόσεις Σάκκουλας Αντ. Ν., Αθήνα
18. Κοντιάδης Ξ., Καλατζής Ν., Μίχος Λ., Μπιτσάνη Ε., Τσέκος Θ. (2006), *Τελική Έκθεση: Κοινωνική πολιτική και τοπική αυτοδιοίκηση*, Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Αθήνα, Δεκέμβριος 2006

19. Κοταλακίδης Γ. (2007), *Διδακτορική Διατριβή «Η κοινωνική πρόνοια στο πλαίσιο της αναδιάρθρωσης και του μετασχηματισμού του κράτους πρόνοιας στην Ευρώπη: Η περίπτωση των υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας στην Ελλάδα»*, Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Τομέας Νεοελληνικής Κοινωνίας
< <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/15496#page/1/mode/2up>>
20. Κόφιν (2002), *Τζωρτζ Σόρος, ο αυτοκρατορικός μάγος*, Άνοιξη 2002,
< <http://www.ardin.gr/?q=node/552>>
21. Λύκος Χ., Μπάρκα Δ., Παπαγεωργίου Κ.-Λ. και Σταματοπούλου Ε. (2013), *Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της Περιφερειακής Ενότητας Καβάλας και Θάσου, μια Διεπιστημονική Προσέγγιση*, εργασία στο πλαίσιο του μαθήματος «Εισαγωγή στις Επιστήμες της Ανάπτυξης και του Περιβάλλοντος», ΔΠΜΣ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη», Σχολή Αγρονόμων Τοπογράφων ΕΜΠ, Αθήνα 2013
22. Μάνθου Γ. (2012), Παρουσίαση για το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Ο χάρτης του εθελοντισμού προς τα παιδιά στην Ελλάδα τον 21^ο αιώνα,
< <http://www.0-18.gr/downloads/paroysiaseis-foreon-mko-sto-diimero-seminario-ethelontismoy-14-15-6-2012/EKKA.pdf>>
23. Μανούσης Θ., Παπαδοπούλου Γ. και Ψωμιάδου Σ. (2012), *Δημιουργική επανάχρηση κτιριακών εγκαταστάσεων της πόλης της Καστοριάς*, citybranding.gr, 27.08.2012,
< http://www.citybranding.gr/2012/08/blog-post_27.html>
24. Ματσαγγάνης Μ. (2004), *Η κοινωνική αλληλεγγύη και οι αντιφάσεις της: Ο ρόλος του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος σε μία σύγχρονη κοινωνική πολιτική*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα
25. Ματσαγγάνης Μ. και Λεβέντη Χ. (2012), *Το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα: δημοσιονομικές και διανεμητικές επιδράσεις*, Ενημερωτικό Δελτίο Ομάδας Ανάλυσης Δημόσιας Πολιτικής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών, Μάρτιος 2012
26. Μιχαηλίδου Ε. και Ρόκος Δ. (2010), *Κριτική Ανάλυση της Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις Ορεινές Περιοχές*, εργασία στο 6^ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο του Ε.Μ.Π. και του

Μ.Ε.Κ.Δ.Ε του Ε.Μ.Π. «Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών», 16-19.09.2010

<http://www.ntua.gr/MIRC/6th_conference/presentations/1_main_sessions/1st_session/MICHAILIDOY%20E%20-%20ROKOS%20D.pdf>

27. Μπαγιώτα Μ. (2014), *Όλα όσα πρέπει να γνωρίζεις για τα επιδόματα ανεργίας*, kariera.gr,

<www.kariera.gr/άρθρο/cb-205-εργασιακά-θέμετα-όλα-όσα-πρέπει-να-γνωρίζεις-για-το-επίδομα-ανεργίας>

28. Μπακιρτζή Κ. και Πουλημένη Σ. (2014), *Κρίση, φτώχεια και το δικαίωμα στην κατοικία: Η εποχή των πλειστηριασμών και η τοκογλυφία των τραπεζών*, ALTER THESS, 11.01.2014,

<<http://www.alterthess.gr/content/krisi-ftoheia-kai-dikaioma-stin-katoikia-i-epohi-ton-pleistirasmon-kai-i-tokoglyfia-ton>>

29. Μπάρκα Δ. (2013), *Πολιτική Γης και Δημόσια Ακίνητη Περιουσία*, εργασία στο πλαίσιο του μαθήματος «Κτηματολόγιο, Χρήσεις και Πολιτική Γης», ΔΠΜΣ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη», Σχολή Αγρονόμων Τοπογράφων ΕΜΠ, Αθήνα, Ιούλιος 2013

30. Μπάρκα Δ. και Πάτσιου Σ. (2013), *Διατηρητέα κτίρια, δυνατότητες αξιοποίησης και δραστηριότητες γύρω από αυτά. Η περίπτωση των Εξαρχείων*, εργασία στο πλαίσιο του μαθήματος «Χωρικές, Οικονομικές, Κοινωνικές και Περιβαλλοντικές Διαστάσεις της Ανάπτυξης και του σχεδιασμού», ΔΠΜΣ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη», Σχολή Αγρονόμων Τοπογράφων ΕΜΠ, Αθήνα, Ιούλιος 2013

31. Μπουλάκα Ι. (2010), *Το πρόβλημα του δεσμευμένου κεφαλαίου στα αυθαίρετα κτίσματα και οι σύγχρονες διεθνείς απόψεις για την ένταξη του στην οικονομία- εφαρμογή στη Κερατέα*, διπλωματική εργασία, Σχολή Αγρονόμων Τοπογράφων ΕΜΠ, Τμήμα Τοπογραφίας, Αθήνα, Οκτώβριος 2010

32. Μπρεχτ Μπ. (1939), *Γερμανικό Εγχειρίδιο Πολέμου*, Ποιήματα του Σβέντμποργκ

33. Μυωφά Ν. (2009), *Ανάπτυξη μεθόδου για την επανάχρηση- ανάπλαση κτηρίων και εκτάσεων σε αστικούς χώρους μέσα από τη μελέτη της Ευρωπαϊκής εμπειρίας*, διπλωματική μεταπτυχιακή εργασία στο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών «Εφαρμοσμένη γεωγραφία και διαχείριση του χώρου», Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Γεωγραφίας, Αθήνα, Ιούνιος 2009
34. Ξυνός Α. (2012), *Σχεδιασμός προσωρινών καταλυμάτων για την αντιμετώπιση εκτάκτων καταστάσεων*, μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία στο Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Γεωγραφίας, Αθήνα, Φεβρουάριος 2012, <http://estia.hua.gr:8080/dspace/bitstream/123456789/1709/1/xinos_anargiros.pdf>
35. Παπαθεμελής Α. (2005), *Ιστορία και πολιτικές του ελληνικού συστήματος κοινωνικής πρόνοιας*, τελική εργασία, Σχολή Δημόσιας Διοίκησης, Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης, Αθήνα, Οκτώβριος 2005, <http://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/16/13/808.pdf>
36. Παπακώστα Μ. (2004), *Το άσυλο της κατοικίας και το δικαίωμα στην κατοικία (άρθρα 9 παρ. 1 εδ α και 21 παρ 4 του Συντάγματος)*, μεταπτυχιακή εργασία στο πλαίσιο του μαθήματος «Συνταγματικό Δίκαιο», Τομέας Δημόσιου Δικαίου, Τμήμα Νομικής, Σχολή Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών ΕΚΠΑ, Αθήνα 2004
37. Ρίτσος Γ. (1970), *Προοπτική, Μαρτυρίες (Σειρά πρώτη)*, Εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα
38. Ρόκος Δ. (1980), *Κτηματολόγιο και Αναδασμός- Πολιτική Γης*, Εκδόσεις Μαυρομάτης ΕΠΕ, Αθήνα
39. Ρόκος Δ. (2001), *από τη «βιώσιμη» ή «αιεφόρο» στην αξιοβιώτη ολοκληρωμένη ανάπτυξη*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα
40. Ρόκος Δ. (2006), *Το Δημόσιο Πανεπιστήμιο στα χρόνια της ασυδοσίας των αγορών. Αντιστάσεις και Κερκόπορτες*, εργασία για το 4^ο Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο «Ιστορία της Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης», <http://www.ntua.gr/MIRC/to_dimosio_panepistimio.pdf>
41. Ρόκος Δ. (2010), *Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών στα χρόνια της "κρίσης". Η δεκαεφτάχρονη συμβολή του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π., 6^ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο του Ε.Μ.Π. και του*

Μ.Ε.Κ.Δ.Ε του Ε.Μ.Π. «Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών», 16-19.09.2010,

<http://www.giannena.gr/sygxrona_themata/Anaptixi_Syghroni/Olokliromeni_Anaptixi_Orinou_Perivalontos_Rokos_Dimitrios.aspx?>

42. Ρόκος Δ. (2013 Α), *Μπορούν να υπάρξουν βιώσιμα μοντέλα ανάπτυξης στις ορεινές περιοχές στον αστερισμό της "Βιώσιμη" ανάπτυξης: Η θεωρία και η πράξη της αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης.*, 23.12.2013,

<<http://drokos.webnode.gr/archive/news/>>

43. Ρόκος Δ. (2013 Β), *Ολοκληρωμένος Αναδασμός*, σημειώσεις μαθήματος «Κτηματολόγιο Χρήσεις και Πολιτική Γής», ΔΠΜΣ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» ΕΜΠ

44. Ρόκος Δ. (2014 Α), *Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στην Ελλάδα στα χρόνια της πολυδιάστατης κρίσης. Αίτια, Ευθύνες, Προτάσεις, Μέτρα, Δράσεις και Προοπτικές*, κείμενο στο οποίο βασίστηκε η εναρκτήρια ομιλία στο ομότιτλο 7ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο του Ε.Μ.Π και του ΜΕ.Κ.Δ.Ε του Ε.Μ.Π, 24.02.2014, <

<http://drokos.webnode.gr/archive/news/>>

45. Ρόκος Δ. (2014 Β), *Μια απόπειρα να απαντηθούν με αξιοπιστία πέντε θεμελιώδη ερωτήματα για την Ανάπτυξη*, από εκδήλωση του περιοδικού «Άρδην», 09.04.2014, <<http://drokos.webnode.gr/archive/news/>>

46. Σαββόπουλος Ν. (2011), *Κράτος πρόνοιας στη περίοδο του Μεσοπολέμου: Η περίπτωση της Ελλάδας*, διπλωματική εργασία για Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης, τμήμα Διοίκησης Οργανισμών Κοινωνικής Πολιτικής, Αθήνα, 2011

47. Σαλούρου Ρ. (2014), *Κόκκινη κάρτα για το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα*, Capital.gr, 29.01.2014,

<<http://www.capital.gr/NewsTheme.asp?id=1948298>>

48. Σιατίτσα Δ. (2011), *Κινήματα για το δικαίωμα στη κατοικία: στην Ευρώπη και τις Η.Π.Α.*, εργασία εξαμήνου για Ζητήματα Στέγασης στο Κέντρο της Πόλης, Τομέας Πολεοδομίας και Χωροταξίας – Σχεδιασμός Αστικού Χώρου

49. Στασινοπούλου Ο. (2006 Α), *Εισαγωγή στην Κοινωνική Πολιτική*, Πανεπιστημιακές σημειώσεις, Αθήνα

50. Στασινοπούλου Ο. (2006 Β), *Κοινωνική Πολιτική, βασικές έννοιες, ιστορική εξέλιξη, φορείς και πρότυπα*, Πανεπιστημιακές σημειώσεις, Αθήνα
51. Τζαβέλλα Α. (2014), *Το καφέ των εκλεκτών ψυχών*, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 10.04.2014
52. Τζιρτζιλάκη Ε. (2014), *Σκέψεις με αφετηρία το Reactivate Athens*, Ενθέματα, 30.03.2014
- <<http://enthemata.wordpress.com/2014/03/30/eltzirtz/>>
53. Τράτσα Μ. (2013), *Η δυστυχία τού να έχεις διατηρητέο-Γραφειοκρατία, βαριά φορολογία και υπέρογκα ποσά συντήρησης*, ΤΟ ΒΗΜΑ, 18.08.2013, <<http://www.tovima.gr/society/article/?aid=526513>>
54. Τσίρος Θ. (2014), *Μόλις 158.000 από 1,3 εκατομμύρια άνεργους παίρνουν επίδομα ανεργία*, Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 4.05.2014, <<http://www.kathimerini.gr/765398/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/molis-158000-apo-13-ekatommyria-anergoys-pairnoyn-epidoma-anergias>>
55. Φερόνας Α. (2013), *Η Κοινωνική Διάσταση της «Ευρώπης 2020»: Ρητορική και Πραγματικότητα*, Κοινωνική Πολιτική/ Τεύχος 1, Απρίλιος 2013
56. Φωτοπούλου Ε. (2013), *Εκποίηση ακίνητων ιδιοκτησίας Ο.Τ.Α. σε άστεγους και οικονομικά αδύναμους δημότες*, <<http://www.efotopoulou.gr/index.php/el/blog/246-2013-07-24-10-24-09>>
57. Χάσμα φτωχών και πλουσίων στην Ελλάδα της κρίσης -Πόσο έχουν γονατίσει τα νοικοκυριά, iefimerida, 10.12.2013, <<http://www.iefimerida.gr/node/134199#ixzz36VMqaUFp>>
58. Χατζηστεφάνου Α. (2013), *Φιλανθρωπία: Μη ταΐζετε τους φτωχούς*, INFOWAR, 30.12.2013, <info-war.gr/2013/12/φιλανθρωπία-μην-ταΐζετε-τους-φτωχούς/>
59. Gough I. (2008), *Η Πολιτική Οικονομία του Κοινωνικού Κράτους*, Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα
60. Žižek S. (2011), *Πρώτα σαν τραγωδία και μετά σαν φάρσα*, Εκδόσεις Scripta , Αθήνα

61. Social Policy (2013), *Τράπεζα Χρόνου του Δήμου Μεταμόρφωσης*, SOCIAL POLICY.gr, 07/01/2013,

<<http://socialpolicy.gr/2013/06/τράπεζα-χρόνου-του-δήμου-μεταμόρφωση.html>>

62. Unicef (2014), *Έκθεση: Η κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα 2014, Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στα παιδιά*, Αθήνα, Μάρτιος 2014

63. Voria (2014), *470 Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις στην Ελλάδα- Η κοινωνική επιχειρηματικότητα δίνει απάντηση σε συνθήκες κρίσης*, VORIA.gr, 29.03.2014,

<<http://www.voria.gr/index.php?module=news&func=display&sid=172825>>

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

1. Kamalakanthan P. (2013), *How Billionaire "Philanthropy" Is Fueling Inequality and Helping to Destroy the Country*, TRUTH-OUT, 19.08.2013, <<http://truth-out.org/news/item/18279-how-billionaire-philanthropy-is-fueling-inequality-and-helping-to-destroy-the-country>>

2. The Guardian (2014), *Scandal of Europe's 11m empty homes, Housing campaigners denounce 'shocking waste' of homes lying empty while millions cry out for shelter*, theguardian, 23.02.2014,

<<http://www.theguardian.com/society/2014/feb/23/europe-11m-empty-properties-enough-house-homeless-continent-twice>>

Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία

1. Ανθρώπινοι Άνθρωποι,

<http://www.anthropinoi-anthropoi.gr/p/blog-page_6326.html>

2. Αξιοποίησης Ιδιωτικής Εταιρείας του Δημοσίου,

- <<http://www.hradf.com/el/the-fund> >
3. ΑΡΣΙΣ, < <http://arsis.gr/?s=FEANTSA>>
 4. ΑΡΣΙΣ, <<http://arsis.gr/pii-imaste/i-arsis/>>
 5. Βικιπαίδεια για Οργανισμό Εργατικής Κατοικίας,
<http://el.wikipedia.org/wiki/Οργανισμός_Εργατικής_Κατοικίας>
 6. Βικιπαίδεια για Χάρτα Βενετίας,
<http://el.wikipedia.org/wiki/Χάρτης_της_Βενετίας>
 7. Γενική Γραμματεία Δημόσιας Περιουσίας για Μητρώο Ακίνητης Περιουσίας,
< http://www.gspp.gr/?page_id=75 >
 8. Δήλωση Πρωθυπουργού, Α. Σαμαρά, για πρωτοβουλία υπέρ αστέγων,
< http://www.youtube.com/watch?v=ZUeLV_r-MwQ>
 9. Δήμος Αθηναίων για Κέντρο Υποδοχής και Αλληλεγγύης,
<<https://www.cityofathens.gr/organotiki-domi-dimoy-athinaion/dimotikoi-foreis/kentro-ypodoxis-astegon-dimoy-athinaion-k-y-d>>
 10. Δίκτυα Αλληλεγγύης, <<http://www.solidarityeconomy.gr/?p=113>>
 11. Εθνικό Έγγραφο Θέσης για αστέγους,
<[http://www.trp.dundee.ac.uk/research/mphasis/papers/NPPGreece\(Greek\).pdf](http://www.trp.dundee.ac.uk/research/mphasis/papers/NPPGreece(Greek).pdf)>
 12. Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, εργασία για την κοινωνική προστασία στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
< http://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/12/4/351.pdf>
 13. Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, εργασία για το Κοινωνικό Κράτος και την Κοινωνική Πολιτική,
<http://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/15/3/712.pdf>
 14. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, <<http://www.ekka.org.gr/>>
 15. Είμαστε όλοι Πολίτες για πρόγραμμα επιχορήγησης ΜΚΟ στην Ελλάδα,
<http://www.weareallcitizens.gr/the-programme/eimaste-oloi-polites_gr.html>
 16. Ελληνική Μελετητική για ανακαίνιση- ενίσχυση κτηρίου ΙΚΑ- ETAM,
<<http://www.hellinikimeletitiki.gr/docs/IKA.pdf> >
 17. Εναλλακτικός για αυτοδιαχειριζόμενους κοινωνικούς χώρους,
<http://www.enallaktikos.gr/kg15el_aytodiaxeirizomenoi-koinwnikoixwroi-t65.html>

18. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» για ευπαθής κοινωνικά ομάδες,
<<http://www.epanad.gov.gr/default.asp?pID=36&la=1>>
19. Εταιρεία Ανάπτυξης και Τουριστικής Προβολής Αθηνών για τα Ελληνικά παραδείγματα «Επιχειρώ Κοινωνικά»,
20. Εταιρία Ακινήτων Δημοσίου, <<http://www.etasa.gr/page.aspx?itemID=SPG121>>
21. Ευρωπαϊκή Ένωση για Κοινωνική πολιτική και πολιτική απασχόλησης,
<http://social.developathens.gr/greek_socent_examples/>
22. Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωση για κοινωνικές επενδύσεις,
<<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0083:FIN:EL:HTML>>
23. Ευρωπαϊκή Επιτροπή για «Ευρώπη 2020»,
< http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_el.htm>
24. Ευρωπαϊκή Επιτροπή για κοινωνικές επενδύσεις,
<<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0083:FIN:EL:HTML>>
25. Ευρωπαϊκή Επιτροπή για πλατφόρμα καταπολέμησης φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού,
<<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?jsessionid=7Bd9T0HbL0GYGBVCSLXNGD2IKcK7G9gy4yGI7tGm5lGmbfLZfGLz!795116835?uri=CELEX:52010DC0758> >
26. Ευρωπαϊκή Επιτροπή για στόχους στρατηγικής «Ευρώπη 2020»,
<http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-anutshell/targets/index_el.htm>
27. Ευρωπαϊκή νομοθεσία για οικονομία, κοινωνία και εδαφική συνοχή,
<http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/economic_social_cohesion_el.htm>
28. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για μέρα γυναίκας,
<<http://www.europarl.europa.eu/news/el/newsroom/content/20130301STO06138/html/Μίακρίσητέσσεριςγυναίκεςπαραδείγματαπροσμίμηση>>
29. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για ψήφισμα σχετικά με πρόβλημα αστέγων,
<<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=MOTION&reference=B7-2014-0010&language=EL>>

30. ΙΚΑ για συμφωνητικό εργασιών αποκατάστασης,
<<http://static.diavgeia.gov.gr/doc/%CE%9242%CE%A74691%CE%A9%CE%93-%CE%9145>>
31. Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης Δυτικής Μακεδονίας για την Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Αλληλεγγύη,
<http://www.ipadm.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=296:-a-&catid=115:2011-08-10-10-35-20&Itemid=103>
32. Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης Δυτικής Μακεδονίας για την Κοινωνική Οικονομία και Μ.Κ.Ο.,
<http://www.ipadm.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=172:-a-&catid=115:2011-08-10-10-35-20&Itemid=103>
33. Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης Δυτικής Μακεδονίας για την Κοινωνική Οικονομία στην Ε.Ε.,
<http://www.ipadm.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=171:2010-01-18-21-23-36&catid=115:2011-08-10-10-35-20&Itemid=103>
34. Ιστότοπος Κοινωνικής Πολιτικής για ορισμό, οριοθέτηση και στόχοι της κοινωνικής πολιτικής,
<<http://socialpolicy.gr/2011/10/ορισμός-οριοθέτηση-και-στόχοι-της-κοι.html>>
35. Κλίμακα,
<<http://www.klimaka.org.gr/js/index.php/h-klimaka/poioi-eimaste/apostolorama-axies>>
36. Κοινωνικές Επιχειρήσεις για το Ελληνικό θεσμικό πλαίσιο για την κοινωνική οικονομία,
< <http://www.socialcooperatives.gr/page/30/110/greeklaws>>
37. Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις,
<<http://koinsep.gr/social-cooperative-enterprise>>
38. Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση Myrtillo για τοποθεσία επιχείρησης,
< <http://myrtillocafe.gr/el/location-content.html>>
39. Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση Myrtillo,
<<http://myrtillocafe.gr/el/history.html>>
40. Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση Σπάρτακος,
< <http://www.spartakos.eu/parousiasi/>>

41. Μητρώο Ακίνητης Περιουσίας, Μ.Α.Π.). (Γενική Γραμματεία Δημόσιας Περιουσίας,
< http://www.gspp.gr/?page_id=75>
42. Μύρτιλλο,
<<http://myrtillocafe.gr/el/history.html>>,
<<http://myrtillocafe.gr/el/location-content.html>>,
<<http://myrtillocafe.gr/el/goals-morals.html>>,
<<http://myrtillocafe.gr/el/business-plan.html>>
43. Π.ΟΜ.ΙΔ.Α. για επισκευές διατηρητέων,
<<http://www.pomida.gr/loipa/episk-diatiriteon.html>>
44. Πράξις, < <http://www.praksis.gr/en/>>
45. Πρόγραμμα Καλλικράτης για αρμοδιότητες Δήμων,
< <http://www.kallikratis.eu/dimoi-prosthetes-armodiotites-dimon/>>
46. Στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ανεργία,
<<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EL/ALL/;jsessionid=7Bd9T0HbL0GYGBVCSLXNGD2IKcK7G9gy4yGI7tGm51GmbfLZfGLz!795116835?uri=C ELEX:52010DC0758>>
47. Στο Κόκκινο, συνέντευξη Νίκου Μπελαβίλα για δημόσια ακίνητη περιουσία,
<<http://stokokkino.gr/article/8921/N-Mpelabilas-Antisuntagmatiki-i-metabibasi-akiniton-kai-ektaseon-sto-TAIPED>>
48. Στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το πρόγραμμα «Ευρώπη 2020» στην Ελλάδα,
<http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-your-country/ellada/country-specific-recommendations/index_en.htm>
49. Συνεργατικό καφενείο Ακαδημίας Πλάτωνος,
<<http://www.solidarity4all.gr/structure/συνεργατικό-καφενείο-ακαδημίας-πλάτωνος>>
50. Συνεταιρισμός Αλληλέγγυας Οικονομίας, <<http://synallois.org/>>
51. Συνεταιριστικό Καφενείο Περιβολάκι,
<<http://www.solidarity4all.gr/structure/συνεταιριστικό-καφενείο-περιβολάκι>>

52. ΣΧΕΔΙΑ για την καμπάνια «Γκολ στη φτώχεια»,
< <http://www.shedia.gr/kick-out-poverty/>>
53. ΣΧΕΔΙΑ, < <http://www.shedia.gr/about-us/>>
54. Σχέδιο Νόμου για «Αναδιοργάνωση του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας και άλλες διατάξεις»,
<<http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/A-ANAFRO-EIS.pdf>>
55. Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας για στρατηγική «Ευρώπη 2020»,
< <http://www.espa.gr/el/pages/staticStrategyEurope2020.aspx>>
56. Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας για ηλεκτρονική βάση ακίνητης περιουσίας ταμείων,
< http://www.idika.gr/files/anakoinwseis/report_final.pdf>
57. Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας για Κοινωνική Οικονομία,
< <http://www.keko.gr/el/Pages/SocialEconomy.aspx/>>
58. Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας για την Κοινωνική Οικονομία στην Ελλάδα,
< <http://www.keko.gr/el/Pages/page2.aspx>>
59. Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας για τοπικές δράσεις για ευάλωτες ομάδες,
< <http://www.keko.gr/el/Pages/topeko.aspx>>
60. Υπουργείο Οικονομικών για την Γενική Γραμματεία Δημόσιας Περιουσίας,
<<http://www.minfin.gr/portal/el/resource/section/GenikhGrammateiaDhmosiasPerioysias>>
61. Υπουργείο Οικονομικών για Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2011-2014,
<http://www.espa.gr/elibrary/E9niko_Programma_Metarru9misewn_2011_14.pdf>
62. ΦΕΚ για τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων,
< http://www.eetaa.gr/kodikas/dkk-fek114a_2006.pdf>
63. encounter Athens για πολιτικές και αιτήματα για την κατοικία,
< <http://encounterathens.wordpress.com/2014/03/27/lsw-housing-policies/>>
64. FEANTSA, < <http://www.feantsa.org/spip.php?rubrique13&lang=en>>
65. STARTUP για την Κοινωνική Οικονομία στην Ευρώπη,
< <http://www.startup.gr/index.php?about=89&id=1707>>

Βιβλιογραφία εικόνας εξωφύλλου

Sir Luke Fildes (1843-1927), *Άγγλοι άστεγοι αναζητούν καταφύγιο στους ξενώνες της κοινωνικής πρόνοιας*, πρώτη δεκαετία του 20ού αιώνα (δημοσιεύτηκε στο τχ. 15 του «the books' journal»)

<<http://enthemata.files.wordpress.com/2012/01/belavill-eikona.jpg?w=614>>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ακίνητα ΙΚΑ προς αξιοποίηση

- Κτήριο επί της οδού Πειραιώς 64

Αρχικά, η μελέτη στράφηκε στο κτήριο του ΙΚΑ στην οδό Πειραιώς 64.

Το κτίριο καταλαμβάνει ολόκληρο οικοδομικό τετράγωνο, ανάμεσα στις οδούς Ακαδήμου, Αγησιλάου και Μυλλέρου. Η μελέτη για την κατασκευή του έγινε το 1952, ενώ η κατασκευή του ολοκληρώθηκε 3 χρόνια αργότερα (1955). Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε προσθήκη όγδοου ορόφου, καθώς και δώματος (1964), οπότε και πήρε την τελική του μορφή με οκτώ ορόφους, ισόγειο και δύο υπόγεια, τρία στατικώς ανεξάρτητα κτίρια, με κάλυψη 1830 τ.μ., μέγιστο ύψος 35 μ. (Ελληνική Μελετητική για ανακαίνιση- ενίσχυση κτηρίου ΙΚΑ- ΕΤΑΜ, <http://www.hellinikimeletitiki.gr/>)

Στο κτίριο έως και το 1999 στεγάζονταν τα περιφερειακά ιατρεία του Ταμείου. Μετά το σεισμό του 1999 εγκαταλείφτηκε, παρόλο που είχε εκτιμηθεί ότι χρειάζεται απλώς ενίσχυση, (Βαγενά, 2011) (Η Καθημερινή, 2010) ενώ το 2005

κρίθηκε διατηρητέο (όψεις- συγκεκριμένα εσωτερικά τυπολογικά στοιχεία).
(Ελληνική Μελετητική για ανακαίνιση- ενίσχυση κτηρίου ΙΚΑ- ETAM,
<http://www.hellinikimeletitiki.gr/>)

Εικόνα 6: όψη από την οδό Πειραιώς

Εικόνα 7: όψη από την οδό Μυλλερού

Ωστόσο, οι αρμόδιοι από το ΙΚΑ ενημέρωσαν ότι η ιδέα αξιοποίησης του συγκεκριμένου κτηρίου δεν είναι εφικτή, καθώς το κτήριο προορίζεται για να στεγάσει των υπηρεσιών του ΙΚΑ. Το έργο βρίσκεται σε εξέλιξη και μετά την ολοκλήρωση θα ελευθερωθούν κάποια ακίνητα, στα οποία στεγάζονται σήμερα οι υπηρεσίες του ΙΚΑ. Συγκεκριμένα, στις 19/09/2012 υπογράφηκε σύμβαση κατασκευής του έργου: «Επισκευή – ενίσχυση του κτιρίου ΙΚΑ – ΕΤΑΜ (Πειραιώς 64) για τη στέγαση της Διοίκησης του ΙΚΑ – ΕΤΑΜ (Α΄ Φάση)», με ανάδοχο έργου την κοινοπραξία «Ανταίος Τεχνικών Κατασκευών Α.Ε.- Α.Τ.Ε.Χ.Α. Α.Τ.Ε.», αφού διεξήχθη διαγωνισμός ανάθεσης στις 9/04/2012. (ΙΚΑ για συμφωνητικό εργασιών αποκατάστασης, <http://static.diavgeia.gov.gr/>)

Εικόνα 8: όψη κτιρίου από Πειραιώς

Πριν την διεξαγωγή της σύμβασης, υπήρξε πρόταση του ΙΚΑ για συνεργασία με το δήμο Αθηνών, ώστε να αξιοποιηθεί ΕΣΠΑ και να επισκευαστεί το κτήριο με σκοπό να στεγαστούν οι υπηρεσίες του ΙΚΑ και οι δύο πρώτοι όροφοι να δοθούν στο δήμο για στέγαση αστέγων και χώρους πολιτιστικών εκδηλώσεων, η πρόταση ωστόσο απορρίφθηκε από το δήμο και η χρηματοδότηση του ΕΣΠΑ δεν αξιοποιήθηκε, σύμφωνα με στοιχεία που δόθηκαν από αρμόδιους στο ΙΚΑ, ύστερα από προσωπική επικοινωνία.

Έπειτα, πραγματοποιήθηκε συνάντηση με την κ. Τριανταφυλλίδη, υποδιευθύντρια του ΙΚΑ και με αρμόδια συνεργάτιδα της σε θέματα διαχείρισης της

περιουσίας του Ταμείου. Από την λίστα των προς αξιοποίηση ακινήτων στην Αθήνα, δόθηκαν στοιχεία για πέντε κτήρια σε περιοχές που κρίθηκε ότι δε θα δημιουργηθούν έντονες αντιδράσεις από τους κατοίκους, καθώς μία τέτοια κίνηση σε κτήρια, τα οποία βρίσκονται σε σημεία όπως το Σύνταγμα, η εμπειρία του Ταμείου έχει δείξει ότι δεν θα έχει επιτυχή αποτελέσματα.

Τα πέντε αυτά κτήρια εμφανίζουν το μεγάλο πλεονέκτημα της προσβασιμότητας, καθώς είναι κτήρια που βρίσκεται στο κέντρο της Αθήνας σε κεντρικά σημεία, τα οποία μπορούν να προσεγγιστούν με μετρό και συγκοινωνίες. Αυτό είναι πολύ βασικό για τους αστέγους που θα κατοικήσουν σε κάποιο από τα κτήρια γιατί τους διευκολύνει να έχουν άμεση και γρήγορη πρόσβαση σε υπηρεσίες και δυνατότητα μετακίνησης σε οποιονδήποτε χώρο εργασίας με τα Μ.Μ.Μ.. Τα κτήρια που προτάθηκαν είναι:

- Κτίριο επί της οδού Πειραιώς 26

Η ανέγερση του χρονολογείται το 1886, η αντικειμενική του αξία προσδιορίζεται στα 804.422,69 ευρώ και περιήλθε στην ακίνητη περιουσία του ΙΚΑ ΕΤΑΜ με τον Ν. 3665/01-08-2008.

Πρόκειται για τριώροφο διατηρητέο κτίριο, σύμφωνα με την ΟΙΚ. 60626/4526/30-09-1987 απόφαση του ΥΠΕΧΩΔΕ συνολικής επιφάνειας 720,70 τμ., με ισόγειο (235,10 τμ.), 1^ο όροφο (235,10 τμ.), 2^ο όροφο (235,10τ.μ.) και δώμα (15,40 τμ.), ενώ στην αυλή του κτιρίου υπάρχει και επιπλέον διώροφο εγκαταλελειμμένο κτίσμα συνολικής επιφάνειας 64,06 τμ. (τα στοιχεία δόθηκαν από επιστημονικό συνεργάτη του γραφείου της κ. Τριανταφυλλίδη).

Τμήμα του ισογείου είναι μισθωμένο σε φαρμακείο και κατάσταση με ορθοπεδικά είδη και είναι καλά συντηρημένο, ενώ το υπόλοιπο κτίριο παρουσιάζει εκτεταμένες φθορές, κυρίως στη πίσω όψη με σημαντικότερο πρόβλημα εκείνο της κατάρρευσης μέρους της στέγης (τα στοιχεία προέκυψαν από επιτόπια καταγραφή).

Εικόνα 9: πρόσοψη κτηρίου στην οδό Πειραιώς 26

Εικόνα 10: αναξιοποίητοι όροφοι κτηρίου της οδού Πειραιώς 26

- Κτίριο επί της οδού Βαλτετσίου 60

Πρόκειται για κτίριο κατοικιών, κατασκευής 1947 με αντικειμενική αξία 804.422,69 ευρώ. Περιήλθε στην ακίνητη περιουσία του ΙΚΑ ΕΤΑΜ σύμφωνα με την Φ.10048/26904/17904/1732/27-02-2004.

Είναι εξαώροφο κτήριο συνολικής επιφάνειας 1226.20 τμ., με υπόγειο με Η/Μ εγκαταστάσεις και 13 χώρους αποθηκών, με ισόγειο (199,24 τμ.- 4 διαμερίσματα), 1^ο όροφο (193,52τ.μ.- 2 διαμερίσματα), 2^ο όροφο (193,52τ.μ.-2 διαμερίσματα), 3^οόροφο (174,24τ.μ.- 2 διαμερίσματα), 4^ο όροφο (144,14τ.μ.- 2 διαμερίσματα), 5^οόροφο (122,00τ.μ.- 1 διαμερίσμα) και δώμα (6,09 τμ.). Το κτήριο διαθέτει ανελκυστήρα και κεντρική θέρμανση. Παρουσιάζει φθορές, οι οποίες οφείλονται σε έλλειψη συντήρησης.

Αυτή τη στιγμή βρίσκεται υπό κατάληψη, ενώ είχε υπάρξει πρόταση αξιοποίησης του από τον επίκουρο καθηγητή Ψυχιατρικής του ΕΚΠΑ Γεώργιο Καλλέργη, σε συνεργασία με το ΙΚΑ. (τα στοιχεία δόθηκαν από επιστημονικό συνεργάτη του γραφείου της κ. Τριανταφυλλίδη).

Το κτήριο αυτό, αρχικά, θεωρήθηκε το καταλληλότερο προς αξιοποίηση για στέγαση αστέγων, καθώς έχει διαμόρφωση κατοικίας και δε χρειάζεται μεγάλες παρεμβάσεις για να είναι κατοικήσιμο.

Εικόνα 11: είσοδος κτηρίου επί της οδού Βαλτετσίου 60

Εικόνες 12, 13: κοινόχρηστοι χώροι κτηρίου επί της οδού Βαλτετσίου 60 (πηγή: ΙΚΑ)

Εικόνες 14, 15 : εσωτερικό κτηρίου επί της οδού Βαλτετσίου 60 (πηγή: ΙΚΑ)

Όλες οι φωτογραφίες του κτηρίου επί της Βαλτετσίου 60 δόθηκαν από τον επιστημονικό συνεργάτη της κυρίας Τριανταφυλλίδη.

- Κτίριο επί της οδού Κατακουζηνού 3

Η ανέγερση του πιθανολογείται το 1890, η αντικειμενική του αξία προσδιορίζεται στα 263.068,29 ευρώ και περιήλθε στην ακίνητη περιουσία του ΙΚΑ ΕΤΑΜ το 1959 μετά τη συγχώνευση του Ταμείου με τον Ν. 3954 (ΦΕΚ 87/59).

Πρόκειται για διατηρητέο κτίριο, σύμφωνα με την υπ' αριθμό 602/1984 απόφαση του συμβουλίου της Επικρατείας με πρόταση του ΥΠΕΧΩΔΕ, συνολικής επιφάνειας 246 τμ., με υπόγειο (50 τμ.), ισόγειο (94 τμ.), 1^ο όροφο (102τ.μ.), σε οικοπέδο 153.55 τμ. (τα στοιχεία δόθηκαν από επιστημονικό συνεργάτη του γραφείου της κ. Τριανταφυλλίδη).

Βρίσκεται σε πολύ μικρό δρόμο, με αρκετά εγκαταλελειμμένα κτήρια γύρω του (τα στοιχεία προέκυψαν από επιτόπια έρευνα).

Εικόνα 16: όψη κτηρίου επί της οδού Κατακουζηνού 3

- Κτίριο επί της οδού Μενάνδρου 48

Το κτήριο αυτό έχει ισόγειο και 7 ορόφους συνολικής επιφάνειας 1715 τμ, με διαμόρφωση γραφείων και δύο υπόγεια, στο ένα υπάρχουν τρεις αποθηκευτικοί χώροι και στο άλλο Λεβητοστάσιο και Αποθήκη Καυσίμων (τα στοιχεία δόθηκαν από επιστημονικό συνεργάτη του γραφείου της κ. Τριανταφυλλίδη). Η αντικειμενική του αξία ξεπερνά τα δύο εκατ. ευρώ. (Εθνος, 2010) Κατασκευάστηκε το 1950 με την υπ' αριθμό 2365/961/1950 οικοδομική άδεια της πολεοδομίας Αθηνών (τα στοιχεία δόθηκαν από το τεχνικό τμήμα του ΙΚΑ).

Βρίσκεται σε κεντρικό δρόμο, σε μικρή απόσταση από την πλατεία Ομονοίας. Το οικοδομικό τετράγωνο περιβάλλεται από τις οδούς Αγ. Κωνσταντίνου, Γερατίου και Ζήνωνος, ενώ επί της Μενάνδρου εντοπίζονται πολλά εν ενεργεία μαγαζιά, κυρίως ταξιδιωτικά γραφεία και απέναντι από το κτήριο είναι το τέρμα πολλών λεωφορείων. Παλαιότερα σε αυτό εδράζονταν γραφεία της Ομοσπονδίας Συνεταιριστικών Υπαλλήλων Γεωργικών Οργανώσεων Ελλάδας (τα στοιχεία προέκυψαν από επιτόπια έρευνα).

Εικόνα 17: πρόσοψη κτηρίου της οδού Μενάνδρου 48

Εικόνα 18: πρόσοψη κτηρίου της οδού Μενάνδρου 48

- Κτίριο επί της οδού Σοφοκλέους 39

Το κτήριο διαθέτει ισόγειο, το οποίο εκμισθώνεται σε κατάστημα ρούχων, 2 ορόφους συνολικής επιφάνειας 273,82 τμ. και υπόγειο (121 τμ.). (τα στοιχεία δόθηκαν από επιστημονικό συνεργάτη του γραφείου της κ. Τριανταφυλλίδη).

Στον δρόμο που βρίσκεται το κτήριο, λειτουργούν, κυρίως καταστήματα κινέζικης προέλευσης.

Εικόνα 19: πρόσοψη κτηρίου επί της οδού Σοφοκλέους 39

Εικόνα 20: όροφος προς αξιοποίηση κτηρίου επί της οδού Σοφοκλέους 39